DOOS GAZETTE

Jaargang 2010

Van nr. 90 tot & met nr. 101

Index

Register
Doos gazette
Jaar 2010

Nummer 90 – Januari 2010

- De ‘gek’ van E.J. Haslinghuis
- Cockerulle
- Liederen van den grooten oorlog
- D’ontucht der vrouwen
- De ezel van Bedeu
- Poperinghe in de Franse tijd – 1812

Nummer 91 - Februari 2010

- Nog kokkerullen en kokkerellen
- De zoektocht naar een horlogier in Gyverinckhove – Billiau Patrick
- Hoe de westhoek bekeerd werd
- Vreemde heiligen
- Streekheiligen
- Victor van Proven
- Sint Vedastus
- Sint Audomarus
- Sint Aubertus
- Liederen van den grooten oorlog – Het kruis van eer – Het kind van de soldaat –
- Poperinge in de Frans tijd 1813

Nummer 92 - Maart 2010

- De patromymie van de kerkelijke parochies in de streek van Poperinge – Kristof Papin
- Sint Eligius
- Sint Mommolinus
- Sint Bertinus
- Liederen van den grooten oorlog – Lied van een onbekend soldaat – een vliegtuig onder den oorlog
- Poperinghe in de Franse tijd – 1814 – Onder andere brouwers

Nummer 93 - April 2010

- Hopasten definitief erkend
- Hommelsalade redt Poperinge
- Museum De Snoek
- Fort Knocke
- Liederen van den grooten oorlog – Willem onze vader en wees gegroet – De vrouwen van bachten de kupe –
- Poperinghe in de Franse tijd – 1815

Nummer 94 - Mei 2010

- Het gulden hamerken
- Een reactie op sint victor van Proven – Aimé Smeyers
- Bachten de kupe – Rik Sohier
- Poperinghe in de Oostenrijkse tijd – Karel Grimminck
- Een poperingse zegel – 1650
- Uit de oude stadsrekeningen – De lakenhalle van Poperinge
- Den grooten oorlog – Stille Kruisjes – De duitschers in polen –
- Den grooten oorlog in beeld

Nummer 95 - Juni 2010

- Op en rond de toren van Sint berten
- Een reactie van Thijs Goethals, stadsarchivaris van Poperinge

- De Poperingse zegel – 1650
- Bachten de kupe – Franz Denys
- Uit de stadsrekening van Poperinge 1659 – 1660
- Poperinge in de Oostentijkse tijd – Boeten
- Het groote gasthuisgoed
- Den grooten oorlog in beeld
- Liederen van den grooten oorlog – De vliegers – De pruis trekt weg –

Nummer 96 - Juli 2010

- Muzikale vertelwandelingen
- Het schild van Poperinge – Dirk Hildebrandt
- Poperingenaars in dienst van de VOC tijdens de 18de eeuw – Kristof Papin
- 1722 – Jan Andreas Sohier – Rik Sohier en Guido Vandermarliere
- Uit de stadsrekening van Poperinge – 1659 – 1660
- Den grooten oorlog in beeld
- Liederen van den grooten oorlog – Madelon - De vlucht der duitsers en vrouwen met afgesneden haar

Nummer 97 – Augustus 2010

- De Swynlandganck
- T'Ieper
- Etymologie van het woord Poperinghe – Oscar Fiers
- Uit de stadsrekening van Poperinge 1659 – 1660
- 1742 – Pieter Caesteker, de bosdief van de Bankenbossen
- Liederen van den Grooten Oorlog
- Nr. 99 - Het haar moet af
- Nr. 100 - De vlucht van den Keizer
- 12 augustus 1914 - De slag der zilveren helmen bij Halen

Nummer 98 – September 2010

- Open Monumentendag 2010
- Nog even over het wapenschild van Poperinge
- Uit de stadsrekening van Poperinge 1659 – 1660 – de stedeschoole
- De opgegraven pottebakkerij van Berat
- Poperinge in „Een speelreisje in België" door J.J. Steyaert
- Liederen van den Grooten Oorlog
- Nr. 101 - Het varken en madelon
- Nr. 102 - De blinde soldaat
- Schrikkelijke ontploffing te Wytschaete
- 19 augustus 1714 - De wreedheden te Andenne

Nummer 99 – Oktober 2010

- Rafael Sohier, dood in Oost Indie
- Schrikkelijke ontploffing te Wytschaete 2
- Schrikkelijke moord op den doktoor te Wytschaete
- Het gemartelde kind
- Ik ben verlaten
- Ik en mijn Katrientje per velo
- De oorlog van Maurice Rossey – Deel 1
- Liederen van den Grooten Oorlog
- Nr. 103 - Zij weet niet waar hij ligt begraven
- Nr. 104 - Da pacem, domine
- Den grooten oorlog in beeld - Gruwelen in het bezet gebied

Nummer 100 – November 2010

- Hier is nummer 100
- Spectaculaire opgravingen in Poperinge ! - Kristof Papin
- Een oud gedichtje Het looghuis uit de Coutterweg
- Tabak - Poperingse Tabak in de 18de eeuw
- De oorlog van Maurice Rossey – Deel 2
- Liederen van den Grooten Oorlog
- Nr. 105 - Kerstlied na den oorlog
- Nr. 106 - Moeder weent niet meer, uw zoon komt morgen we
- Den grooten oorlog in beeld

Nummer 101 – December 2010

- De molen van Ramskapelle
- De agasante
- De wallen van Poperinge
- Sinter Klaas – Hilda Ram
- 1756 – December - Robert François Damiens logeerde in „De Pelicaan‟ te Poperinge
- Noveenkaarsen
- De oorlog van Maurice Rossey – Deel 3
- Liederen van den Grooten Oorlog
- Nr. 107 - De grote 2de vlucht naar Nederland
- Nr. 108 - Roosje aan de deur

Nummer 90 Doos Gazette Januari 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Hij is zo wijs als Salomons kat
Die van wijsheid de pooten brak
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 400 lezers…

Beste abonnee
Even een entrée zoals men dit deed in de Gentse almanak van 1715, een almanak die men in die tijd, ook te Poperinge aankocht.

Lau maendt
Het jaer nu weer begint, begint nu een nieuw leven
En met dit Nieuw-jaer, wilt u tot deugd begeven
En alsoo levende in desen korten tydt
Soo suldy (soo ick hoop) met Godt wesen verblydt.

Een gelukkig nieuwjaar en een vruchtbaar 2010!

Eigenlijk zou ik op een dag als vandaag, eerst eens moeten achter mij kijken, aleer ik voor mij kijk, maar daar heb ik geen zin in.
Wat zal 2010 ons brengen?

Doos Gazette

Ik heb zo pas beslist om toch nog te proberen één jaar door te gaan met 'Doos Gazette'.
Er komen nog drie afleveringen van 'Poperinge in de Franse tijd'.
De rubriek 'Liederen van den grooten oorlog' blijft ook dit jaar nog doorlopen.

Vertelwandelingen

Eindwerk – Sint Bertinuskerk
In het kader van mijn eindwerk als westhoekverteller en als gids, heb ik reeds één en ander opgezocht over de Sint Bertinuskerk van Poperinge, en zal ik een vertel – rondleiding 'in elkaar steken' – en dit voor groepen tot maximum 25 man en liefst vrouwen.
De titel is geworden: Sinte Bertensommeganck – Scheef bekeken.
Diegenen die met **Pether e**n mij de Pezelroute of de Swynlandganck gewandeld hebben, zullen wel verwachten dat het fijn en plezant wordt, maar ik kan nu al zeggen, het wordt heel speciaal.
Maar Pether en ik doen ook nog één keer **de Pezelroute en dit op zaterdag 24 juli 2010!**
Denk er aan, dit is echt de laatste keer – wacht dus niet en schrijf je in op de toeristische dienst te Poperinge.
En we wandelen ook nog drie maal den Swynlandganck
zo 18 juli Den Swynlandganck – zo 15 aug Den Swynlandganck – za 21 aug Den Swynlandganck.

U kan echter, als u zelf een groep hebt, ons nog steeds bestellen! Zie ook website – Oud Poperinghe en of 'Pether' En ik ga ook vertelnamiddagen of avonden houden voor wie dat wenst rondde geschiedenis van Poperinge en/of de Westhoek.

Hop

Ook de hop komt als thema dit jaar weer meer naar voren.

Een wetenschappelijk artikel

Samen met Frank Becuwe heb ik een 'wetenschappelijk' artikel geschreven over de geschiedenis en de ontwikkeling van de hopasten te Poperinge.
Ik hoop met dit artikel een overzichtelijke samenvatting van de uitgebreide Ketenierssstudie gerealiseerd te hebben.
Ik werk met de mensen van 'De Snoek' te Fortem immers **een tentoonstelling** uit in hun museum. Daar zal tevens een 'academische zitting' bij komen kijken en zij komen op uitstap naar Poperinge, waar ze als één van de eersten, het nieuwe speciale Keteniersarrangement zullen kunnen beleven.
Pether steekt immers een heel speciale rondrit in elkaar onder de titel van **'t Hommelucht.**
De deelnemers komen samen bij het station te Poperinge en krijgen daar een uitleg over de hoppeteelt voor de eerste wereldoorlog, om dan op het busje van Wally plaats te nemen, en alzo door Poperinge, met de nodige commentaar, naar Nine Elms cemetery te rijden; van daar gaat dan de rit naar d'Hommelbelle, en van daar gaan we via een wel heel speciale route naar Wally's Farm, waar we zullen 'ketenieren'.
Een unieke rondrit waarbij de deelnemers het verhaal van de 'rise and the fall' van de hoppeteelt in de streek van Poperinge zullen horen, vermengd met het geweld van de eerste Wereldoorlog.

Poperinge in de 18de eeuw

Het was eigenlijk mijn bedoeling om één en ander op te zoeken rond de Poperingse hopteelt in de 18de eeuw maar uiteindelijk is mijn ambitie groter geworden. Momenteel ben ik bezig om een soort 'bronnenboek' samen te stellen met interessante akten en documenten uit de Oostenrijkse tijd. 't Is te zeggen, dat ik begonnen ben in 1715 en door zal gaan tot 1793. Het wordt een meerjarenplan. Voor dit jaar is het alleen maar de bedoeling om te komen tot het eerste deel, 1715 – 1742. Dat zal ongeveer 700 bladzijden lang zijn.
Graag zou ik dit illustreren met voorwerpen uit de 18de eeuw. Dus moest je dingen hebben uit die tijd, al is het dan gewoon een snuifdoos of een klok, maak er een foto van en stuur mij dat op. Daar ga je mij een plezier mee doen.

't Gulden Hamerke

En maandag laatst kreeg ik telefoon van **Pol Vanneste,** de grote man van 't Hamerke, het brouwerijmuseum van Brugge en van de VZW 't Hamerken. Op hun site schrijven zij:
Met hetzelfde enthousiasme en in dezelfde geest waarin de vzw ‘t Hamerken ontstaan is, ontstond de tweejaarlijkse prijs “Het Gulden Hamerken”. Deze gouden trofee, wordt uitgereikt aan een persoon die zich verdienstelijk gemaakt heeft voor de brouwerijgeschiedenis. Daarbij benadrukt de prijs het bier-cultuur-historische karakter van de vzw ’t Hamerken.Deze prijs is eveneens een steun en eerbetoon aan de nog actieve Belgische brouwerijen. Zij hebben hun reputatie op nationaal en op wereldniveau te danken aan onze voorouders die koppig de traditionele bieren bleven voort brouwen.

In 1998 kreeg **Jaak Rau** de prijs voor zijn studie over de Brugse Brouwerijen en publiceerde dit in zijn bekende boeken : “De Brugse Parochies”.
In 2000 was het de beurt aan **Kris Herteleer,** De Dolle Brouwer uit Esen, die niet alleen een

bijna verdwenen brouwerij terug opstartte, maar ook de verdwenen brouwerijen uit de West-Vlaanderen heeft geïnventariseerd, er de nodige documentatie heeft over verzameld en er een prachtige diareeksen maakte over de Westhoek en Brugge.
In 2002 was het de beurt aan **Jean Martens**, stichter van het Bocholter brouwerijmuseum, het grootste brouwerijmuseum in Europa. Dit museum heeft een enig collectie machines en brouwerijtoestellen, die op een aanschouwelijke manier de industriële evolutie volgen.
Ook **Frank Becuwe** kreeg deze prijs en toen was het de beurt aan **Paul Daleman** en twee jaar geleden was het de eer voor prof. **Van Uytven.**
Deze keer krijg ik dus deze prijs. En dit voor mijn studies rond de geschiedenis van de hoppeteelt, maar tevens voor de Keteniersacties in het verleden, waarbij we via onze deelname aan Monumentenstrijd, het uiteindelijk zo ver hebben gekregen dat we een achttal historisch interessante hopasten op de monumentenlijst kregen.
Dus eigenlijk is deze prijs dus ook voor ons groepje onderzoekers bij de Keteniers. En hierbij denk ik dan speciaal aan **Annemie Declerck, Kristof Papin en Carlo Jengember.**
En daarbij mogen we onze vrienden van Aalst en Asse Joris Vanderveken en Jan Blindeman niet vergeten.

Asse

Joris Vanderveken heeft nu in Asse een 'afdeling' keteniers opgericht en zij gaan ook ieder jaar een viertal activiteiten organiseren in hun gemeente. Zij krijgen alleszins al onze steun.

Groetjes
en het beste gewenst voor dit jaarlijkse
Guido – den Do

De 'gek' van E.J. Haslinghuis

Mijn goede vriend Carlo stuurde mij de hierbij gevoegde kaart toe, via email, toe.
Het is zoals je kan zien een uitgave van VIOE of het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed of zeker niet onbekend aangezien daar een andere goede vriend van mij geregeld werkt. Hé, Frank.

Ik vind het een mooie foto. Zo te zien lijkt mij dit een prachtig voorbeeld van een windvang van het Engels model. En zo te zien staat deze windvang zelf op een hopast. Zoals de lezers van 'Doos Gazette' maar al te goed weten, zijn er eigenlijk twee belangrijke gebouwen met dergelijke windvangen geweest: de hopasten en de mouttorens van de oude brouwerijen.
En dan lezen we de tekst: Staat er op uw dak ook een gek?
Aangezien deze kaart uitkomt van het 'Vlaams' instituut, had ik gehoopt om hier eerder een Vlaamse naam voor dit model windvang te zien staan. De vraag zou dan geweest zijn: Staat er op uw dak ook een zot?
Een dergelijke 'Engelse' zot vond men in Engeland reeds rond 1840. Op de Vlaamse mouttorens kwam dit model zot vanaf 1860 à 1870.

In de hopstreek Poperinge deed onze zot zijn intrede iets voor 1900 en brak na 1900 volledig door. Fons Dejaegher die de vernieuwing van de hopasten stimuleerde bij de hopboeren, noemde dit in het begin gewoon een ‘draaiende kave’. ‘Kave’ is het Vlaams voor ‘schouw’. Wij hebben de Poperingse zot door Paul Doom, een oudere en heel ervaren hopboer, ook wel een ‘Franse nunne’ horen noemen, maar daarbij wist hij te vertellen, dat ze deze windvang zo noemden in Steenvoorde en dat is toch net over de Franse grens. Willy Tillie schrijft dat men in Poperinge ook wel sprak van ‘een keete met kapute’, hoewel hij mij toch zei dat hij dat maar éénmaal gehoord had. Maar beide varianten zijn wel uitingen van de poëtische instelling van de Vlaamse boer.

‘Gek’ is voor ons de absurde ‘vernederlandisering’ van onze zot.

Op de achterkant van de kaart staat de uitleg zoals deze overgenomen werd uit het boek ‘Bouwkundige Termen’ van een zekere E.J. Haslinghuis.
En hij schrijft:
Gek, draaibare kap op een schoorsteen, van hout of metaal.
De gek richt zich d.m.v. een windvaan op de wind, zodat de rook aan de open zijde onbelemmerd kan wegstromen.
Een zot kan in hout zijn en op een houten schouw staan, zo heb ik er verschillende gezien, en hij kan tevens van metaal zijn en op een metalen schouw staan. Zover is dit correct. Dat de zot zich door middel van een ‘windvaan’ op de wind zet, is ook correct, maar dan komt het. Haslinghuis schrijft dan; … zodat de rook aan de open zijde onbelemmerd kan wegstromen.’ En dat is dus niet de functie van een dergelijke zot.
Een zot staat boven een schouw van een hopast of van een mouttoren. Deze gebouwen zijn drooggebouwen en dienen enerzijds om hop te drogen en anderzijds om mout te drogen. Uit deze gebouwen komt er dus wel ‘damp’ van de hop of de mout, maar geen rook. Rook is voor mij nog steeds een product van iets dat brand en het is nu juist de bedoeling om wel warme lucht te maken maar zeker geen rook. Wanneer men vroeger toch soms ‘verbranding en rook’ kreeg in een hopast, kon het gemakkelijk zijn dat de reuk van de rook zich afzette op de hop, zodat de hopgeur verbrod werd. Er mag dus zeker geen rook geproduceerd worden, slechts damp.
De uitleg van Haslinghuis dat deze ‘rook’ via dit systeem dan onbelemmerd kan wegstromen, slaat helemaal op niets. Als de man even nadacht, dan kon hij toch beter, helemaal geen windvang boven de schouw zetten, maar deze helemaal open laten, dan pas zou de ‘rook’ of ‘damp’ onbelemmerd zijn.
Nee, beste Haslinghuis, een dergelijke windvang diende om de wind te vangen, zodat deze niet in de schouw kon slaan. De wind die in de schouw viel, kon immers het cokesvuur aanwakkeren, wat verbranding en rook kon geven, zodat de hop qua reuk vernield werd, ten minste wanneer de gehele hopast niet in rook en vuur zou opgaan.
De functie van de zot lijkt mij dus wel wezenlijk iets anders dan Haslinghuis beweert.
Mag ik dan van het **Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed,** een recht op correctie vragen? *Als dat al bestaat.*
Het lijkt mij immers niet de taak van dit instituut om ‘vernederlandse’ Vlaamse woorden, die verkeerd uitgelegd worden, wereldkundig te maken, via een dergelijke kaartencampagne.
In naam van de Keteniers, de behoeders van het Vlaams hoperfgoed,
Guido Vandermarliere

Op vrijdag de 11de december stuurde ik het voorgaande als 'klacht' naar het BIOE en op de 17de december kreeg ik het volgende terug:

Beste,
Met aandacht hebben wij het door u bezorgde artikel "De 'gek' van E.J. Haslinghuis" gelezen. Het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) dankt u voor deze gedetailleerde en goed onderbouwde informatie, die een mooie bijdrage levert tot de verdere uitbouw van de kennis over het ons zo dierbare onroerend erfgoed in Vlaanderen. Wij zijn ervan overtuigd dat die kennisopbouw niet alleen de verantwoordelijkheid is van het VIOE, maar van de hele erfgoedsector (professionelen en amateurs) en van iedereen die zich door dit erfgoed aangesproken voelt en zich hierin wil engageren.
Aangezien de postkaart waarop uw opmerking betrekking heeft, deel uitmaakt van de campagne rond de lancering van onze nieuwe inventaris-website, en die campagne nu afgelopen is, lijkt het ons niet meer nodig om de informatie op die kaart aan te passen.
Vriendelijke groeten,
Luc Van Havere
klachtencoördinator

Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed
Koning Albert II-laan 19 bus 5
1210 Brussel

Ik denk dat ze zoiets een 'diplomatische' reactie noemen. Blijkbaar krijg ik wel gelijk, alhoewel men mij dat nu ook niet zo duidelijk zegt, en blijkbaar omdat 'de fout' nu voorbij is, moet er niets gebeuren. Eigenlijk had ik gehoopt op minsten een 'herstel – reactie' op hun website, maar blijkbaar kan dit zelfs ook niet.

Cockerulle

Men vroeg mij onlangs of ik een idee had, wat de kreet:' Cockerulle!' betekende.
Die kreet hoorde men immers in Ieper in 1280.
*Uit de 'Wegwijzer der stad Gent ende deer provincie Oost-Vlaanderen voor het jaar **1831**' halen we het stukje over deze opstand.*

Ipersche Cockerulle
In het jaer 1280 ontstond binnen Iperens eenen hevigen burgertwist, wleken tot groote bloedstortingen aenleyding gbaf en waer van de rechte oorzaek tot hier toe onbekend is gebleven; echter schunt het weleer eene baldadige moedwilligheyd dan eene klagt of anderebetwisting te zyn geweest. De zamengezworne dier verwoede bende hadden onder elkander deze spreuk **Cockerulle,** waer van zy in de geschiedenis den naem behouden hebben en zoo haest zy de zelve langs de straten hoorden uytroepen, wierd den burger of edelman, die hun tegenstrydig was, vermoord, van geld en kleederen beroofd en dikwils zyn huys geplunderd. Dien aenhang was reeds door toealtenheyd en oogluyking zoo groot geworden, dat het magistraet der stad niet magtig genoeg was om derzelver boosheden te beletten, want wie zich tegen den zelven stelde, was zeker van op den zelven dag te sterven. Zulks duerde tot dat den graef van Vlaenderen Guido van Dampierre, met eene groote krygsmagt binnen de stad kwam en dien aenhang beteugelde. Het is nochtans te verwonderen dat den graef, boven eene zware geldboet en groote dreygingen, niet een der kopstukken dier moordenaren ter dood deed brengen, daer zy evenwel de zelve wel verdiend hadden.

Een goede 80 jaar later lezen we in een artikel van **Brugmans** *in het* 'Jaarboek van de maatschappij der Nederlandse letterkunde' *uit 1911.*

De drapenier is de kapitalist van zijn tijd, die juist door zijn kapitaal de leiding van zulk een grootbedrijf kan voeren. De handwerkers, allen in loondienst thans, vormen het groote proletariaat der middeleeuwsche stad. De tegenstelling van rijken en armen springt dermate in het oog, dat zij wordt gevoeld als maatschappelijk onrecht; de handwerkers pogen telkens en telkens weer hun sociale positie te verbeteren door eischen te stellen van loonsverhooging, van wijziging in de arbeidsvoorwaarden; er ontstaat maatschappelijke onrust, die ten slotte het bedrijf zelf in hooge mate schaadt en daarmede de werklieden nog verder omlaag brengt. De Vlaamsche democratie is reeds in de dertiende eeuw in volle actie. In 1275 komen er protesten; in 1280 wordt het oproer; plundering, moord en brand teisteren de steden; in Yperen breekt een gevaarlijk oproer, de 'Cockerulle', uit. In Mei 1281 een tweede oproer te Brugge; in September eindelijk de 'Groote Moerlemaye'.

Een heel andere manier van geschiedenis schrijven.
Maar wat is nu 'cockerullen'?
Misschien is het een samengesteld woord: 'cocke' en 'rullen'.
Komt het van het Frans woord 'cocque?' en zou het ***dan haan*** *betekenen?*
Voor ' rullen' vinden we een uitleg bij Guido Gezelle in zijn Loquela:
Rullen: rullen rulde = fruyten - gekookte en koud geworden, in schijven gesneden eerdappels, met eenig vet erbij in eene overdekte panne op het vier zetten tot dat ze genoeg zijn.
Nu, ze zulen in 1281 zeker geen 'eerdappels' gebakken hebben. Toen kende men de patatjes nog lang niet.
Volgens Gezelle is er een tweede betekenis: Rullen, latijn coagulari, granen – de pap is meer geruld als gisteren.
Zouden ze de 'haan' gefruit of gebakken hebben?
L. Van Durme in zijn 'Galloromaniae Neeralndicae submersae fragmenta' – volume 1 – schrijft het volgende. Het woord zou afkomstig zijn van het latijn, 'coccerellum'.
Waarvan Herbillon vermoedt dat het zich in een vroege periode zou verbonden hebben met het gallorome ins 'kükka' wat dan weer heuvel betekent.
Van Durme zelf, schrijft echter: 'denkelijk schuilt de betekenis in 'rumoer of lawaai maken, eventueel 'victorie kraaien'.
Hij voegt daar nog bij dat een zekere **Dekeyzer,** op volkskundige grondslag in de Ieperse 'cokerulle' 'caracole', keriole en zelfs 'kyrie eleison' herkent.

Als we in onze middeleeuwse woordenboeken gaan kijken leren we v*olgens Verwijs en Verdam, dat '* rullen: graan pellen' *is.*
'cocke' op zich staat niet in het woorden boek maar 'Cokerellen' wel, in de betekenis van ' luidruchtige vreugde bedrijven, joelen, voor iemand zingen, hem eene serenade brengen.'

Maar **Stalpaert** *geeft ons het meest uitleg. 'Rullen' is voor hem ook pellen.*
Maar wie of wat pelde men dan? Wie of wat was de 'cocke'.
Cock, leren we bij Stalpaert, ook wel 'scherpe cock' is de scherprechter of beul, de man die men later de 'officier crimineel' noemde. Zou men met die kreet, bedoelt hebben dat men de 'beul' wilde 'pellen'?
Stalpaert kent ook een: Cockaert : een sufferd of een onnozele bloed. Zou 'cockerulle' dan betekenen dat men het gemeen volk, de onnozelaars braadde?

En Stalpaert kent ook; Cockien – aanvankelijk bedelaar, schooier, geux, mendiant, later ook boef, deugniet. Een betekenis die niet zo ver van 'cockaert' af ligt. We mogen er wel bijna zeker zijn dat 'cockien' en 'Cocaenge' of het Luilekkerland, ook kort bij elkaar liggen. 'Cocagne' als het ironische Luilekkerland voor de onnozelen, bedelaars en schooiers.
En Stalpaert geeft ons de volgende uitleg voor: ***Cokerulle*** *– ironische benaming van de opstand der ambachten tegen de rijke burgers te Iperen, den 1ste april 1281. Kiliaen geeft het werkwoord 'kokerillen' en Stalpaert sluit zich aan bij het 'cokerellen' van Verwijs en Verdam, wat dan zingen, joelen zou betekenen.*
Maar misschien is de 'cockerulle' wel een uit de hand gelopen één april mop geweest. Kenden de Ieperlingen in 1280 reeds festiviteiten met 1 april?

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 86 – d'Ontucht der vrouwen

Gehaald uit Walther van Riets 'Zo de ouden zongen…'

Ik kom hier te vragen
Mensen is 't niet de waarheid
G'hoort over klagen
Over de wijven hun schandaligheid
Ge ziet van die vrouwen
In al de steden van 't land
Met Duitser s aanhouden
Voor mij is dat degoutant
Terwijl dat hunne man is in den strijd
Worden zij door enen Duits gevrijd

Refrein
Op de banken des avonds heel laat
Of in de hoeken van ene donkere straat
't Is niet goed van te gaan naar 't hotel
want ze herkennen ze overal te wel
Bij hen betrouwen zij het niet
Hunne man zou het weten rapid
Als die wijven later nog zo driftig staan
zullen de pompiers er ene gang mee gaan
Een goede spuit
dan is de warmte der uit

g'Hoorde d'eerste dagen
van dat vrouwvolk wel te verstaan
veel zuchten en klagen,
maar hun verdriet was rap gedaan.
Ge zag ze floreren
Langs de straten, hand aan hand
En de nacht passeren
In een Duitser zijn armen
Terwijl dat hunnen man op het slagveld
Op het weerzien van zijn vrouwke telt

Ze moesten die wijven
Straffen voor een jaar of tien
Om alleen te blijven
Wat zouden die vrouwen afzien
Want wat zal er gaan gebeuren
Als hunne man weerkomt
Menige malheure
Want dat is toch een affront
Veel wijven in plaats van hunne eer
Zitten nog met een kleintje meer

Refrein
En die man komt dan in zijn huis
En hij vindt daar ene kleine Pruis
En hij vraagt: Waar komt die vandaan?
Ik heb zolang op het slagveld gestaan.
'k Heb gedacht dat gij mij waart getrouw
maar nu zie ik dat ge mij zijt ontrouw
Gaat nu maar naar uwen Duits
Want ge vliegt hier uit mijn huis
't Is ene schand
voor heel ons Belgenland

Nr. 87 – De ezel van Bedeu

Uit 'Liederen na den oorlog' - Ware geschiedenis gebeurd te Bedeu bij Tongeren den 25 12 1917

Een uitgelezen staaltje van Duitse deftigheid
Was luitenant Taptap 'zuipuit' alzo gezeid
Want drinken was zijn leven; hij vierde geerne feest
En was hij vol van wijn, dan was die man een beest

De Pruisen vieren geerne het schoone 'Weinachtfest'
Taptap – dat spreekt van zelf – deed toen ook weer zijn best
Hij met zijn kameraden van zuiver pruisisch ras
Den ganschen avond door aan't zuipen uit het glas

Toen allen dronken waren int late nachtelijk uur
Sloeg uit hun geile harten, gevormd door hoog cultuur
Een zucht naar hogere lusten: Taptap vond in zijn brein
En allen juichten blij: 'een ezel moest er zijn'

En zou het feest gedijen, dan steeg de vreugd ten top
Dan kregen ze plezier, dan was het lol volop
En langoor moest verschijnen – hij volgde gans gedwee
En waar zij langoor leidden, ging langoor geerne mee

Men deed den ezel draven, hij draafde door den zaal

Waartoe hij werd verplicht, dat deed hij allemaal
Doch met de pruisen drinken op Frankrijks Engelands val
Dat wilde langoor niet, toen moest hij naar den stal

't Was jammer, want de ezel was daar nog groot van doen
Van al dat ezelsvolkje had hij het meest fatsoen
De herenezels zopen en kotsten in hun bed
De ezel van Bedeu slechts, die hiel zijn bedje net

Poperinge in de Franse tijd 1800 - 1815

1812

15 januari 1812 – aan de onderprefect
Conform uw brief van de 8ste van deze maand, heb ik de eer u mee te delen dat de patrouilles in deze stad georganiseerd zijn sedert het begin van de laatste maand,. 13 patrouilles van 5 mannen doorkruisen dag en nacht de gemeente om alzo het 'vagabondage' te voorkomen. In de stad patrouilleren 's nachts de politieagenten.

Aan de prefect
De vader van de conscrit **Casesar Victor Bossaert,** conscrit van 1806 bij het 4de regiment, heeft geen nieuws meer over zijn zoon ontvangen sedert de 30ste augustus 1810. De laatste brief was geschreven te Lamora en hij bevond zich in dit tijd bij het 8ste legercorps in Portugal. De vader vraagt mij dan ook of u hem verdere inlichtingen rond zijn zoon kan bezorgen…

29 januari 1812
Den 29 dito was de lotynge tot Poperinge, in de vraege van 120.000 man voor Parys, waeren 90 mannen, voor Poperinge, Reningelst en Westoutre 39, 20 in't actyf en 19 in reserve.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

Februari 1812 - Naaktdansen
Corten tyd voor den vasten, hebben in die stad Ipren vier bekende mans en vier onbeschaemde vrouwspersoonen, gegaen naer eene herberge, eene stove heet doen ontsteken en den adams dans gedanst. De police is daer agter gekomen en den schut willende in de caemer gaen, wiert het hem geweygert, den selven heeft de deure doen praemen, en die schandaleuse ende goddeloose in die gesteltenisse gevonden. Eenige van dese zyn uyt de stad gevlugt.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

17 februari 1812
De burgemeester van de stad Poperinge brengt de landbouwers die in het jaar 1812 tabak willen planten, dit moeten laten inschrijven in een register die hiertoe op het stadhuis wordt geopend, en dit voor de eerste maart toekomende. Het stadhuis is alle dagen open vanaf 9 uur tot 5 uur.

19 februari 1812
Den 19 dito hebben de conscryn tot Poperinge moeten vergaderen om de reforme en hebben gereformeert geweest den zoone Ignaes Porchelle, den zoone Jacobus Camerlynck, den zoone Pieter Liefooge peerdesmet.

Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

23 februari 1812
Den nagt tusschen den 23 en 24 dito hebben wy gehad een vervaerlik wynd tempeest, gemengelt met grote regens ende haeghel en ten vier uren ’s morgens heeft men eene schuddinge gewaer geweest, vele huyzen waeren sterck beschadigt van stroey en pannen.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

23 februari 1812 – Aan de conscrits van het jaar 1812
Ik breng u op de hoogte dat u deel uitmaakt vna het contingent van het actieve leger, en dat u zaterdag toekomende, de 29ste van deze maand, om zes uur, dient aanwezig te zijn bij het stadhuis, om naar Ieper geleid te worden. Ik reken er op dat u niet zal mankeren op dit appel zodat u uw ouders niet zal blootstellen aan de represailles omwille van uw ongehoorzaamheid.
De 29ste konden ze afmarcheren naar Ieper.
29 februari 1812 - Aan de onderprefect
De veldwachter heeft opdracht gekregen om de volgende conscrits tot Ieper te begeleiden: Nr. 3 Misdom Philippe Jacques – nr. 5 Cailliau Pierre Martin – nr. 8 Vandooren Jean Baptstite – nr. 12 Bubbe Pierre François Antoine – nr. 16 Ragheboom Bertin Leopold – nr. 17 Desegher Charles Joseph François – nr. 20 Van Loot Charles Louis – nr. 21 Rouseré Bertin Leopold – nr. 24 Top Pierre Ignace – nr. 25 Desegher Jean Baptiste – nr. 26 Voorde Jean Frnaçois – nr. 27 Liebbe Pierre Jean – nr. 30 Flou Jean Bapstiste – nr. 32 Verdonck Augustin François – nr. 38 Courset Barthelomi Joseph – nr. 40 Gailliarde Jacques Louis – nr. 41 Verlie Martin Vincent – nr. 42 Janssen Pierre jeaén Joseph – nr. 45 Courtois Cecile Charles is rechtstreeks naar Brugge getrokken – nr. 54 Bulteel Ferdinand Joseph – nr. 57 Destribreux Charles Joseph – nr. 60 Houcke Pierre Jospeh – nr. 61 Degraeve Jean Joseph – nr. 65 Liefooghe Pierre Martin – nr. 66 Delbaere Charles Alexandre – nr.68 VandenNerghe Jean Bapstiste – nr. 69 Verbauwe Pierre Charles – nr. 72 Devos Pierre Benoiet – nr. 74 Verschure François Jacques.

Maart 1812
In de maend maerte stierven tot Poperinge veel personen, in O.L. Vrouwkerk vier dagen naer malkander waeren twee begravingen. Sekeren jongman … was subitelik overleden, ’s anderendaegs stierf zyne suster, men heeftse beyde in eenen put begraven.
In de Watoustraete waeren vier à vyf lyken t’saemen over aerde, meest al subit gestorven. Den 7 dito men dede tot Poperinge Sinte Berten vyf begravingen.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

11 maart 1812
Den 11 dito, ses persoonen hebben aen den cant van den Ouderdom en de Dry Goen, rond geloopen om canten te vraegen en hebben vergadert ontrent dry sacken brood. Men meynt dat het Poperinghenaers geweest hebben.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

15 maart 1812 – Aan de onderprefect **- Conscits**
Ik heb de er om u het certificaat te bezorgen van de administratie van het 18de escadron van de Keizerlijke gendarmerie, constaterende dat de genoemde Vandromme Pierre Jacques, conscrit van het jaar 1806, aanwezig is bij het eerste regiment van de tirailleurs grenadiers in het leger van Spanje.
Daarbij voeg ik het certificaat van de heer Koorennaert Pierre François van 1807, van Ballin Pierre Jean van 1808, van Fermeryck Michel Charles van het jaar 7, van loot Ignace Roland

van het jaar 12, crozette Philippe, Jacques van het jaar 14; constaterende dat het onmogelijk is om hun broers, conscrits van het jaar 1811 terug te vinden om hen nieuws te geven.
De vader van de genoemde Beke Pierre Jean van het jaar 10 heeft ons een brief van zijn zoon getoond, daterende van de 9de september 1811 van Caiou, toen hij op dat moment voltigeur van de 3de compagnie van het 45ste regiment was, 2de divisie 1ste corps van het leger in het garnisoen van Caioue in Spanje en hij heeft een brief naar daar geschreven om verdere inlichtingen te bekomen.
In verband met de conscrit Maerten Florentin Benoit van 1810, zijn vader heeft ons een brief getoond die hij uit Hamburg gekregen heeft van de 19ste december 1811. hij was toen in het 9de bataillon bij de artillerie- trein, van de 5de compagnie in het generale kwartier van het 3de corps.
De ouders van Lemoine Pierre Joseph en van Jean Louis Degrendel, die zich tot de geestelijke staat willen begeven, hebben naar de president van het bisschoppelijk college te Gent geschreven om een certificaat te vragen, zodat deze hun kerkelijke studiën kunnen verder zetten.
Op de 20ste maart krijgt de burgemeester deze twee verklaringen uit het seminarie op zijn bureau.

16 maart 1812
De burgemeester moet de boekwinkels van Poperinge opgeven. Men kan er boeken kopen bij: Adelaide Depuydt op de Grote Markt nr. 15 – bij Pierre Pysson in het Garenstraatje nr. 5 – bij Jean Baptiste Bondue in de Keizeerstraat nr. 2 – bij Jacques Pley in de O.L. Vrouw kruisstraat nr. 11 – bij Winoc Castier in de Sint Jan Kruisstraat nr. 12 en bij Jean Baptiste Vanhée in de Goude Hoofdstraat nr. 7.

20 maart 1812
Ik heb de eer om u een brief te sturen die mij gegeven is voor **Catherine Waldecq**, gevangen gehouden in de huis van de repressie te Ieper, waar zij sedert lang geplaatst is en die niet ophoudt om te beloven zich te gaan beteren. Ik vraag u dan ook om mild voor haar te zijn en haar in vrijheid te laten stellen van het ogenblik af dat ze genezen is.

27 maart 1812
Den 27 dito is den donder gevallen in de kerke van O.L.Vrouw tot Poperinge terwyl men bezig was met biechte te hooren, heeft geene merkelicke schaede gedaen.

April 1812
… De benauwtheyd begon alhier oock onder het volck te comen, alles wiert uytgeput, ja self d'aerdappels. Het koren wiert tot Bergen verkogt 70 francs groote maete, de rogge tot Poperinge 30 pond, de boonen 32 à 33 pond, in 't oude Fransche men verkogt het brood vyf sols het pond. Daer was geen werk nog winninge.
Den 17 april het koren heeft verkogt geweest tot Poperinge 67 pond, de rogge 39 pond, de boonen 33 pond, groote maete.
… By nagte daer liepen benden van 12 of 20 mannen, niet tegenstaende dat men wagte hield, zy vraegden brood, boter en vleesch, etc, voor eenen tyd zy waeren daer mede te vreden, maer metter tyd men begon raekels, hauwen en spaen mede te dreagen, en men dreugde te branden, gelyk gebeurt tis tusschen den 18 en 19 van dese maend op een hofstedeken op Sint Jacobs buyten.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

14 april 1812

Ik heb de eer u het signalement van de genoemde Forteville Jean Baptist, deserteur, terug te sturen aangezien deze persoon niet van hier is en zijn naam niet gevonden wordt op de conscritlijsten.
In verband met uw brief van de 10 van deze maand, moet ik u toch opmerken dat de troepen die u wenst te sturen indien de genaamde Mahieu Fredinand Jacques van het jaar 13 en Top Philippe Louis van het jaar 1807 zich niet komen laten melden binnen 5 dagen, dat deze gewapende macht reeds geplaatst is binnen deze stad om deze conscrits te dwingen zich te melden en dit nu bijna de duur van twee maanden. De ouders blijven ondertussen volhouden dat hun zonen dood zijn. Alle opzoekingen ten spijt heeft men deze conscrits nooit gevonden, en moeten we wel gaan aannemen dat deze personen werkelijk overleden zijn.

3 mei 1812 – Aan het 'journal van de Leie'
Ik vraag u om twee maal in uw journal het volgende advies te willen opnemen.
De burgemeester van de stad Poperinge, derde arrondissement van het departement van de Leie, maakt bekend aan het publiek, dat er op maandag de 18de mei 1812, om 10 uur 's morgens in de gewone vergaderzaal van het stadhuis de volgende werken zullen uitgegeven worden:

1. In metselwerk, timerwerk, glaswerk, enzovoort, werken aan de gemeentelijke gebouwen.
2. In metselwerk, timmerwerk, glawerk en lood, aan de bruggen en putten.
3. In metselwerk aan de oevers van het kanaal.
4. Herstel voetpaden in de straten van de stad.
5. Werken aan het stadhuis.
6. Werken aan de barrieren.
7. werken aan de pompen.

Getekend, de burgemeester Coppieters 't Wallant.

8 juni 1812 – Aan de onderprefect
Bij het ontvangen van uw brief van de 2de waarbij u mij het signalement geeft van de genaamde Decant Jean François van 1806, Daussy Pierre Jean van 1811, Carpentier Pierre Jacques van 1811 en Theeten Ignace Frnaçois van 1812; heb hieromtrent onderzoek gedaan en inlichtingen ingewonnen.
1 In verband met de genoemde Decant, is het laatste nieuws die de ouders van hem ontvangen hebben, uit Spanje en men heeft naar de consul van zijn corps geschreven om verdere inlichtingen te kunnen ontvangen.
2. Daussy Pierre Jean wordt gesignaliseerd als gedeserteerd op de 24ste september 1811 en hij zou terug in het leger gegaan zijn op de 30ste van dezelfde maand. Andere conscrits hebben mij ingelicht dat Daussy overleden is te Munster, departement van de Lippe in het begin van het jaar.
3 De vader van de conscrit Carpentier heeft twee brieven van zijn zoon laten kijken uit Detolose in Spanje, één gedateerd op de 27ste januari en de andere op de 8ste februari 1812 waar uit blijkt dat hij deel uitmaakt van het 50ste regiment 5de bataillon 4de compagnie en zich aldaar in Detolose in het hospitaal bevindt.
4 De moeder van de genaamde Theeten heeft mij een brief van haar zoon getoond uit Douai, van de 27ste april 1812 waar uit blijkt dat hij deel uitmaakt van het 9de regiment 1ste compagnie van de kanonniers.

Juni 1812

In dese maend uny hoorde men hier en daer dat mende beesten in ’t gars ermynckte, de swyns vond met een gebroken poot, de veersen de zenuwen afgesneden, een wautier mede gedraegen, de reste laeten liggen.
Zekeren beenhouwer van Poperinge C. Van Reninghe, tot armoede gecomen zynde, hadde dien middel uytgevonden om dese beesten gemackelicker te connen coopen, en hy was de eersten om dit voorval aen de eygenaers van de beesten te gaen waerschouwen.
Men heeft hem verdagt gehouden, in vangenisse gehaelt, en voor een jaer naer het rasphuys van Ipren gesteeken. Mits dese faitelikheden op dese commune gebeurt waeren, ontrent het Wieltjen op ’t hofstedeken van François Sagon, aen een veerste den selven toebehoorden, men heeft alhier ten huyse van den maire verscheyde persoonen doen compareren.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

Juni 1812 – Toebak
Vele persoonen hadden voorzorgen genomen van hier of daer, in hunnen hof, in hun veld, in verborgen hoeken, in’t midden van een claverstuck een beddeken gemaekt, en eenige planten toeback geplant; soms tusschen groentebedden, erweten, etc.
In’t leste van juny, **men publiceert tot Poperinghe** dat het verboden is eenige planten toeback te planten op pene van 500 francs, dat alle meesters verantwoordelik waeren voor hunne dienstboden en elken proprietaris voor zyn land ofte huyzen.
Voor deze publicatie elk verhoopte een weynig toeback te connen opdoen, men scheen een weynig stille te wezen, maer ieder hadde gerekent zonder weerd.
De commisen begonsten uyt te loopen, processen aen te doen. Soms waeren aen honderd francs, zoms meer, soms min. De eygenaers van kleyne koten gingen zelve den toeback vernietigen uyt vreese dat hunne pagters dien niet en zouden te niet gedaen hebben en om de boete niet te moeten betalen.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

4 juli 1812
Den 4 july, wesende Popering ommeganck ende volgende dagen, zag men aldaer veel pragt en optoeyinge onder het volck, bezonderlik onder de vrauwen, ja zoo veel of meer als in overvloedige jaeren.
D’hommel was in soberen staet en het koren wel, die zeer wel te wege was, wiert beschaedigt van den wynd en viel gebroken onder het ander en verloor zyn wasdom en bleef kleyn graen.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

14 juli 1812 - Conscrits – Aan de onderprefect
Ook op deze dag krijgen we een uitgebreide resumé van hoe het zit met die Poperingese soldaten.Geen enkele van deze conscrits, zo zegt de burgemeester, is terug thuis gekomen en van geen enkele weten de ouders waar hun zoon is.
Dammaré Pierre Vincent van 1809 nr 45 – zoon van Louis, veroordeeld binnen het eerste bataillon van de keizerlijke garde. De vader heeft geen enkel nieuws gekregen over zijn zoon sedert verschillende jaren. Het laatste wat hij weet is dat zijn zoon ziek lag in het hospitaal van Strasbourg en hij veronderstelt dat zijn zoon dood is.
Saevel François Gregoirevan 1806 nr 16, zoon van François gedeserteerd op uit het 112ste op de eerste juni 1809. deze conscrit is wees en heeft te Poperinge geen broer of zus. Niemand heeft nieuws over deze persoon en men veronderstelt dat hij dood is.
Dupont Jean Baptiste van 1910 nr 16, zoon van Pierre Jean Radié van het 12de lichte. Op de 2de oktober 1810 was hij in het hospitaal. De vader heeft geen nieuws meer over hem ontvangen sedert dat hij in Pampelune in Spanje was. Hij gelooft dat hij in het hospitaal dood is.

Leroye Jean François was vrijwilliger. Zoon van Guislain, bij het 21ste gevoegd op de 25ste augustus 1810. De ouders hebben de laatste drie jaar geen nieuws meer ontvangen.
Allemont Jacques, was vrijwilliger en is gedeserteerd op de 13de februari 1810. Deze conscrit is niet van Poperinghe. De enige conscrit met deze naam die hier op de lijsten is ingeschreven is Pierre Joseph Allemont van 1807.
Top Philippe Louis van 1807 bij het 75ste, zoon van de gestorven Mathieu, en van De Marle Marie Therese Claiere Wecksteen, gedeserteerd uit het 108ste op de 2de augustus 1811. de weduwe Top heeft verschillende brieven getoond, waarvan de laatste dateert van de 8ste mei 1811 uit Middelburg, waarbij hij zich bevindt in de 6de compagnie van het regiment op Walchteren en zij gelooft dat hij zich momenteel bevindt kort bij Hamburg.
Decant Jean François van 1806 nr 94, zoon van Jacques, gedeserteerd uit het 112ste op de 10de februari 1810. De heer Liegeois, zijn oom, heeft een brief ontvangen, gedateerd op de 16de maart 1812, van uit Livourne, geadresseerd aan zijn broer Antoine Decant te Hondschoote, waar uit blijkt dat de conscrit zich in het oude fort te Livourne bevindt, waar hij veroordeeld is tot dwangarbeider.
Maes Pierre Joseph, van 1806, nr. 50n zoon van de overleden Jean, is nooit aangekomen in het 8ste regiment. Zijn moeder heeft een brief uit Hamburg, gedateerd op de 13de januari 1812 laten kijken, waar uit blijkt dat hij aangekomen is in een molen te Calais, in september laatstleden, en daarna door de gendarmerie geleid is geworden naar de brigade te Wesel. Daarna is hij in het 13de regiment ingelijfd.
DeByser Jacques Louis, uit 1809 nr. 30, zoon van Jacques Louis, gedeserteerd op de 14de augustus 1808 uit het 32ste. De vader heeft geen enkel nieuws over zijn zoon ontvangen sedert deze in Rochelle was en toen hij aankondigde dat hij ingescheept zou worden.
Van Spranghe Pierre Louis van 1807, zoon van Pierre Joseph, werd de 1ste januari 1810 opgenomen in het hospitaal. De vader heeft een brief getoond van de 1ste december 1811 waarbij hij schreef dat hij gedwongen werd om drie jaar in Oostenrijk dienst te nemen, nadat hij krijgsgevangene genomen was, doch dat hij er in geslaagd is om naar zijn land terug te keren waarna hij nu als tamboer van het eerste regiment van het garnizoen van Turijn dienst doet.

18 juli 1812 - De dossiers van de ontvanger

*Op de 18de juli 1812 maakt de ontvanger **De Sodt** een lijst op van de dossiers die hij behandelt. Daaruit halen we enkele bijzonderheden.*

Het eerste dossier is er eentje waarbij Benoit Beddeleem dient te betalen voor het in gebruik nemen van een 'peste straetien' en dit met een lengte van 225 voet.
Vrambout dient betaald te worden als werkman op de vismarkt.
Louis Pyck huurt een drinkplaats gelegen langs de weg op Ieper.
Bruynooghe en Ramault doen dan weer de verhuring van de markten en kermissen.
Bauwen huurt het stadhuis en Benoot de herberg 'De Balance'.
Nicoloas Quaghebeur dient sedert de 30ste augustus 1810 een premie te betalen voor het plaatsen van 'des soutiens' - steunberen ? - tegen de herberg 'De drie koningen'.
Pierre Carpentier dient huur te betalen voor het gebruik van 350 roeden van de 'pestebilck' te Poperinge.
Jean Meerseman, huurt dan weer 150 roeden van de 'stedehouver'. *– strook langs de Poperingse vaart –*
De weduwe van Schuydt huurt dan weer een huis in de Overdamstraat.
Pierre Eerpautur huurt 110 roeden van de Pestebilck.
De notaris Ghelein dient te betalen voor een vijver en een groententuin.

Juffrouw de Soutter huurt dan weer de vijver kort bij haar huis, 44 roeden bij de herberg 'Het Tripken' en een vijver kort bij de weg naar Dunkerke.
Van Rheninghe Philippe maakt sedert 1799 gebruik van de O.L. Vrouw vijver.
De heer Devos maakt sedert 1791 gebruik van de drinkplaats gelegen in de Gervelgatstraat – *stuk van de huidige Veurnestraat* - en de heer Van Goesteene van de drinkplaats gelegen bij het Zwynland.
De heer Soulié gebruikt dan weer een weg van zes voet lang, leidende van het kanaal naar de weide genoemd Leeuwenbenten.
Devos Charels heeft ook het wegje langs zijn huis in bezit genomen net zoals Coutteel dit deed met de weg leidende van de Casselstraat naar de Werfstraat.
Jean Baptiste Le Paynier, heeft dan weer een stuk gracht, de 'houdtgracht' genoemd ingenomen.
Joseph Desmadril moet betalen omdat hij aan zijn huis 'het hotel van het hert' aangebouwd heeft.
Vervot uit de Gervelgatstraat dient dan weer te betalen om een brug over het kanaal gelegd te hebben, net zoals de weduwe Recrus en Vande Bussche.
Vesiere uit de Ieperstraat dient te betalen omdat hij boven het **Pukelstraetien** gebouwd heeft.

Ook het Pukelstraetien was een brandwegje dat van de Ieperstraat naar de Vleterbeek liep.
Het Pukelstraatje bestaat eigenlijk nog alhoewel het nu geen 'openbare' weg meer is.
Achter deze blauwe deur tussen het huis 23 en 25 in de Ieperstraat ligt het Pukelstraatje.

Langs deze weg kon men dus vroeger gaan van de Vleterbeek naar de Ieperstraat wat in het geval van brand levensnoodzakelijk was, om water bij te kunnen slepen.
Vandaar dat men dergelijke straatje 'brandwegen' noemde.

In Poperinge waren er meerdere van deze brandwegen.
Deze mogen echter niet verward worden met 'pestestraatjes' zoals er in de periode 1800 – 1815 ook gesloten werden of 'waarover' er gebouwd werd.

Seraphin Allaeys dient dan weer te betalen omdat ze op de paardenmarkt iets gebouwd had.
Ook Berat heeft op een straatje gebouwd, leidende naar het kanaal.
De zusters Benedictinessen hebben blijkbaar twee balken tegen hun muren gezet.
Villefort heeft ook al een kleine weg die achter zijn huis liep, ingenomen.
Van Boogaerde heef twee 'soutiens' of steunen tegen zijn muur gezet op de weg die naar de kerk leidt.
Magerman heeft in 1792 reeds een stuk van de Houdtgracht ingenomen en Louis Pyck dient sedert 1804 te betalen voor een stuk grond die hij gebruikt om nar zijn schuur te kunnen gaan, gelegen bij de paardenmarkt.

De Sint Gregoriusschool van Sint-Jan

Op de 12de mei 1812 overleed de onderwijzer Ferleu en het Sint Gregoriusschooltje werd verder gezet door zijn weduwe Marie Henrica Visaye tot in 1815.
In dit jaar ook ontvingen de onderwijzers der parochiescholen een schrijven vanwege de overheid, met de vraag of ze hun functie verder wensten uit te oefenen. Wie bevestigend antwoordde zou door de **'Keyzerlyke universiteyt van Parys'** in zijn ambt bevestigd worden. Deze organisatie die het gehele onderwijs van hoog tot laag overkoepelde, was begonnen met de classificatie van de scholen. Inspecteurs reisden rond van stad tot stad om

lijsten van de onderwijzers aan te leggen, aan wie men de toelating tot het geven van onderwijs, tijdelijk of definitief, zou verlenen.
Ook de drie Poperingse onderwijzers werden opgeroepen voor een gesprek met bevoegde inspecteurs .
Koster Cuvelier wijdt aan deze kwestie een geheel hoofstuk in zijn memoriaal. Hij vertelt over de inspectie van **Van Trier** – *die men segt te wesen eenen advocaet van Brussel, die niet veel besoigne meer hebbende in syne fonctie* - te Poperinge op de **31ste juli 1812.**

‘’t Was tot Poperinge te doene, op eenen marcktdag. … De eersten die compareerde was den schoolmeester van de stad, Courtois, den dienen was daertoe bereyd, hij scheen selve blyde te wesen van d’eere gehad te hebben by den heer inspecteur geweest te hebben.
De tweede was de weduwe van Ferleu, overleden koster van Sint Jan, deze zeyde dat zy leven moest.
Den gonnen van O.L. Vrouw, Van den berghe, heeft niet willen compareren. Den maire heeft hem in den naemiddag ontboden, maer te vergeefs…’ *(zie verder 12 augustus voor Vandenberghe)*

Wie aanvaard werd als lid van de Keizerlijke Universiteit zou eveneens ‘den 20 sten penninck van alles dat school of pensionaat aenging’ moeten betalen.
In 1813 tenslotte werden de diploma’s in blok afgeleverd tegen de prijs van 3 fr. wetend dat de schoolmeesters toch niet konden betalen, werden ze evenwel vrijgesteld van de jaarlijkse bijdrage die ze aan de Keizerlijke Universiteit, als lidmaatschap moesten afdragen.
Toch was de situatie voor de katholieken in ons bisdom troebel en ondoorzichtig.
Onze bisschop Mgr. De Broglie leefde ondertussen reeds een jaar in gevangenschap en Mgr. Jacques de la Brue werd door Napoleon als opvolger opgedrongen.
(info: De sint-Gregoriusschool van de Sint Jansparochie te Poperinge in zijn tijdskader – G. Schoonaert – Aan de schreve – 1982 nr. 4)
Ook de ‘principaal’ van het college, **E.H. Wouters** *kreeg op die bewuste dag bezoek van de ‘keizerlijke inspecteur’ Van Trier. Cuvelier vertelt verder:*

Omtrent den noen is M. den directeur naer het collegie, (bisschoppelyk kollege bestuurd door priester Wauters) gegaen om M. Wauters te bekoren, heeft aldaer eene ure verbleven, in welken tyd hy alle middels heeft ingespannen en omdraeyingen gebruyckt om hem te winnen, en om het groot respect dat hy hadde voor M. Wauters en de stad Poperinge, wiens collegie hy beloofde te zullen bewaeren.
Hy beloofde hem nog eens te gaen spreken in den agternoen. Naer eten M. Wauters heeft hem voorkomen en aen de maire by brieve laeten weten dat hy bleef volherden in zyne meyningen, dat het onnoodig was voor den directeur van daer toe nog eenige voetstappen te doen.
Zy hebben t’zaem ‘’huys gebleven.
In ’t eerste van augst zond men brieven uyt van wegen den sous prefect, naer alle de schoolmeesters die niet hadden willen compareren voor den inspecteur van de universiteyt, met interdictie van voort te gaen in de onderwyzinge van de kynderen.

Sluiting van het college

Den 19 dito, hebben d’heer Wauters en d’ander professeurs van het collegie van Poperinge de studiën geeyndigd en de prysdelinge gedaen met weinig beslag, en zyn finalik daer uyt gescheyden om geen leden te worden van de keyzerlicke univeriteyt.

M. Wauters heeft aen syne discipels een leste aenspraeke gedaen, die hun en sig selven zeer beroert heeft. 's Anderendaegs heeft elken student zyn effecten tragten te verhuysen en men heeft het collegie ydel gemaekt.
Op 't leste van augst is M. Wauters, ex-professeur, pastor geworden van Proven, by demissie van d'heer Neut, aldaer pastor geweest hebbende den tyd van … jaeren en door wiens mildheyd en de neerstigheyd de gebrande kerke in onse revolutie teenemael en kostelic is hersteld geweest. Ten selven tyde was bykans de gheele plaetse van Proven door de vlammen vernietigt.
De 8 october, M. Wauters, ex-professeur van 't gewezen collegie van Poperinge, is met 21 wagens gehaelt geweest naer de pastorye van Proven by demissie van M. Neut.

7 augustus 1812 – 10 jongens, tussen 13 en 15 jaar, allen leerlingen van de armenschool, worden naar Versailles gestuurd om er als Pupilles de la Marine te worden opgeleid.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

Schoolmeester Vandenberghe kreeg een paar dagen later de volgende brief:
12 augustus 1812 - Aan **Vandenberghe,** sacristie-houder *(sacristain)* van de kerkvan Onze Lieve Vrouw te Poperinge.
De heer inspecteur van de academie van Brussel, officier van de keizerlijke universiteit, brengt me hier op de hoogte dat het u in de toekomst, verder verboden wordt om direct of indirect, nog een functie als schoolmeester op te nemen, net als ook uw zoon die u helpt als ondermeester. U wordt dus geschorst uit uw functie tot een latere beslissing. Ik reken erop dat u zich conformeert bij dit besluit.

30 augustus 1812 – Aan de politiecommissaris **– Bedelaars & reizigers**
De publieke orde, meneer, vraagt dat de bedelarij onderdrukt zou worden,
maar ik ontvang van u geen enkel rapport over deze 'vagabondage'.
De nonchalance waarmee u de bedelarij tegemoet treedt, is niet goed te praten.
U dient meer energie in deze kwestie te steken
Vandaar dat ik u opdraag om de bedelaars actief te gaan opzoeken en proces verbaal hieromtrent op te stellen, en deze personen te arresteren en ze te brengen voor de heer onderprefect om hen te onderwerpen aan de wet.
Op de 12de september krijgt de politiecommissaris nog eens onder zijn voeten omdat hij de 'passe-ports' van de vreemdelingen in de stad niet genoeg controleert, net zoals hij veel te weinig de gastenlijsten in de herbergen gaat onderzoeken.

9 september 1812 – De grenzen van Poperinge vastgelegd
Op deze dag komt de **heer Vasseur,** *landmeter zijn werk in verband met de gemeentegrenzen voorstellen op het stadhuis. Daarbij zijn de burgemeesters aanwezig van de buurgemeenten West-Vleteren, Oost-Vleteren, Watou, Elverdinghe, Vlamertinghe, Reninghelst, Westouter, Proven en Crombeke en natuurlijk Coppieters van Poperinge. Zij hebben allen het proces verbaal getekend waarbij de grenzen vastgelegd werden.*

8 oktober 1812 – Tabak - Aan de heren Amand Pitillion, Joseph Lebbe, Bernard Hauwen, Jean Beddeleem, en Pierre Lacour te Poperinghe.
Ik stel u op de hoogte, heer, dat de heer de magazijngarde, speciaal van de tabak in bladeren van dit arrondissement, mij informeert dat de levering van alle bladtabak, gescheiden van de grondbladeren – dient te gebeuren in het magazijn te Ieper op de 15de oktober om 8 uur 's morgens.
Diegenen die deze levering op correct doen zullen uitbetaald worden vooraleer ze terug naar huis terug keren.

13 oktober 1812
Den 13 dito is tot Poperinge gebeurt de lotynge van Poperinge, Reninghelst en Westoutre, veel van dese prochie zyn er ingevallen.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

De 14de oktober *brengt de burgemeester de onderprefect te Ieper op de hoogte dat de oogst van de* **'beteraves'** *goed is en dat hij er op rekent dat men minsten 8 karren bieten zal kunnen oogsten. Verder heeft hij de landbouwers aangeraden het nodige zaad bij te houden.*

Oktober 1812 – College
In de leste dagen van octobre is tot Poperinge in 't collegie 't huys gekomen sekeren M. **Houvenaeghel**, priester, geboren te Hazebroeck, die langen tyd tot Belle hadde dienst gedaen en geweygert hebbende, is verboden geweest misse te lesen op 't fransche.
En alsoo is hy tot Poperinghe gekomen als eenen ingedrongen en tegen het gemoed van alle priesters en bykans alle borgers, aldermeest door de sollicitatiën van de maire, wiens huysvrouwe ook van Hazebroeck was.
Hy kreeg weenig studenten, vele van d'oude bleven thuys. In d'eerste daegen daer waeren dry pensionnairen en vier externe.
Houenaeghel werd op de 18de oktober benoemd.

Den …. Xbre *(december)* is tot Poperinge de tydingen ingekomen dat M. Verhelst, directeur van de arme schole, sig moeste verwyderen ten minsten vyf uren van Poperinge, als oock M. Wauters, als nu zynde pastor geworden tot Proven, die beyde hebben aengeklaegt geweest aan den H. Prefect van Brugge. Den eersten verdagt van de conscientiën bevreest te maeken wegens het nieuw opgeregt collegie, datter weynig studenten daer naer toe gyngen, jae selfs datter daer uyt vertrocken waeren.
Den tweeden om dat hy dry a vier pensionnairen in syn huys hield en verdagt van hun lesse te geven,
en daerom ook order had syne pastorye te moeten verlaeten en sig de selve verte te moeten verwyderen.
Den prefect hadde dese orders toegezonden aen de vicarissen generael, zulks te doen uytvoeren op datter hun geen voorder misnoegen en zoude toegebragt worden.
Daer was in't stedeken zulke verslagenheyd, dat geheel het gemeente in ontsteltenisse was, bezonderlik om het verlies van M. Verhelst, die als het slot en sleutel was van Poperinge, vader van zyne jongens en van de aermen, middelaer van vele saeken, etc.
M. Verhelst begon alles veyrdig te maeken tot syn vertrek, sig teenemael onderwerpende aen de wille Godts.
Hy hadde by sig een magazyn van kleederen voor de aermen, als rocks, jacks, hemdens, koussen, etc. deelde dit aen de aermen.
M. van Couthove alle dese clagten van het gemeente hoorende, is vertrocken naer den prefect van Brugge en naer de HH. Vicarissen van Gend, op dat zy ten beste zouden spreken, en hy quam af met de tydinge dat M. Verhelst mogte blyven, maer dit deurde niet lange gelyk voorders zal blycken.
Men verhoopte voorders dat de moeyelikheyd met M. Wauters wel zoude afgeloopen hebben nogtans eenige dagen daer naer, men hoorde datter geen apparentie en was, dese twee voornoemde heeren hebben niet genoeg connen lyden met de gonne gekomen waeren om het collegie van Poperinge te bestieren, dat hij mogte gaen naer de pastorye van Zonnebeke, ofte wel een van twee omtrent Cortrycke.

Hy heeft aenveyrt de prochie van Waermaerde, met 933 zielen en eenen cappellaen, M. Neut ouden pastor van Proven, naer het vertrek van M. Wauters, heeft wederom syne afgegaen pastorye blydelik hernomen.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

Wouters (° Wormhout 14 maart 1772) kwam op de 31ste oktober 1838 nog terug in de streek, als pastoor van Roesbrugge. Hij heeft aldaar het nonnenklooster gesticht en had aldaar ook heel wat 'perikelen' met het gemeentebestuur. In 1847, na 9 jaren, gaf hij zijn ontslag om zich in Poperinge te gaan vestigen, alwaar hij op 3 januari 1852 is gestorven.

29 oktober 1812 – Aan het bureau van de administrateurs van de weldadigheid te Poperinge. Heren, de heer onderprefect heeft mij met een brief van de 26ste van deze maand op de hoogte gebracht van een vraag die hij gekregen heft van de genaamde **Susanne Colette Terry**, 24 jaar en dienstmeid, die twee en een half jaar geleden bevallen is van een meisje en die sedert al die tijd hier in Poperinge woonde, maar die zich momenteel in een dergelijke staat bevindt dat ze haar kind niet verder meer kan onderhouden.
Zij heeft zich tot uw commissie gericht, om hulp te verkrijgen. Maar u hebt haar dat geweigerd met als argument dat ze geboren werd te Oostkerke. De onderprefect vraagt me nu inlichtingen in e winnen over de verschillende verklaringen van deze Terry en ik nodig u heren uit, om met mij alles wat u weet te vertellen.
Op de 2de november 1812 krijgt de burgemeester antwoord van de commissie die hem weten te vertellen dat Susanne Colette Terry, geboren te Oostkerke, effectief hulp is komen vragen maar dat zij niet ingeschreven was in de bevolkingsregisters van deze stad en zij dus ook nooit hier gedomicilieerd is. Ook over het kind dat de gezegde Terry gekregen heeft, is niet ingeschreven geworden.
Ik heb verder onderzoek gedaan over deze Terry om haar te ondervragen over de wroed'man' die haar geholpen heeft maar tot heden ben ik er niet in geslaagd deze te ontdekken.

9 november 1812 – Conscrits
De veldwachters mogen de volgende conscrits naar Ieper leiden:
Nr. 1 Flahau Jean Leopold – nr. 2 Debyser Michel Philippe – nr. 12 Delmarre Pierre Jacques – nr. 13 Allemon Pierre Jospeh Melchior – nr. 14 Peutevynck Pierre François Donat – nr. 21 Fobelets Louis Jean – nr. 22 Platten Jospeh Donat – nr. 24 Benoot Jean Jospeh – nr. 26 D'Hondt François Leopold – Nr. 29 Caemerlunck Piertre Jean – nr. 32 Dumon Pierre Jean – nr. 34 Duponcheau Pierre Martin – nr. 36 Pinceel Corneil Louis – nr. 39 Frimault Charles Louis – nr. 41 Vermeulen Dominique Eugene – nr. 48 Devos Albert François – nr. 51 Huyghe Jean Baptsite – nr. 60 Vandamme Pierre Jean – nr. 61 Boone Pierre Joseph – nr. 64 Toussaint Pierre Jean – nr. 66 Dauchy Pierre Benoit – nr. 67 Delbare Benoit Florentin – nr. 69 Demol Jean Baptiste – nr. 69 Bailliu Jean François – nr. 70 Osteur Grançois Xavier – nr. 71 Declerck Jacques Martin – nr. 73 Vandelanotte Jean Victorin Joseph. – nr. 74 Dedrie François Leopold – nr. 75 Sohier Louis Jospeh – nr. 79 Vandevoorde Pierre Louis – nr. 81 Verhaeghe Jean Ignace Antoine – nr. 83 Boucquey François Barthelomi – nr. 84 Quaghebeur Charles Benoit – nr. 87 Provoost Jacques Jean Constantin – nr. 90 Vandezande Michel André Louis.

11 november 1812
Joseph VandenBroucke *wordt hommelzakker benoemd in de plaats van Philippe Raekelboom die overleden is. Voor Joseph VandenBroucke is dit een 'bevordering' want hij was tot dan hommelzakker – vervanger. Zijn plaats wordt nu ingenomen door Mahhieu Raekelboom.*

Kind verdronken

Het jaar 1812, 13 november, 4 uur in de namiddag, op de verklaring aan ons gegeven door **François Lauwer**, wonende in de gemeente Poperinghe, Veurnestraat, dat zijn kind verdronken is, vandaag tussen twee en drie uur in de namiddag in de kuip van de windmolen, gesitueerd binnen de stad Poperinghe, sectie Peselhoek, gebruikt door de heer Wulleman, molenaar, wonende in deze gemeente.
Welk kind, door de genaamde Pierre Verhuest, blekerij knaap, uit het water getrokken is en geplaatst is bij de declarant om hem de nodige zorgen te geven die men in deergelijke omstandigheden doorgaans geeft.
Wij, Benoit Leonard Deroo, politiecommissaris van deze stad, vergezeld van de heer Pierre Jacques Weraert, gezondheidsofficier, van wiens assistentie wij ons verzekerd hadden om de toestand van het lijk te onderzoeken, en van de heer Jean Mahieu, sergeant van de stad, hebben ons naar de domicilie van de genoemde François Lauwers, begeven en hebben aldaar het lijk van het kind gevonden, gewikkeld in een deken. François verklaart dat het zijn kind Joseph Lauwers is, zoon van hem en van zijn vrouw Barbre Baes, en ongeveer 8 jaar oud.
De gezondheidsofficier kan alleen maar tekenen van verdrinking vaststellen.

5 December 1812 – Fête des Rosières

Dit maal was het de beurt aan Marie Cecile Deconinck, 24 jaar, ten geboren te Rexpoede, maar wonende te Poperinge, om te trouwen met de ex soldaat François Lepage, wonende te Poperinge. Hij was ingelijfd geweest bij het 12de regiment van de Curassiers. Als Brigadier nam hij deel aan de veldtocht van 1809 tegen Duitsland. Hij werd ontslagen wegen ontwrichte en gebroken vingers tengevolge van een val tijdens een legeroefening.

10 december 1812 – **De hommelprijs -** *Aan de marine – inspecteur van het erelegioen te Brest*
Om aan uw vraag te voldoen, heb ik de eer u te informeren dat de marktprijs van de geplukte **hop** binnen deze gemeente, slechts één maal per jaar bepaald wordt, en deze dag is onveranderlijk gesteld op de 24ste november. Vandaar dat het onmogelijk is om u de prijs mee te delen van de hop op de 10de oktober 1811 en 1812.
Ik geef u hierna echter wel de prijzen zoals ze de laatste jaren bepaald zijn geworden op de 24ste november.
1810 – 161 frank 84 centimen per 50 kilogram
1811 52 frank 11 centiemen per 50 kilogram
1812 196 frank 18 centimen per 50 kilogram.
Ik kan u echter de transportonkosten tot aan Brest niet meedelen want aan deze plaats wordt er normaal gezien niet rechtstreeks geleverd, echter wel via het bureau te Rijsel. De transportonkosten van hier tot Rijsel bedragen 1 frank 50 centimen per 50 kilogram.

15 december 1812
Op deze dag worden de gegevens van het medisch korps van Poperinge doorgegeven.
De burgemeester voegt bij zijn brief de diploma's toe van de heer Isacq François Jacques, gezondheidsofficier en van De Roo Florimand om geregistreerd te worden.
De heer Delinne, gezondheidsofficier zegt mij dat hij zijn diploma's naar het tribunaal opgestuurd heeft om zich te laten registreren, maar dat hij nooit een antwoord gekregen heeft.
Apother Verlende Charles, die een diploma in het Vlaams heeft, heeft ook verklaard dat hij dit naar het tribunaal opgestuurd heeft, maar ook geen antwoord gekregen heeft. De heer Vandebroucke, gezondheidsofficier in de ze stad, heeft zijn diploma niet komen laten registreren omdat hij hiertoe geen uitnodiging heeft gekregen maar hij zou zijn beroep stopzetten.

De medische licentiaten zijn Deroo Jean Augustin van Poperinge die zijn diploma te Leuven haalde op de 13de juni 1770. En Everaert Pierre Jacques, eveneens van Poperinge die zijn diploma te Leuven haalt op de 24ste juli 1797.
De chirurgijnen waren: Delinne Jacques die zijn opleiding te Ieper afsloot in februari 1784. Labbé Jacques Guillaume Joseph – eveneens opgeleid te Ieper en studeerde daar af op de 20ste december 1748. Ledieu Antoine Jospeh kreeg zijn diploma te Ieper op de 20ste september 1781. en Kestier Martin Jospeh op de 2de april 1787.
De Poperingse wroedvrouw was Deroo Marie Scholastique die haar diploma te Ieper haalde op de 1ste maart 1775.
Isacq Jacques François studeerde als gezondheidsofficier af te Brugge op de 4de juni 1812.
De apotheker Verlende Charles had zijn diploma gehaald te Ieper (!) op de 28ste mei 1891. En sedert de revolutie waren er twee apothekers bijgekomen: De Roo Florimond , die de 10de vendemiariere van het jaar 14 afstudeerde te Brugge en Hauwen Pierre Vincent die eveneens te Brugge afstudeerde maar dit op de 31ste oktober 1807.

December 1812
Den 15 december was de koude zeer groot door den oosterschen wynd, vriesende zeer sterck binnen huyse. De koude heeft blyven deuren tot den 28 maer niet even straf, vandien dag is gevolgt eenen droogen doey, ontrent de nieuwe maene.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

Wezen in het wezengesticht Sint Vincentius
In 1812 waren er 16 wezen te werk gesteld: elf jongens bij een schoenmaker, twee bij een nettenmaker, twee bij een verver en één bij een bakker.

Nummer 91 Doos Gazette Februari 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Daer geen dwang is, is geene eer, zei de koster
En hy sloeg de beelden in zyn kerk
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 400 lezers…

Beste abonnee

Al diegenen die mij een wederwens stuurden voor ons Nieuwjaar, van harte bedankt!
We kregen nog verschillende reacties op het 'Kokkerullen' dat dus blijkbaar gewoon 'kokkerellen' betekent.
Van **Patrick Boucneau** *kregen we het artikel over de Boucneau klokken en daarna gaan we in op een nieuw thema, voor deze maand en de volgende; het thema van de bekering van de Westhoek in de bange vroeg middeleeuwse tijden.*
En we geven nog twee oorlogsliederen uit 1914 – 1918 en het jaar '1813' binnen de rubriek 'Poperinge in de Frans tijd'.

Uit de Gentse almanak van 1715
Sprockel
Het vrouwe-volck magh nu de lollepot ghebruycken
Granpeer magh in de schouw hem by de viere duycken
Maer 't jonck en weeldigh volck die passen op geen kouw
Gaen liever naer het ys, als naer de hoeck van schouw.

De lezers die nog een mooie 'lollepot' staan hebben, mogen gerust een fotootje opsturen!

Nog Kokkerullen en kokkerellen

Van Aimé Smeyers uit Alsemberg, kreeg ik nog de volgende bijdrage over de Kokkerulle, die hij haalde van de site van de woordenboeken.
Besten Do,
Voor *kokkerulle*, zie ook verder:
Zie ook: http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M034603:
Zijn we daar wijzer mee geworden? Ik ben er niet zeker van!
Hartelijke en dankbare groet,
Aimé Smeyers, Alsemberg

KOKKERELLEN[I]

Woordsoort: ww.(intr.,zw.)
Modern lemma: kokkerellen
onz. zw. ww. *Mnl. cokerellen.* Daarnaast andere vormen. Een afleiding van *Kokkerel* (I) (zie EYMAEL, in *Tijdschr.* 11, 82 volgg.) stuit op groote, o.a. chronologische bezwaren. Veeleer is het woord van klanknabootsenden aard, t.w. ontstaan uit de verbinding van twee onomatopœïsche bestanddeelen: *kokke-* (verg. *Kokkelen* (I), *Kokkeren* (II), *kokkeloeren*) en

rellen, kakelend langs de straat loopen, *rullen*, fluisteren (zie reeds S. DE GRAVE, *Fr. Woorden* 362, wiens verklaring van *kokke-* als intensief præfix echter, o. m. om chronologische redenen, onwaarschijnlijk is). De klemtoon die oorspronkelijk op het eerste lid moet gelegen hebben, werd later naar het tweede verplaatst. Verg. KOKKERULLEN.

+ Ter gelegenheid van Dertienavond, Verlorenof Koppermaandag, Vastenavond enz. langs de straten loopen zingen, voorstellingen geven en derg.; in een meer algemeene bet.: zingen (zie VERDAM), feestvieren.

Kockerillen. Holl. j. kopperen, KIL. [1599].

Kokerillen. Holl. *Celebrare hilaria*, KIL. [1599].

Kokerillen, *Celebrer quaresmeaux*, MELLEMA.

— Anmerckende hoe neerstich ic myn offycie Zeer zottelic bediene, tot mynder onbate, Dat ic meest al de kynders van Ypre (*de Ieperlingen*), … Naer my doe zodt loopen achter straete, Cockarulle ende den meesten zot trekken …; dies … Es mynen besten rock al ontwee ghetrocken, *Supplic. v. d. zodt v. Yper*, in *Ann. Soc. d'émul. hist. Fland.* 15, 144 (± a°. 1520).

Sy souden worden van quade beleijt ende lopen snachts wt cokerellen wat spel soumen spele wou tbuijxken niet swellen, *Ref. v. J. v. Stijevoort* 2, 180.

Gebieden myn Heeren voorsz alle beedelaars, troggelaars ende diergelyke, datse hen niet en onderwinden langs de straaten te gaan cocquerellen met vastenavond spullen te speelen, of diergelyke manieren van doen, *Utr. Placaatb.* 3, 475 *a* [1586].

Dat … groote insolentien werden gepleecht, ende bedeleryen in swange gaan, met singen ende coquerellen, soo op Korsende Nieuwe Jaars, als mede op drie Koningen avonden, 1, 354 *a* [1643].

't Was voor veel' een dagh van vreught, Yder teegh aen 't Koeckerellen (*op vastenavond*), *N. H. Speelw.* 356.

Wat moghen dit toch wesen voor ghesellen, 't Schynen wel Luycker Walen, die nou loopen kokerellen, COSTER 50 [1612].**Afl.** *KOK(K)EREL*, *KOK(K)ERUL*, 1°. lied bij het kokkerellen gezongen; vandaar ook: beuzeldicht.

Parabolen, Cocorullen ..., Moralen, Regheldicht *enz.* … dit heete ic Rethorike extraordinare, DE CASTELEIN, *Const v. Rhetor.* 221 [1548].Cocorullen, op alle Kinderen dagh, 234 (*opschrift bij een ged.*)Simple Buesel dicht heedt men Cocorullen, 241.2°. Masker; zie KAKEROL. Blijkbaar hetzelfde woord: de oorspronkelijke bet. is dan: masker bij het kokkerellen gedragen.

3°. Benaming van het oproer der ambachten tegen de rijke burgers te Ieper (1 April 1281 n.s.). Deze benaming zou haar oorsprong vinden in het wachtwoord der opstandelingen, *kokerulle*, *kokerulle*; dit woord kwam ook voor als slotwoord van een refrein door de kinderen in de baronie van Breda gezongen op Oudejaarsavond en derg. (HOEUFFT, *Bred. T.* 316). Wellicht is het slechts een ironische benaming van dezen opstand. Thans nog als historische term.

© *2007 INL. Artikel gepubliceerd in 1939.*

De zoektocht naar een 'horlogier' in Gyverinckhove!

Patrick Boucneau

De naam Boucneau komt weinig voor in Vlaanderen: minder dan honderd levende Boucneau's anno 2010! In Frankrijk zijn het er allicht iets meer. Elke vermelding van de naam is dus per definitie interessant. Dat heeft zo zijn voordelen...

Alles Vlaamse Boucneau's zijn afstammelingen van Stephanus (of Estienne) Boucneau die zo rond 1670 uit Nimy bij Mons in Avekapelle terechtkwam. Of zoals het in de huwelijksakte van zijn huwelijk met zijn eerste vrouw, Petronelle Haemers, genoteerd staat: "*ex pays de Nimy prope Montes Hannonie*".
Stephanus was smid, net als veel van zijn nazaten. Toch waren er ook Boucneau's met andere interessante beroepen: horlogemaker bijvoorbeeld. Al een hele tijd waren we op zoek naar een Boucneau met dat beroep, maar we konden hem niet vinden. Het raadsel werd pas heel recent opgelost met de hulp van Eddy Fraiture en Joeri Stekelorum.

Een klok met een familietraditie!

Albert Boucneau heeft thuis een erg mooie 18de eeuwse klok met de volgende inscriptie: "VENIT HORA, NUNC EST - JOANNES BOUCNEAU". Het is een klok met een verhaal. Albert erfde ze van zijn vader André (⁻ 1904-+1957). Het familieverhaal wil dat ze ooit eigendom is geweest van Johannes Petrus Boucneau (⁻ 1749-+1808), die brouwer was. Dat kon kloppen...
De klok kwam mee van het voorouderlijke 'hof' in de Pottestraat in West-Vleteren (vlak bij de abdij). Daar woonde Camille Boucneau (⁻ 1863-+1937), een broer van Albert's grootvader Henri Boucneau (⁻ 1865-+1950). Henri Boucneau was destijds gemeentesecretaris (of ontvanger) in West-Vleteren.

De traditie wil, zo vertelde Alert Boucneau ons, dat de klok telkens zou overgaan naar de oudste zoon van de familie. Die krijgt dan ook 'Johannes' als tweede naam. Zo ook Albert's oudste zoon Peter Johannes Boucneau.
Het verhaal over de traditie klopte dan misschien wel bij de laatste generaties. Als we echter in de stamboom op zoek gingen naar enige logica klopte de traditie niet meer. Zolang er geen 'harde bewijzen' opdoken zouden we nooit weten hoe de vork in de steel zat...

In 2008 kregen we tot onze verbazing een mailtje uit Duitsland. De echtgenote van een Amerikaans militair had er op een rommelmarkt een bijna identieke klok gezien als de klok van Albert, met bovendien ongeveer dezelfde inscriptie! "VENIT HORA, NUNC EST" en "FECIT IN GYV(E)RINCHOVE - JOANNES BOUCNEAU". Alleen was 'Gyverinchove' op de ontvangen foto niet helemaal leesbaar.
Hoe die klok daar terecht was gekomen, weten we niet. Misschien via een Belgisch militair gelegerd in Duitsland?

Blijkbaar was dus sprake van een Boucneau die klokkemaker was. We kenden nu twee exemplaren met zijn naam er op! Hopelijk ontdekten we nu snel over welke Joannes Boucneau het ging,

Een derde klok uit Hondschoote!

Het duurde echter een hele tijd eer we een volgend aanknopingpunt vonden. Op internet vonden we onlangs een boek over historische klokken van Eddy Fraiture. Daarin stond een klok van Joannes Boucneau vermeld, alleen was niet duidelijk over welke klok het ging... Al snel bleek dat het over de al bekende klok van Albert Boucneau ging. Een dood spoor dus...

Naar aanleiding van dit voorval herinnerde Albert zich evenwel dat hij ooit nog een andere klok van Joannes Boucneau op het spoor was gekomen, maar hij had die toen niet zelf gezien. Jan, broer van Albert, ging op zoek en kon de klok fotograferen bij een inwoner van Poperinge.
Prachtig: nu hadden we al drie klokken gevonden! Ook deze klok droeg een interessante tekst: "JOANNES BOUCNEAU - HONTSCHOTE". Blijkbaar had onze Joannes ook in Hondschoote gewoond en gewerkt!

Volgens klokkenspecialist Eddy Fraiture zijn de klokken typisch (west)Vlaams, maar toch een beetje merkwaardig door de eigenzinnige details: "Die Joannes Boucneau moet een horlogemaker geweest zijn die zich waarschijnlijk niets aantrok van de mode en zijn eigen gangetje ging."
De afbeelding op de klok van Albert zou een brouwerskuip kunnen zijn. De spreuk 'venit hora, nunc est' (ofwel 'het uur komt, het is nu') is erg christelijk en komt letterlijk uit de bijbel (nl. Johannes 5,vs 25). Het zal allicht de lijfspreuk van onze Joannes zijn geweest.

Alleen wisten we nu nog steeds niet welke Joannes Boucneau die klokkemaker was geweest. In geen enkele akte die we tot nu toe hadden gezien, vonden we enige vermelding in die zin. Onze stamboom was voornamelijk tot stand gekomen op basis van de kerkarchieven in het rijksarchief in Brugge. En daarin stonden meestal geen beroepen vermeld...
Op basis van de gravering en afwerking dateerde Eddy Fraiture de klokken omstreeks 1760-1780. Zo konden we alvast een aantal Boucneau's met de naam Johannes uitsluiten en kwam eigenlijk alleen nog Joannes Matheus (⁻ 1754) in aanmerking. We wisten al dat hij smid was... Alleen moesten we nog de harde bewijzen vinden. Tot nu toe hadden we de overlijdensdatum en -plaats van Joannes Matheus niet kunnen vinden. Hij was in Hondschoote gehuwd met Isabella Theresia Vandevoorde (⁻ 1765-+1838). Zijn kinderen werden allen geboren in Lijsele. Op 1814 woonde hij volgens de volkstelling in Gijverinkhove,,,

Gelukkig konden we een beroep doen op de hulp van Joeri Stekelorum van wie we ook eerder al interessante documenten hadden ontvangen. Hij kon ons de overlijdensakte van Joannes Mattheus Boucneau, bezorgen. Hij stierf in Gijverinkhove op 26 mei 1821 en was 'horlogeur' van beroep! Eindelijk hadden we onze klokkemaker gevonden!

Daarmee is weer een stukje van onze familiepuzzel opgelost, maar lang niet alles. Volgens Eddy Fraiture was de combinatie van smid en klokkemaker niet eens zo uitzonderlijk en zou het goed kunnen dat een van de zonen van Joannes klokkemaker was. Kennis en gereeedschap gingen veelal over van vader op zoon...

De overlijdensakte:

Het jaer achthien hondert een en twyntig, den sesentwyntigsten van de maand mey, ten negen ueren 'smorgens, zijn voor ons Philippus Jacobus Dujardin, schepen, gedelegeerd om op te stellen d'acten van den civilen stant der gemeente van Gyverinckhove, canton van Haringhe, provincie West-Vlaanderen,
Gecompareert Isabelle Thérése Van de Voorde, oud vijf en vijftig jaeren,zeven maanden, geboortig van Hondschoote, Vrankrijk, nayster, en Joannes Baptiste Bosschaert, oud vier en twintig jaeren, notaris klerk, beyde woonende in die gemeente, de eerste egtgenote en den tweeden kennisse, respectievelijk van den naergenaemden overleden, welke comparanten ons hebben verklaert dat Joannes Matheus Boucneau, egtgenooot van de eerste comparante, geboortig van die gemeente, oud sesentsestig jaeren, negen maanden, vijf dagen, ***horlogeur*** *in die genaemde gemeente, zoon van Jacobus Anselmus Boucneau en van Constantia Van Kemmel, beyde alhier overleden, heden ten een uere 'smorgens, overleden is, in zijn woonste staende binnen die genaemde gemeente, en de comparenten hebben gesaementlijk met ons dezen tegenwoodigen act van afleijvigheyh geteekent, naer dat den zelven hun was voorgelezen.*

Getekend: Isabelle Van Devoorde, JB. Bosschaert, Dujardin

Patrick Boucneau
www.boucneau.be
Alle aanvullingen, suggesties, wetenswaardigheden over onze familie(naam) zijn heel erg welkom!

De Prachtige klok gemaakt te Hontschote.

Hoe de Westhoek bekeerd werd....

Een gemeenschap heeft de heiligen die ze nodig heeft... werd mij ooit gezegd, al zijn het dan schijnheiligen.
Vandaar dat ik toch eens wilde gaan kijken, welke heiligen Poperinge in huis heeft, want al kan dit niet iedereen geloven, toch hebben we die.
En vandaar dat ik, zoals iedere moderne mens, eerst op internet zocht.
Eén ding viel me direct op. Iedere kerk heeft dus effectief een reliek van het Heilig Kruis. Zowel Sint Bertens, O.L. Vrouw, Sint Jan, als de Blasiuskerk in Krombeke, de Vedastuskerk te Reningelst als de Sint Victorkerk te Proven, allen hebben ze een splinter van het Heilig Kruis. Precies of er een savoyard of kramer voorbij kwam, met splinters van het Heilig Kruis in de aanbieding.
Ik heb zo de indruk dat echt iedereen dacht, helpt het niet, dan schaadt het niet. Voor de rest kunnen we de relieken opdelen in deze van de 'plaatselijke' heiligen, en de anderen.

Vreemde Heiligen

We beginnen even met een paar anderen:
De 'oudste' reliek die we eigenlijk vinden, is die van **Sinte Anna,** *die zich in de O.L. Vrouwkerk bevindt. Gezien het grote aantal 'spellewerkegen' in het verleden, kan ons dat niet verbazen.*
En we hebben twee echte apostelen: **Filippus** *en* **Andreas,** *allebei in de Sint Bertinuskerk.*
En in deze kerk vinden ook **Adauctus.**

Filippus

Eén van de vier reliekstèlen uit de Sint Bertinuskerk te Poperinge.

Het is aan **Filippus** dat Jezus vraagt hoeveel het zou kosten om brood te kopen voor 5000 mensen, waarop Filippus antwoordt dat dit het loon van een jaar zou zijn. *Ofwel was hij dus een rekenwonder, ofwel gooide hij er met zijn pet naar.*
Na Jezus dood, verkondigde Filippus *het evangelie waarbij hij onder andere de schatbewaarder van de koningin van Ethiopië bekeerde en doopte. En daarbij haalde hij geregeld een truc uit.* Zo riep hij in Scythië een draak op wanneer de heidenen hem wilden verplichten aan een beeldje van Mars te offeren. De draak doodde de zoon van de bisschop die het offervuur aanstak, en de dienaren die Filippus vasthielden.
In een tempel gewijd aan slangenverering doodde hij een reuzenslang en heelde hij de slangenbeten bij de bevolking door middel van gebed. De priester van de tempel en de gouverneur van de stad zorgden ervoor dat Filippus gekruisigd werd, op een T-vormigkruis, maar toen Filippus en Bartholomeus aan het kruis gehangen werden ontstond er plots een aardbeving en toen Filippus de aardbeving tegenhield door te bidden, eiste het volk zijn

vrijlating. Iedereen wist te ontsnappen, enkel Filippus, de priester en de gouverneur kwamen om.
Filippus is de beschermheilige van banketbakkers, hoedenmakers, lakenvollers, marskramers en winkeliers, *en dat lijkt mij de meest voor de hand liggende reden, waarom we hem in de Sint Bertinuskerk binden. Hoewel, in Poperinge was het de Heilige Aubertus of Obrecht die de patroonheilige van de bakkers was. Daar komen we later nog op terug.*

Andreas

Andreas heeft er voor gezorgd dat zijn broer Simon Petrus ook met Jezus kennis maakte en zijn discipel werd. Andreas was ook degene die Jezus attent maakte op de jongen met de vijf gerstebroden en de twee vissen (Joh.6:8 en 9a).
Aan het eind van zijn leven zou Andreas de marteldood zijn gestorven in Achaia aan een diagonaal kruis, het Andreaskruis. hij zou namelijk niet aan hetzelfde soort kruis hebben willen sterven als Jezus. Andreas zou begraven zijn in de Griekse stad Patras, waar hij nog steeds een bijzondere verering geniet.
Zijn feestsdag is op 30 november. Als Sint-Andries onder sneeuw moet bukken, zal het volgend jaar geen koren lukken.
Hij wordt aangeroepen tegen jicht, nekstijfheid, krampen en de rode loop en verder voor huwelijksgeluk en kinderzegen.

Dat er zich een reliek van de heilige Andreas in de Sint Bertinuskerk bevindt, mag ons eigenlijk niet verbazen, aangezien we eertijds een Sint Adriesgilde in Poperinge hadden. Deze was een 'kolveniersgilde' – ze schoten dus met een soort buksen of geweren – die haar 'hof' had achter Skindles in het Watergat. Het belang van deze heilige valt nog meer op aangezien er achter in de Sint Bertinuskerk te Poperinge een schilderij hangt 'De marteldood van de heilige Andreas' dat dateert van het einde van de 17de of het begin van de 18de eeuw.

Adauctus

wilt eigenlijk zoveel zeggen als de 'toegevoegde'.
Hij hing aan de heilige Felix.
Men vertelt dat Felix tijdens de christenvervolging onder keizer Diocletianus rond het jaar 300 gevangen werd genomen om in een tempel aan de goden te offeren. Hij weigerde dit niet alleen, maar gewoon door de afgodsbeelden van Diana en Mercurius aan te kijken, verbrijzelde hij deze. Hij werd ten dood veroordeeld. Tijdens zijn tocht naar het schavot, sprong een toeschouwer naar voren en kuste Felix op d wang en bekende zich tot het christendom. Hij werd gevangen genomen en toegevoegd' aan Felix.
Ook hij werd dus ter dood gebracht. En omdat men zijn naam niet kende, werd hij de 'toegevoegde'.
Dat we van deze 'onbekende heilige' – de onbekende soldaat – een reliek in huis hebben, lijkt mij volledig onverklaarbaar.
Maar de streekheiligen zijn het meest 'tegenwoordig' in Poperinge.

De vier relieken aan de middelste pilaren zijn van apostel Filippus, apostel Jacobus, Vitalis van Ravenna en van Adauctus.

Streekheiligen

Om deze streekheiligen te kunnen plaatsen, gaan we ons hier wagen aan een stukje geschiedenis.
In de tijd van de Romeinen, woonden hier voornamelijk Menapiërs.
In de loop van de 4de eeuw zou er een poging geweest zijn om de Menapiërs te bekeren en waagden 'heiligen' als ***Victricius, Fusciaen en Eleuterius*** *hun leven tussen deze mensen.*
Ze maakten weinig indruk. Ware het niet dat hun namen opgeschreven staan in 'het Jaerboeken van Veurne en Veurneambacht' dan zouden we er nooit van gehoord hebben.

De heilige Victor van Proven

Alhoewel, de kerk van **Proven** *heeft als patroonheilige, de heilige* ***Victor.***
En alhoewel **Kristof Papin** *in het boek* 'Proven in de nevelen der tijden' *dat hij samen met Ivan Top schreef, alle moeite doet om te kunnen bepalen over welke Victor het hier eigenlijk gaat, slaagt hij er niet echt in. Maar dan haalt hij zijn collega-historicus* **Joël Vandemaele** *aan.*
In het heiligenleven of Vita van Bonifacius *is er sprake van een plaats 'Magunta met Victorkerk'.*
Samen met Delahaye denkt Vandemaele deze plaats te kunnen identificeren met Maing bij Valenciennes. Dat ligt op zo'n kleine 100 kilometer van hier. Verder zou er ook sprake geweest zijn van een Victor verering in Lillers *op zo'n 50 kilometer van Poperinge. En in Lillers staat de mooiste romaanse Sint Omaarskerk die er is.*
En dus vraagt Kristof Papin zich af: Staan we hier nog voor een andere H. Victor die niet te associëren is met Victor van Xanten? En: Zou de H. Victor die in Proven vereerd wordt, in Terwaan begraven liggen?
En daarbij stel ik dan de vraag, Zou de heilige Victor van Proven, net zoals diegene die in het bisdom Terwaan ooit vereerd werd, eigenlijk niet de Heilige Victricius kunnen zijn? Eén van de eerste streekmissionarissen?

Na de volksverhuizingen winden we een mix van Friezen, oude Menapiërs, nog wat ingevoerde Angelen en Saksen en als we het mogen geloven zelf nog wat Scythen, hier in de streek.
Volgens de kroniekschrijvers van de 18de eeuwse, kwamen de Franken hier vanaf halfweg de 4de eeuw, de baas spelen.

En dat hadden we te danken aan Clovis.

Vanaf 486 *na de slag van Soissons – met de beruchte vaas – waren de Franken hier effectief meester. Soissons ligt op 210 kilometer van Poperinge.*
In **493** *huwt Clovis met een Bourgondische prinses, genaamd Chlotilde, die zich reeds tot het christendom bekeerd had.*
Clovis laat zich op de tweede Kerstdag **498** *dopen te Reims door Remigius en dan kan de bekering van de streek hier beginnen.*
Die komt echter maar heel erg traag op gang. De missionarissen doen blijkbaar alle moeite om de Westhoek te mijden.

Sint Vedastus of Gaston +540

De heilige Vedastus met zijn beer.
Onder andere de patroonheilige van de kerk te Reningelst en deze van Vlamertinge.

Daar is echter één uitzondering op: Sint Vedastus.
Vedastus *zou geboren zijn bij Limoges, dus in het zuiden van Frankrijk, en hij werd de poulain van Remigius van Reims, de man die zoveel invloed had op Clovis.*
Remigius stelde Vedastus of Vaast aan als catechismus meester van Clovis zodat Vaast zeker zal aanwezig geweest zijn bij de doop van Clovis.
Als beloning (?) kreeg Vaast de bisschopszetel van Atrecht of Arras. Hoewel beloning?
De streek hier was in hun ogen een woestenij, een onveilig land van barbaren.
Vedastus heeft een paar rare mirakels op zijn palmares staan.
Zo wordt er verteld dat hij net als de latere Columbanus zich sterk kante tegen de Wodanfeesten van de heidense bevolking, die op die orgiën zich met hun 'heilig' bier zat dronken.
Zo is het gekend dat hij op dergelijke feesten, kon binnenvallen met zijn kruis in de hand, waarbij hij met zijn donderpreken en bliksemde ogen de kroezen met bier liet kapot springen, zodat het bruine bocht in de grond trok. Dat hij echter met dit mirakel weinig bekeringsijver opriep, is niet zo moeilijk te begrijpen.
Vaast hield zich toch aan zijn geregelde missie tochten en zo kwam het dat op een keer hij getuige werd van de aanval van een beer op een gans die na veel lawaai gemaakt te hebben, toch dood ter aarde viel. Vaast ging naar het beest toe, nam het op zijn schoot, blies in de bek en de gans kwam terug tot leven.
De beer liet hij bij zich komen, kalmeerde hem en gaf hem, net zoals hij gedaan had met Clovis, catechese les.
Vandaar dat Vaast afgebeeld wordt met een beer. De hierbij gevoegde afbeelding komt uit een boek over de Heiligen uit 1705.
Toen Vedastus op de 6de februari 540 in Arras stierf, kwam er een prachtige lichtkolom langs hem staan. Er ontstond een soort volksdevotie rond zijn graf, maar de streek kunnen we allesbehalve gekerstend noemen.
Of Vedastus ooit in Poperinge zou geweest zijn?
Misschien wel, want het is eigenlijk wel heel eigenaardig te noemen dat de patroonheilige zowel van de kerk van Reningelst als van die van Vlamertinge Sint Vaast is.

Zijn feestdag is dan ook de 6de februari maar aangezien deze in het bisdom Brugge al bezet is door Sint Amandus is dit hier de 13de geworden.
Voor een echte bekeringsgolf moeten we eigenlijk nog meer dan 100 jaar wachten. En deze 'golf' is te danken aan de heilige Columbanus.

In **511** sterft Clovis en het Frankische rijk wordt onder zijn vier zonen verdeeld. Zijn oudste zoon Theodorik kreeg Reims, Chlodomer kreeg Orléans, Childebert kreeg Parijs en Chlotarius kreeg Soissons. In 534 werd Bourgondië ingelijfd n het Frankische rijk. In 561 sterft Chlotarius en wordt opgevolgd door zijn zoon Sigebert. Deze overlijdt reeds is 574 en wordt opgevolgd door Chlotarius II maar zijn moeder Brunhilde, de jongste dochter van de Visisgotische koning Athanagild, regeerde voor hem tot aan haar dood in 597. *Zij werd ten andere vermoord door haar kleinzoon* Chlotarius II.

Columbanus

De Ierse monnik Columbanus stichtte de abdij van Luxeuil rond **590. Luxeuil** lig iets onder Belfort in Bourgondië op zo'n 600 kilometer van hier.
Hijzelf staat vooral bekend voor zijn raar wonder met de bierton.
In Beieren waar hij ook het volk wilde gaan bekeren, zag hij in een dorp, dat men alles klaar maakte om het feest van Wodan te vieren. Op een ereplaats stond een lege ton, waar het heilig bier zou in gekieperd worden.
Colombanus zette zijn mond tegen het spongat en blies in de ton, waarop het ding op wonderbare wijze begon te kraken en eindelijk uit elkaar sprong. Hij moet dus wel een heel erg sterke adem gehad hebben.
Zijn klooster te Luxeuil werd de kweekschool van heel wat bisschoppen en missionarissen.

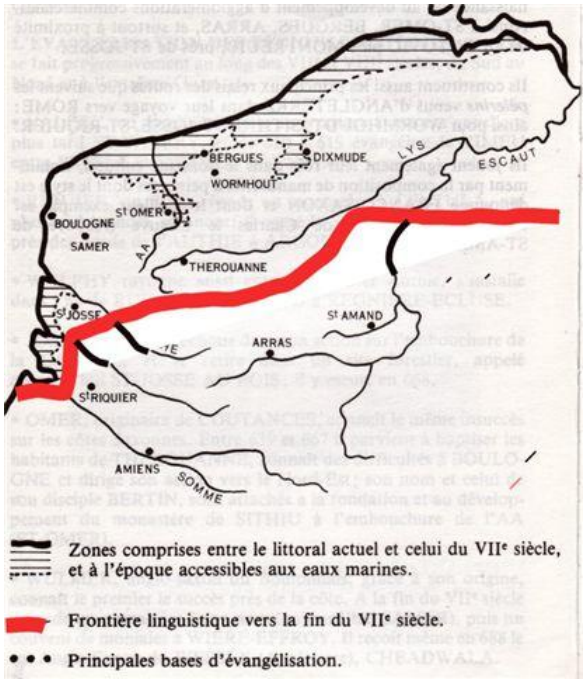

De taalgrens

Als we de oude taalgrens bekijken, of om zo te zeggen, het oude Vlaanderen, dan zien we dat de 'taalgrens' liep ten noorden van Amiens, Arras en dan zo verder naar het noordwesten toe.
Dat was dus ook ongeveer waar 'de beschaving' langs liep.
Deze taalgrens was er reeds voor de Franken 'hier' meester werden. Zij scheidde immers in de prehistorie reeds de Kelten van de Germanen.
Wij zaten dus hier ten noorden van deze grens.

Acharius

was één van die monniken die in Luxeuil zijn 'opleiding' gekregen had.
Hij werd rond **625** benoemd tot bisschop van Noyon-Doornik.

Toen begon Sint Amandus wat pogingen te doen om het gebied ten noorden van de taalgrens wat te missioneren, maar erg lukte hem dat niet en in Poperinge geraakte hij helemaal niet.
Ondertussen kregen we koning Dagobert (602 – 639) die het Frankische rijk weer samenvoegde.
Acharius kreeg het wel zover dat Dagobert I, de Frankische koning, akkoord ging om in **636** een nieuw bisdom op te richten; het bisdom **Terwaan,** dat, zoals we kunnen zien op de kaart, in het 'Woeste Wilde Westen' lag.
En Acharius vroeg om hier als bisschop, de latere Sint - Omaars te benoemen.
In **639** *stierf Dagobert en werd hier opgevolgd door Clovis II.*

Sint – **Audomarus,** bisschop van Therouane – 7de eeuw

Met **Sint Omaars** *zitten we opeens we heel wat korter bij huis. Zijn feestdag is de 12de september geworden. Uit het boek '*Levens der heiligen voor ideren dag van 't jaer '*– uit 1738 halen we zijn vita of levensgeschrijving.*

Audomarus wierd geboren omtrend het einde van de zesde eeuw.
Godt dede hem d'ydelheid van de wereld al vroeg kennen en verfoeien. Hy vertrok zig in het klooster van Luxeul in het bisdom van Besancon, daer den H. Colombanus den stigter van was. De boetedoening en scheen hem niet hard, omdat hy gestaedig den loon beoogde, die den heere bereid heeft voor de gene, die 't zyner liefde wel iets willen lyden.
Zyne oodmoedigheid, gehoorzaemheid en andere deugden dienden tot stigtinge aen de gansche vergaederinge, die zig verheugde over eenen monik van zoo groote verdiensten.
Zyne zoetaerdigheid maekte hem minnelyk aen een ider, schoon hy zeer straf tegen zigh zelven was. Hy bezat eene uytmuntende zuyverheid en verhoedde door eene zeer nauwe oplettentheid al wat in hem deze deugd zou konnen verhinderen, gebruykende het vasten, waeken en andere strengigheden om zyne driften te versterven, en het vleesch onderdaenig te maeken aen zynen geest.
Den glans van zyne deugd konde in zyn klooster niet besloten blyven, en schoon hy niet anders betragte, als in eenzaemheid te leven, en zyne broeders te stigten, wierd zynen naem vemaerd.
Den H. **Arcarius,** bisschop van Noion en Doornik, voorzaet van den H. **Eligius,** sprak van hem aen den koning Dagobertus, om hem tot bisschop aen te stellen van het bisdom van Therouane, 't welk nu omtrent 80 jaeren zonder herder geweest was.
Dagobertus verzogt Audomarus van den abt van Luxeul, alwaer hy nu 20 jaeren godt in d'eenzaemheid had gedient.
Men moest hem geweld aen doen, om hem uyt zyn klooster te krijgen.
Wat een verschil, zeide hy, tusschen d'have daer ik nu ben en tusschen d'onstuymige zee, daer men my zonder ervarentheid, praemt t'scheep op te gaen?'
Hij had dus eigenlijk totaal geen goesting om naar hier te komen.

Dog men luysterde geenzins naer al het gene zyne oodmoedigheid kost inbrengen.
Hy wierd bisschop van Therouane gewyd in 't jaer **636**. dit bisdom, 't welk een groot gedeelte behelsde, van neder Picardien, Artois en Vlaenderen, was als een woeste land, vol geestelyke braemen en doornen. Het grootste deel van het volk was nog heidensch en de weinige christenen vervuld met ondeugendheden. Godt had voor Audomarus dezen grooten oogst bewaerd.

Hy spaerde zig niet, hy spande alles in om de christenen die er waren te brengen tot d'onderhoudinge van gods geboden en keerde zig voorder om den afgodendienst uyt te roeyen door zyne predikatien, en hy werkte door de genaede des heeren zoo veel bekeeringen uyt, dat er op 't einde van zyn herderlyke bedieninge weinige bisdommen zoo wel beakkert gevonden wierden, als dat van Therouanen.
Men zag, met veel stigtinge, dezen H. bisschop, de gevangen vry koopen, d'arme spyzen, de zieke bystaen, weduwen en weezen verdedigen, den onvrede der huysgezinnen stillen, de vyanden tot verzoening brengen en ieder een dienst dien, zonder ander inzicht, als de glorie van godt, en de zaligheid vanden naesten.
Den heere ontstak in vele de begeerte om den raed vanden H. bisschop te volgen, met zig van alles t'ontblooten en in d'eenigheid te gaen leven.
Dit gaf gelegendheid aen d'oprechtinge van het kloosten van Sithiu, anders genaemd S. Berthin, alwaer **Mommelinus** eersten abt wierd aengesteld door den H. Audomarus zelve. Rondom dit klooster wierd allengskens een stad gebouwd die, nae den naem van Audomarus S. Omer genaemd word.
Audomarus vertrok zig dikwils in dat klooster, om in d'eensaemheid zig wat uyt te rusten van de bisschoppelyke bedieningen. Oud geworden zynde, verloor hy zyn gezigt, en droeg deze pynelycke beroovinge met groot geduld zonder klaegen, te meer omdat hy daer door gelegendheid had, van zonder verstroydheid zig gansch over te geven aen de beschouwinge der hemelsche zaeken, en schoon hy tegenwoordig was in de vervoeringe van d'HH overblyfsels van den **H. Vedastus,** die verzeld wierd met vele wonderdaeden, hy vroeg van Godt geen ander gunst, als te mogen groeien in gerechtigheid en te sterven in zijne liefde. Den heere verleende hem dit geluk, zyne deugde nam nog toe met zyne jaeren en wierd gekroond door een zalige dood, omtrend het jaer **667,** na dat hy bynaer 32 jaeren bisschop geweest was. Hy wierd begraven in de kerk van Onze Lieve Vrouw van Sithieu, die tegenwoordig de kathedrael kerk is van S. Omer.

Sint Omaars zal wel in Poperinge komen preken zijn, maar daar zijn geen sporen van terug gevonden. Dat hij in Alveringem zeker is geweest blijkt uit het verhaal van het mirakel dat hij daar heeft verricht. We halen dit verhaal uit **Het Jaerboucken van Veurne,** *waarschijnlijk een achttiende eeuwse kroniek opgesteld door* **Pauwel Heinderyck** *en uitgegeven door* **Edmond Ronse** *in 1833. 't Is* **Jan Van Acker** *de erfgoedconulent van Veurne die me wist te vertellen dat deze tekst integraal te vinden was op Google Books. En daar in kunnen we voor het jaar* ***663*** *het volgende lezen:*

Alsoo het volck van hier niet gedeurighlyck versterckt en wierd met predicatien ende

goede vermaningen, by gebreke van geestelicke persoonen, is den meerderen deel welhaast hervallen in hemlieden oude doolinge ende afgoderie.
St. Omaer geworden zijnde bisschop van ***Therouanen*** welcke stad voordien langen tijdt onvoorzien hadde geweest van eenen bisschop, om de vervolginge die dat volck dede jeghens de christenen ende de stad ende de casselrie van Veurne gestelt zijnde onder zijn diocese, heeft deze heyligen man voorgenomen uut dit land de afgoderie, die van 't hertneckigh volck daer noch seer beoefent wiert, geheel uut te roeyen; ende met alle yver predickende, heeft hy begonst opnieuw 't waerachtig geloof hun aen te doen nemen.

De doop van een blind kind – Het leven van Sint Omaars – Xide eeuw

Dit vernam een zeer machtig ende treffelick man genaemt Adalfridus welcken was gouverneur ofte overste van Veurneambacht. Deze heeft den heyligen man gebeden om in zijn huys te comen wonen en 't selve te gebruycken soo lange als hij in dit land soude wesen, om de heydenen te bekeren. Het stond in 't midden van Veurne Ambacht, in een seer aengenaeme plaetse, die naer hem genoemt wiert **Adalfridusheim,** 't welke nu is Alveringem, want by lanckheyt van tijdt is die naem van eenige letters verandert. De bisschop dese gelegentheyt aennemende is ten jaere 663 derwaerts getrocken om sijn heylich werk te voltrecken.
Adalfridus hadde een kint, drije maenden oudt, 't welcke blend geboren was; Sint Omaers in't huys treckende, sach het kynt op moeders schoot, welcke bad om 't kints gesontheyt, waerop den heyligen man antwoorde, niet wonder te wesen dat het kint geen licht hadde in sijne oogen, nademael dat het berooft was van het inwendich licht.
Adalfridus bekende dat het doopsel noch niet ontfanghen hadde, maer seyde dat hy sijne comste daer toe verwachtte.
Den bisschop liet alle zaeken bereyden tot het doopsel en dede segghen, de gehele prochie deur dat zij zouden bidden. Daer naer begon hij de ceremonien die het doopsel voorgaen.
Ende alsoo het de maniere is, gelyck het ook alsdan was, van de kinde te vraege:
Abrenuntias Sathanae? vroegh de bisschop t'zelfde van de petere opdat hy soude voor het kint verantwoorden; ende eer het woort hem konde uut den monde vlien, heeft het kint zelve gezeyd: **Abruntio.**
't Welcke groote verwonderinge gaf aen het bystaende volck dat daer in groot getal was gecommen om het doopsel aen het kint van hunlieder heere te sien geven.
Maar den bisschop, alsof hem niets wonders was voorgevallen, is voortgegaen in het doopen ende als hy uutsprack de sacramentele woorden: ***Ego te baptiso*** heeft het kint sijne oogen open gedaen en de omstaenden aensien.
In corten tijde werd deze maere verspreyd door geheel het land van Vlaenderen ende namentlick onder de diocese van desen bisschop, waerdoor dat er vele menschen christen geworden sijn., die voordien naer het Evangelie niet en wilden hooren. Dit miraekel is geweest den grooten oorspronck vanden grooten voortganck der christelycke religie in Veurneambacht ende het is daer door dat den meerderen deele der inwoonders het doopsel hebben aengenomen.
Alsoo het alsdan de maniere was, dat men alle de nieuwe christenen in opene plaetsen doopte buyten de kercken ofte huysen, in revieren ofte grachten, wiert de sone van Adalfridus oock op dese maniere gedoopt in eenen grooten put, die men sien mach tot Alveringhem, noch hedendaegs genaemd Sint Omaersput, den welcken is gelegen eenen boochschote zuyt vander kercke ende by laste ende costen van de canoningen van St. Omaers noch onderhouden.

Adalfridus was zo erg aangedaan dat zijn zoon kon zien, dat hij al zijn bezittingen aan de bisschop Sint Omaars gaf. Het was ook zo dat hij een zekere **Adroaldus** *zo ver kreeg om de* villa Sithiu *aan Bertinus en zijn gezellen te schenken om aldaar een abdij te stichten, maar daar gaan we verder bij de levens van Mommelinus en Bertinus op in.*

Sint Aubertus of Obrecht

Sint Obrecht of Authberte zoals hij in de Sint Janskerk staat, de patroon van de Poperingse bakkersgilde.

In het jaar dat Sint Audemarus of Sint Omaars in Alveringem verbleef, werd Sint Aubertus, ook wel Aubert of Obrecht genoemd, bisschop van Kamerijk of nu in het Frans Cambrai, en dat ligt maar iets achter Arras, op 122 kilometer van Poperinge.
Hij zou een man van de streek hier geweest zijn, of toch uit Zuid-Vlaanderen, nu Frans-Vlaanderen genoemd.
Ook hij had zijn opleiding in de abdij van Luxeuil gekregen en net als zijn collega bisschop Sint Omaars, trok hij geregeld op bekeringsronde.
Daarbij volgde hij vooral de Schelde.
Of hij in Poperinge geweest is? We durven het te betwijfelen maar het kan natuurlijk wel.
Volgens de legende bakte hij zelf het brood dat hij aan de armen uitdeelde, en daarom werd hij de patroon van de bakkers. En de bakkersgilde van Poperinge is heel oud.

De bakkersgilde had ten zijnen dienste een autaar en een kapelaan der **St. Jans kerk.**
Zo werd de 16de maart 1511 een overeenkomst gesloten tussen de kerkmeesters van St. Jan en de deken 'der vinders der St. Obrechtsgilde', waardoor deze laatste het recht behielden dat ze reeds bezaten, een kapelaan aan te stellen om de gilde te dienen.
Deze kapelaan zou hebben, gebruiken en ontvangen, 'de vervallen obyten, salus ende andere rechten van de kercke ende zulke perminencien ende vrijheit' als vroeger.
Het belang en de rijkdom der bakkersbilde blijkt onder ander hieruit, dat ze een huis te beschikking stelde van haar kapelaan en dat de St. Janskerk bijna al haar goederen aan de St. – Obrechtsgilde te danken had. We weten dat den 2de in Wedemaand (juni) **1563** honderden huizen te Poperinghe afbrandden, waaronder eene 'behuusde hofsteide' bewoond door E.H. Jakob Everaert op St. Jans en kapelaan der St. Obrechtsgilde. Het huis was gelegen ten Zuid Westen der kerk en was eene gifte van Frans de Vondt en zijne vrouw Marie aan de St-Obrechtsgilde.
Den **11 mei 1751** werd op aanvraag van den **Z.E.H. Ignatius Proventier** S.T.L. Kannunnik der hoofdkerk te Yper en aldaar president van 't Bischoppelijk Seminarie aan de St. Jans kerk eene **relikwie van St-Obrecht** geschonken door Dom Bernard Legoeul, abt van het kapittel der reguliere kannuniken van Kamerijk. Die relikwie nog bewaard ter St. Janskerk, is een deel van het armbeen van den heiligen kerkvoogd.
Het oorspronkelijk bewijsstuk dier gifte, draagt de drie blazoenen van den abt Legoeul, van het kapittel en van Z.E.H. Proventier.

Het oude St. –Obrechtaltaar binnen de St-Janskerk werd afgebroken in **1770** en alles werd verkocht, hout en beelden, voor 82 ponden 10 schelle parisis.
Het huidige altaar besteld den 14 October 1768, werd geleverd door Jacob Costenoble, meester schrijnwerker ter stede, die voor zijn werk met inbegrip van de beelden, een kruis en vier houten kandelaars en al het bijwerk, 1872 ponden parisis ontving den 18de april.
Het altaar werd geschilderd en verguld door Pieter van Heule, ten jare 1777 voor de som van 960 pond parisis.
Het St-Obrechtsaltaar is thans toegewijd aan het H. Hart, de leerling moest wijken voor den meester. Maar nog staat het beeld van St. Obrecht of Aubertus als bisschop met myter, staf en boek aan een der steunpijlers van den toren.
En den 6 en 15 juni 1879 prijkte nog op de praalwagen van het mirakel in de vierhonderjarige processie te eer van O.L. Vrouw van St. Jan, de H. Aubertus, bisschop van Kamerijk alhier, als patroon der bakkers vereerd'.
De oude kerkrekeningen vermelden jaargetijden en requiemmissen voor de overleden gildebroeders en nu nog wordt jaarlijks op 13 december, feestdag van St. Obrecht, eene mis gedaan in de St. Jans kerk voor de leden van den bakkersbond.

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 88 – Het kruis van eer

'Moeder' sprak een jongeling vol gloed
'Ik vertrek van u, ja het moet.
Het vaderland vraagt mijn krach ten moed
Ik zal roem als een held gan verwerven
Moeder, kom omhels mij nog teer
Misschien zal ik ginder sterven
Maar als ik nog wederkeer
Prijkt op mijn borst het kruis van eer

Refrein
Bloed en leven wil ik geven
Voor mijn vaderland, zo duur
Ik zal strijden, trost het lijden
Als een held tot mijn laatste uur
'k zal niet wijken, voor 't bezwijken
dat zweer ik hier plechtig vol vuur
Moeder, als ik bij u nog wederkeer
Is't met kruis van eer

Weken, maanden, vlogen nu heen
Moeder zat in 't huisje alleen
Zuchtend en klagend, vol droef geween
Aan hem die zij mint steeds te denken
En zij bdit voor hem elken dag
Mocht men hem mij wederschenken
Dat ik hem gauw wederzag
Mij kon verheugen in zijn lach

Refrein
Kom toch weder zegt zij teder
Wijl een traan haar oog ontvliedt
Stelp mijn smarte, troost mijn harte
Uwe moeder heeft zoveel verdriet
Moest hij sterven, ’t leven derven
Geen verugde voor mij in’t verschiet
Gij waart voor mij toch zo braaf en zo goed
Mijn leiven Hendrik zoet

Op een bed in ’t hospitaal
Liggen zij in de grote zaal
De dappere helden die door het staal
Gevallen zijn bij het moedig strijden
Ook daar ligt een jongeling zoo teer
Mager en bleek door het lijden
Stervend richt hij d’ogen neer
Naar zijn borst op ’t kruis van eer

Refrein
’t Zal niet komen, al mijn dromen
moeder lief zijn nu voorbij
Ik ga henen, wil niet wenen
moeder lief en denk eeuwig aan mij
‘k Voel het leven, mij begeven
Ik voel; het weldra scheiden wij
Vaarwel moeder, snikt hij en was niet meer
Hij stierf met het kruis van eer.

Nr. 89 – Het kind van de soldaat – oorlogslied

Uit Walther van Riets ‘Zo de ouden zongen…’ - Air: Achter zakjes aarde

Een braaf soldaat moest ook ten strijd
Moest huis en kroost terstond verlaten
De klaroen schetterde het was tijd
Tranen of klachten konden niet baten
Men ziet vrouw en kind daar wenend staan
Ontroert omhelst zij hem nog teder
Terwijl het kind vroeg vol getraan
Zeg, vader, wanneer keert gij weder?

Refrein
Hij sprak: Mijn kind, mijn lieveling
Gedenk uw vader in uwe gebeden
Dan zeker vlug keert vader terug
Na voor ’t land te hebben gestreden
Wees braaf en goed bij moeder zoet
Ge zijt haar troost in al haar lijden
Dan nog een zoen en hij riep toen

Vaarwel, vaarwel, tot beter tijden!

De wrede scheiding trof de vrouw
Die zichtbaar verswakte en verkwijnde
De dood die strekte reeds zijn klauw
Zij voelde daar weldra haar einde
Zij omhelsde haar kind en sprak het aan
Wijl tranen van hare wangen rezen
Mijn liefste wil tot vader gaan
Moeder zal weldra d'r niet meer wezen

Refrein
Daarom mijn kind, als ge hem vindt
Zg hem dan mijne laatste woorden
Dat mijnen blik en laatsten snik
Uw lieve vader toebehoorde
En toen nog zacht met haar laatste kracht
Soloot zij haar kleine in hare armen
Haar hoofd viel neer, zij was niet meer
Het was het einde van hare smarten

De arme kleine wees verliet
En dwaalde langs wegen en banen
Haar hart vervuld, vol van verdriet
Om haren vader weer te halen
Tot als ze kwam aan ene beek
Waar men met woede had gestreden
En menig soldaat door schot of steek
Lag waar de dood was ingetreden

Refrein
Het onschuldig wicht bij haar gezicht
Was onbevreesd en kwam toen nader
Maar plots ze zag dat voor haar lag
Het lichaam van haar lieven vader
Ze knielde neer, ze omhelsde haar teer
En zei, och vader, wil ontwaken
Ach vader, toe, ik ben zo moe
Was dra bij het lichaam ingeslapen

De nacht was koud, stil de natuur
Men zag de doden en de gewonden
In veld en loopgracht tot in de schuur
Werd daar menig soldaat gevonden
Gekwetsten, vriend ofwel vijand
Ziet men verzorgen en laven
Terwijl de doden die men vindt
Hun laatste schuilplaats vinden in de graven

Refrein

Bij ’t oosterlicht, vindt men het wicht
Versteven bij het lijk zijns vaders
Kleedjes gescheurd met slijk besmeurd
Een rilling voer haar door de aders
En als een beeld stond elk versteend
Bij dat onheil dat zij daar zagen
In naam van de mens, vraag ik een wens
Verlos ons land van die oorlogsplagen

Poperinge in de Franse tijd 1800 - 1815

1813

31 januari 1813
Den 31 dito wiert gepubliceert datter 28 mannen van de classen van 1809, 1810, 1811 en 1812 moesten in activiteyt gestelt worden. Schroomelicke ellende ende beroerten onder vele familiën, wiens kynders alreede vreesen vry te wesen naer zulken langen tyd gerust geweest te hebben. De loten reesen sterk op, en alle de gonne die om hun hoog lot hadden gepeyst vry te aen, wierden in groote ongerusthigheyd gezet. De loten van ’t jaer 1810 waeren maer tot 75 en klommen seffens tot 105, met de verwesen, gerouwde, depot, etc.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

4 februari
*Reeds op de 4de februari stuurt de burgemeester de lijst van de conscrits ‘*voor de formatie van de 100.000 man zoals geordonneerd bij het decreet van de elfde januari 1813.

6 februari 1813
Den 6 dito heeft men tot Ipren geguillotineert sekren …. Geboren…., die dry pagthoven had in brand gesteken, en een voorstel had gemaekt van nog dry andere te branden.
Naer veel moeyte om hem christelick te doen bereyden, is ten lesten sig overgevende, gestorven met veel teekens van droefheyd en leetwesen. Den toeloop van volck was zeer groot, te meer omdat het een vreemd regt was, waer van veel hadden hooren spreken en datter ’t Ypren sedert de revolutie geen regt had gedaen geweest.
Uit het ‘Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier’

Uit de Thesis van Marleen Dupont ‘Openbare terechtstellingen in West-Vlaanderen’ blijkt het hier over **Jacques Deckmyn** te gaan. Deze was op het ogenblik van zijn arrest 45 jaar oud. Hij was geboren te Roubaix en was er ook gedomicilieerd. Hij was marktkramer en verkocht vis. Deckmyn werd beschuldigd van brandstichting tijdens de nacht van de 15de op de 16de april 1812 in de gebouwen van Pierre Dejonghe te Oostnieuwkerke. Hij werd op 11 september 1812 door het assissenhof van het departement van de Leie ter dood veroordeeld en werd op 6 februari 1813 terecht geteld op de markt te Ieper.

9 februari 1813 – Aan het bureau van weldadigheid
Mijne heren, de onderprefect merkt met zijn brief van de 6de van deze maand op dat het de bedoeling is van de heer prefect, dat de heer **Jacques Bertin Louis Berat**, gereformeerde militair, geboren te Poperinge en alhier gedomicilieerd, en die op dit moment noch ouders, noch middelen van bestaan heeft, hulp dient te krijgen van jullie bureau van weldadigheid. Vandaar dat ik u oproep om zo snel als mogelijk de heer Berat te ontvangen om hem de nodige hulp te kunnen geven.

22 februari 1813 – Aan het bureau van weldadigheid
De genaamde **Susanne Therry,** voor wie de heer prefect gevraagd had om haar hulp te verlenen, omdat ze sedert 2 jaar te Poperinge woont, is komen klagen dat ze helemaal geen hulp krijgt en dat ze zich in de grootste armoede bevindt. Zij is daarom teruggekeerd naar Oostkerke waar ze geboren werd, maar ook daar heeft men haar alle hulp geweigerd omdat ze nu eenmaal in Poperinge woont.
Ik heb aan de prefect mijn bedenkingen doorgegeven maar aangezien er nog steeds geen beslissing is genomen, dient er alleszins in tussentijd aan deze arme vrouw hulp verleend te worden. Vandaar dat ik u vraag haar de nodige hulp te verlenen, conform de hulp die je anders ook geeft aan de arme klasse.

24 februari 1813
Den 24 deser is de lotynge gebeurt tot Poperinge. 't Was vrugteloos te loten; mits datter seven mannen meer gevraegt wierden als datter loten waeren.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

11 maart 1813
Den 11 en 12 dito heeft het sterk gehagelt dat den sneeuw vier duymen dicke was liggende, sterck gevrosen en zeer koud gemaeckt.
Den 12 dito zyn vergadert tot Poperinge alle de conscrin van 't canton om de verwysinge ofte aenveyrdinge.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

31 maart 1813 – Conscrits
Ik heb de eer om u te informeren, conform aan uw brief van de 26ste , dat de conscrits van het jaar 1814 van deze stad op route zijn gezet voor Brugge, uitgenomen DeBruyne Pierre Jacques nr. 37.
En dit waren de volgende conscrits:
Nr. 3 – Misdom Jean Baptiste – nr. 5 Huyghe Jean Bapstiste – nr. 6 Van Egroo Arcade Godefroid – nr. 7 Pannekouke Pierre Jean – nr. 11 Galliaerde Ange Albert – nr. 17 Reiter Pierre Matthieu – nr. 19 Papegaey Bertin Innocent – nr. 23 Dehaene Luc Benoit – nr. 24 Vangheluwe François Xavier – nr. 25 Petyt Bernard Ambroze – nr. 26 Barrezeele Pierre Charles – nr. 30 Lebbe Pierre Jean – nr. 33 Sage Pierre Jean – nr. 34 Deroo Jean François – nr. 38 Hallwaert Pierre Charles – nr. 39 Orbie Benoit Joseph – nr. 41 Scherpereel Pierre Jean – nr. 45 Koker Jean Baptiste – nr. 47 Flauw Dieudonné Cornil – nr. 50 Vercaemer Charles Barthelemi Jacques – nr. 51 Boutthé Jean Jacques – nr. 56 Druant Pierre Jean – nr. 68 Cottereel Jean François – nr. 69 Lebbe Antoine Joseph – nr. 70 Decrock Pierre Joseph – nr. 73 Deberdt Victorin François – nr. 78 Delbaere Joseph François – nr. 87 Bruneel Pierre Jospeh – nr. 89 Boulangier Basile Joseph.

2 april 1813 - Spinnerij
Op de 2de april dient de burgemeester een staat over het spinnen te Poperinge door te geven.

De eerste vraag is hoeveel werkmensen zich bezig hielden met het spinnen van vlas in 1810, en het antwoord hierop is 640. Daarnaast waren er ook nog 230 die wol spinden. In 1811 waren de vlasspinsters met 650 en de wolspinsters met 200.
Per trimester zien we een evolutie bij de vlasspinsters. In 1812 waren er in de eerste trimester 640, in de tweede trimester 250. in de derde trimester bleven er nog 100 over en in de vierde klom dit getal naar de 200.
De wolspinsters evolueerden van 200 in de eerste trimester naar 150 in de 2de en derde om dan terug naar 200 te gaan in de 4de trimester.

Dit blijken allemaal thuisspinsters te zijn, want niemand werkt in een 'etablissement'.
Er werd 25.000 kilo vlas en 15.000 kilo wol verwerkt in 1810.

In 1811 werd er 22.000 kilogram vlas verwerkt en 13.000 kilogram wol.
Er werd te Poperinge ongeveer 25.000 kilogram vlas geoogst zodat de oogst voldoende was voor de verwerking.
Meestal zijn de stuken linnen die gemaakt worden met dit garen van een breedte van 1 meter 12 centimeter en de lengte is 45 meter.
Er worden geen arbeiders ingezet voor het spinnen van katoen, dus kende men dat in Poperinge niet.

3 april 1813 – Desertie
Den 3 april zyn tot Poperinge aengekomen 17 weggelopen jonkheden van den lesten treck, den maire heeft op staenden voet alle d'ouders doen vermaenen en den 5 zyn zy nog eens vertrocken naer Brugge van alwaer zy waeren weggelopen.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

22 April 1813
De ellende groeyde dageliks aen, en men hoorde niet anders als zugten, elk voor de zyne, elken dag waeren eenige jonckheden vermaent om naer Brugge te gaen, zoo van d'een als van d'ander classe en wierden meest al opgehouden om naer den militairen dienst te vertrecken.
Den 22 dito, de conscrin van diversche plaetsen van het departement tot Brugge by het Conseil zynde, hebben beginnen 't hoofd op te steken, slaegen en stooten te geven aen de bediende van het recrutement, de pampieren gescheurt, eenige meubels in stucken geslaegen, en veel kluppelen in stucken gesmeten naer het hoofd van den prefect; de gendarmen omme geworpen en gequetst, die ook van hunnen vant twee à dry conscrin gequest hebben; daer wierden ses à seven van die muytelingen in vangenisse gesteken.
Den troubel heeft begonst; men hadde gevraegt 90.000 mannen van 1807, 1808, 1809, 1810, 1811 en 1812 en in plaetse van het contingent te nemen uyt alle die classen, 't scheen dat den prefect gheel dat nomber wilde hebben uyt 1811.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

26 april 1813
Den 26 dito moeste gheel de classe van 't jaer 10 sig tot Brugge bevynden,
alwaer aengekomen waeren een groot getal van jongelinge en om den troubel van d'eerste keer was er eene wagte van 60 man aen de voordeure, eene wagte van gendarmen, en een wagte van borgerye, die selve in persoon moesten verschynen om hunne wagte te doen.
En niet tegenstaende dat er zoo veel volcke in stad was, men dede de ses à seven opstaenders van d'eerste keer, gekoord en gebonden naer den tribunael leyden om gehoort te worden, en ten dien eynde dat sy zouden gezien worden van hunne cameraeden.
Eenen van de dry gequeste jongelingen van den 22 deser, is gestorven aen synde wonde, en men zegt dat hij in eene rasernye is overleden.
Men heeft gheel de classe blyven behouden. Sekeren Mavault van Poperinge hadde gesubstitueert en een lot gekogt van 123 en 24 tot 400 croonen, heeft zelven in persoone moeten optrecken. Eenen anderen van die classe, voor wie zyne ouders duyzend croonen getelt hadden om een remplaçant te stellen, en wiens man nog in't leger was, hadde sig daer naer verkogt om eenen andere te remplaceren voor zeven honderd croonen, heeft ook moeten optrecken.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

29 april 1813 – Aan de onderprefect

In uw brief van de 28ste schrijft u mij dat het contingent van deze gemeente in de lichting van de werklui, geordonneerd door zijne majesteit, bestaat uit een bakker – kneder, een manouver en een metselaar en een verpleegster. Ik heb de eer om u er op te wijzen dat we in deze stad niet over verpleegsters beschikken zodat het ons onmogelijk is om hiervoor te zorgen. De enige verpleegsters alhier zijn religieuzen die de zieken verzorgen, vandaar dat ik u wil vragen om de stad hier, van deze verplichting te ontslaan.

30 april 1813 – Aan de onderprefect
Ik heb de eer om u te informeren dat **Pierre Bouthé**, de vader van Jean Jacques Bouthé, conscrit van het jaar 1814 nr. 51, die volgens jouw brief van de 23ste gedeserteerd is, mij een brief is komen laten kijken van zijn zoon, gedateerd op de 20ste april 1813 vanuit Gent, waar hij zich in het hospitaal bevindt, nadat hij in Brugge ziek was geworden.
De vader heeft hem terug geschreven om een certificaat van zijn aanwezigheid in het hospitaal te kunnen ontvangen.
In verband met de genaamde **Vercaemer Pierre Charles** van het jaar 1814, eveneens gesignaleerd als deserteur, deze conscrit is alhier niet bekend, nogtans is er een conscrit met de naam Vercaemer Charles Barthelemius Jacques, nr. 50. ik heb zijn vader laten komen en hem om nieuws over zijn zoon gevraagd en hij heeft mij verklaard dat hij nog geen nieuws heeft ontvangen. Hij zei ook dat hij moeilijk kon geloven dat zijn zoon terug gedeserteerd was. Overtuigd van de goede wil van de vader om zijn zoon in het leger te houden, blijf ik ervan overtuigd dat de genaamde Vercaemer die als deserteur gesignaliseerd wordt, niet van Poperinge is.

11 mei 1813
Den 11 dito zyn de Spaensche krygsgevangenen vertrocken uyt Ipren naer Sint Omaars. De Ipersche sottinnen liepen achter tot Poperinge, men hadde dese fraeye en kuysche dogters veel keeren gevonden in hunne quartieren en in vangenisse gesteken.
Men heeft daeraf veel quaede gevolgen gehad.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

19 mei 1813
Den 19 mey heeft men tot Poperinge een kynd begraeven uyt de schole van d'aerme knegtjens, en men heeft de bemerkinge gemaekt dat het was dertig jaeren datter in de schole geene kynderen gestorven waeren. 't Was gebeurt dat het susterken van desen overleden met naeme Weens, gestorven was in het ziekhuys van juffrouwe Bollaert, men heeftse beyden met den selven dienst en met veel pompe begraeven.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

30 mei 1813 – Aan de onderprefect
Blijkbaar heeft de burgemeester een lijst van de gemeentelijke eigendommen moeten opsturen naar de onderprefect met het oog op een overdracht naar de staat, zodat deze in de mogelijkheid zou zijn, om deze eigendommen te verkopen.
Burgemeester Coppieters heeft op zijn eerste lijst, die we niet gezien hebben, toch een paar eigendommen vergeten. In deze bijlage heeft hij het over: 1 De Sint Jansvijver en 2 de Beuntjens vijver.
In verband met de Sint Jansvijver, *schrijft hij,* wil ik u er op wijzen dat hij steeds behoord heeft tot het gemeentelijk patrimonium. Deze vijver bevindt zich in het centrum van de stad en raakt aan de Paardenmarkt. Hij dient voor alle bewoners uit de omgeving om water te putten en iedereen mag daar zijn dieren laten drinken. Tevens is deze vijver een belangrijke hulp bij brand en het is een aangenaam element in de stad.

Een verkoop van deze vijver zou dus erg ongemakkelijk zijn, zeker wanneer de nieuwe eigenaar de vijver zou gaan dempen. Des te meer omdat er zich eveneens een sluis bevindt die het water naar het kanaal leidt en het gevaar verder bestaat dat deze omgeving ongezond zou worden en ziekten zou verwekken. Anderzijds zou de nieuwe eigenaar misschien ook de versterkte kanten langs de Schaalstraat kunnen laten verwijderen, die niet alleen voor de schoonheid maar tevens om ongelukken te voorkomen, door de stad zijn aangebracht. Dat zou dan weer ongemak geven.
In verband met de Beuntjensput, heb ik in eerste instantie gedacht om dit goed niet op te nemen omdat het hier slechts over een klein stuk water gaat.
Waarschijnlijk – volgens Willy Tillie – lag deze boerenput op het Vroonhof, nog tussen de Vleterbeek en de Sint Bertinuskerk.
De regie heeft dan ook nog de cessie van het cabaret van de Balance gereclameerd, maar ik denk hier ook niet op in te moeten gaan, aangezien de onderkant van het gebouw dienst doet als publieke weegschaal en het bovenste verdiet als theaterzaal. Een deel van het onderste van het gebouw wordt gereserveerd en verhuurd aan de conciërge als zijn woonst.
Ik hoop, meneer, dat deze argumenten voldoende zijn om te bewijzen dat deze eigendommen, gemeentelijk bezit dienen te blijven.

5 juni 1813 – Aan de onderprefect **- Conscrits**
Naar aanleiding van uw brief van de 3de van deze maand, heb ik onderzoek gedaan naar de genoemde Deneudt Pierre Joseph, conscrit van het jaar 1811, Boutthé Jean Jacques, Huyghe Jean Baptitste en Deberdt Victorin, conscirts van het jaar 1814. ik heb ook hun ouders laten komen om mij inlichtingen over hun zoon te geven.
De schoonvader van de genoemde Deneudt heeft mij verzekerd dat ze geen kennis hebben van de desertie van hun schoonzoon, maar dat hij gaat proberen inlichtingen in te winnen.
De vader van de genoemde Boutthé zal naar Gent gaan om te kijken of zijn zoon zich niet meer in het hospitaal aldaar bevindt, waar hij ziek was geworden toen hij op mars was. Hij heeft mij beloofd om alle mogelijke inlichtingen zo snel als mogelijk te bezorgen.
De vaders van de genaamden Huyghe en Deberdt hebben mij verzekerd om hun zonen te brengen vanaf dat ze weten waar zij zich bevinden.
De vaders van deze conscrits zijn allen werkmensen en zonder foruin
Over de andere deserteurs die u in uw brief vermeld, verwijs ik naar de inlichtingen die ik over hen u in het verleden reeds bezorgd heb. De ouders hebben momenteel immers geen nieuws van hun kinderen gekregen en ze weten absoluut niet waar deze zich bevinden.

6 juni 1813 – Aan de leden van het bureau van weldadigheid
Het bureau van Weldadigheid, krijgt de leiding over het bedelaarsatelier van Poperinge.

12 juni 1813 – Aan de heer Liegeois, Kapitein van de 2de jagers van de 6de cohorte te Poperinghe.
De onderprefect vraagt mij om hem te verontschuldigen omdat hij wegens ziekte niet aanwezig zal kunnen zijn op de ‘revue’ van de nationale garde van het kanton Poperinge. Ook de adjudant de heer Boulitte, zal niet kunnen aanwezig zijn aangezien hij van dienst is Vandaar dat u zelf aan het hoofd van de revue zal moeten plaats nemen. Gelieve dan ook om morgen om 14 uur op het stadhuis aanwezig te willen zijn.

2 juli – Over de hoornbeesten
De burgemeester dient verschillende inlichtingen over de hoornbeesten te geven. Daar uit leren we het volgende:

De gemiddelde ouderdom dat hier een hoornbeest wordt, is tussen de 10 en de 12 jaar. Men neemt dus aan dat men ieder jaar een 6de van zijn veestapel dient te vernieuwen.
Slechts 1 percent van de kalveren worden voort geteeld tot stier. 3/5 van de stierenkalveren worden opgekweekt om geslacht te worden.
Een kwart van de vaarzen dient voor de slacht en de andere drie kwart zijn bedoeld voor de productie. Deze worden dan op een leeftijd van 9 of 10 jaar aan de beenhouwers verkocht.
Per stier zijn er 150 tot 200 koeien.
Men telde in het totaal 7 stieren te Poperinge. Er was slechts 1 os.
Daar tegenover stonden er 1235 koeien. Er waren 397 vaarzen onder de 2 jaar en 470 vaarzen van het lopende jaar. In totaal waren er dus 2110 hoornbeesten.
Per jaar werden er 600 'mannelijke' en 400 vrouwelijke kalveren geboren.
Een stier kost doorgaans 80 frank, een os 70. een koe kost 125 frank en een vaars 58. een jong kalf kost dan weer 17.40 frank. Er werden geen stieren of ossen ingevoerd en 'slechts' 150 vaarzen.

9 juli 1813
Den 9 july is tot Gend 't huys gekomen sekeren de la Brue, hebbende te voren secretaris geweest van den aerts-bisschop van Mechelen, genaemt op het bisdom van Gent, met sig hebbende eenen vicaris-generael… den secreatris van den ouden bisschop de Broglie, - *die bij Napoleon in onvrede was gevallen en verjaagd was geworden* - was alreede gaen slaepen en bleef in zyn bedde. Geen geestelicken zyn hem tegengegaen. …
Den 25 van july 's avonds, … zyn alle de seminaristen vetrocken uyt het seminarie van Gend, mededraegende elk zyne effecten. M. den professeur **Ryckewaert** hadde sig alreede gedoken, met den superieur, die daer naer te gelde zyn gesteld geweest. – *Voor Ryckewaert, zie verder oktober 1815.*
Men heeft overal wagten gesteld door gheel het seminarie.
De ruste van de HH seminaristen en deurde niet lange, de vervolginge volgde haest. Den 30 dito wiert alhier gepubliceert dat alle de vertrocken seminaristen sig moesten laeten vinden den 5 august tot Brugge voor het conseil van recrutement om over hun gestatueert te worden, ook die in d'orders waeren.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

1 augustus 1813
Ik heb de eer u te informeren dat tussen de seminaristen van deze stad, die opgeroepen zijn om te marcheren ten gevolge van het besluit van de heer prefect van de 30ste juli, de heren Spilliaert Jean Bertin, conscrit van het jaar 1807 reeds tot priester gewijd is, en op dit moment kapelaan te Reningelst. Boucquey Louis Joseph, conscrit van 1808 is eveneens priester en kapelaan te Reninge.
Degrendel Jean Louis, van 1811, bevindt zich niet te Poperinge. Hij heeft het seminarie verlaten in de maand juni, nadat hij zijn heilige orde ontvangen had, omwille van gezondheidsredenen.
Zijn oom denkt dat hij momenteel bij zijn moeder is die in Bethune woont.
Victoor Jean Baptiste van 1811, is van Reningelst. Hij heeft zijn religieuze studies sedert lang stopgezet en hij moet in dienst zijn sedert de lichting van 100.000 man.
Wat deMey Aloyse betreft, deze jongeman is nog niet in het seminarie gegaan, want hij is nog niet ver genoeg in zijn studies en hij gaat nog naar het college in deze stad.

3 augustus 1813 – aan Spilliaert Jean Bertin, en Boucquey Louis Joseph
Ik breng u op de hoogte meneer, dat ten gevolge van het besluit van de heer prefect, van de 30ste juli laatstleden, u zich naar Brugge dient te begeven voor de recruteringsraad, op de 5de van deze maand om 9 uur 's morgens.

Ik twijfel er niet aan, meneer, dat u aan dit bevel zal voldoen.

5 augustus 1813 - Te Brugge voor het 'conseil van recrutement' – *Daar zijn de oud seminaristen die in juli onder impuls van hun professor Ryckewaert het gezag van de nieuwe bisschop niet wilden aanvaarden, opgeroepen.*

Den zoone van Morel, meester van het pensionnaet van Ypren, gevraegt zynde of hy zyne studiën gynck hernemen in 't nieuw seminarie, zeyde van jae; hy weirt van eenige proficiat gewenscht.
Sekeren **Boone van Poperinge**, ook seminarist, zeyde, non proficiat; dit wiert aen den prefect aengedragen, Boontje wiert aengevat, en om dat hy klein van posture was, men heeft hem het kleed van eenen trommelaere aen gedaen.
Alle d'andere trock men hunne swarte kleederen af, en men dese soldaete capoten aentrecken, die dickwils eenen vuylaert gedraegen had. Dit alles vervaerde hun niet en bleeven al geestig. Som vraegden om te mogen remplaceren, maer 't was te vergeefs. In den agternoen kreegen zy gezoden aerdappelen, aten die smaekelik op, want sy binnen het noenmael aldaer hadden moeten verblyven. Sy vertelden aen hunne kennissen dat sy alreeds soldaete cost hadden begonnen eten. Men vraegde hun elk 21 frs om hunne swarte cleeren wederom te hebben.
's Anderendaags kwamen de Poperingse seminaristen terug naar Poperinge. Cuvelier geeft verder verslag:
Den 6 dito zyn tot Poperinge aengekomen de seminaristen van aldaer, al gekleed in militaire cleederen van de wagte van den prefect. Men laet oordeelen wat vertoog dit gemaekct heeft op d'ouders en inwoonders, die hun hadden zien vertrecken den 4 en 5 dito in swarte cleeren, diendne om eens tot den autaer te geraeken en nu gepraemt om soldaet te worden. Sekeren Boone, kleyn van posture, met de kleedynge van eenen trommelaere.
Den 7 dito, zyn eenige van de Poperingsche seminaristen comen wandelen naer onse prochie, meest al gekleed in soldaete cleeren met groot mutsen of casquetten op het hoofd; toonden vol courage te wesen. Elken borger vond sig ontstelt sulcks te zien.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

5 augustus 1813 - Aan de onderprefect
In antwoord op uw brief van de 31ste juli, heb ik de eer u te laten weten dat de genoemde vader van **Ange Albert Gailliaerde,** conscrit gesignaleerd als deserteur, mij een uitstel gevraagd heeft van 6 dagen om verder te zoeken naar zijn zoon die zijn detachement verlaten heeft. Ik heb hem dit uitstel verleend.
De vader en de moeder van deze conscrit zijn boeren die een hoeve van ongeveer 30 gemeten bewerken. Zij zijn echter slechts eigenaar van één gemet grond en betalen 24, 64 frank contributi.
Baelde Lievin Constantin, van wie u mij ook het signalement gestuurd hebt, is afkomstig van Reningelst.
Op de 11de augustus kom Ange Gailliaerde zich 'vrijwillig' aangeven en wordt hij met een marsbevel naar Ieper gestuurd.

8 augustus 1813
Pierre Jean Scherpereel, *conscrit van het jaar 1814, heeft een brief aan zijn vader geschreven daterende van de 19de juli 1813 van uit Namen, waar hij zich in het militair hospitaal bevindt, waar hij verzorgd wordt voor een wonde aan zijn been.*

14 augustus 1813

Ik ben geïnformeerd door de echtgenote van de genoemde **Beele,** conscrit van het jaar 11, caporal bij het 45ste, over de actuele situatie van haar echtgenoot, die op de 7de oktober 1812 in een hopstiaal te Valence (Valencia) verbleef. Zij heeft mij een brief van de familie getoond die men heeft laten schrijven aan het depot van het regiment van Luik, om nieuws te kunnen verkrijgen, maar men heeft tot heden niets officieel ontvangen. Soldaten die dit semester, hier op verlof geweest zijn, hebben tegen de vrouw echter verteld dat de genoemde Beel door birgands vermoord is geworden.

15 augustus - Het programma van het feest van de geboorte van Zijne Majesteit
Het programma is niet zo erg anders dan de voorgaande feesten van de 15de augustus. We lezen mee:
Het feest zal de zaterdag reeds aangekondigd worden door het gelui van alle klokken. Op zondag de 15de vanaf 6 uur 's morgens zullen de klokken terug luiden. Om 9 uur komen alle verenigingen samen met slaande trom en wapperende vaan, samen met de autoriteiten aan het stadhuis, om in stoet een plechtige dienst in de Onze Lieve Vrouwkerk bij te wonen.
Om drie uur in de namiddag gaat er een wedstrijd 'paalklimmen' - *mat de cocagne* - door op de markt te Poperinge. De prijzen zullen bestaan uit geldbeurzen, zakdoeken, hemden, broeken, enzovoort.
Om negen uur worden de voornaamste publieke gebouwen verlicht.

De **18de augustus** *krijgen we nog maar eens een compleet overzicht over de conscrits en de deserteurs.*

24 augustus 1813
Den 24 dito moesten alle de diakens en subdiakens van het seminarie sig tot Brugge laten vynden om het conseil van recrutement te passeren, daer toe by brieven vermaent zynde, men heeft niet gehoort datter eenige sig hebben aengeboden.
Den 25 dito, alles was zeer stille. M. Fruyt, deken tot Sinte Berrten, en den heer pastor van O.L. Vrouw waeren onpasselick en lieten sig opzoeken. M. Bouckaert, deken van Ieper, had zich ook versteken. Den onderprefect liet hem weten datter tot nog toe niet ten laste en was van eenige priesters en zoo hy is ten voorschyn gekomen.
Den 27 dito, de municipaelen van Poperinge, met twee champeters, hebben ten huyse van d'ouders van den abbé Polley, huysbezoek gedaen, en hun nog 21 dagen verleent om hem te doen opzoeken. Insgeliks tot Dickebusch naer M. Decoene.
Den abbé **DeGrendel,** die niet vermaent had geweest en op wie men niet had gedagt, was by geval naer Popeirnge gekomen om syne familie te bezoeken, een halve ure naer zyne comste, den maire zond hem eene vernaemingen om naer Brugge te gaen, 't welke y ook niet gedaen en heeft. Men heeft ook naer hem gaen zoeken.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

27 augustus 1813 – Bedevaart
Den 27ste dito is juffrouwe Bollaert, godvrugtige dogter, die haar niet anders besig houd als met werken van godsdienst en godvrugtigheyd en wiens huys een gasthuys is voor de vrouwpersoonen uyt Poperinge, vertrocken met eene caravane van boven de sestig peroonen, waer in maer ses a seven mannen, om eene bedevaerd te doene naer de prochie van Bissegem by Cortryck, alwaer is een miraculeus beeld van O.L. Vrouw, om daar haere voorspraeke den Heere te verzoenen in deze ongelucikige en benauwde tyden.

Zy en mogten op geen bedde slaepen maer alzoo sy conden, nog snuyven nog smooren, nog café dryncken. Hun was maer toegelaten te clappen als den oorlof daer toe ontfangen hadden van juffrouw Bollaert.
Eenen waegen volgde hun om de vermoeyde en magteloose te connen rusten.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

1 september 1813
Philippe Jacques Synave, *leerling bakker, wonende in deze stad, 21 jaar oud, wordt aangesteld om te dienen als 'werkman' – bakker in het 13de corps en zal gebracht worden naar Hamburg.*

1 september 1813
In 't eerste van de maend september, ontrent **Dresden,** hadder een gevegt tgeweest tusschen de Keyzerlicke, Pruyssensche en Fransche, waer dese leste de nederlaege hebben gehadt en waeren genoodzaekt te vlugten.
De musicanten waeren vooren gevlugt en den avond aenkomende, gingen den nagt doorbrengen in een verlaeten kasteelken.
In den nagt dit wierdt van den vyand of van de inwoonders in brande gesteken, waer in dry van de voorzeyde musicanten het leven verlooren hebben.
Den zoone van **M. Magherman, musicant tot Poperinge,** die 't jaer te vooren dienst onder hun genomen hadde om geene fusyke te moeten draegen, had sig gered met syne cor de chasse van 10 louiën, spryngende door eene venster. Verbrand aen een been en bille, heeft hy by zyn ouders een verlof comen doen van ses weken en dan wederom vertrocken naer syn leger.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

Koster Cuvelier heeft het hier over de veldslag die plaats vond te Dresden en die een ommekeer in de oorlog tussen de Fransen en de 'geallieerden'.
Het Franse leger telde ongeveer 400.000 man terwijl het geallieerde leger uit 500.000 man bestond. Het merendeel van de geallieerden waren Russen, samen met Pruisen en Oostenrijkers.
Op 26 augustus hadden 150.000 geallieerde troepen zich verzameld in 5 grote aanvalscolonnes. Deze zetten zich in beweging richting Dresden. De geallieerden verwachtten weinig tegenstand aangezien ze de troepen van St Cyr in aantal verre overtroffen. En inderdaad werden de Fransen steeds verder teruggedrongen. De verdediging werd echter steeds hardnekkiger: de Fransen kregen versterking. Kreten van vive l'Empéreur deden vermoeden dat Napoleon in eigen persoon aanwezig was, en volgens de geallieerde strategie was dit het teken om terug te trekken. Maar koning Frederik Willem III van Pruisen vond dat 200.000 geallieerde soldaten niet mochten vluchten voor de naam 'Napoleon'. De aanval werd doorgezet.
Toen de geallieerden tot vlak bij de stad zelf genaderd waren was dit het teken voor Napoleon om zijn 90.000 man versterking in de strijd te gooien. Twee divisies van de Jonge Garde vielen de colonne van generaal Wittgenstein aan. Na harde gevechten werden de Russen teruggedrongen. St Cyr, versterkt door twee andere divisies Jonge Garde, dreef Kleists Pruisen en Colloredo's Oostenrijkers in het centrum terug. Op Napoleons rechterflank werden Gyulais Oostenrijkers tegengehouden. De eerste dag van de slag was voorbij.
De geallieerden hervatten hun offensief 's morgens. Kleists Pruisen sloegen St Cyr terug, Colloredo's Oostenrijkers rukten op in het centrum en Wittgenstein maakte ook goede vorderingen op de rechterflank. Op de geallieerde linkerflank, die in de minderheid was, ging het minder goed. De Franse rechterflank stond onder bevel van maarschalk Murat. Zijn flank was 36.000 man sterk en de Oostenrijkers hadden 28.000 man. Het korps van Victor viel

Gyulais Oostenrijkers aan en ondertussen maakten de cavaleristen van Latour-Maubourgs cavaleriekorps een omtrekkende beweging. De Oostenrijkers trokken zich haastig terug, maar waren omsingeld door de cavalerie. Niet in staat hun musketten af te vuren in de stromende regen, gaven 9000 infanteristen zich over. Marmonts korps versterkte St Cyr. Het offensief van Kleist en Colloredo liep vast en het gevecht in het centrum mondde uit in een artillerieduel dat de hele dag duurde. Wittgenstein en de Jonge Garde hielden elkaar in evenwicht.
Napoleon had de overwinning bijna binnen. Zijn rechterflank had een totale overwinning behaald, zijn centrum hield goed stand en het front op zijn linkerflank zat muurvast. De geallieerden stonden op het punt hun laatste reserves in de strijd te gooien toen het bericht binnen kwam dat Vandammes korps Pirna had veroverd. Hierdoor dreigde de terugtocht afgesneden te worden, dus trokken de geallieerden zich terug.
Dit was een geweldige overwinning voor Napoleon. Hij had 11.000 man gevangen genomen, inclusief de Oostenrijkse luitenant-veldmaarschalk Meszko. Verder had hij 30 kanonnen en tientallen bagagewagens veroverd. Als de achtervolging zou slagen zou wellicht de totale overwinning volgen waar Napoleon zo op hoopte. Vandammes korps was in de ideale positie om te achtervolgen.
Helaas voor Napoleon verloor Vandamme tijdens deze achtervolging vrijwel zijn hele korps in de slag bij Kulm. Daar had hij gepoogd om met zijn leger door de stellingen van de Russen te breken. Vandamme, de generaal van Cassel, werd samen met zijn 'aide de champ' generaal Haxo, door een afdeling kozakken, van zijn leger gescheiden en gevangen genomen.
En deze onverwachte nederlaag, deed opeens alle oorlogskansen kantelen.

7 september 1813
De volgende conscrits worden nog opgeleid naar Ieper: **Barrezeele Pierre Jacques** nr. 26 – **Cottereel Jean François** nr. 68 – **Delbaere Jean François** nr. 78. *En daarbij werd ook de bakkersgast Philippe Jacques Synave op mars naar Hamburg gezet.*

9 september 1813
We krijgen weer een overzicht over alle 'deserteurs'.
Over Beele kregen we nog iets te horen op de 14de augustus.
Over **Mahieu Ferdinand** *kon men alleen zeggen dat men hem de laatste drie jaar niet meer in de stad gezien had. En dat de 'gewapende macht' die hem hier moest komen arresteren hem nooit gevonden hebben.*
Ook **Schottey Pierre** *had men sedert drie jaar niet meer in de stad gezien, net zoals Saevel François Gregoire. Zijn ouders waren ondertussen ook nog gestorven. Het laatste wat men over Decant Jean François te horen had gekregen, was dat hij in juli 1813 als dwangarbeider 'vrij' gelaten was en nu in de citadel in Wesel zat te wachten tot hij in een corps ingelijfd zou worden.* ***Jean François Leroye*** *was sedert zijn oproeping 'verdwenen'. Ook* ***Top Philippe Louis*** *had men de laatste drie jaar niet meer in de stad gezien en men nam aan dat hij dood was.* ***Allemant Jacques*** *was niet bekend in Poperinge.* ***DeByser Jacques Henri*** *was dood, volgens een overlijdensakte uit Parijs, gedateerd op de 2de mei 1813. Debyser was in het Spaanse hospitaal van Sint Sebastiaan, door koorts overleden.*
Dammaré Pierre *had men reeds 3 jaar niet meer in de stad gezien, net zoals Dupont Jean Baptiste.*
Hantpoorter Jacques *zat nog volgens een verlklaring van het 19de regiment van Douai aldaar in het leger. Over* ***Dequidt Jean Baptiste*** *wist men alleen dat hij in mei 1813 aangehouden was geweest. Van* ***Polley*** *wist men niets.* ***Lemoine Pierre*** *had men in een hospitaal te Kortrijk terug gevonden en van* ***Degrendel Jean Louis*** *wist men blijkbaar niets. Ook van* ***Deneudt,*** *wisten zelfs de ouders niets.*

De rest van het lijstje waren Huyghe, Barrezeele, Cottereel, Delbaere en Baelde, die eigenlijk nog maar pas vertrokken waren.

17 september 1813 - Wervelwind
Den 17 dito in den Oosthoek van Poperinge, ontrent het speelgoed van M. Raulé, is aldaer opgeresen eenen domp uyt het land, die al draeyende veel gerugt gemaekt heeft en opgevlogen als eene colonne, het water uytgepompt die was liggende in eene hommel-reke, want 't was reke hommel. En naer eenige minuten sig door het geheel stuck verdeelt te hebben, verdwenen is, ter grooter ontsteltenisse van alle de gonne die het aenzaegen.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

27 september 1813 – Aan de burgemeester van de stad Seulis
De genoemde Dequidt Jean Baptiste, conscrit van deze stad van het jaar 1810, nr. 91, gedeserteerd uit het 9de regiment tirailleurs, heeft aan zijn ouders bij brief van de 18de mei 1813, laten weten dat hij gearresteerd is geweest en daarna naar de militaire gevangenis van Montague bij Parijs gebracht is.
En omdat de ouders binnen korte tijd een attest moeten afleveren over zijn arrestatie, wil ik u vragen, meneer de burgemeester, of u mij de nodige inlichtingen over deze conscrit kan bezorgen.
Ook aan de 'concierge' van de militaire gevangenis van Maastricht vertrekt een gelijkaardige brief maar dan om inlichtingen te kunnen verkrijgen over Huyghe Jean Baptiste, conscrit van het jaar 1814 die sedert de 26ste juli daar gevangen zat.

7 november 1813
Den 7 dito, den maire van Poperinge M. Copieter, vond 's morgens vroeg, vier haze-pooten en eenige hinne vlerken aen zyne deure hangen, beteekende de rassigheyd en de groot snelheyd.
Hy had ook altyd rassig ende snel geweest om den uytvoer van vele zaeken, en bykans meer als hy te doen moest.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

17 november 1813
Den 17 dito, zyn tot Ipren ingebrogt geweest 43 gequestste Fransche soldaeten, den eenen zonder harm en den anderen zonder been.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

29 november 1813 – Oproer te Poperinge

In desen tyd waren de Vereenigde troepen in Holland gevallen, hebbende aen hun hoofd den prins van Orangiën, met den erfprins van Sweden, Bernadotte.
Datter tot Amsterdam veel van de Fransche bediende waeren uyt vreese weg geloopen; eenige commissen kwamen gevlugt tot Poperinge en vertelden dat sy 100 francs gegeven hadden voor eene casake van eenen molder om te connen vlugten.
Men hoorde weynig daer naer dat de Vereenigde eene proclamatie hadden uytgegeven dat de meyers en bediende moesten op hunne plaeste blyven.
De 29 november 1813 waeren te Poperinghe vergadert veel conscryn die alsnu vele jaeren in de depot (reserve) hadden geweest om naer Brugge te gaen.
Deze waeren byeen gekomen om t'saemen te beraemen of zy aldaer zouden gegaen hebben jegens den 1 december, Ste Eloy.
Den maire Copieter, die eenige dagen ter vooren naer Ipren gevlugt was, heeft sig 's morgens aldaer laeten vynden met negen gendarmen en 20 soldaeten, meynende hun te overweligden; dese stelden sig aen 't stadhuys in slag orders gereet om op dese bende vier te geven. De

gendarmen mieken veel cabriolen met hunne peerden. Niet tegenstaende alle deese schroomelikke vertooningen, de conscryn quaemen van alle canten toegelopen met hunne stocken, schreeuwende en groot getier maekende, zoo dat het stond te gaen leven om leven, en het was grooteliks te vreesen dat alle de gendarmen en militairen zouden dood gebleven hebben, hadden zy eene los brandingen gedaen van hun geschut, mits de straeten stropten. De heeren van de municipaliteyt zulks ziende en de quade gevolgen daer af kennende, bezonderlik M. Liègeois en de HH Danneels, stelden vooren aen de militairen in welk gevaer zy zig en geheel de stad zouden gesteld hebben van te vertrecken, 't welk zy gedaen hebben. De maire is in zyn koetse gesprongen en alle zyne gewaepende mannen hebben hem omryngt en gevolgt. Vele conscryn zyn al schreeuwende hun agter gelopen.
Den onderprefect van Ipren was op den weg van Vlamertinge comen zien hoe dat spel zoude afgeloopen hebben. Schuymende in woeden in hunne gramschap, zy zyn vergadert by het huys van den maire, hebben alle de raemen en glazevensters in stucken geslaegen, en zonder het tusschen spreken van de heeren, en dat men hun vooren hield dat het huys die zy vernietigden hem niet toe en behoorde, zoude het in corten tyd op den grond geleyt geweest hebben; want zy spoedig vrogten. Zy begonden ook te spreken van maire wyn te drynken; maer God lof, dit is niet gebeurt. Vele vrouwvolk was ook op de been, en om dat het koud miek, hadden hunnen koolpot onder de schorte, gereet zeyden zy om vier en asschen in d'oogen te smyten.
Men dede het gevangenhuys openen om te zien of er geen van hunne maeten in en waeren, maer vonden geen. Den cypier, champeter zynde, vonden zy op zyn bedde met angst en vreese bevangen, namen zynen sabel mede en vertrocken.
Men wilde het huys plonderen van den apotheker **Verlende,** omdat hy altyt getoont hadde Fransch gezint te wezen, 't welke is belet geweest door de fraye borgers.
Eenige zyn gelopen nae d'hofstede van sekeren **Boucquet,** om dat hy wat vry was geweest in zyne praetelinge, hebben aldaer geëten en gedroncken naer discretie.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

1 december 1813
Niettegenstaende den gedeurigen oorloge, alle de goederen verminderden van pryze: het koren was verkogt tot Poperinge 22 à 23 pond den sack; tot Ipren 21 à 22 pond, het sucryoen 12 à 13 pond, 't swynen vleesch tot een plaquet, de hoppe wiert niet gevraegt, want men brouwde niet, daer wiert weynig gedroncken in d'herbergen, en de borgers deden geen provisie op.
Het gaeren was op kleinen prys, de arme lieden die moesten hunnen cost winnen met het gespin hadden weynig meer als den inloop van het vlas, dese classe van persoonen moesten meest lyden, daer naer de landslieden.
In 't eerste van december, eenige gendarmen en champeters zyn gegaen naer den Abeele, een uerken boven Poperinge, al gekleed als de conscryn en gewaepent met stocken gelyk het in desen tyd de gewoonte was te gaen in benden.
Hebben hun wys gemaekt datse ook van die jaeren wezende met hun zouden gedaen hebben om sig vry te vechten, hebben hun aengelockt naer eene herberge om te gaen drynken, binnen den tyd eenen hoop soldaeten van Cassel die daer op verwittigt waeren, hebben 't huys omzet en men heeft er ontrent 20 in beslag genomen.
Dry van Watou zyn gevlugt onder eenen pers-hoop en niet willende ten voorschyn comen, men heeft op hun geschoten, den eenen was geschoten in syne schouder, den anderen kreeg een sabelslag, men bondse aen de peerden en men leyde se naer Cassel.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

3 december 1813
Den 3 dito is er buyten Poperinge boven Sint Eloy, geschoten geweest op acht gendarmen.

Men heeft binnen de stad Poperinge briefkens gestroeyt dat de conscryn zouden gekomen hebben naer Reninghelst om het geld van den ontfanger te lichten, en om den maire en eenige van de municipaliteyt te mishandelen.

4 december 1813 – De guillotine te Ieper

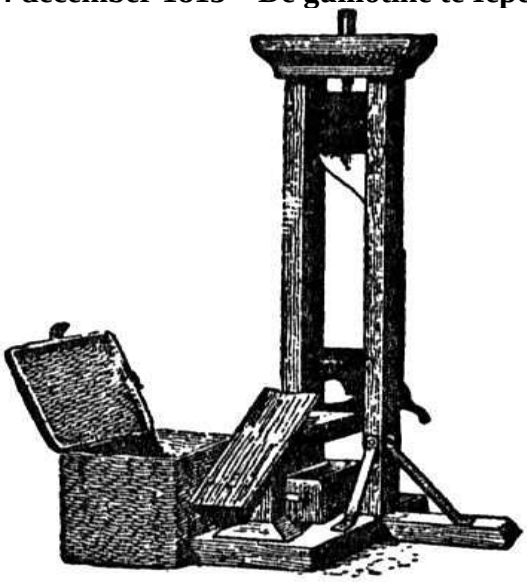

Den **4 dito** is tot Ipren geguillotineert geweest **Alexander Van Hove**, jongman gebortig van Westoutre, beschuldigt en overtuygd van op den 29 november 1812, vermoort te hebben d'huysvrouwe van Pieter Boone, specery wynckelier aldaer.
De vermoorde vrouw heette Barbe Ysenbrandt. Van Hove werd veroordeeld op de 25ste september 1813 door he hof van assissen van he departement van Leie.
(Info – Marleen Dupont – Thesis - Terechtstellingen in West Vlaanderen 1811 – 1867)

Hy is eenige daegen te vooren naer Ipren gebrogt geweest en de guillotine oock. Hy heeft sig christelik geresigneert om te sterven, en zyn lichaem is van de broeders van Bermhertigheyd in een kiste gedaen geweest en van hun naer 't buyte kerkhof gedraegen geweest en aldaer begraeven.
Pater Machasius, ex recollet, die hem hadde by gestaen, heeft op het schavot eene redenvoeringe gedaen aen het volk en gezeyd dat hy voor zyn quaed gestorven was met bekentenisse van zyn quaed, 't welk hy nog eens herhaeld heeft aen zyn graf.
Hy hadde ontrent een jaer in vangenisse geweest en niet tegenstaende hem alles overtuygde, altyd blyven loochenen.
Men vond d'helft van zyn montre keten aen d'haege hangen op den grond langs waer hy was weg geslopen naer 't feyt, 't waeren zyne stappen en teekens van zyne schoen, zy was de kele bykans gheel afgesneden en hadde eenen breeden vierkanten hamerslag op 't hoofd ontfangen, als van den hamer van eenen waegen maeker; hy was van den styl, zoo ook zyne ouders.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

December 1813 – Fête des Rosières
Op dit feest trouwde **Apolline Idoine Huyghe**, 25 jaar en geboren te Poperinge met **Pierre François Depuydt,** geboren te Poperinge. Hij nam deel aan de veldtochten in Holland, Italië, Duitsland en Rusland. Hij werd ontslagen uit het 56° regiment wegens verwondingen opgelopen op 31 juli 1812 te Polosk in Rusland.

Het programma voor dit jaar 1813 zag er als volgt uit:

Zaterdag de vooravond van het feest om 17 uur, een salvo van geweerschoten en één uur klokkengelui op de 3 kerktorens, om het feest aan te kondigen.
Zondag; de feestdag
9 uur: De burgemeester zal per koets het gekozen meisje, ten huize afhalen en zal de bruid samen met de bruidegom naar het stadhuis voeren voor de huwelijksplechtigheid.

9.30 : Zullen in de raadszaal van het stadhuis voor het huwelijk aanwezig zijn: het officierencorps van de Garde Nationale – de gemeenteraad – de leden van de Disch en van het Bureel van Weldadigheid – en de verschillende stedelijke verenigingen.
Ha het huwelijk ontvangt het koppel hun huwelijks geschenk; 600 franken.
10 uur: Alle aanwezigen begeven zich, voorafgegaan door het muziekkorps van de Garde Nationale naar de Sint-Bertinuskerk.
Daar wordt de huwelijksmis bijgewoond die gevolgd wordt door het Te Deum. Na de mis begeeft de groep zich opnieuw naar het stadhuis waar de leden van het Bureel van Weldadigheid een som van 150 fr schenken om onder de behoeftigen te verdelen.
Om 12 uur is er het banket voor de jonggehuwden en hun ouders.
Om 20 uur is er de verlichting van de openbare gebouwen met concert gegeven van op het balkon van het stadhuis dat verzorgd wordt door de Garde Nationale.

17 december 1813 – Alles rustig – aan de ontvanger van de domeinen en registratie te Poperinge

In antwoord op uw schrijven van de 16de van deze maan, heb ik de eer om u te laten weten, dat ik denk dat u gerust veilig kan blijven in deze stad, gezien de grote kalmte die hier heerst, en gezien dat er maatregelen genomen zijn, waarbij onder andere de burgers patrouilleren en de goede orde bewaren.

Nummer 92 Doos Gazette maart 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Men komt met kousen en schoenen in den hemel niet
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 400 lezers

Beste abonnee
Deze maand zitten we nog met de 'vaste rubrieken', maar we beginnen met enkele reacties.

Uit de Gentse almanak van 1715
Lente maendt
Men plant en men int nu, en oculeert de boomen
Mensch suyvert uw gemoet van alle viese droomen
En plant daer in het goet, en u van sonden snoyt
Dat in u nu voortaen niets als de deugden groyt

Eerst even reclame voor een goed initiatief:
Samen op stap: duurzame ontwikkeling in een landschapsexcursie

De Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon vzw samen met het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie (CVN) richten een reeks historische –ecologische reeks wandelingen in dit najaar.

Om in de toekomst te kijken, heb je een glazen bol nodig.
Naar het verleden kunnen we op zoek gaan.
De geschiedenis van het landschap ligt in er in besloten. Ze vertelt ons iets over hoe mensen vroeger met hun leefomgeving omgingen. Over hoe ze zich daarbij –net als vandaag– lieten leiden door ecologische, sociale en economische overwegingen.
Al onze landschappen zijn bijgevolg het resultaat van natuurlijke processen en menselijke invloeden daarop. Sommige zijn pas recent tot stand gekomen; andere getuigen van vroegere relaties tussen mens en natuur.
Een excursie kan zich richten tot een dergelijk 'getuigenlandschap'. Speciaal voor natuurgidsen voorzien we in elke provincie één voorbeeldexcursie die kan inspireren om duurzame ontwikkeling ook concreet te maken tijdens een landschapsexcursie.

Zaterdag 13 maart 2010 - *Historische-ecologische fietstocht in de IJzervallei*
Gids: Arnout Zwaenepoel

We verkennen de IJzervallei met de fiets.
We starten de fietstocht in Diksmuide en volgende
linkeroever van de gekanaliseerde IJzer. Links en rechts liggen twee behoorlijk verschillende landschappen. Aan de ene kant ligt de polder die niet meer van de IJzer afhankelijk is voor de ontwatering (Oudland), langs de andere kant liggen de overstroombare broeken. De ene kant

heeft een stevige dijk, de andere kant enkele een laag zomerdijkje. We passeren het gebied met het zeer oude toponiem Heirnisse, een toponiem dat in de streek her en der voorkomt en wijst op de prille ontginningsperiode met schapen begrazing. Ter hoogte van Sint-Jakobskapelle-Woumen kunnen we de oude loop van de IJzer nog ontwaren in de Walevaart. We bekijken de afwateringssystemen en hun evolutie te herkennen in sluisjes, pompgemaal en een herontdekte sifon onder de IJzer (Duikervaartje). Aan Knockebrug kunnen we een oud fort in het landschap herkennen. We bevinden ons ook vlakbij de Oude Zeedijk, die van levensbelang was voor het ontstaan van de Noordpolder van Veurne. Van Knockebrug rijden we via onverharde wegen dwars door de broeken van Merkem en passeren we de eendenkooi van Merkem. Aan het spaarbekken stellen we de veranderingen in de waterhuishouding vast ten gevolge van het spaarbekken van Woumen. Onderweg passeren we het Olifantenbroek en het Gemeen Broekje, lange tijd een 'open broek' (hooien gevolgd door gemeenschappelijke nabeweiding door alle dieren van de gebruikers). Dit was botanisch en faunistisch een zeer belangrijk systeem. Het staken van dit systeem leidde een serieuze degradatie van de biologische kwaliteiten in. Via de Rapestraat kunnen we tot bij het pompgemaal, dat dateert van 1953, en een ware revolutie betekende voor de broeken en meteen ook voor het natuurbehoud. Is de Ferrariskaart niet erg bruikbaar voor de waterlopen in de broeken, ter hoogte van de dijk op de linkeroever is ze dat wel. In de 18de eeuw stond hier zelfs een stevige bebouwing op de linkeroever! We keren even terug en bezoeken de Oostdijk. Dit is het laatst uitgeveende gedeelte van de broeken rond de Blankaart.
Op de luchtfoto zien we nog overal
turfputjes. We kijken of we daar in het veld ook nog sporen van terugvinden. Bij het Oostbroek hoort ook een verhaal van de laatste herder in de broeken. Via Woumen keren we terug naar Diksmuide.

Afspraak aan de Hoge Brug (IJzerlaan, op de linkeroever van de IJzer) te Diksmuide (West-Vlaanderen) om 9 u, einde omstreeks 12u30
INSCHRIJVEN VOORAF IS VERPLICHT
Deelnamekosten: gratis
Inschrijving via secretariaat: KVNS, tel. 03/232.35.31; fax. 03/226.71.87; E-mail: kvns@wol.be of via CVN, Landelijk secretariaat, Appelmansstraat 12 bus 6, 2018 Antwerpen, tel. 03/226 02 91; e-mail : info@c-v-n.be
Uiterlijk vóór 8 maart deelname bevestigen bij KVNS of bij CVN
Adressen fietsverhuur te Diksmuide, neem contact op secretariaat KVNS
Bij aantrekken kledij hou rekening met de weersomstandigheden.

Toch eerst het volgende: **Else Hartoch** wist mij te vertellen dat er in Brussel een **'Lollepotstraat'** bestaat. En toen ik op internet ging kijken, bleek dat te kloppen. Volgens een stukje geschiedenis van de straat, noemde men deze eerst 'het mosselgat'.
En nee het is niet wat je denkt, het mosselgat was gewoon de plaats waar de platte boten toekwamen om de mosselen te lossen.

En Kamiel stuurde me het volgende kortverhaal dat ik heel graag opneem aangezien ik onder mijn lezers ook verschillende Eerste Wereldoorlogfanaten ken.

Er liep een echtpaar te wandelen op de Kemmelberg.
Ze gingen een restaurant binnen om een hapje te eten.
Toen de ober kwam zei de vrouw: "Mijn man heeft hier in de oorlog gevochten op de Kemmelberg."
De ober was onder de indruk en vertelde zijn baas het verhaal.

"Breng deze mensen wat ze willen eten en drinken, alles is voor hen gratis!" zei de baas van het restaurant.
Het echtpaar liet het zich goed smaken.
Bij het weggaan draaide de man zich om en riep naar de ober: "Danke schön!"

Op het artikel 'Hoe de Westhoek bekeerd werd…' kregen we enkele reacties.
Aimé Smeyers schreef met het volgende:

Besten Do,
Dank voor uw *Doos Gazette*, nr. 91 – februari 2010.
Daar valt altijd een en ander uit te leren.
Maar nu val ik toch bijna van mijn stoel, bij het lezen van het ingekaderd stukje gewijd aan de heilige Victor van Proven.
Ik heb een hele onderwijsloopbaan achter de rug als leraar en, tijdens de tien laatste jaren, als directeur van het Sint-Victorinstituut te Alsemberg.
Hier is geen twijfel mogelijk: de naam van die school gaat terug op de voornaam van de stichter van de Orde van Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid, Mgr. Victor Scheppers, die in Mechelen begraven ligt in het *Scheppersinstituut*. In 1861 stichtte hij dat Sint-Victorinstituut te Alsemberg, met verwijzing naar zijn patroonheilige **Victor van Marseille** (feestdag 21 juli). In de vroegere kapel, thans door cultuurloze Beotiërs smaakloos "herbestemd" tot turnzaal, waren voordien enkele prachtige en unieke kunstwerken aanwezig die uitdrukkelijk verwezen naar die patroonheilige, patroon van de molenaars.
Het gaat hier om de enige school in Vlaanderen die onder bescherming staat van deze heilige Victor van Marseille. Het Sint-Victorinstituut te Turnhout heeft namelijk als patroonheilige **Sint-Victor van Xanten**.
Het toeval wil dat ikzelf sinds mijn jeugd ben geboeid geweest door heemkunde, en dan nog inzonderheid door alles wat met molens heeft te maken, bij zoverre dat ik het me als een plicht heb beschouwd ook het diploma te behalen van Meester-Molenaar (Vlaamse Gemeenschap, 1989).
Misschien zijn we niet kritisch genoeg geweest, maar in de molenwereld wordt Proven onmiddellijk verbonden met onze molenpatroon Victor van Marseille.
Ter staving bezorg ik u hierbij, in bijlage, enkele bladzijden uit het prachtig boek van John VERPAALEN, *Molens van het Hoppeland - De molens van Poperinge, Krombeke, Roesbrugge-Haringe, Proven, Reningelst, Watou, Woesten, Oost- en Westvleteren*, Koksijde, De Klaproos, 1997, 176 pag., formaat: 25x18 cm, 150 foto's, gebonden met harde kaft. Het boek kan nog besteld worden bij de auteur – zie: http://users.skynet.be/molencentrum/ > Boekenlijst > België (€ 22,50 + port).
Hebben de molenliefhebbers het tot nog toe verkeerd op?
Ik kan me immers moeilijk inbeelden dat **Ivan TOP en Kristof PAPIN**, deze door kerkschatten toch gestaafde traditie niet voldoende hebben beschouwd om Sint-Victor van Marseille als beschermheilige van de parochie Proven te weerhouden.
Bij de eerste gelegenheid ga ik *Proven in de nevelen der tijden* beslist eens doornemen.
Met heemverbonden en dankbare groeten,
Aimé Smeyers, *De vier Bunders*, Grootveldstraat 12, 1652 Alsemberg.

Ik stuurde deze reactie door naar de auteur **Kristof Papin** *en deze stuurde mij het onderstaande artikel terug, dat niet alleen voor de Provenaars interessant is, maar voor eidere Westhoekenaar.*

De patromymie van de kerkelijke parochies in de streek van Poperinge

De naamgeving van onze parochies dixit parochiekerken is een onderwerp dat menig historicus voor raadsels stelt. Het is namelijk voor lokale historici altijd een boeiende vraag hoe een parochie aan zijn naam kwam. Het beantwoorden van die vraag kan namelijk bijzondere gegevens verlenen over de oudste geschiedenis van die kerk.
Er zijn, als we dit probleem op regionaal niveau gaan bekijken verschillende redenen voor dergelijke naamgeving mogelijk.
Je hebt de vele tientallen Sint-Martinuskerken. Deze worden doorgaans als zeer oud bestempeld (doorgaans 9de en 10de eeuws). In de streek hebben we deze van Haringe (11de eeuws) en Roesbrugge (1183 Pons Rohardus). Van Haringe weten we dat het een oude parochie is (en in feite de moederparochie van Proven, want er van afgesplitst). Haringe heeft een Romeinse voorgeschiedenis maar de continuïteit van bewoning met de 9de-10de eeuw is niet aangetoond.
Watou, St-Bavo (1150) De kerk zou dateren uit 2de helft van de 10de eeuw. We weten dat de oudste Graven van Vlaanderen eigendommen hadden in Watou, zeker in de 12de eeuw (oudst bewaarde rekening). Nu is de link met de Sint-Baafsabdij in Gent snel gemaakt. De oudste Graven van Vlaanderen hadden een bijzondere band met deze abdij en het patroniem kan op deze manier in Watou terecht zijn gekomen. Meer dan 20 kerken dragen de naam van deze heilige in Vlaanderen. Bavo (589 – 653/9), omstreeks 680 maar volgens andere bronnen in 1010 heilig verklaard. Missioneerde in de streek met de H. Amandus. Er is evenwel geen Amandus kerk in de Westhoek, waardoor we kunnen vermoeden dat deze missionaris hier niet actief is geweest.
Reningelst St.-Vedastus De Heilige Vaast was de eerste bisschop van Atrecht (gewijd ca. 500) en Kamerijk (510). In het bisdom Atrecht zijn 69 kerken aan hem toegewijd. In Vlaanderen maar 4 kerken: Reningelst en Vlamertinge, Menen en Nederename. De naamgeving heeft allicht te maken met de evangelisatie van de streek.
Krombeke St.-Blasius Komt als patroniem acht keer voor in Vlaanderen maar niet in de Westhoek. De cultus kende een grote bloei in de 11de-12de eeuw. Over de heilige (+316) zelf is zeer weinig gekend. Hij zou bisschop geweest zijn van de Armeense stad Sebaste en was martelaar. Krombeke is geen oude parochie en is allicht maar in de 12de eeuw ontstaan. De twee 'nieuwe' parochies van Poperinge die gesticht zijn in 1290, de Sint-jans en de O.L.Vrouwekerk zijn ook op die manier aan hun naam gekomen. Het waren populaire heiligen vanaf de 13de eeuw.
De hoofdkerk van Poperinge stelt dan weer een ander probleem. Die is gewijd aan de H. Bertinus en de kerk is met deze van Bulskamp de enige met dat patroniem. Beide plaatsen waren eigendom van de Bertinusabdij in Sint-Omaars, vanwaar de naam. Opvallend, want de meeste plaatsen uit het eigendom van die abdij hadden een kerk opgedragen aan de bisschop H. Audomarus (Omer). Er is geopperd geweest dat er in Poperinge een naamsverandering heeft plaatsgevonden van de hoofdkerk en dat die aanvankelijk opgedragen zou geweest zijn aan de H. Katharina. Dat is op zijn hoogst twijfelachtig omdat deze heilige in de middeleeuwen populair was, maar zeker niet in de vroege middeleeuwen. Dat de kerk of eerste kapel in Poperinge pakweg in de 9de eeuw aan deze heilige zou zijn opgedragen, is moeilijk aan te nemen.
Proven's parochiekerk is toegewijd aan de Heilige-Victor, de enige in gans Vlaanderen! En dan weet je dat dat op zich al een probleem stelt omdat dat duidelijk geen lokale heilige is. Op mijn voordracht van de H. Victor van Xanten is er door een recent artikel in doos Gazette reactie gekomen.
Het geval Proven

Ik vermoedde de H. Victor van Xanten en dat omwille van de relatie met de Augustijnen, de vermoedelijke stichters van de parochie (ze hadden er het patronaatsrecht) en allicht diegenen die voor de naamgeving hebben gezorgd. Andere mogelijkheden liet ik open, maar ik heb inderdaad de H. Victor van Marseille maar één keer vernoemd.
Ik heb indertijd geprobeerd te weten te komen wie de OORSPRONKELIJKE heilige was aan wie Proven is opgedragen. Ik heb zo nl. de idee dat tss. de 12de eeuw en de latere eeuwen de naam Victor is gebleven maar velen niet wisten dat er verschillende heiligen waren die die naam droegen. De kunstenaars die in de 17de-19de eeuw daar de molenaar van maken (volgens die man dus de H. Victor van Marseille), zijn geen kenners van die heiligenlevens. Op basis van dat iconografisch kunstbezit vaststaande uitspraken proberen te doen over de naamgeving van kerken, is gevaarlijk. Ik moet hierbij opmerken dat men de H. Victor van Xanten ook als patroonheilige van de molenaars opvoert…
Voor de 1900 werd in Proven de feestdag van de H. Victor gevierd op 8 mei; nadien op 21 juli. Voor die Belgicisten uit de 19de eeuw was dat aardig meegenomen en het was bovendien een aardige heilige, die jongen uit Marseille. Op de glasramen die ze laten maken na 1914 stellen ze hem voor als een Romeins krijger. En dat kan zowel verwijzen naar de heilige op 21 juli (Victor van Marseille) als op 8 mei (de H. Victor van Milaan - Victor Maurus). Ook Victor van Xanten is een Romeins soldaat, gevierd op 10 oktober.

> En dus moet, op basis van de feestdag van 8 mei, de H. Victor Maurus als patroonheilige van Proven worden voorgedragen. En dat is vrijwel onmogelijk. Deze heilige wordt lokaal vereerd in het diocees van Milaan en omliggende. Daarbuiten niet. Hoe komt het dan dat men in Proven op 8 mei zijn foute patroonheilige vierde ?

De hervorming van Arrouaise was geïnspireerd door de Sint-Victorsabdij in Parijs, een intellectueel centrum van formaat. Gesticht in 1108 bij een kapel, toegewijd aan de H. Victor…
In 1236 wordt de abdij van Roesbrugge gesticht door de kanunnikessen van Sint-Victor van de abdij van Prémy in Kamerrijk. Korte tijd later sluit de abdij aan bij de hervormingsbeweging van Arrousaise. Zonder daar op in te gaan betreft het strikt genomen de overgang van heremitisme naar een reguliere orde.
Waarom ik de piste van het patronaatsrecht bewandel is duidelijk. De parochie Proven is pas laat ontstaan, allicht ten vroegste in de 11de eeuw, maar allicht in het begin van de 12de eeuw. De parochie is ontstaan in een gehucht op de weg Poperinge-Roesbrugge uit een kapel, die afhankelijk was van de moederparochie Haringe (die wel zeer oud is). We hebben historische zekerheid dat de parochie Proven is ontstaan uit een afscheiding uit de moederparochie Haringe. De naamgeving van parochie in de 11de en 12de eeuw is gans anders dan deze uit de 9de eeuw.
Het patronaatsrecht van Haringe berustte bij de Augustinusabij in Terwaan. Die van Proven kwam uiteindelijk in de handen van de Eeckhoutabdij in Brugge, toegewijd aan de H. Bartholomeus. Dat is merkwaardig maar eenvoudig te verklaren. Het was Milo I, bisschop van Terwaan die het altaar van Proven schonk aan de kanunniken van de Eeckhoutabdij tussen 1131-1158. Dat was nà 1146, want de abdij sloot aan bij de hervormingsbeweging van Arrouaise en heeft allicht juist daardoor van de bisschop – die de kanunniken in zijn bisdom sterk steunde – het altaar gekregen. Arrouaise, Sint-Victor en Prémontré worden steeds in één mond genoemd. De (vrouwen)abdij van Roesbrugge heeft zich overigens vrij vroeg aangesloten bij de Orde van St.-Victor (zeker voor 1248). Roesbrugge was niet meer dan een aanhangsel van Haringe, waarvan op zijn beurt Proven kerkelijk werd afgescheurd.

Alles wijst dus in eerste instantie op de connextie met Kamerrijk en Parijs die de naamgeving zou hebben beïnvloed. En dus onze vriend uit Marseille? Daarover geven de bronnen over deze beroemde Franse abdij géén uitsluitsel. Ik neem aan dat ze er gewoon van uitgingen dat

het de heilige uit Marseille was. Valt wel te noteren dat de abdij in Marseille een Benedictijnerabdij was in dewelke de H. Victor geen hoofdrol speelde in de liturgie. En dus twijfel ik op basis hiervan aan de link Marseille-Parijs. Het zijn twee totaal verschillende abdijen. De heilige Victor was absoluut geen populaire heilige. Zo is er in gans het bisdom Atrecht geen enkele kerk die aan hem is toegewijd. Bernard Delmaire die dit bisdom bestudeerde kon vaststellen dat van de 100 parochies er zo'n 10 veranderen van patroniem en in de beginperiode de naam duidelijk niet vast stond. In de directe buurt van Arrousaise ontstond de abdij van Eaucourt van de orde van Sint-Victor, die de regel van Augustinus volgden (Augustinus zelf had nooit een orde gesticht). Welke Victor blijft de hamvraag .
Aan de link Marseille-Parijs valt te twijfelen. En dus zie ik niet goed in hoe de H. Victor van Marseille in Proven zou zijn geraakt. Het argument van de patroon van molenaars gaat niet op: ze wordt aan méér dan één Victor toegeschreven. En de feestdag is een bijzondere zaak: rond 1900 verandert die in Proven van 8 mei naar 21 juli. Maar kunnen we op basis van die feestdag uitspraken doen? Dan MOET men de heilige van de 8ste mei aanvaarden als oorspronkelijke patroon. En dat is historisch meer dan een heikel probleem. We mogen aannemen dat een parochiepastoor in zijn Martyrologium Romanum heeft gekeken en daar een Victor heeft uitgehaald. Victor en Victorinus: er staan er méér dan 40 in !
Waarom Xanten (voorlopig) nog steeds mijn voorkeur geniet? Deze H. Victor heeft ongetwijfeld de breedste internationale uitstraling. Vele andere Victor's waren amper regionaal gekend. Xanten had ook enige aantrekkingskracht als bedevaartsoord, wat Marseille niet had. We moeten er zelfs mee rekening houden dat de invulling van over welke Victor het precies ging wel in de loop van de geschiedenis zou kunnen veranderd zijn. Zo is de secuur van de 16de eeuw daar een ideale gelegenheid toe geweest. De kerk heeft ook in de loop der tijden steeds andere heiligen op het voorplan gebracht omdat die in een bepaalde tijd beter kaderden in hun politiek.
Het voorbeeld van Proven toont aan dat je enkel op basis van feestdagen of iconografie geen spijkerharde bewijzen kan voorleggen.
Kristof PAPIN

Alle verder reacties blijven zeer welkom!

Van Ndayarinze kreeg ik de volgende reactie:
Sint Vedastus had als " specialiteit" het bekeren van joden !
Daarom waren er zoveel Sint Vaast kerken in de westhoek. De joden uit de westhoek moesten een jodenhoed dragen, ook elders in de middeleeuwen. Er zaten veel gevluchte joden uit Spanje in de westhoek. Ze werkten vooral in de weefnijverheid.

En we kregen er deze afbeelding bij.

Nu stel ik mij toch de vraag; hoe het mogelijk was dat er rond 500 na Christus, de tijd dat Vedastus hier leefde, er hier 'zoveel' joden te werk gesteld zouden geweest zijn. Het begin van de 6de eeuw, lijkt mij ook wel heel vroeg om te kunnen spreken van een 'weefnijverheid' in deze streken. Het hoogtepunt van die weefnijverheid zou pas 600 jaar later zijn.
Kan iemand mij dit uitleggen?

En hier komt het tweede deel van onze streekheiligen met niemand minder dan Sint Elooi!

Sint Eligius of Sint Elooi °588 - +659

Een derde tijdsgenoot en tevens bisschop was Sint Elooi. Ook voor hem halen we eerst zijn levensbeschrijving uit 'Levens der Heiligen' uit 1738.

Eligius quam er wereld op het dorp van Cadaillac by Limoges, omtrent het jaer **588.**
Zyne ouders, die hem zeer christelyk op bragten, hem genegen ziende tot het handwerk, bestelden hem bye eenen zilversmid, met naeme Abbon, muntmeester van Limoges, een deugdzaem en wel bedreven man.
Dertig jaeren oud zynde, ging hy om eenige zaeken naer Parys aen het hof van Clotarius II.

Hem wierd aldaer, door het toedoen van den Schatmeester Bobon, aen wien de dapperheid van Eligius reeds bekent was, eenen koninglyken zetel te maeken gegeven, die met gout en costelyke steenen verciert moest worden, naer het genoegen des konings. Men gaf hem stoffe, zoo veel als men noodig oordeelde tot zoodaenig werk.
Dog in plaets van maer eenen zetel, Eligius maekt'er twee van, en 't werk voltooid zynde, was den koning zeer vernoegd over den zetel, die Eligius hem ter hand stelde, maer nog meer verwonderd over zyne getrouwheid wanneer hy nog eenen tweeden te voorschyn bragt.
Uyt de toebetrouwde stoffe gemaekt. Clotarius ziende uyt de vernuftheid en onbaetzoekelykheid van Eligius, hoe danigen man hy was, hield hem aen't hof, toonde hem groote genegendheid, en nam zyn vermaek in hem dikwils te gaen zien werken.
Hoe meer Clotarius Eligius zag, hoe meer hy zig verwonderde over zyne zeldzaeme begaeftheden, en dagt eindelinge, dat eenen persoon van zoo groote bequaemheid wel tot iet anders konde dienen, als om in het zilver te werken, des was hy van voornemen hem in de staetszaeken te gebruyken en verzogt van Eligus tot dien einde, volgens het gebruyk den eed van getrouwheid.

Eligius, die wel wist, hoe zeer het onnoodig eed zweiren, strydig is tegen het evangelie, en dat het woord van eenen oprechten christenen moest te agten zyn boven alle Eeden, wilde wel aen den koning zyn getrouwigheid toezeggen, maer vond zwarigheid in den eed te doen, en alzoo den koning, niet wetende uyt wat oorzaek deze weigering quam, Eligius bleef praemen,

sprongen den Heilige man de traenen uyt d'oogen, en den koning deze teerhertigheid ziende, en d'oorzaek begrypende, waer uyt zyne haepering voort quaem, vernoegde zig voorts met de toezegginge van Eligius, op die zoo zeer vast gaende, als op alle de Eeden, die hy had konnen doen.
Deze daed van den H. Eligius dede zoo grooten indruk op het gemoed van den **H. Ouenus,** *(Ter Ouen = Rouen)* die alsdan nog maer elf of twaelf jaeren oud was, dat hy, hem aenziende als eenen heligen, zyne vriendschap beïverde en die naederhand altyd bleef waernemen
Eligius om zyne zaligheid meer te verzekeren, bereidde zig door eene algemene biecht tot een naukeuriger leven, leidde zy zelven een strenge boeteregeling op, bedwong zyn lichaem, door den aerbeid en het vasten, 't welck hy dikwils twee daegen aen een uyttrok, schoon hy anders gewend was, maer zeer weinig t'eten, en menigmael slegts brood en water te nutten.
Zyn kaemer was vercierd met godvrugtige boeken, onder welke d'H. schrifture den voornaemsten was. Hy las, hy zong psalmen en had altyd eenen boek voor zig open liggen – ook onder zyn handwerk.
Aldus leefde hy, nog maer wereldlyk zynde, in't midden van 't hof, een aldervolmaekste leven.
Naer de dood van den H. Acharius, *(ongeveer 639)* bisschop van Noion en Doornik wierd hy in zyne plaets verkoren, en ziende, dat hy dezen last niet konde ontvlugten, vroeg hy tyd om d'HH wydingen volgens de kerkwetten op verscheide stonden, trap wys t'ontfangen.
Hy ontfing nae twee jaeren bereidinge de bisschoppelyke wydinge te Rouan **in 't jaer 640,** in den ouderdom van 52 jaeren.
Het bisdom van Noion, was met dat van Doornik 't sedert de dood vanden H. Elmeutherius in't jaer 512 vereenigt, en bleef aldus nog meer dan 500 jaeren daer nae onder een hoofd staen. Deze twee bisdommen strekten zig zeer wyd uyt.
En ten tyde van den H. Eligius, die by naer omtrend den tyd van den H. Amandus geleeft heeft, was het heidendom nog zeer in zwang.
Gendt, Korteryk en d'omliggende plaetsen waren nog by nae teenemael heidens. Eligius keerde zig me grooten iver tot deze verheven en pynelycke bedieninge.
Hy vond in de groote uytgestrektheid van zyn bisdom veel rouwe, onbeschaefde, barbaersche mensen. Zy stonden als woedende leeuwen op tegen de leeringe van den H. Bisschop, en dreigden hem te verscheuren, indien hy hun niet liet leven naer hunnen zin, en volgens hunne oude gewoonten.
Maer Eligius verdroeg alles, ghelyk eenen geneesmeester de woedende zieke doet, en tragtte hun te winnen, door zoetaerdigheid, weldaedigheid en geduld. Zy verwonderden zyn onnoozel en streng leven en wierden eindelinge gedreven om te luysteren, en zijne vermaeningen te volgen.
Vele wierpen hun afgodetempels af en verbryzelden hun afgodenbeelden. Eligius onderwees hun nauwkeurig, hun voorhoudende d'heiligheid van zeden, die den waeren godsdienst vereischt. Hy beproefde hun binnen het jaer, volgens het out gebruyk van de kerke, en doopte er jaerelyks te Paesschen een groot getal. Hy regte verscheide kerken op, en stelde daer deftige priesters aen, die hy van alle kanten naer zyn bisdom trachte te trekken.
Het was hem ligt, aen zyn volk d'onbestandigheid van hun houte en steene goden aen te toonen, maer hun quaede zeden en ongeregelde driften uyt te roeien, moest hem oneindig meer moeite kosten.
Hy predikte eens op S. Pietersdag in eene parochie omtrend Noion tegen het dansen en andere spelen, die van d'heidenen zijn overgebleven en daer de goede zeden zoo veel gevaer in loopen. D'inwoonders, niet konnende dulden, dat men hun af wilde trekken van de vermaekelykheden, die zy van hunne vaders geërft hadden, stonden tegen hem op en beslooten, liever hunnen bisschop van kant te maken, als hun dansen te laeten.

Eligius, schoon hy verwittigt was, trok wederom derwaerts en predikte nog met meerder kragt, bereid zynde, ook zyn bloed te vergieten, indien het noodig was.
Zy onthaelden hem met veel smaed en zwaere bedreigingen, zonder nogtans d'handen te durven aen hem slaen.
Eligius ziende, dat hy niet won door zyne predikatien, leverde sommige van de meeste muytmaekers, naer het voorbeeld van den H. Paulus aen den duyvel over,
en zy wierden op een zienlyke wyze tot het volgende jaer van den boozen geest gequolen.
Hier door wierden de muytmaekers wyzer en d'andere in dwang ghehouden, zy quaemen vergiffenis van den H. bisschop vraegen en bequaemen door hunne boedveerdigheid en door de gebeden van den heiligen bisschop hunne verlossinge.
Eligius deed veel moeite om de bygeloovigheden uyt te roeien onder zyn volk,
en men ziet uyt zyn onderrigtingen dat het dusdanige waeren,
die nog tegenwordig by veel onwetende buytenlien in zwang zyn,
en hun van 't heidendom zyn overgebleven, by voorbeeld;
de tooveraers en waerzeggers te raede gaen,
agt nemen op 't niezen en bloeden uyt den neus,
zommige daegen voor gelukkig en ander voor ongelukkig houden,
op S. Jans dag dansen en op den avond van dien dag over gloeyende kolen springen,
eenige woorden uyt d'H. Schrifture aen den hals van menschen of beesten hangen met verwagtinge van zekere uytwerksels,
de zieke menschen of beesten door twee holle boomen doen gaen,
en meer andere diergelyke uytspoorigheden, die niet van Godts, maer van den duyvel komen, gelyk den H. Eligius leert.

Op de foto hier boven zien we de reliekschrijn van Sint Elooi van de Sint Bertinuskerk die in de processies werd meegedragen.

Eindelyk, nae dat hy zynen bisschoplyken iver had uytgestrekt door Vlaenderen en d'omliggende landen, tot aen d'uyterste grenzen van Vriesland toe,
maekte den heere hem kenbaer den naekenden tyd van zyne belooninge.

Hy wierd met een kleine kortse bevangen, die hem allengkens afmatte.
Daegs voor zyne dood riep hy zyne geestelykheid en zyne discipels by een, hun ernstig vermaenende standvastig te blyven in de gevoelens van godsvruchtigheid, die hy hun had ingedrukt, en stierf op den 1 december van **'t jaer 659** in den ouderdom van 70 jaeren.

Sint Elooi heeft alleszins een ongelooflijke indruk op de mensen gemaakt en is van al die missiepaters uit de Merovingische tijd, het meest populair gebleven. Hij was bisschop van Noyon en van Doornik. Noyon ligt op 180 kilometers van Poperinge, Doornik op slechts 70 kilometers.

Poperinge bezit twee relieken van Sint Elooi, ééntje in de Sint Bertinus kerk en ééntje in de O.L. Vrouwekerk.

We vinden in de loop van de 17de en de 18de eeuw geregeld betalingen terug in de Poperingse stadsrekeningen waarbij aan de 'jonkheid' een kleine som werd uitbetaald voor het ronddragen van de relieken in de Sacramentsprocessie.

Rond de figuur van **Sint Elooi,** *zijn er verschillende legenden ontstaan.*
Het begint al voor zijn geboorte. Zijn zwangere moeder Terrigie, zou in een droom een ***adelaar*** *gezien hebben, die haar driemaal een boodschap verkondigde. Zij durfde toen aan niemand uitleg vragen, maar na de geboorte kreeg ze van een oude vrouw te horen, dat haar zoon een belangrijke rol in de kerk zou spelen.*
De meeste legenden zijn echter rond zijn werk als smid.

De lelijke smidsvrouw
En zo wandelde Eligius eens langs de wegen, waarbij hij een stok als staf gebruikte, om daarmee de grachten over te springen, toen deze brak. Hij wilde echter zijn stok, die hij al zo lang had, niet zo maar weggooien en zocht naar een smidse om een ijzeren band rond zijn stok te laten leggen.
Eligius riep: 'Zeg smidje smee, wil jij een ijzer rond mijn stok smeden?' maar de smid trok zijn neus op en antwoordde niet eens.
Eligius vertrok maar maar vond buiten een stokoude vrouw die hem vertelde dat hij tegen de smid 'baas' boven baas' moest zeggen, en dat de smid hem dan wel zou helpen.
Eligius kwam terug binnen, en riep: 'Zeg baas boven baas, wil jij een ijzer rond mijn stok smeden?'
En nu draaide de smid zich om en zij, laat maar eens kijken en hij deed wat hem gevraagd was.
Toen Eligius terug buiten kwam, zag hij die stokoude vrouw daar weer zitten. Hij nam haar in zijn armen, hield haar even boven het laaiende smidsvuur, legde haar dan op het aambeeld en sloeg met zijn hamertje op haar. Toen hij haar weer op de grond zette, was ze opeens weer een jonge maagd, wat een beetje vuur en hamergeweld toch allemaal kon doen.
En Eligius vertrok.
De smid die alles met stijgende verbazing had gevolgd, riep nu zijn vrouw, die hij achter in een kamer verborg, omdat ze zo lelijk was dat hij haar aan niemand durfde laten kijken.
Nu nam hij zijn vrouw in zijn armen en ging met haar, net zoals hij Eligius had zien doen, naar het smidsvuur. Hij hield haar boven het vuur, haar kleren schoten in vlam en zij riep en krijste en schreeuwde zo luid ze kon.
Eligius die buiten het geroep van de vrouw hoorde, liep terug de smidse in, en zag het hele tafereel. De baas boven baas bad hem nu om hulp.

Eligius bekeek de verbrande en gekneusde vrouw, en zuchtte eens diep. Daar kan ik ook geen maagd meer van maken, hoor, zei hij, maar de smid was al lang blij, dat Eligius zijn vrouw terug gezond kreeg.

De afneembare paardenvoet

Eligius bleef een tijdje bij deze meestersmid. Deze was heel erg goed in de smeedkunst en daarom liet hij boven de deur van zijn smidse een bordje plaatsen, waarop stond: **Baas boven baas.**

Op zekere dag werd wel een heel weerbarstig paard binnengebracht en wat de baas ook probeerde, het was hem onmogelijk om daar ook maar één hoefijzer op te leggen.
Eligius ging nu naar het paard, hakte een poot af, voorzag de hoef op het aambeeld van een nieuw ijzer en zette het been weer aan de romp van het paard. Zo deed hij rustig de vier poten, zonder iets te zeggen, waarop het paard lustig hinnikend weg draafde.
De baas boven baas had dat gezien en bij de volgende klant met een lastig, ziek en hinkend paard, probeerde hij deze truc ook uit. Hij hakte één van de voorste poten af. Het dier begon natuurlijk hevig te bloeden, waarop de smid om hulp riep op Eligius.
Eligius zei echter dat hij dat opschrift eerst van boven zijn deur weg moest halen omdat alleen God baas boven baas mocht zijn.
Toen onze smid dit gedaan had, hield het bloeden op. Eligius zette de poot weer aan en het paard liep zonder manken de smidse uit.

Het geërfde paard

Sommigen vertellen dat het dit paard was dat uit dankbaarheid, de rest van Eligius leven bij hem bleef.
Toen Eligius in 659 stierf, erfde de pastoor die de kathedraal van Doornik beheerde het dier. Maar Mommelinus, de bisschop die Eligius opvolgde – zie verder – zei echter dat het zijn paard geworden was en liet het beest weghalen. De pastoor verzette zich niet, maar bad tot Eligius.

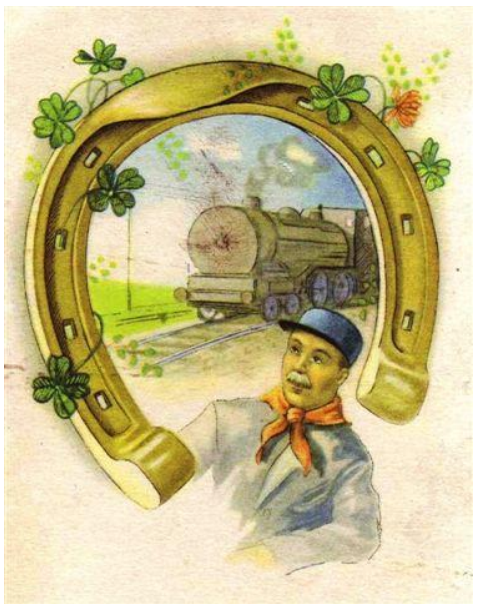

Nauwelijks was het paard in het bezit van de Mommelinus of het liep mank en zag er zwak en ziek uit. De bisschop ontbood een paardenmeester en vroeg hem alles te doen om het paard te genezen. De man deed alles wat hij kon, maar geen enkele remedie bracht uitkomst. Het werd alleen maar erger en het beest stampte naar iedereen die maar dichterbij kwam. Daarom gaf Mommelinus het weg aan een nobele dame. Toen deze echter een eerste rit met het dier maakt, bokte en sprong dit hevig, zodat zij zelf op de grond gesmeten werd.

Zij bezorgde het paard met de nodige verwijten aan de bisschop terug.
Er zat niets anders op, om het paard terug aan de pastoor te geven, die het blijmoedig ontving.
Nog maar was het paard op zijn oude stal, of het werd weer rustig en tam en het leek wel of het niet ouder kon worden.

Toen Eligius gestorven was, wilde men hem in het gewaad van de koningin Clothilde begraven. Men wilde het naar de abdij van Chelles brengen, maar het dode lichaam bleek zo zwaar te wegen dat 10 mannen het nog niet konden optillen.
Toen men echter besloot om het naar Saint Loup te Noyon te gaan begraven, woog het lichaam zo vederlicht, dat één man hem kon dragen.

Sint Eloois feestdag is de 1ste december *en is uitgegroeid tot een echte kermis, met vooral een grote betekenis voor de verliefde paren; een winterse Valentijnsdag.*
Met als twee van de belangrijkste symbolen
het hoefijzer en het klavertje vier.
Twee gelukbrengers.

We krijgen in de volksmentaliteit een vermenging van Sint Elooi, vooral als smid, met de heidens Wodan, die ook met vuur en bliksem smeedde. Wodan of Thor, de god van het vuur, kwam rond de feestdag van Sint Elooi naar de aarde gedaald, en liep hier dan rond, samen met de dode voorvaderen, waarvoor de hier levende Saksen en consoorten, maaltijden en drankorgiën aanrichten om hun voorvaders en henzelf te spijzigen. De traditie van hun Heilig bier, lieten ze zo maar niet varen. Als de goden op de aarde rondliepen was diegene die met vuur speelde, de smid, ook gemachtigd om ringen te smeden en om jonge koppels in het echt te verbinden.
In het Schotse 'Gretten en Green' is deze traditie nog bestaande.
We kunnen het zo zien dat het oude Sint Elooifeest een 'georganiseerde' vrijgezellenmarkt was, waar één en ander mocht gebeuren wat in de rest van het jaar, niet mocht.
En zo komt het dat Sint Eloois feestdag, een feest geworden is, van al het gene waartegen de goedheilige man in zijn leven gepredikt heeft.
De kerk van Westouter heeft als beschermheilige onze Sint Elooi.

Sint Mommolinus of Saint Momelin

Mommolinus *was welicht van adellijke afkomst en werd geboren te Konstanz aan het Bodemmeer. Heel jong, toen hij 14 of 15 jaar oud was, trad hij samen met zijn twee vrienden* **Bertinus en Ebertramnus of Bertrannus** *in bij de monniken van Luxeuil, het klooster dat Columbanus gesticht had maar dat nu onder het beheer stond van de abt Eustasius.*
Lang bleven ze er niet. Eénmaal volwassen trokken zij er op uit om te gaan missionerren. Zo vestigden zij de aandacht op zich van de hofbeambten van Koning Clotarius II.
Deze nodigde de drie uit omdat hij hen nader wilde leren kennen. Zij bleven een tijd op het koninklijk hof, warbij ze hun leefwijze als monnik niet veranderden en een streng regime van boete, vasten en gebed bleven volhouden.

In **640** *dus na de dood van Clotarius, voegden zij zich bij* Sint Audomarus, die bezig was het gebied van de Morini, zoals het nu ook genoemd wordt, te evangeliseren. *Dat was dus de Westhoek, die nog altijd met veel plezier heidens was.*
Toch had men successen, vooral nu en dan bij de rijken. En zo vertelt men:
Zo was er een zeer rijk man, **Adroaldus** geheten, die hun een schenking land deed, waarop zij een klooster mochten vestigen. *Deze gaf zijn bezit aan Audomarus,* in de vaste geloofsovertuiging dat alles op deze aarde voorbijgaat en dat hij beter zijn hoop kon vestigen op de eeuwige vreugde. Dit werd later bekend als het Oude Klooster, tegenwoordig *St-Mommelin of Oudmunster op slechts 40 kilometer van Poperinge ver.*
Later wilden de monniken ze een geschiktere plek zoeken en daarom stapten **Mommolinus, Bertrannus en Bertinus** *in een bootje zonder zeilen en zonder roeispanen, en zo vonden ze een nieuwe plaats waar ze een nieuw klooster stichtte. De plaats werd later Sint-Omaars genoemd.*
Maar we horen meer over dit verhaal in de Vita van Sint Bertinus.
Toen nu de bisschop Sint Eligius of Sint Elooi stierf in 660, werd Mommolinus als zijn opvolger aangesteld.
Men weet dat hij naast Latijn ook de inlandse taal, het Teutoons *sprak. Hoewel hij dus uit Constanze in Zwitserland afkomstig was, had hij zich de moeite gedaan om de streektaal alhier te leren spreken.*

Sint Bertinus - °600 - + 698

Voor Sint – Bertinus, 't is nu eenmaal de 'hoofd'heilige van Poperinge, gaan we twee versies van zijn vita geven.
Uit de 'Generale Legende der Heylighen van nieuws vermeerdert ende ghedeylt in twee deelen' *uit* ***1640*** *maar geschreven in* ***1627****, geschreven door* P. Petrus Ribadineira en P. Herbertus Rosaweydus *en uitgegeven* ''Antwerpen by Hiernonuymus Verdussen in de camerstraet in den rooden Leeuw. *– met dank aan Wim – halen we de eerste versie.*
S. Bertinus, Abt die te S. Omer gheviert wordt.
Den H. abt Bertinus is te Constentz in Duytschlandt gheboren
ende is met die by hem waeren van den H. Audomarus ontfanghen.
Hy heeft seer langh na de doot vanden H. Audomarus gheleeft,
ende soo hy wel wiste, dat dien veel gegeven is, veel van hem sal geevicht worden,
heeft hy hem in liefde onder syne religieusen, daer hy oversten af was,
als eenen ghetrouwen herder ende spieghel van alle deughden ghedragen.
Ende heeft hen omdat sy hen weerdelijck in hunnen roep draghen mochten,
de gheboden Godts ende van sijne h. apostelen voor ghehouden,
op dat sy hun leven nae dese, ende nae 't ghene sy aen hem saeghen, souden schicken.
Als onsen Heere die eenen goedertieren verghelder vande goede wercken is
ghesien heeft hoe vromelijck hem desen h. man ghedraeghen heeft in den strydt die hem den boosen vyandt ghestadighlyck aen dede, ende dat hy voor de saligheyde van sijne bevolen schapen soo sorchvuldigh was, heeft hy hem in verscheyden mirakelen voor de werelt laeten lichten ende schijnen.

In desen tijdt is daer eenen seer anesienlycken Grave gheweest met naem Waltbertus, met sijne huysvrouwe Hogentrudis. Dese bichteden aen desen H. man ende hy heeft hen oock een kindt over de H. vonte gheheven. Door dese heeft den H. man dickwils Godts woort ghepredickt, ende den Grave heeft hem oock dickwils comen besoecken, op dat hy naer het ontgangen van 't H.sacrament des autaers, oock van hem den seghen mocht ontfanghen. Als desen Grave op eenen tijt in de kercke daer S. Omar begraven lagh, sijn ghebedt ghedaen hadde, onbedacht van huys ghegaen, sonder den H. man aen te spreken. Als eenen jonghe vanden H. Bertijn, Dodo ghenaemt, dit ghesien heeft, heeft hy hem hier over verwonderende, tot synen meester gheseyt: Wat macht bedieden dat uwen gheestelijcken sone wegh ghegaen is sonder u te spreken, ende den seghen van u t'ontfanghen?
Hier op heeft den heylighen man door den geest der prophetije geantwoordt: Gelooft my, al eer hy noch t'huys comt, daer hy soo seer na haeckt, sal hy hem bedroeven, dat hy sonder onsen seghen wegh ghegaen is.
Ende siet, op den selven dach, als de sonne nu onder was, is daer eenen boede van den grave tot den H. Man gecomen, die seer verslagen was ende hem seggende, dat sijnen lieven vriendt in doodtsnoot lagh ende begheerde dat hy den Heere doch voor hem wilde bidden, op dat hy uyt dese swarigheyt mocht verlost worden. Want dat hy soo hy heden uyt S. Omaerskercke ghecomen was, vanden peerde ghevallen was, ende sijn been gebroken hadde, ende sijne andere leden door desen val oock seer ontseilt waren, soo dat hy vreesde te sterven is't dat hy met sijne gebeden by Godt niet verbeden en wiert. Hy seght, seyde hy, dat hem dit overcomen is, omdat hy door't toedoen vanden boosen vyandt heden uyt de kercke sonder uwen seghen ghegaen is, begheerende dat ghy hem 't selve wilt vergeven, ende hem te drincken wilt seynden, 't welck met uwen mont ende handen gheseghent is.
Als den H. man dit deerlijck ongheluck van sijnen lieven vriendt ghehoort hadde, heeft hy sijnen discipel bevolen, dat hy hem den wijn brenghen soude, die daer in de camer was om dien aen den graeve te seynden. Den discipel heeft den H. man hier op gheantwoordt, het is nu meer als een maendt (salighsten vader) dat daer in 't vaetken maer een weynigh wijns gheweest en is.
Den H. man heeft hem gheboden te doen dat hy begheerde. Ende als Dodo by 't vaetken ghecomen is, heeft hy dat vol costelycken wijn ghevonden die heele de camer door gheroken heeft. Den H. man dit hoorende, heeft hier voor Godt gehdanckt, ende heeft daer af oock met der haesten aen den Grave ghesonden, dat ghenesen is, soo gheringt als op hy vanden wyn dronck. Hier af heeft den Grave Godt seer gedanckt ende voor dese weldaet een groot deel van sijn goet Gode ende den H. Bertins opghedraghen.
So dat den H. man den tijt sijns levens in de vreese Godts over ghebrocht hadde, soo is hy vol van goede wercken ende vervult vanden H. Gheest ten eeuwighen leven ghevaren in't jaer onses heeren 698 ende is met groote eere ende droefheydt van de sijne begraeven in de kercke van sijne abdije, alsoo die noch nu ter tijdt in de stadt van S. Omaer staet.

De tweede versie komt uit 'Leven van den Heiligen Bertinus abt, Jaar +700' – door J. Hillegeer (1867) *en is dus heel wat minder oud.*
De H. Bertinus, uit eene edele familie gesproten, die op het grondgebied van Constantia in Zwitserland woonde, werd omtrent het begin der VII° 'eeuw geboren. Hij leerde, van zijne kindsheid af, de deugd beminnen en hoog achtten, de wereld versmaden alsook alles wat niet strekt om hem op eene volmaakte wijze met God te vereenigen.
Hij werd getroffen door het voorbeeld van zijnen nabestaande den H. Omarus, die het kloosterkleed te Luxeul in Bourgonje had aengetrokken. Hij ging zich ook met twee zijner vrienden, **Mommolinus en Ebertranus, of Bertranus**, in het zelfde huis aen den Heer toewijden. De regel van den H. Columbanus werd in dit huis gevolgd.

Bertinus was toen nog zeer jong, maar hij muntte daarom niettemin uit door zijne vurigheid in al zijne oefeningen. Er waren dan te Luxeul vijf honderd kloosterlingen. Zij werden door den H. Eustasius bestierd, die den H. Colombanus opvolgde, wanneer deze in het jaar 610 naar de abdij van Bobio in Lombardië moest gaan. Deze abdij, weinigen tijd te voren gesticht, was eene uitmuntende school, waar alles geleerd werd wat op wetenschappen en godsdienst betrek had. Er kwamen welhaast een groot getal bisschoppen uit, die door hunne deugd en geleerdheid zeer vermaard werden.
De H. Omarus, de H. Mommolinus en de H. Bertinus waren er de voornaamste mannen van. Zij deden snellen voortgang in de studie, en maakten zich alle drij zeer bekwaam in de kennis der kerktucht en van het H. Schrift. Zij heiligden hun arbeid door den geest van boetvaardigheid en van gebed.
Omtrent het jaar 637 werd de H. Omarus bisschop bewijd van Trouenne of Terouanne in Artois. Het was de oude hoofdstad der Morinen. De H. Walbert, toen abt van luxeul, zond hem omtrent het jaar 639 den H. Bertinus, den H. Mommolinus en Ebertranus tot medehelpers. Het land der Morinen was oudtijds door het geloof verlicht, maar zijn invloed was zeer zwak en sedert meer dan eene eeuw was er Jesus Christus bijna niet meer bekend. Het zou niet gemakkelijk te begrijpen zijn wat deze heilige zendelingen te lijden hadden om de afgoderij met de ondeugden die haar vergezellen, uit te roeien, en om een volk te beschaven dat toen bijna gansch onbeschaafd was. Zij toonden zich machtig in woorden en in werken; God zegende hunnen arbeid, en zij wonnen een overvloedigen oogst op eene dorre en onvruchtbare aarde.
Mommelinus, Bertinus en Ebertranus bouwden zich een klooster op een kleinen berg, eene uur van Sithiu, hedendaags Sint Omer genaamd. Het was eene wildernis van een moeielijken toegang, en die omringt was van moerassen en van de rivier de Aa. De H. Omarus wenschte den H. Bertinus eersten abt van dit klooster te maken, maar deze wilde daar niet in toestemmen, en men denkt dat hij tot voornaamste reden van zijne weigering bijbracht dat hij nog te jong was. De bestiering van het nieuw klooster werd dan toebetrouwd aan den H. Mommolinus, die de oudste was. De zaken bleven bijna gedurende acht jaren in dien zelfden toestand. Het getal der kloosterlingen groeide dagelijks aan, en allengskens ontbrak de grond om er cellen te bouwen. Zij waren dus genoodzaakt middelen te zoeken om een nieuw gesticht te maken.
De eilanden en wildernisse, te midden der rotsen gelegen en van een moeielijken toegang, waren de plaatsen aan welke de oude stichters van kloosters den voorkeur gaven.
Zij waren daar min blootgesteld aan de verstrooiingen en vrijer om met God te handelen.
Onze heiligen verlieten hunne wildernis om er eene andere te zoeken. Zij gingen in eenen boot, vaarden de rivier op en zongen psalmen; zoo kwamen zij in moerassen die er nevens gelegen waren.
Zij vonden op eene uur afstand het eiland Sithiu, welk zij tot hunne nieuwe woonplaats verkozen. Adroald, de heer van het land, en een der voornaamsten die door den H. Omarus bekeerd waren, had aan dien heiligen bisschop een zijner landgoederen gegeven, Sithiu Sithitiu genaamd. Er was een heuvel, en in het dal een eiland door de wateren der moerassen gevormd. De rivier liep er toen op eenigen afstand vandaar.
Omarus liet eene kerk bouwen op den heuvel. De stilte die in deze plaats heerschte, maakte ze hem zeer aangenaam en waarschijnlijk ging hij er dikwijls naartoe, als hij de bedieningen van zijn ambt in dit deel van zijn bisdom moest uitoefenen. Hij was er vergenoegd over het nieuw gesticht door onze heilige kloosterlingen gemaakt, omdat hij, zoo dikwijls hij naar zijne kerk van Sithiu zou gaan, de gelegenheid kon hebben het te bezoeken en voordeel te trekken uit hunnen raad. In het eiland Sithiu waren toen vele slijkputten en het was van moerassen omringd. De grond is er nu zeventien voet hooger, door de aarde die er werd aangebracht zoo dikwijls de abdij herbouwd werd. Dit hebben de bouwmeesters bemerkt aan de verschillige

lagen aarde die zij vonden wanneer zij de grondvesten graafden om in de kerk twee marmeren pilaren te plaatsen. Men begrijpt niet hoe die plaats bewoonbaar is geworden, noch hoe het vernuft van den mensch haar zoo effen kon maken en zoo schoon en gemakkelijk als zij hedendaags is.
De H. Mommolinus was de eerste overste, niet alleenlijk van het oud klooster, maar ook van dit welk op het eiland Sithiu, onder de aanroeping van den H. Petrus, wered gebouw, en welk nu Saint Bertin wordt genoemd. Hij wordt gezamenlijk met zijne twee medegezellen vermeld, die te zelfden tijde hun verblijf namen te Sithiu. De naam van den H. Bertinus is gewoonlijk op de eerste geplaatst, het welk misschien daar uit voortkomt dat de H. Mommolinus dikwijls in het oude klooster was bij de kloosterlingen die er gebleven waren. Het kan ook zijn dat die voorrang hem gegeven werd ter oorzaak der groote vermaardheid, die het klooster van Sithiu onder zijne bestiering verwierf. De kloosterlingen onderhielden er lange vastens. Zij aten niet dan wortelen, kruiden en brood, en dronken niet dan water. Het gebed was bijna gedurig en heiligde den arbeid en andere uitwendige werken. De kloosterlingen, die elkander aflosten, zongen er en nacht en dag in de kerk den lof des Heeren.
De moeielijkste werken ontsloegen niemand van het waken en van het algemeen gebed. Vescheidene rijke lieden, door het stichtend leven van deze godvruchtige mannen getroffen, deden hun aanmerkelijke geschenken, en gaven hun vele goederen in handen om het erfdeel der armen te worden.
Bertinus volbracht stiptelijk de inzichten der begiftigers. De monniken hadden door het streng leven dat zij leidden niet veel noodig.
Een rijke heer, **Heremar** genaamd, gaf aan den heiligen Abt zijn landgoed van **Wormhoult,** bij het rivierken de Peen, in Vlaanderen, en liet er, in 695 een klooster bouwen, waarvan de kerk gewijs werd onder de aanroeping van den H. Martinus. De H. Winoc was er de derde en vermaardste abt van. Het is de vermaarde abdij, die later gekend was onder den naam van Sint Winocx-berg.
De graaf **Walbert,** heer van Arques, bij St. Omer en van **Poperingen** by Ypren, het geloof omhelsd hebbende, deed ook groote begiftigingen aan Bertinus. Deze heilige abt was de biechtbader van den voornoemden graaf Walbert en van zijne vrouw Regentrudis.
De eenige zoon van Walbert kreeg in het doopsel den naam van Bertinus.
Hij omhelsde nog zeer jong zijnde, den kloosterstaat, en leefde zeer heilig onder de bestiering van den heiligen abt Bertinus. Zijne overblijfselen werden in de kerk van St. Omer bewaard. Zij waren onder den grooten autaar geplaatst met die van den **H. Erkenbodon** en verscheidene andere heiligen.
Een groot getal heeren, tot het christendom bekeerd, verzaakten aan het wereldsch leven om de oefeningen der beschouwing en boetvaardigheid te volgen onder de bestiering van den H. Bertinus. Den heilige abt had den troost zijn klooster vervuld te zien met mannen, die de oude kluizenaars van Egypte volkomen navolgden.
Wanneer den H. Bertinus tot een hoogen ouderdom gekomen was, stelde hij in zijne plaats, ten jare 700 een zijnder kloosterlingen, Rigobert genaamd. Hij deed dit, om als eenvoudige kloosterling te leven en begaf zich naar eene ermitage, die onder de aanroeping der Allerheiligste Maagd was gewijd, en by het kerkhof zijner kloosterlingen gelegen was.
Hij bracht daar de dagen en nachten over in een bijna gedurig gebed en onderhield de oefeningen der regeltucht met zoo grote ootmoedigheid en getrouwigheid als de vurigste nieuweling. De graf Walbert bezocht dikwijls Bertinus, en eer hij naar huis keerde, vraagde hij hem altijd zijnen zegen. Op zekeren keer nogtans, vergat hij den zegen van Bertinus te vragen eer hij vertrok. Een kloosterling liet aan Bertinus weten dat de graaf Walbert vertrokken was. De heilige abt was verwonderd dat de graaf niet als naar gewoonte zijnen zegen was komen vragen: hij zegde, als eenklaps met den geest van voorzegging bezield: ‘Eer

de graaf Walbert te huis zal zijn, zal hij grootelijks spijt hebben dat hij vertrokken is zonder mijnen zegen gevraagd te hebben.'
Inderdaad, omtrent den avond kwam er een dienstknecht van den graaf naar de abdij gereden en boodschapte met droefheid aan Bertinus, dat zijn heer, in het naar huis rijden van zijn paard gevallen was op eenen hoop stenen, dat hij zijne bil gebroken had en dat gansch zijn lichaam zoodanig geschokt was, dat hij in groot gevaar van zijn leven verkeerde.
Hij voegde er bij dat de graaf dit ongeluk daar aan toeschreef dat hij hem, voor zijne afreis, zijnen zegen niet gevraagd had, en dat hij verzocht dat de heilige abt Bertinus hem eenen drank zou zenden, dien hij met het teeken van het heilig kruis gezegend had. Dat zegde Bertinus tot eenen kloosterling: 'Haal mij den wijn die in mijne kapel staat.'
De kloosterling antwoordde hem: 'Sedert lang is er geen wijn meer in de kruik.'
Ga ten minsten eens zien, in den naam des heeren, zegde Bertinus, vermits alle dingen voor God mogelijk zijn, zoo twijfel ik geenzins of hij zal ons een heilzamen drank voor onzen vriend vergunnen. De kloosterling gehoorzaamde aan dit bevel.
Hij vond de kruik vol goeden wijn, die gansch de kapel met een verfrisschenden en zeer aangenamen geur vervulde. De heilige abt dankte God en zond die kruik wijn tot Walbert. Deze dronk er van en voelde zich op het zelfde oogenblik gansch genezen.
Hij dankte God en gaf aan Bertinus zijn kasteel en het graafschap van Arques, tot onderhoud der kloosterlingen van Sithiu. **Hij gaf hun ook het dorp van Poperingen in Vlaanderen**.
God toonde in vele andere gevallen hoe groot behagen hij schepte in de verhevene deugden van zijnen dienaar Bertinus en liet hem tot een zeer hoogen ouderdom komen. Hij moet meer dan honderd jaren geleefd hebben. Vele schrijvers beweren dat hij stierf in zijn honderd twaalfde jaar. Volgens de waarschijnlijkste berekening ontsliep hij in den Heer den 9de september van het jaar 709. Hij werd begraven in de kapel van den H. Martinus, die de H. Rigobert op zijn bevel had doen bouwen, maar zij werd maar versierd en voltooid na zijn dood.
Zijn relikwieën werden dikwijls verplaatst, en God bewerkte vele wonderen door de aanroeping van den H. Bertinus en door de vereering van zijne relikwiën.
Een blinde priester, onder andere, en een blinde vrouw, kregen het gezicht weder bij eene dezer verplaatsingen. De gedachtenis van den heiligen abt Bertinus is vastgesteld op 5 september.

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 89 - Lied van een onbekend soldaat

Kent gij hem niet, die daar ligt begraven
Ginds waar dat kruisje staat in't groene veld
Kent gij hem niet, 't is een duurb're brave
Die daar viel als onbekende held
Men kent hem niet, daar waar hij is gevallen
Die krijger die daar streed uit droeve plicht
Zijn vrouwtje zal hem daar niet komen halen
Neen, want ze weet niet waar hij ligt

Zij weet het niet dat hij haar werd ontnomen
Ze beeldt zich in, dat ondanks het gevaar
Hij vroeg of laat naar huis zal wederkomen
Helaas! Zijn woning is nu daar
Waar gij hem nooit of nooit meer zult aanschouwen

Waar hij verdween na een roemrijke strijd
Waar ge hem geen grafzuil kunt doen bouwen
Waar hij verdween voor altijd

Ze heeft niet gezien hoe ’t moordend lood hem knakte
Ze heeft niet gezien, die doodsbleke tint
Op zijn gelaat, terwijl hij droevig snakte
Vaarwel mijn vrouw, vaarwel mijn duurbaar kind
‘k Zal mij met u aan tafel niet meer vermaken
‘k Zal niet meer strelen uw gezichtje klein
want als ge morgen zult ontwaken
zult gij reeds zonder vader zijn

En terwijl hij krampachtig z’n handen vouwde
Lispelde hij terwijl hij stervend lag
Waar is de dag dat ik mijn vrouwtje trouwde
Het blijde uur dat ik mijn zoontje zag?
Een droeve zucht kwam aan zijn borst ’t ontglippen
Zijn brekend oog keek naar het licht der maan
Het bloedig schuim kwam over zijne lipen
Hij stierf … een zucht… en ’t was gedaan!

Nu ligt hij ver van hen die hij beminde
Met wien hij vroeger zo gelukkig was
Wat zouden zij niet doen om hem te vinden
Helaas! Zijn graf is overdekt met gras
En met den tijd zal men hem ook vergeten
Als alles wederom in vrede gaat
Geen sterveling zal het ooit weten
’t Lijk dat daar ligt is van een soldaat

Nr. 90 - Een vliegtuig onder den oorlog

Uit ‘Liederen na den oorlog’
Zie daar eens dien vogel van ijzer en hout
Zoo hoog boven d’aarde en roekeloos stout!
Gedragen door wieken op lichtblauwe lucht
En babblend een liedje in lollige vlucht

Hij hangt daar zoo zeker, zoo stevig en hecht
Alsof hij daar boven aan’t snoer was gelegd
Hij drijft door het luchtruim, steeds vorderend zijn baan
En nergens bemerkt gij noch wiekslag noch spaan

Zoo vliegt hij voortdurend en zingt heel den dag
En babbelt en takkelt als graanmolenslag
En toch worden spieren en vlerken ooit lam
Hij draagt in zijn hart de versterkende vlam

Wat zijt gij, o vogel, een duif of een gier?
Een toonbeeld van zachtheid? Of zijt gij een dier
Geschapen door moordzucht, en van klauwen voorzien
Die scheuren de lijven der argeloze lien?
Och, waart gij een duif, die het luchtruim doorklieft,
Die boodschappen draagt naar een wezen geliefd!
Dan zou ik u minnen, dan zag ik u graag
Dan wenste ik u vleugels nog rapper en gaaf

Helaas! Die u maakten, u smeden een borst
Van ijzer en staal, waar gij bommen in torst
Nu moet ik u haten, verfoeilijk ding
Misprijzen 't vernuft, dat u maakte tot kling

Gij lafaard, gij houdt u zoo hoog buiten 't schot
En viert onder 't loeren uw haat, woede bot
Tot dat gij kunt smijten het brandende schroot
En grinnikt van bloedlust hoe meer gij er doodt

De vliegenier Guimeyer in zijn vliegtuig
– Foto van the Colorado state archives

Het mensen vernuft is in vindingskracht groot
De beste der maaklaars in 't rijk van den dood
O mens, is het leven op aarde te lang
Och, staak nu het zoeken, min hoger belang.

Poperinge in de Franse tijd 1800 - 1815

1814

10 januari 1814 – Aan de speciale commissaris van het magazijn van Ieper
Ik heb de eer u te informeren dat de heer Pyck, landbouwer van deze stad, belast is om morgen in het magazijn van uw stad zes centaren 'metriques' tarwe en 10 centaren 'metrique' stro van de stad Poperinge te komen leveren en dit in navolging van het besluit van de prefect.

13 januari 1814 – Aan de onderprefect
Ik heb de eer u de statistiek over te maken van het burgerwacht, die sedert de 29ste november, binnen deze stad opgericht werd om de publieke orde te bewaren. En de statistiek van de sommen die aan deze stad dienen betaald te worden voor het leveren van waren aan de troepen die naar deze stad gestuurd werden vanaf de 29ste november tot en met de derde december 1813. Gelieve zo vriendelijk te zijn mij te laten weten hoe deze sommen zullen betaald worden.

15 januari 1814
In den nagt tussen den 20 en 21 december 1813 zyn de Vereenigde mogentheden Ruyssen, Pruyssen en Oostenryck in Switzerland gevallen, niet tegenstaende zy de onzydigheyd waeren aengegaen en deze zyn langs Bazel over den Rhyn gegaen met 160.000 mannen, al Colmar, Besançon en Savoyen binnen Vranckryk getrocken, met hun hebbende duc s'Angouleme zoon van den graeve van Artois, in huwelick zynde met de dogter van Louis XVI, die men alreeds begon te proclameren voor Louis XVIII.

Enigen tyd van te vooren hadde men syne heyligheyd Pius den VII die was te Fontainebleau met eenige cardinaelen en bisschoppen, versteken nae de stad Limoges, 90 mylen zuyd west van Prys, ontbloot van alle syn gezelschap, hem maer alleenelik laetende zynen geneesheer, d'ander al zendende in verscheyde streken van Vranckryck. ….
In dese tyd zyn de Vereenigde troupen ook den Rhyn overgekomen langs Cleef, Keulen en Coblenz.
Den 15 january is M. De LaBrue, ingedrongen bisschop van Gend, met synen secretaris de Pazzi, uyt Gend gevlugt met alle zyne meubelen, nemende de weg naar Ryssel. Tot Cortryk en Meenen, waeren vele persoonen op straete, die hun toonden met hun gelaet datse blyde waeren van hun vertreck. …
Gheel de maend van january heeft men een alderstrafste koude gehad.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

3 february 1814
Den prefect van Brugge quam gevlugt naer Ipren met syn goed ende meubels, twee convoyers van dese meubels, losten die met groote haeste waer zy konden, en vlooden serffens uyt de stad, uyt vreese van gepraemt te worden de selve te moeten naer Ryssel voeren.
Den 4 dito is de prefect van Brugge uyt Ipren vertrocken. De goederen van alle de Fransche bediende waeren ook veerdig om te vertrecken; maer geene peerden waeren te bekomen; ontrent eene ure van de stad elke vlugtede syne peerden, en die van stad self, voerden hunne peerden naer Poperinge.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

4 february 1814
De Vereenigde troupen zyn binnen Gend gekomen. D'helft van de stad zyn hun tegen gegaen en hebbense met veel eere ontfangen. Eene colonne is naer Brugge getrocken. Eene andere naer Cortryck alwaer sy met veel vreugd en de musique van de stad ingehaalt geweest.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

16 february 1814
Den 16 dito, zyn aen 't Hooge boven Ipren aengekomen 17 à 18.000 Vereenigde troupen, meest al wel gementeert peerdevolk, waer van eene bende zyn gaen slaepen naer Meesen, slaepende op een handvol stroey, op de marckt by hunne peerden, onder den witten rym. 's Anderendaegs waeren dese al vroeg te Belle voor de borgers waeren opgestaen.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'
Een rondtrekkende beweging makend gaan de kozakken naar Cassel, waar ze veel tegenstand van de Franse gendarmen kregen. De 18de februari lieten de burgers de Fransen vertrekken en haalden de 'Vereenigde' binnen met muziek.
De kozakken plunderden toen het huis van generaal Vandamme, die zich op dat moment nog in Duitsland bevond.

21 februari 1814
Den 21 dito 's morgens zyn door den Ouderdom gepasseert 36 cosacquen, rydende naer Poperinge, alwaer sy seer wel hebben ontfangen geweest, men heeft ze eten en drynken aengeboden; het kleyn volk zyn gelopen naer de klocken en hebbense geluyd.
Onsen ouden griffier Druant had sig ook tot Poperinge laeten vynden, reed met zyn peerd onder de bende, draegende een swarte cocarde op den hoed en een stock op schouder. De commissen en de ontfangers van de 'droits réunis' liepen al weg, men smeet af hunne uythang berden, ieder een begon te brouwen en toebak te verkopen, etc. alle regten waeren als afgestelt.
Ondertussen de Fransche troupen bleven tot Belle…

Den 22 dito zyn tot Poperinge ingekomen dry cosaquen met twee voers meubels, die sy naer Cassel hadden gaen haelen in het huys van den generael Van Damme, te weten schoone groote kostelicke spiegels, trémaux, stoelen, etc. een cofferken met geld, die sy tot blauw – Cappel in syn speelgoed thien voeten diep in d'aerde ontgraven hadden, daer en boven veel goud en silver werck. Twee koetsen zyn ten 10 uren uyt Poperinge vertrocken, nemende den weg langs Elverdinge, Langemarck.
De 24ste februari komt er een schermutseling in Dikkebus tusen de Franse en de 'Verenigde troepen' met als gevolg dat de Fransen zich uit Belle terugtrokken, richting Rijsel. 's Anderendaags, de 25ste kwamen 1500 fransen met kanon, door Belle en de Clytte gereden.
Vyf officieren zyn tot den H. cappellaens binnen gegaen, waer van den eenen colonel van de gendarmen een houten been hadde, eenen anderen twee vervrosen beenen van d'affairen van Moscou, die op syn peerd en daer af moeste gezet wesen. Zy waeren beleeft, en blyde een glas bier te ontfangen.
De 'Vereenigde' trokken zich nu verder terug naar Menen en verlieten dus ook 't Hooge bij Ieper.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

1 maart 1814
Den 1 maerte, dese soldaeten – *de Fransen* - waeren al vroeg rond gezonden om leveringe van hoey, stroy, haver, en om de betalinge van de contributie; men leverde niet veel, omdat den prefect van Brugge en den onderprefect van Ipren vertrocken waeren, en verhoopten dat de stad zoude overgegaen hebben, maer alles dit en geluckte niet, men dede altyd opbrengen; men reed naer de besonderste, praemden alle menschen, deden vyf frank per ure betaelen, en dreygden hunne peerden te stellen in hunne caemers.
Tot Poperinge waeren d'er 30 om het selve eynde.
Den 1 maerte heeft men den doey gekregen, met regen en wynd, naer eene gedeurige vorst en koude die begonst heeft Sinte Catharinadag (25 november), hoe laeter hoe straffer, zoo dat wy in alle ellende lagen zoo met de koude als met de soldaeten en betaelingen.
Nogtans, men hoorde daernaer dat de koude en de vorst zeer voordeelig zyn geweest aen de Vereenigde, die beter hun geschut conden vervoeren, en de ruyterye beter weg conden met hunne peerden.
…
Den 2 dito, in den agternoen, zyn – *de Fransen* – vertrocken langs Poperinge, die moeste leveren 25 beesten, hier in Westoutre vyf, die ten minsten 500 pond moesten wegen.
Poperinge hadde nu een weynig gerust geweest mits **hunnen maire was weggelopen**, by dies en waeren niet haestig tot betaelen van de contributie, maer hadden veel hope die niet te moeten betalen, verwagtende altyd de cosaquen, die sy een weynig te vooren veel eere hadden aengedaen en voor wie het kleyn volk de klocken hadden geluyd.
De Fransche op hunne beurt hebben 't zeer dier doen betaelen met groote leveringen aen hoey, stroey, haver en rogge, geld, 25 koeybeesten.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

7 maart 1814
Den 7 dito zyn de soldaeten van alhier vertrocken, zoo ook de gonne van Poperinge ten getalle van 50.
De ellenden waer in alle menchen desen ongeluckigen en bedroefden tyd moesten doorbrengen, connen nauweliks wel beschreven worden, de lieden van 't land waren ter dood gepynigt. In't legergoed by Vlamertinge *(een hoeve)* de soldaeten zyn daer in gesprongen, hebben 14 sacken gevold met koorne en haver en rogge en hadden zy meer sacken in huys gevonden, zoudense al vol gesteken hebben.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

10 maart 1814 – Aan de onderprefect
Met uw brief van de 8ste, stelt u mij op de hoogte dat we nog aan uw magazijn te Ieper moeten leveren: hooi – 65 centaren, stro – 65 centaren, haver – 5 centaren.
Ik wil u graag er op wijzen dat in het verleden – op de 28ste februari - er reeds gevraagd werd: hooi – 158 centaren, en stro 117 ¾ centaren.
Daar voor was er ook al geleverd; hooi – 194 en stro 130 centaren.
En nog eens 36 centaren hooi en 12 centaren stro.
Vandaar dat ik wil vragen om ontslagen te worden van deze leveringen die te zwaar geworden zijn.

18 maart 1814 – Aan de onderprefect
Men rapporteert mij hier dat u gesteld hebt dat ik de publicatie van de gevraagde directe contributies binnen deze stad zou negligeren.
Ik denk u er toch te moeten op wijzen dat deze publicaties omzeggens iedere dag, en dit verschillende keren in de morgen en 's avonds, gedaan zijn geworden, maar deze wijze van werken bracht geen resultaat op.
Daarom heb ik u verschillende malen gevraagd om een bediende – ontvanger aan te stellen, die mij een staat van de personen zou kunnen opmaken die dienen bij te dragen tot deze contributies, en om zodoende de solvabele personen te kunnen aanwijzen.
Maar u heeft mij nooit voldoening op dit vlak kunnen geven, zodat wij hier ook niet kunnen beslissen welke personen nu nog een bijdrage dienen te leveren.
Op de staten van diegenen die niet kunnen betalen, lijkt het mij, dat er ook solvabele burgers staan, die men zodoende vrijuit laat gaan. Om de contributiebetalingen weer op gang te krijgen, zal men dus het bureau terug moeten organiseren om effectief na te gaan wie al dan niet solvabel is. Vandaar, meneer, dat ik u vraag om orders in die zin op te stellen.

Overlijden deken Fruyt

Op de 20ste maart 1814 *komt de deken* **Joannes Baptista Fruyt** *(°1738) te overlijden.*
Hij was 27 jaar pastoor van de Onze-Lieve Vrouw parochie waarna hij eerst 10 jaar pastoor werd van Sint-Bertinus en dan nog eens 27 jaar deken was.
Hij wordt opgevolgd door E.H. **Lauwers** die vanaf 1803 pastoor was van de O.L. Vrouwparochie. *(zie jaar 1803)*
Cuvelier schrijft in zijn memoriaal:
Den 23 maerte is tot Poperinge Sint Bertins, zeer plegtelik begraven d'heer Joannes Baptiste Fruyt, deken der christenheyd, geboren…. . M. Bouckert pastor en deken van Ste Maertens 't Ipren, dede een schoon lyck sermoen op de pligten van de herder en ook op de pligten van de schapen.

12 april 1814
Den 12 dito ten 6 ½ uren 's morgens zyn alhier gepasseert 10 Ruyssche houzaeren, met eene voiture met ses peerden, die scheen sterk gelaeden te zyn, comende van Poperinge en gaende naer Belle. Men zeyde dat het den schat was van den sousprefect van Veurne.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

I*n deze periode is de bezetting zowel van de Fransen als van de Russische kozakken die zich op het terrein wel verstonden. Beide soldatenbenden lieten het volk hun strooi en hooi en eten en drank leveren.*
Cuvelier schrijft:

Noyt heeft het volk meer moeten lyden als in dese logementen van twee canten; de cosaquen waeren verre de lastigste, te meer omdat mense nauwelijks conde verstaen, ten zy snap, snap, brandewyn, die zy dronken als thé.
Al wat zy begeerden moest men hun geven, en 't gonne gy niet en hadde, gaen zoeken.

En binnen al deze ellende begon men aan een nieuwe kapel te bouwen.
25 april 1814 - De eerste steen van de huidige kloosterkapel van de Zusters Benedictinessen wordt gelegd door de E.H. **Lauwers,** deken van Poperinge.
Lauwers wordt als pastoor van de O.L. Vrouwparochie in 1815 pas opgevolgd door **Carolus Verhelst**, die we reeds van vroeger kennen en die terug keert uit Ramskapelle waar hij een jaar pastoor geweest is

Nu bleef hij vijf jaar lang pastoor alhier in de O.L. Vrouwekerk. **In 1820** vertrok hij als pastoor naar Moorslede waar hij op de 21ste januari 1838 stierf.

Eén van de eerste zaken die de nieuwe pastoor deed – nog in 1814 - was het inwijden van een nieuwe klok.

30 april 1814 – De verenigde troepen bezetten de streek
Den 30 dito de Vereenigde hebben de Fransche troupen uyt Poperinge geleyd naer Ipren, en langs den weg stond onder hun een groot geschil op te staen, 't welk geeyndigt is met eenige faitelickheden van twee canten.
Den 1 mei zyn te Clytte gepasseert 2000 Vereenigde troupen; door Poperinge ook een groot getal, nemende den weg langs Dixmude.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

6 mei 1814 – De Fransen vertrekken
Den 5 en 6 dito zyn de Fransche uyt Ipren, Veurne en Nieuwpoort, immers uyt gheel het land vertrocken, laetende veel schrikkelicke gedenkteekenen van hunne schelmerye. Boven Ipren hebben eenen carton dood geschoten, met naeme Geeraert, ontrent Waesten eene vrouwe in stucken gekapt, ontrent Dixmude eenige dood geschoten, d'herberge Dry Koningen by Ipren geplundert. …
Ten 11 uren van den selven dag zyn ingekomne 200 mannen voetvolk, die van Poperinge kwaemen, want als er aldaer te veel waeren naer hun gelieven, zy hadden de beleeftheyd van een goed deel naer Reninghelst te zenden, daer bleef tot Poperinge **1200 mannen**, d'onse wilden van de plaetse niet ververren en myn deel was dry van die maeten te voeden en te logeren.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

10 mei 1814
Den 10 mey, de officieren alhier deden 60 vollaerden backen met twee tonnen bier voor de soldaeten, een stuk brandwyn, men heeft ook ses musicanten doen comen van Poperinge om hun te doen dansen en in 't midden van den nagt vraegde men een convoy waegen om dese naer Poperinge te voeren met vier peerden.
De fonds van deze feeste waeren voortgekomen van twee veersen die Louis Barier aen hun gekogt had vier louiën en half ieder, in plaetse van die te slagten ter ontlastinge van de borgers, wierden dronke en smeeten pannen en porten in stucken.

Den 11 dito vertrocken sy naer Poperinge, om revue te passeren en voerden ook eene groote quantiteyt vollaerden mede om de troupen van aldaer.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

15 mei 1814
Den 15 dito, alle dese soldaeten gingen naer Poperinge om de krygsoefeningen te verrigten, ten 1 ure weergekeert.
Den selven dag men publiceerde eene contributie van dry milioenen op de Nederlanden voor d'hoogmogende Vereenigde Mogendheden. Eene aensettinge van regten op het brouwen en andere zaeken, zegelregt, etc. ook wat elken borger verpligt was te geven aen d'officieren of soldaten; dese moesen twee à dry schotels hebben en wyn; de soldaeten elk een half pond vleesch, een goede pinte bier, en snap 's morgens en 's avonds.
Men heeft noyt geen onversaedelicker volk gezien, schreeuwden altyd om eten of drynken, hunnen buyk was hunnen Godt, leefden even als gedierten, opstaende en gaende slaepen zonder eenige teekens van godsdienst even als myn hondeken.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

18 mei 1814 – Aan de onder intendant
In plaats van aan de 'onderprefect' worden de briefjes nu gericht naar de 'onder-intendant' die zich in Ieper bevindt. De stad Poperinge dient nu èn in Ieper èn in Poperinge zelf te leveren.
Vandaar dat men de onderintendant laat weten dat de gevraagde levering haver wel heel moeilijk te realiseren zal zijn en zeker binnen een dergelijk korte tijd zoals verwacht wordt, aangezien men eerst in Poperinge zelf moest leveren. Aangezien de Poperingse boeren zelf geen haver kweken, zijn deze naar de laatste markt van Bergues moten gaan om deze aldaar te kopen. Om aan de Ieperse vraag te kunnen voldoen, zullen deze ook moeten wachten tot dat men terug naar de markt in Bergues is kunnen gaan.

19 mei 1814
O.L. Hemelvaert, zyn dese soldaeten en de gonne van Westoutre vertrocken naer Poperinge, alwaer gheel het bataillon van 1600 mannen vergadert was, en op de grote maerkt aldaer eenige ceremoniën gedaen hebben van hunne religie, het nagtmael, etc. hunnen minister dede hun een redencavelinge, maer sy hebben sig beklaegt dat de omstaenders, borgers van de stad, niet stilswygende genoeg en waeren.
Uit het 'Memoriael van Reninghelst door koster P.L. Cuvelier'

19 mei 1814
De adjunct van de burgemeester der stad Poperinghe
Om wanorde en ziekte te voorkomen bij het logement van de militairen … wordt er een commisie van zes leden opgericht met de bedoeling om de logementbiljetten te verdelen.
Deze commissie bestaat uit de heren: VandeBrouke, voorzitter, Cadock, Desodt, De Coester Joseph, Delafonteyne François, Courtois Joseph, secretaris.
Daarbij worden er een aantal chefs per sectie in de stad aangesteld:

- Focquedey Jacques en Houwen Vincent voor de Grote Markt, Vlamingstraat, garenstraat en deze van de kerk.
- Jan den Ameele Pierre en Visage Emanuel voor de Balancestrat, de bruggestraat, de Komstraat, het Valkestraatje.
- Comyn Amand, Caulier Louis en Lava Joseph voor de Ieperstraat, de Mesenstraat en de Kerkhofstraat.
- Bossu philippe, Straekx Winoc en Bruynooghe Jean voor de Kleine Markt, de Boeschepestraat, de Hondstraat, de Peperstraat en O.L. Vrouw Kruisstraat.

- Courtois Benoit, Lebbe Dominque en Van Tours Eugene voor de Gasthuisstraat, de Pottestraat, de Priesterstaat en de Vlamingstraat.
- Druant Charles, Bruneel Pierre en Devos Pierre Jacques voor de Noordstraat, de Cassel – de Duinkerkestraat en de Sint Michielstraat.

23 mei 1814

De onder-intendant van Ieper wenst niet alleen zijn eerste 'bestelling' haver geleverd te zien, maar bestelt ook al een tweede levering. Samen betekent dit voor Poperinge 60 hectoliter haver, dat men moet leveren. Goede wil genoeg maar de stad is zo uitgeperst geworden dat men geen mogelijkheden heeft om aan haver te geraken aangezien deze hier niet gezaaid of geoogst wordt. Maar was er in het magazijn te Ieper geen haver meer over dat aan de Fransen geleverd is geworden? De leveringen die Poperinge daar heeft moeten doen liepen immers op tot 645 hectoliter haver.
Sedert het begin van de maand maart heeft men in Poperinge constant soldaten moeten huisvesten en iedere dag 10 hectoliter haver moeten leveren. De last van het logeren van 1400 soldaten in het centrum van Poperinge is al zwaar.
Realistisch gezien is het voor de stad onmogelijk om allebei de kanten te voorzien van haver. Wanneer we in Poperinge 10 hectoliter per dag moeten voorzien blijft er niets meer over om naar Ieper te brengen, nogmaals vooral ook omdat alle haver van Bergues moet komen.
En de schrijver van dit stuk, besluit dat hij gelooft om de onderintendant overtuigd te hebben dat geen enkele andere gemeente uit het arrondissement zoveel bijgedragen heeft, als Poperinge.

De 'perikelen' met de haverleveringen bleven nog wel even aanslepen ondanks het feit dat de gouverneur-generaal van 'België' – er is effectief sprake van België - verbood bij een besluit van de 13de mei nog leveringen te mogen doen aan de troepen in het land.
De **28ste mei** *heeft men hier problemen omdat men zowel spandiensten - karren getrokken door een koppel paarden – diende te leveren in Ieper, terwijl men ook hier in Poperinge landbouwers daartoe gevorderd had om zowel naar Veurne als naar Gent te reizen. Alleen Jean Vandromme en Charles Beuns konden met hun wagens naar Ieper trekken.*
***1400 soldaten** huisvesten is niet zo gemakkelijk.*
De commissie die de logementbriefjes verdeelde (zie 19 mei) kwam iedere ochtend tussen 11 en 12 uur samen in de grote zaal van het stadhuis. Desodt bleef gemeentelijke ontvanger.
De verschillende arbeiders van de troepen dienden in de stad gehuisvest te worden en daartoe werden onder andere de door de bewoners verlaten huizen gebruikt.
Daarbij was het huis van de heer Wallant (- de oud burgemeester dus-) op de Kleine Markt, het huis van mevrouw Waches in de Casselstraat en in het huis van het 'college' op de hoek van de huidige Peperstraat en de Boeschepestraat. Daar konden de schoenmakers en kleermakers van het leger terecht.
Met al die drukte was het niet verwonderlijk dat er ook nog een brand uitbrak, gelukkig, dank zij de tussenkomst van het 'leger', zonder veel erg.

1 Juni 1814 – Brand deels voorkomen

Poperinghe, de eerste juni 1814
Aan de heer major commandant van de troupen van zijne majesteit **de koning van Pruisen,** gecantonneerd te Poperinghe.
Meneer,
Gezien de administratie deze stad omzeggens verlaten heeft, nemen de ondergetekenden het op zich om in naam van het volk, u te danken voor alle zorgen die u op zich genomen heeft en

van alle werk die de officieren en de soldaten verricht hebben in de nacht van de 18de op de 19de mei, toen een brand uitbarstte in het huis van de heer Lacou, in de Gasthuisstraat.
Vandaar dat we u uitdrukkelijk willen bedanken en dat we alles in het werk zullen stellen om uw verblijf hier in Poperinge aangenaam te maken.
We mogen zeggen, meneer de majoor, dat uw aanwezigheid de soldaten en de burgers moed gegeven hebben en het is dank de wijze maatregelen die u genomen heeft dat het vuur zich niet verder heeft kunnen verspreiden zodat het grootste deel van stad hiervan gespaard is gebleven.
Vandaar, meneer de majoor, aanvaard dan ook onze dankbaarheid en wees er van overtuigd dat we nooit zullen vergeten wat u voor deze stad gedaan hebt.
Getekend: Courtois, DeCoester, Druant, Devos, Courtois, Van Tours.

11 juni 1814
Tussen de Franstalige briefjes van de 'correspondentie' zit er op de 11de juni ook een Vlaamse tekst tussen, die aan de 'hoofdmans der landslieden' gericht is in verband met de ***burgerwacht.***
We lezen mee:

Tot nu toe, gij hebt mij veele tekeens gegeven van uwe welpeizendheyd tot de publique ruste en om te voldoen aen alle de lasten die wij moeten dragen. Maer gelykernys dat het van de aldergrootste noodzakelykheyd is de polies te herstellen om alzoo te Poperinghe bosschen, vruchten, pachthoeven en alles wat op den akker is te doen te sputeeren en bevryden, zoo is het noodig en daerom bevele ik u met het ontfangen van dezen brief alle de landslieden van uwen hoek te laeten weten dat zy moeten wagt houwen by dag en by nacht als ook dat deze wagt moet arreteeren en op wegen en in stadt alle kwaeddoenders, landloopers en andere die de bosschen, haegen te niete doen ofte die de hoppe perssen, vrugten en alle andere eygendommen stelen.
De wacht mag niet min als van drye mannen weezen en moet gewapend worden.
Gy zult dan terstond alles reguleren onder uwen hoek als ook u verstaen met de hoofdman van de bygeleegen hoeken, om alzoo eene generaele wacht te hebben ten lande.
In stadt zal ook wacht gehouden worden van de principaele borgers.

Een nieuwe maire

Bij besluit van ***de 24ste juni 1814*** *wordt* ***Pierre Van Merris 'maire' van Poperinge*** *– arrondissement Ieper en departement van de Leie. Philippe Jacques Debeir wordt zijn eerste adjunct en Emmanuel Benoit-Danneel zijn tweede adjunct. Ze dienen nog wel hun eed van trouw en gehoorzaamheid aan de hogere macht af te leggen.*
Op de negende augustus worden de drie heren plechtig geïnstalleerd. Op de tiende augustus wordt Louis Delbaere als secretaris van de burgemeester aangesteld. Emmanuel Danneel houdt zich specifiek bezig met de politie van de stad. Dagelijks moeten de politiecommissaris en de veldwachters hun orders van hem krijgen.
Verder bestaat de gemeentelijke administratie uit een ontvanger, een 'ambulante' brigadier en een 'ambulante' bediende met daarnaast nog drie permanente bedienden.
Jean Baptist Liegeois wordt ontvanger. Beugnies wordt ambulant brigadier en Pierre Berat ambulante bediende. Pierre Houwen, Etienne Bughem en Emmanuel Decoester worden de drie bureaubedienden.
Nieuwe gemeenteraadsleden zijn wordt de heren: Guillaume Veef, Louis Danneel – handelaren – Joseph Vanmerris – eigenaar – Pierre Fraeys – notaris en Louis Vanreninghe.

28 juni 1814

Op deze dag worden de verenigingen van de stad Poperinge opgeroepen om 's anderendaags om 9 uur aanwezig te zijn op het stadhuis om in stoet naar de Sint Bertinuskerk te gaan om aldaar de plechtige dienst bij te wonen die gehouden zal worden ter ere van het feit dat de paus Pius VII terug naar Rome gekeerd was.

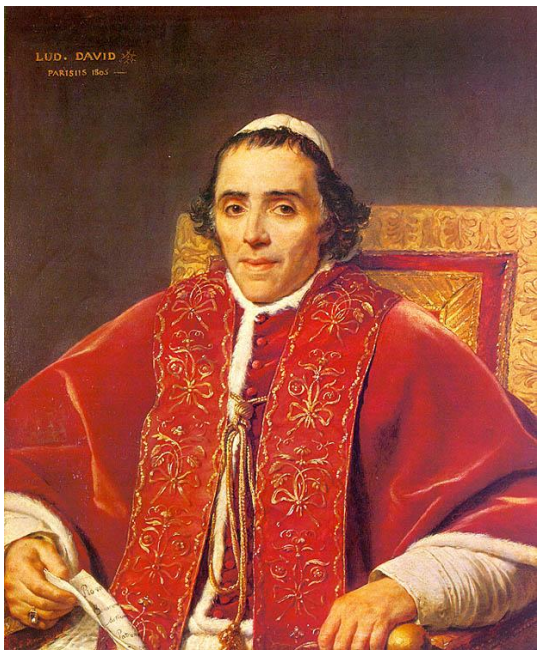

Pius VII, werd in 1756 benedictijn en in 1782 bisschop van Tivoli. In 1785 werd hij bisschop van Imola en kardinaal. In 1800 in een te Venetië gehouden conclaaf via ruim 3 ½ maand tot opvolger van Pius VI gekozen. De eerste jaren van zijn pontificaat werden grotendeels beheerst door de Franse problematiek. Dank zij zijn begaafde staatssecretaris Consalvi kon met Napoleon een concordaat worden gesloten (1801).

In 1804 ging de paus naar Parijs om Napoleon tot keizer te kronen. Toen Pius weigerde zijn medewerking te verlenen aan de blokkade tegen Engeland liet Napoleon de paus gevangen nemen en naar Savona voeren (1809). Hij werd naar Fontainebleau overgebracht en door Napoleon persoonlijk onder zware pressie gezet. In 1813 zwichtte de paus door allerlei concessies te doen in het zgn. concordaat van Fontainebleau, dat hij evenwel 2 maanden later herriep. Ruim een jaar later, mei 1814, kon de paus in triomf naar Rome terugkeren. Samen met Consalvi begon hij aan het restauratiewerk: Hij herstelde de orde der jezuïeten, reorganiseerde de pauselijke staat en sloot concordaten met Beieren, Sardinië, Frankrijk. Napels en Rusland.

12 augustus 1814 – Aan de onder – intendant – **Barrierrecht**

Ik heb uw brief van de 18ste onder mijn ogen, in verband met het plaatsen van de barieren. Ik heb de eer u er op te wijzen dat de inkomsten voor de stad in eerste instantie van de landbouw komen, zodat het voor de inwoners erg belangrijk is dat de **Doornikse kalk en** *en deze van* **Warneton** die voor de bemesting van het land noodzakelijk is, buiten het barrierrecht valt, mits dit gebeurt met een certificaat van de lokale overheid. Die kalk wordt alleen gebruikt om te bemesten en deze uitzondering op het barrierrecht is nodig om er voor te zorgen dat de landbouwers het barrierrecht blijven aanvaarden, zeker nu de landbouw de laatste jaren zo geleden heeft.
We vragen ook nog dezelfde regeling voor de mest die de inwoners landbouwers transporteren van de stad naar hun eigen velden binnen de gemeente.
Eveneens dient er een uitzondering te bestaan voor de landbouwers die hun oogst vervoeren van het veld naar de schuur.
In verband met het plaatsen van de barelen, heb ik opdracht gegeven dat de politie er één plaatst op de weg naar Rousbrugghe, ter hoogte van het **'Hooge'** op ongeveer 10 minuten van de stad verwijderd. Daardoor kunnen de landbouwers van Watou zonder barrierrecht de markt alhier blijven bevoorraden en anders zouden ze geneigd zijn om hun vruchten naar de markt in Rousbrugghe te brengen.

De nonnen van Poperinge

18 augustus 1814 – *Aan de onder – intendant* ***– Hospitaalzusters***

Ik heb de eer u de staat van het hospitaal van de stad over te maken, waardoor u kan zien in welke slechte staat deze zich bevindt. Door het gebrek aan inkomsten bevindt zich ook het bureau van Weldadigheid in een slechte toestand. De leden van het bureau zijn heden ten dage dermate gedegoutteerd, dat ik alle moeite heb gehad om hen ervan te kunnen overtuigen om hun ontslag niet te geven.
De zusters die zich met het hospitaal bezig houden zijn zusters van Sint Franciscus.
Ze bewonen hun oude gebouwen die deels bestemd zijn voor het klooster en deels voor het hosptaal. Hun statuut houdt in dat ze de zieken eveneens thuis in de stad mogen gaan bezoeken waar ze gevraagd worden. Er zijn momenteel 16 zusters terwijl er vroeger 20 waren.
Men weet dat het hospitaal gestart is op de 23ste november 1312 toen twee broers hiermee begonnen zijn. Het hospitaal is overgenomen door de zusters rond 1500. de zusters leven van hun werk en krijgen daarbij een tegemoetkoming van 300 tot 3200 frank.
De zusters waren op dat moment:
Lewille Victoire was de overste. Zij was 70 jaar oud en van Wervik afkomstig. Berthier Euprosine was 73 jaar e nvan Vlamertinghe. Delie Aldehponse was 70 en van Beveren. Vandewalle Lausique was 59 en van Iseghem. Bouckaert Anne Joseph was 55 en van Brugge. Vermotte Scholastique was 65 en van Merkem. Vanhee Cecile was 48 en van Ieper. Berthen Rosalie was 50 en van Wervik. Vanpeene Marie Barbe was 49 en van Watou. Verschoote Françoise was 47 en van Poperinge. Boone Cahterine was eveneens 47 en eveneens van Poperinghe. Ricour Isabelle as 42 en van Godewaertsvelde. Caneen Dominque was 30 en van Westouter. Boutens Augstine was de jongste met haar 29 en was van Kortrijk. Dan was er nog Vanzandycke Seraphine – 40 – en van Ieper en nog een jonge zuster: Denys Claire – 29 – en van Yseghem.

De Benedictinessen
De Benedictinessen vielen natuurlijk onder de orde van Benedictus. Zij stonden in voor de opvoeding van meisjes volgens de christelijke 'doctrine', en verder was er onderwijs met de Franse taal, het lezen, het schrijven, rekenen en allerhande handenarbeid.
Zij woonden op dat moment in een deel van hun vroegere klooster. Alle gebouwen waren verkocht geworden alsook de gronden waarop ze stnden met uitzondering van het pensionaat en de daarbij horende 'koer' die door de Franse gendarmerie bezet is geweest en nu opnieuw door de Belgische marechaussee bezet wordt. Er kunnen een 30-tal zusters, en een 30-tal pensionnairen gehuisvest worden.
Het instituut is gevestigd geworden door de koning van Spanje als souverein van België op de 29ste april 1641.
Ze hebben een inkomen van ongeveer 1200 frank per jaar, als resultaat van belegde gelden. De instelling is afgeschaft geweest in 1797 en alle gebouwen en gronden zijn verkocht geweest aan de heer Van Lerbeghe met uitzondering van het pensionaat dat ten dienste van het gouvernement kwam. Zij hebben dan een stuk van hun oud klooster terug gekocht, wat ze momenteel bewonen.
De overste van de Benedictinessen die in 1804 terug samen gekomen waren, was zuster Dubois Angelique – 66 jaar oud- van Menen. Verder waren er: Femery Cornille Therese – 73 – uit Houtkerke, Dezitter Catherine – 71 – uit Ciaere, Dewevre Julienne – 70 – uit Sint Omaars, Landman Anne Claier – 59 – uit Menen. Liegois Lousie – 60 – ook uit Menen, Berten Maire Joseph – 58 – uit Poperinghe, Schoote Josephine – 54 – uit Watou, DeBeir Isabelle – 54 – uit Poperinghe, Suffis Marie Jeanne – 55 – uit Elverdinghe, Vandooren Brigitte – 56 – uit Poperinge, Milleville Pelagie – 55 – uit Houpline, Kerrein Marie – 37 – uit Beveren, Vandenberghe Jeanne – 40 – uit Renynghe, Astaes Cahterine – 39 – uit Poperinghe, Desodt Colombe – 39 – uit Beveren, Veef Elisabeth – 39 – uit Poperinghe, Desodt Therese

Colette – 26 – uit Poperinghe, Polley Marie Therese – 22 – uit Poperinghe, Deboudt Sophie – 25 – uit Poperinghe, Top Idoine – 25 – uit Poperinghe, Ghys Marie Therese – 32 – uit Poperinghe, Vandenberghe Henriette – 23 – uit Zuydcote en Vanpeene Josephine – slechts 21 jaar uit Oostvleteren.

De Penitenten
De penitenten behoren tot de orde van Sint Franciscus. Zij geven onderwijs waarbij de Franse taal, het schrjven, rekenen, verschillende soorten handenarbeid en zij verzorgden de 'imbecille' personen en de krankzinnigen.
Al hun gebouwen zijn verkocht geworden.
Er konden tot 30 zusters in het klooster verblijven en evenveel meisjes in het pensionaat. Er konden ook 10 krankzinnigen opgenomen worden maar omdat het gebouw waar deze verbleven, verkocht is geworden en afgebroken is, kunnen er momenteel hoogsten drie opgenomen worden. Het klooster is ingesteld geworden door de familie Mommerancy.
Zij hadden een inkomen van ongeveer 4000 fr jaarlijks uit gronden en renten, maar dit bestaat niet meer. Momenteel hebben ze alleen de schoolgelden. De instelling is afgeschaft geweest in 1797 en alle gebouwen en gronden zijn verkocht geworden en deels aangekocht door de Franse overheid en door de heer Van Lerberghe die ze deels afgebroken heeft. Daarna heeft hij een deel terug verkocht aan de zusters voor 11.036 frank, wat ze dus momenteel terug bewonen.
En een deel is nog eigendom van de erven Van Lerberghe en worden bewoond door de heer Van Egroo.
Bij de Penitenten was zuster Vandromme Marie France – 61 - nog altijd de overste. Zij was van Poperinghe.
Verder waren er: Lava Marie Therese – 43 – van Poperinghe, Hubert Anthoinette – 49 – van Ieper, Houtman Anne Therese – 41 – van Alvernghem. Kerkhoven Marie – 41 – van Willebrouck, Berten Marie Catherine – 52 – van Wervik, Titeca Sophie Fidele – 31 – van Dickebusch, Lewille Marie Therese – 28 – van Wervik, Priem Catherine – 27 – van Reningelst, Deprez Barbe – 27 – van Westouter, Schabaillie Sophie – 19 – van Poperinghe, Debruyne, Marie Josephine – 23 – Poperinghe, Backeroot Isabelle Barbe - 24 – Poperinghe, Lewille Julie Sophie – 25 – van Wervik, Bulthé Flore Bibiane – 50 – uit Krombeke, Gryson Jeanne Constance – 44 – uit Gyvelde, Verborgh Barbe – 32 – uit Poperinghe, Leynard Cecile Anastasie – 26 – Ardefort.

27 augustus 1814 – De octrooirechten en de brouwers, distillateurs en beenhouwers.

De intendant van het departement van de Leie

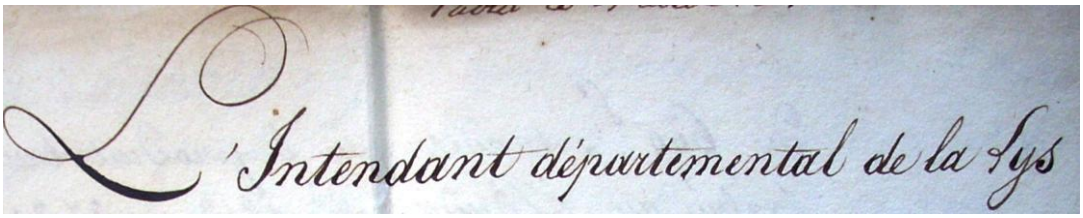

Eerst stelt de onderintendant vast dat:
Gezien de brief van de onderintendant van het arrondissement Ieper, van de 10de van deze maand, die annonceert dat de ontvangsten van de octrooirechten van de stad Poperinghe stagneren.
Gezien de brief van de 16de die de buitengewone vergadering autoriseert gedurende de twee raadsdagen van de gemeenteraad van deze stad, om de meest geschikte middelen te vinden

om het geldgebrek op te kunnen lossen, dat te wijten is aan het gebrek van octrooi - inkomsten, voornamelijk van de brouwers, distillateurs en anderen.
Gezien de deliberatie door de gemeenteraad van de vergadering van de 23ste van dezelfde maand.
Gezien het advies van de heer onderintendant van het arrondissement.
Overwegende dat de ontvangsten waar het hier over gaat, in gebreke blijven door de formele weigering van **de brouwers** en anderen om het octrooirecht toe te laten passen, ondanks de bepalingen in de rondzendbrief van de 7de mei.
En dat gezien het vertrek van de oude burgemeester, deze vervangen werd door een adjunct die deze ontvangsten veronachtzaamd heeft, hebben de brouwers, de distillateurs en de beenhouwers er van geprofiteerd om hun octrooirechten niet te betalen.
Overwegende dat de noden van de stad voor het jaar 1814 ten minste **21.521 frank** bedragen.
En zo overweegt de intendant nog van alles om uiteindelijk de besluiten van de gemeenteraad te bekrachtigen.
Artikel 1 – Vanaf de 1ste september eerstkomende de ontvangsten van het octrooi van Poperinghe, zullen volgens het oude reglement en tarief verlopen.
Artikel 2 – De brouwers, distillateurs en beenhouwers wonende in deze stad, zijn gehouden om in de handen van de ontvanger van het octrooi te betalen; de som geld die proportioneel bepaald is en opgenomen in de bijgevoegde lijst. Deze som dient in drie keer betaald te worden, waarvan de eerste schijf dient betaald op de 5de september, de 2de op de 25ste van de zelfde maand en de derde schijf op de 15de oktober eerstkomende.
Artikel 3 – Bij fout van betaling zal de ontvanger van het octrooi in overleg met de burgemeester garnizoensoldaten plaatsen bij de wanbetalers.
Diegenen die dienen te betalen, krijgen nog de tijd tot de 10de september om bemerkingen of 'reclamaties' in te dienen. De burgemeester zelf wordt nog verantwoordelijk gesteld voor de inning van de sommen.

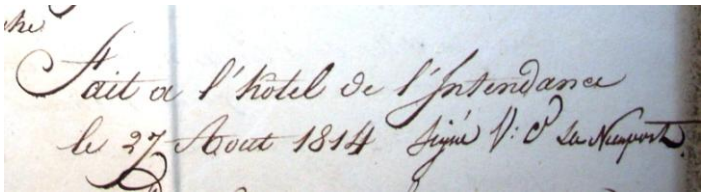
Fait à l'hôtel de l'Intendance
le 27 Août 1814

En we krijgen de lijsten te zien, die we hier overnemen. Daarmee leren we niet alleen de brouwers, distillateurs en beenhouwers kennen, maar tevens welke de grootste zaken zijn.

Staat van de personen met de geldsom die ze moeten bijdragen voor hun octrooirechten.

Brouwers

De heer Louis Vandenameele	1350
De weduwe Louis Messelyn	1350
De heer François Coutteel	1350
De heer François Decherf	1350
De weduwe Jb. Vandenbussche	1020
De weduwe François Boulangier	1020
De heer Jacques Vandenberghe	660
De heer Charles Vandenameele	510
De heer Charles Dejonghe	510
De heer Louis Vanhille	330
De heer Pierre Quaghebeur	330
De heer Pierre Vandenameele	200
De heer Alexandre Deroode	200
De heer Pierre Lacour	200
Totaal	10380

Distillateurs
Er zijn twee distillateurs de heren Louis Vanhille *en* Pierre Bruneel *die* 200 *frank dienen te betalen.* De heer François Lebbe *dient* 58 *frank te betalen en* de weduwe Mariel, de heer François Kieckenn de heer Jb. Desmadryl *en de* heer Francis Parret *elk* 50 *frank.*
De volgende personen krijgen een tarief van 24 frank: Jean Vercamer, Pierre Bauden, Jb. Loonis, de weduwe Eugene Baert, de weduwe Jacques Decoster, Jacques Verbouwe, Pierre Phillebaert, Louis Berat, Bertin Ramout, Jacques Derameau en Pierre Vandenbussche.
En de volgende personen krijgen een tarief van 10 frank: Casar Deroo, Pierre Luycen, François Sperlaeken, François Lemaire, Jean Heurs, Charles Louis Verreman, François Lepage, François Permeeke, François Back, Jb. Lahaye,Jean Vanbruggen, de weduwe Pierre Lebbe, Charles Dejonghe, Pierre Lacour, Martin Vanloos, Philippe Maerten en Jb. Debruyne.
Dit alles voor een totaal van 1080 frank.

En dan krijgen we de **beenhouwers.**
Hier dient Cornil Vandewalle 150 *frank te betalen.* Pierre Caenens *bijdrage wordt bepaald op* 85 frank. *En dan krijgen we vier slagers met een bijdrage van 50 frank:* de weduwe Cornil Vanrenynghe, François Brion, Charles Decorte en Ignace Debeir. *En dan hebben we er nog drie van 35 frank:* Louis Wullems, Jean Vanrenynghe en Jan Baptist Vandenameel.
De beenhouwers samen dienen 540 frank 'achterstallige' octrooirechten te betalen.

6 september 1814 – Problemen met de brouwers
De heer Liegeois, gemeentelijk ontvanger, was er als de kippen bij om de brouwers terug op zijn betalingslijstje te zetten. Twee van hen hadden echter hun 'aflossing' voor de 5de september niet betaald, te weten de weduwe van Louis Messelyn en Louis Vandenameele.
Als 'oplossing' voor dit probleem, plaatste men een paar 'garnisoen – gendarmen' bij hen in huis.Ook de distillateurs Louis Vanhille en Pierre Bruneel en de beenhouwers Cornil Vandewalle en Pierre Caenen waren in het zelfde geval en ook daar wilde men per plaats twee militairen plaatsen.
Op de 10de september al krijgen we een schrijven waarin de burgemeester stelt dat de twee gendarmen Eykelbosch en Dams, die bij François Coutteel geplaatst waren, waren komen klagen. De brouwers weigerde hen de kost te geven als ook het nodige voedsel voor hun paarden. Vandaar dat de burgemeester de twee gendarmen maar in de herberg 'De Grote Sint Joris' geplaatst had, weliswaar op 'kosten' van Coutteel. Per dag zou hem dat 4,50 frank kosten en 1,5 frank per paard.
Coutteel kreeg echter navolging van de weduwe Misselyn die de brigadier Pletinckx en D'haene over de vloer had. Ook deze twee dienden naar de grote Sint Joris te verhuizen.
Ondertussen waren er verschillende brouwers, net als distilateurs en beenhouwers hun financiële plichten komen vervullen, zodat de situatie er beter begon uit te zien.

In het officiële tijdschrift 'Journal d'agriculture' uit 1817 vonden we een aantal bierrecepten die we – voor de amateur brouwers - hier even willen inlassen.

Bruin bier: eerste proportie - 2000 kilogram gerst – 20 kilogram hop – 10 à 15 kilogram dierlijke materies en 160 hectoliter water. Resultaat: 100 hectoliter bier.
Bruin bier: tweede proportie – 2800 kilogram gerst – 700 kilogram tarwe – 12 à 15 kilogram hop – enkele kilogram kalk - 180 hectoliter water: resultaat: 120 hectoliter bier.
Bruin bier: derde proportie – 370 kologram gest – 50 kilogram tarwe – 8 à 10 kilogram hop – kalk of derlijke materies – 40 à 50 hectoliter water – resultaat: 25 à 30 hectoliter bier.

Wit bier: eerste proportie – 4.500 kilogram bloem warvan ¾ gest en ¼ tarwe in de mengkuip – daarna nog eens 2.800 kil, met dezelfde samenstelling in de kookketel – 30 à 35 kilogram water; reultaat in bier: 150 à 160 hectoliter.
Wit bier: tweede proportie – 6.300 kilogram bloem waarvan 1/5 de tarwe en de rest gerst. Dierlijke materies – 30 à 35 kilogram hop en 180 hectoliter water – resultaat 130 à 140 hectoliter bier.
Gezondheid!

Verslag van de Politiecommissaris Benoit Deroo - 15 september 1814
De publieke mentaliteit van de bewoners is in het algemeen goed.
Er zijn geen misdaden bedreven.
Er zijn wel enkele kleinen diefstallen geweest van aardappelen, suikerbieten en hop op staken maar men heeft maatregelen genomen om deze verder te voorkomen. De veldwachters doen dagelijks patrouille zowel op het platteland als in de stad. Zij vragen het pasport aan alle personen die hen verdacht over komen.

23 september 1814 – Aan de onder intendant
Gisteren heeft er zich hier een recruteringssergeant gepresenteerd, met een marsbevel van de heer kapitein commandant van het recuteringsdepartement van de Leie en de Schelde. Hij heeft mij logement met de kost gevraagd ten laste van de stad. Ik geloof dat ik moet protesteren tegen een dergelijke gang van zaken aangezien dergelijke onkosten ter uwer laste zijn.

Verslag van de **Politiecommissaris - 25 september 1814**
De publieke mentaliteit van de bewoners is doorgaans goed.
Er zijn geen misdaden begaan.
Geen enkele diefstal heeft er plaats gevonden, als ook geen enkele stroperij.
Marktpolitie: De veldwachters hebben gerapporteerd dat zij een pakket boter hebben aangeslagen bestaande uit 26 stukken die verkocht is geworden voor negen uur 's morgens op vrijdag de 23ste september 1814, dus op een moment dat dit verboden was. De boter is gebracht geworden naar het stadhuis.

*En ook de '***de burgerlijke godshuizen'** *of sociale instellingen van de stad worden bevraagd. Daar uit leren we onder ander het volgende:*
De burgerlijke godshuizen van Poperinge houden eigenlijk twee instellingen in. Eén voor de zieken en ouderlingen en een andere voor de arme kinderen, of wezen.
Het eerst, het ouderlingentehuis, staat onder de leiding van zuster ***Victoire Lewille*** *en het wezenhuis staat onder de leiding van* ***Charles Verhelst****, priester. En beide instellingen staan dan ook onder het toezicht van een lid van de administratie.*
Er worden doorgaans 24 ouderlingen opgenomen en 22 wezen.
Er is geen enkele bediende aangesteld, er wordt wel beroep gedaan op een dokter, een gezondheidsofficier en een apotheker.
Er zijn inkomsten door particuliere leningen en de verhuur van gronden. Er is geen 'berg van barmhartigheid' in Poperinge. En buitengewone inkomsten komen soms van houtkap.
In het totaal worden de inkomsten per jaar voorzien op 13.246 frank. De eigendommen worden geschat op een totale waarde van 900
De verhuring van een deel van het gebouw aan het college van Poperinge bracht 2315 frank per jaar op. Vanuit het 'octrooi' kwam er jaarlijks 3.650 frank binnen.
Het ***bureau van de weldadigheid*** *heeft via leningen en van het 'octrooi' 8.935 frank inkomsten per jaar.*

Er dient 927 frank voorzien te worden voor de ontvanger, de secretaris en de boodschaper – 486 frank – en voor de dokter, chirurgijn, vroedvrouw en voor de directeur van de de armenschool – 441 frank.
Voor 1813 zijn er 1193 frank inkomsten voorzien maar er dient 1273 frank betaald te worden.
Voor de bedelaarsatelier *- atelier public - werd er in 1813 geen gemeentelijk fonds meer voorzien en daarom is het budget tot nul gereduceerd en zit men zonder inkomsten. Het atelier bestaat dus niet meer.*

We krijgen in de 'correspondentie' nu ook een overzicht van het Poperingse
priesterbestand, *tenminste deze die aan de kerken verbonden zijn.*
In de Sint Bertinus parochie vinden we:
Lauwers Dominique *als deken me teen wedde van 1500 frank. Men heeft aldaar twee onderpastoors: Henry Vanmerris en David Wullepit die allebei eveneens een wedde hebben van 1500 frank.*
Op de Onze Live Vrouwparochie heeft men als pastoor – desservant - ***Charles Verhelst*** *en als eerste onderpastoor* ***Vispoel Jacques*** *en als tweede* ***Lanssen Jacques .****Deze hebben een wedde van 500 frank.*
Op de Sint Jansparohcie heeft men als bedienaar ***Caesteker Bernard*** *en als 'onderpastoor' Lemoine Jean-Baptiste.Die hebben elk een wedde van 500 frank. Verder zijn er daar nog een ex-Brigittijn Leurs Guillaume en Cooms Balthazareen ex-capucijn.*
De priesters van Sint Bertinus worden betaald door de kerkfabriek ne zoals deze van de O.L. Vrouwparochie. De Sint Janskerk is sedert 4 jaar door de overheid niet meer erkend als 'onderkerk'.

Uit de algemene statistiek van de stad ***Poperinghe****, leren we het volgende:* De stad strekt zich uit over twee vierkante mijlen. Zij maakt deel uit van West-Vlaanderen, waarvan **Ieper** de hoofdstad is. *– Dit zal wel een pertinente fout geweest zijn! – Er deel van het gehucht Abeele behoort toe aan de stad. De populatie bedraagt 9081 zielen en er zijn 7177 'vuren' of huizen.*
Er zijn 37 ruinpaarden, 245 merries, 36 veulens, 16 merrieveulens, 40 ezels, 8 ezelinnen, 4 muilezels, 2 muilpaarden.
Verder zijn er 7 stieren, slechts 1 os, 1230 koeien, 470 kalveren, 345 vaarzen.
Dan zijn er nog 488 schapen en een 56 ooien en 60 lammeren.
De grond is slechts vruchtbaar in de directe omgeving van de stad, tot ongeveer een kwart mijl. En dit door de landbouw en de industrie van de bewoners. Verder op is de grond zandachtig of juist erg vettig.

De oppervlakte van de gemeente bedraagt 4296 hectaren, 16 aren en deze houdt onder andere in: 44 hectaren weide, 1100 hectaren bos, 90 hectaren 20 aren water, 388, 78 aren wegen, 13 hectaren 20 aren gebouwen, 88 hectaren vijvers en moerassen, 528 hectaren weidegronden. En 660 hectaren onontgonnen gronden.
Op die gronden halen we een gemiddelde oogst van 6500 hectoliter tarwe; 1200 hectoliter rogge; 470 hectoliter gerst, en dan toch 3700 hectoliter haver. Verder was er 140 hectaren klaver en er werden ook voor 2266 hectoliter groenten gekweekt.

Wanneer de velden eenmaal goed bemest zijn geeft men vier bewerkingen met de ploeg getrokken door twee paarden.

Het eerste jaar zaait men graan, het tweede bonen of klaver, het derde nog eens graan, tarwe of rogge of aardappelen.
Het vierde jaar blijft de grond onbebouwd liggen.
Na verschillende jaren bewerkt te hebben, plant men er hop die daar meestal zes tot zeven jaar een goede oogst opbrengt zonder vernieuwd te moeten worden.
Er is een kleine rivier, niet bevaarbaar, die zijn bron in Berten – departement van 'le Nord' heeft, genoemd de 'Vleter' tot aan de stad en van daar af het kanaal – of de vaart – van Poperinge, die tot Elsendamme loopt, over een afstand van 2 mijlen.
De belangrijkste handel is de hop, het 'spellewerken' en het spinnen. Er is een lintenfabriek en een pijpenfabriek.
Het publieke onderricht is de laatste 10 maanden, gezien de oorlogssituatie, veronachtzaamd geworden, maar nu is er een college waar men de talen Vlaams, Frans en Latijn, kan leren, het rekenen, de geografie, geschiedenis en de christelijke leer.
De lagere scholen worden goed bezocht.
De inwoners zijn rustig, met burgerzin, harde werkers en erg ondernemend, binnen de landbouw.

Politierapport - 1 oktober 1814
De publieke mentaliteit van de bewoners is doorgaans goed.
Een diefstal werd aangegeven van een ketel, een ijzeren koffiezet (Caffetiere), en een houten emmer met een ijzeren handvat.
Deze diefstal is gebeurd op de 28ste september rond 9 uur 's avonds door de genoemde Marie Therese Carton en de weduwe Marliere; wonende te Steenvoorde, Noord – departement.
Deze twee individuen werden gearresteerd kort bij Watou door … Cornelis, veldwachter van deze gemeente Watou.
De 29de september laatstleden rond drie uur in de morgen.
Deze twee individuen hebben aan de veldwachter verklaard deze effecten gestolen te hebben die zij aan het wegdragen waren bij Jean Mostaert; landbouwer te Poperinghe.
Daarop heeft de veldwachter hen begeleid tot bij de heer Jean Mostaert en heeft bij het zien van de gestolen voorwerpen, deze als de zijne herkend.
Waarna de genoemde veldwachter de dieveggen begeleid heeft naar Poperinge waar zij in de gevangenis werden opgesloten en waar zij de nacht doorbrachten en van dit alles werd er proces – verbaal opgesteld – waarna dit met de dieveggen gebracht is naar de burgerlijke procureur te Ieper door de gendarmen van deze stad.
De veldwachters van deze stad, doende hun patrouille op de 25ste september rond 5 uur 's morgens in de velden, hebben er twee mannen gearresteerd die aan het jagen waren, elk met een geweer en dit dus uitdrukkelijk tegen het besluit van de heer intendant van het departement van de Leie van de 8ste augustus.
Zij hebben de twee mannen ontwapend en hebben beide geweren naar het stadhuis gebracht en rapport gebracht aan de heer burgemeester.
Er is tot onze kennis geen enkele inbreuk vastgesteld op het zware vrachtvervoer.
De bakovens en schouwen zijn allen in goede staat.

4 november 1814 – Aan de commandant van de **lanciers te Cassel**
Ik twijfel er niet aan dat u geen kennis hebt van het feit dat lanciers onder uw bevel, zich over de grenzen begeven hebben.

Ik moet u zeggen dat zij zich op de 28ste oktober laatstleden, rond 9 uur, op Belgische grond gekomen zijn tot aan deze stad.
Onder weg, langs de weg van Abeele tot Poperinghe, hebben zij de vredige inwoners van de buiten, schrik aangejaagd.
Ik neem aan dat dit feit aan een vergetelheid zal te wijten zijn, van de zijde van deze militairen, maar aangezien het hier 10 militairen betrof die gedurende 8 tot 9 uur hier waren, vind ik het alleszins nodig om u hiervan op de hoogte te brengen.
In de herberg '**Het Rode Kruis'**, op zo'n 5 minuten van de stad, hebben ze een goedige boer aangehouden, en hebben hem op een brute wijze ondervraagd en zijn toen vertrokken, rijdende door de velden recht op een 12-tal mensen en hebben nog enige tijd in de nabijheid van de stad blijven rondrijden tot 11 uur.
Toen alle secties het alarm hadden afgekondigd.
U moet aannemen, meneer, dat een dergelijk gedrag op vreemde grond, gestraft en onderzocht dient te worden zodat we dit in de toekomst kunnen vermijden.
Gelieve dan ook verder inlichtingen over deze zaak in te winnen en diegenen te straffen die dit verdienen.

25 november 1814
Op deze dag wordt **Louis Debaene** *benoemd tot* ***hommelwarrandeerder*** *of hopkeurder en dit in de plaats van de heer Seraphien Desiere, die overleden is.*

3 december 1814
Uit de correspondentie leren we dat er 5 goudsmeden in Poperinge zijn: **Boeys Henri,** *Foblets Jacques, Delattre Benjamin en Marmilleon Henri die alle vier in de Gasthuisstraat wonen en daar naast is er nog Degeyn François die op de Kleine Markt woont.*

Er zijn vier horlogemakers: Lebbe Louis uit de Casselstraat, Garren Egide uit de Duinkerkestraat, Lescornetz Charles uit de Noordstraat en Masselis Joseph uit de Priesterstraat.

6 december 1814 – Een dronken gendarme
Over het slechte gedrag van de genaamde Gagart, gendarme van deze brigade, op de 3de december laatstleden, in de herberg **Het Hoefijzer**, ben ik geïnformeerd geworden door drie burgers van deze stad, te weten Dominique Ryckewaert, Louis Visaege en Jean Waeyenburgh, die aldaar present waren.
Zij getuigen allen dat de genoemde Gagart zich in een staat van verregaande dronkenschap bevond en op een erg misprijzende manier zich uitliet over de autoriteiten, zingend loftuitingen brengend op de oude chef van het Franse gouvernement, en daarmee revolterende tegen alle aanwezige personen.
Kort samengevat, het is een man die volgens het rapport van de brigadier, zijn dienst weigert te vervullen, en die het grootste deel van de tijd dronken is.
Dan hier, dan daar verblijvend in de herbergen, heeft hij de laatste 14 dagen niet meer in de kazerne geslapen, afin, meneer, ik vaag u om uw rapport over te maken aan de autoriteiten en zodoende er voor te zorgen dat deze gendarme zo snel als mogelijk, verwijderd wordt.
De 23ste december – zo schrijft de burgemeester aan de onderintendant - is er rust aan de grens.

Het college

Oktober 1814

Begin september 1814 vraagt de gemeenteoverheid de toelating aan de onderintendant te Ieper, om het college te heropenen.
De machtiging laat echter op zich wachten.
De burgemeester **Pieter Van Merris** laat het college op 1 oktober openen. 50 leerlingen lopen op die dag het college binnen. Zij begroeten er **E.H. L. Houtman** (°1772 Alveringem - +Poperinge 1832) als principaal en leraar van de retorica en de poësis, samen met nog twee andere leraars.

Het college van deze stad – *zo schrijft de burgemeester zelf* - is altijd georganiseerd geweest op de volgende wijze, met slechts een tussenpauze van enkele maanden, van de maand april en de volgende tot in oktober laatstleden, sedert wanneer het college terug gestart is.
De administratie wordt samengesteld en is dit nog steeds voorlopig uit de heren de burgemeester – voorzitter en Jean Baptist Vancostenoble, vrederechter, Pierre Louis Vandebroucke, voorzitter van de kantonale raad en gemeenteraadslid en Pierre Mathieu Werkyn, ook gemeenteraadslid.
De leraars zijn voorlopig in functie en zijn de heren Houtman, oude professor van het College van Menen, principaal en professor van het poësis en retorica. Vanhouwer, professor grammatica en sintaxis, en Hulir, professor in de kleine en grote figuur.
De Vlaamse taal: deze taal is deze van ons land en dient perfect gekend te worden met de beste auteurs.
Het Latijn werd heel uitgebreid gegeven en in iedere klas diende men de Mechelse Catechismus bij te voegen en stukken geschiedenis.
Het Frans gaf men in vier verschillende leergangen en dit kwam aan bod op de dinsdag en de donderdag, na het diner.
Wiskunde en geografie werden eveneens op de dinsdag en donderdag gegeven maar dan ’s morgens.
De zaterdagnamiddag werd er godsdienstonderricht voorzien.
De principaal en de professoren dienden het hart van hun leerlingen te vormen, maar mochten daarbij zeker de kennis niet verwaarlozen.
De leerlingen dienden in de zomer om 5 uur op te staan en in de winter om zes uur.
Eenmaal de gebeden gedaan, begon men te studeren tot half acht, om dan te gaan ontbijten tot kwart voor acht.
De externen vervoegden dan de internen, en om acht uur ging men naar de kerk te gaan om aldaar de mis te horen. Na de mis hernemen de leerlingen de lessen vanaf negen uur in de klas tot half elf.
Dan verlaten ze de klassen voor hun recreatie tot 11 uur waarna ze terug les hebben tot 12 uur.
Om half twee in de namiddag komen ze terug samen in het college en de leerlingen ‘spelen’ tot twee uur om dan terug in de klas te studeren tot half vijf.
Dit is het uur dat de externen naar huis terugkeren om aldaar van 5 tot 7 uur te studeren.
Eenmaal de avondstudie dienen de leerlingen in de winter in het college te blijven, in de zomer mogen ze het college tot 8 uur verlaten.
De dinsdagen en donderdagen is er recreatie na de lessen Frans, op de koer, of als het weer gunstig is, mag men gaan wandelen onder toezicht van de meesters tot 5 uur. Dan hernemen de leerlingen de studies.
De 15de en de 30ste van iedere maand, legt men in iedere klas examens af en de dag daarna proclameert men de plaatsen tenminste wanneer dat dit dan geen zondag of feestdag is.
Het schooljaar begint op de eerste oktober en eindigt op de 26ste augustus. Er zijn nog twee andere vakanties, elk van 10 dagen, de eerste op kerstavond en de tweede op de vooravond van Pasen.
Toegang tot herbergen is strikt verboden.

De leerlingen worden in strikte burgerzin opgevoed, volgens een secondair reglement, en volledig conform de beste zeden.
Dit reglement werd opgesteld op **de 7de januari 1815** in het college.

Nummer 93 Doos Gazette april 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Toen Adam spitte en Eva span
Wie was dan een edelman?
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 430 lezers

Beste abonnee

Hopasten definitief erkend

Annemie en ikzelf danken Minister Bourgeois en iedereen die meegeholpen bij de erkenning van in totaal 8 hopasten als 'landschapsmonument' in de streek van Poperinge. Zonder de steun van de gehele Poperingse gemeenschap was ons dit niet gelukt.
Nu gaan we er voor om de grote hopast op de vroegere boerderij Lebbe (1855) als bijkomend hopmuseum te gaan inrichten. Dit zou binnen drie jaar een deel moeten zijn van het streek en landbouwmuseum 't Neerhof.
We hopen dat deze erkenning een voorbeeld kan zijn voor de streek van Aalst en Asse om ook aldaar een aantal hoppegebouwen te kunnen bewaren. We wensen onze collega's keteniers aldaar alleszins veel succes.

Voor allen die zich ketenier voelen
Guido Vandermarliere

Hommelsalade redt Poperinge

Het onderstaande stukje komt uit de stadsrekening die opgemaakt is geworden over de jaren 1676 – 1678. Dus in de periode dat hier de Fransen tegen de Hollanders vochten en dat deze laatste hier in de slag van de Peene van de eerste verloren. Daarover zal ik misschien later nog wel wat publiceren. Zowel het Hollands leger als het Frans leger verbleven een periode in Poperinge en dan moest de kok **Jooris Hoornaert** *zijn beste kunsten voor de legerleiding vertonen.*
Ook wanneer de Fransen voor Ieper hun beleg hadden opgeslagen, diende Jooris Hoornaert te gaan koken en dat deed hij onder andere met 'Homelsalade', wat we nu eigenlijk 'hoppekeesten' zouden moeten noemen, maar feitelijk 'hoppescheuten' noemen.

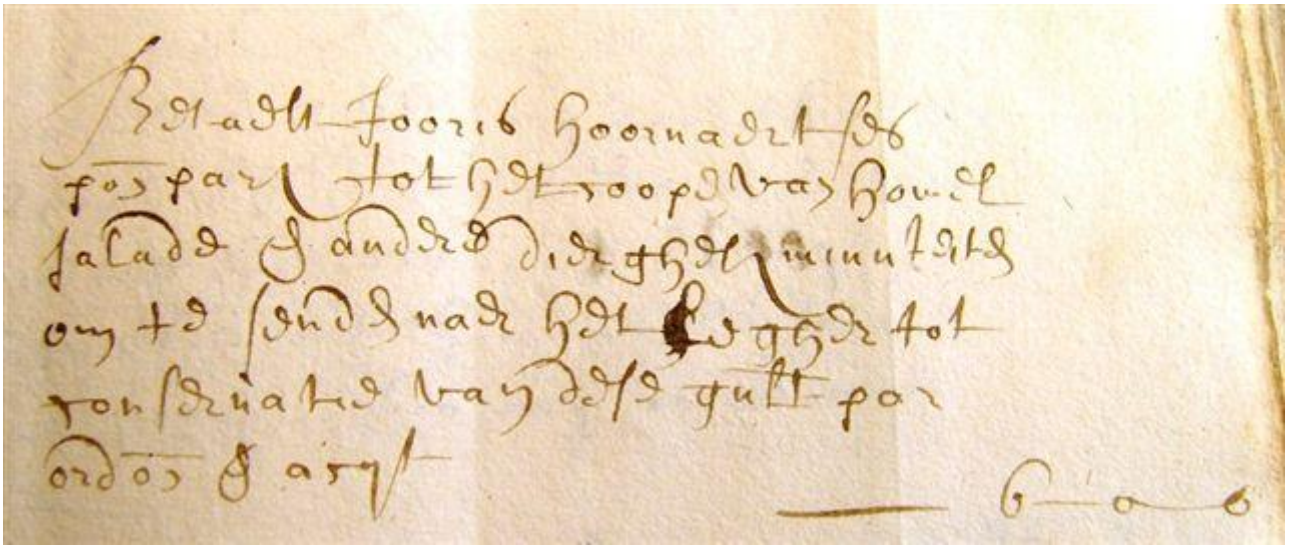

Betaelt Jooris Hoornaert
ses ponden parisis
tot het coopen van homelsalade
ende andere diergehlycke minuteiten
om te senden naer het legher
tot conservatie van dese generaliteit –
par ordonnantie ende acquit – 6 – 0 – 0

En zoals men kan merken, werd deze aankoop van ‘homelsalade’ gedaan ‘tot conservatie’ of behoud van deze ‘generaliteit’ of stad.

En verder

Godelieve Ndayarinze antwoordde op mijn bemerking ‘of er in de periode van Vedastus hier in de streek al joden waren,’ het volgende:
Veel joodse kooplieden zijn er hier al met de Romeinen binnen gekomen. 600 jaar later vluchtten o.a. de Sefarden naar de Westhoek, waar ze de weefnijverheid o.a. te Hondschoote in handen hadden.
Ze waren experten voor laken, vooral goud en zilverlaken; die verfijnde weefkunst brachten ze mee uit Spanje. De joden waren verplicht zich te laten dopen. (Maranen en Morisken). In die kerken waar dit gebeurde, zal Sint Vedastus als patroon gediend hebben, vermoed ik.

En in de discussie over welke Victor er nu eigenlijk in Proven vereerd werd, kreeg ik nog een antwoord van **Aimé Smeyers.**

Besten Do,
Nogmaals dank voor uw zoveelste Gazette.
Wat betreft “het geval Proven” van Drs. Kristof Papin.
Wat een warboel. En alles behalve “spijkerharde” bewijzen.
Vermoedens, opengelaten mogelijkheden, geuite persoonlijk ideeën, Neogotiekers die zomaar beschuldigd worden de heiligenlevens niet te kennen, verdenkingen van Belgicisme, bewandelen van pistes, aannemingen, voorkeuren, en, natuurlijk, verdachtmakingen van politiek van de Kerk…

Maar wetenschappelijk, geen enkele bron, geen enkele verwijzing… Zo zou ik graag vernemen welke bron de auteur toelaat te beweren dat "de heilige Victor van Xanten ook als patroon van de molenaars wordt opgevoerd".
Voor de band tussen Sint Victor van Marseille, diens marteldood, de oprichting van de abdij te Marseille en de band van deze met de oprichting van de abdij in Parijs ("de link Marseille-Parijs"[sic!]), verwijs ik Drs. K. Papain alvast naar: Jean-Claude MOULINIER, *Saint Victor de Marseille – Les récits de sa passion, Studi di Antichità cristiana pubblicati a cura del Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana XLIX bis*, Città del Vaticano, 1995, 662 p. (met opgave van eerder onuitgegeven bronnen + uitvoerige bibliografie). In de beschrijving van de marteldood van Sint-Victor van Marseille (die ongeveer altijd dezelfde is ongeacht welk manuscript en welke versie we raadplegen) is daar, sinds de eerste teksten, sprake van verbrijzeling tussen molenstenen, wat de uitleg is voor het patroonschap van de molenaars. Het is wel zo dat Sint-Victor daar geen monopolie over heeft: in de Oudheid waren er al beschermers van molenaars (zie: Paul SEBILLOT, *Légendes et curiosités des métiers – «Les boulangers*», 1894, p. 22-23). En er zijn tientallen andere "molenheiligen" bekend (zie o.m. Dr. Paul HUYS, *Molens in Veelvoudig Perspektief – Verzamelde molinologische opstellen*, Gent, 1993, 62-74.). Maar Sint-Victor van Xanten is daar nergens bij vermeld. In Xanten zelf wordt een rijke en prachtige "schat van Sint-Victor" bewaard: enig molenattribuut of element dat aanleiding zou kunnen geven tot een patroonschap van molenaars, is daar niet bij te vinden.
Gelukkig bevat uw Gazette veel ander interessante gegevens uit het dagelijks leven van weleer.
Doe dus maar rustig verder: gij verspreidt veel interessant materiaal.
Met heemverbonden groeten,
Aimé Smeyers, Alsemberg.

Beste Aimé, ik wil er even op wijzen dat drs. Papin niet betwijfelt dat Sint Victor van Marseille, de patroonheilige van de molenaars is. Hij betwijfelt of de oorspronkelijke Sint Victor die te Proven vereerd wordt, wel deze Marseille is.

Museum De Snoek, Alveringem met sluiting bedreigd.

Liselot stopt na 5 jaar als uitbaatster van de herberg „Brouwershof" van het mout- en brouwhuis De Snoek in Alveringem. Ze heeft nu een andere baan gevonden die beter past bij haar studies van maatschappelijk werk. Als er niet snel een opvolgster wordt gevonden is de vzw van plan het museum te sluiten. "We willen een nauwere samenwerking met de gemeente. Met vrijwilligers alleen kunnen we het niet redden" aldus bezieler Frank Becuwe. " We krijgen normaal een gemeenschappelijke subsidie van € 1000, hebben de concessie en vragen € 2.5 inkom. Daarvan kunnen we zeker geen personeel aanwerven en vragen de gemeente nu een structurele ondersteuning." Vertelt Frank Becuwe verder. "Mogelijks wordt de toeristische dienst ingeschakeld en kan er zo telkens iemand aanwezig zijn in het museum. Zo kan de vzw zich verder concentreren op de inhoud en andere activiteiten.
Wie geïnteresseerd is om de herberg uit te baten kan zo vlug mogelijk terecht bij de vzw van De Snoek op www.desnoek.be of 0496/ 10 07 08.

Uit de Gentse almanak 1715

April
In desen Lente-tydt, komt Phoebus met sijn straelen
Met aengenaemigheyt op dese landen daelen
Dat dorre was wort groen, elck wort van sulcken aert
Mensch, voghel, vee en visch wenscht om te sijn gepaert

Fort Knocke

Momenteel ben ik een opleiding tot Westhoekgids aan het volgen en we kregen daar net nog les van Johan Termote, die net zoals Luc Glorieux vorig jaar, met lof naar Vauban aan het zwaaien was, omdat deze Franse ingenieur zo'n prachtige forten had aangelegd.
Onder andere het prachtige fortje 'Knocke'.
Dus ik ging even op zoek naar verdere 'historische' informatie over dit fortje.
En in 'Het schouwburg der Nederlanden' – derde deel – uit 1785 – *las ik het volgende:*

Deze sterkte is gelegen eene en een halve myle van Dixmuyde, dry van Ipre, vier van Veurne, en van Nieuwpoorte, aen de samen vloeyinge der rivieren d'Isere ende Iperlee,:
Phlippus den IV, Koning van Spangien, dede de zelve ontrent 't jaer 1662 op het dorp van Rheningen opmaeken: maer naer dat den koning Ludovicus den XIV Ipre verovert hadde in 't jaer 1678, zoo wel als deze sterkte, dede hy de zelve, door den **Heer Vauban**, Franschen ingenieur, brengen tot eene volstrekte sterkte, beschanst door vier wel bekleede bolwerken, benevens twee halve maenen, langs die zyde, daer men geene onder water zettinge kan doen: men noemt deze den sleutel der Stad Ipre, welkers sluyzen sy onder haere bewaeringe heeft, alle de schepen die van Veurne, Nieuwpoort ofte Dixmuyden komen, moeten nevens den voet van haere mueren door vaeren.
Het is eene zeer klyne sterkte, enkelyk zeven honderd vyftig voeten in haere lengde hebbende en vyfhonderd in haere breede: men gaet tot de zelve in door eene genoegzaeme nouwe poorte, en binnen gekomen zijnde beschouwt men er niet als eenige barakken voor de soldaeten, en een verblyfplaets voor den bevelhebber met eene kapelle bediend wordende door de Recollecten.

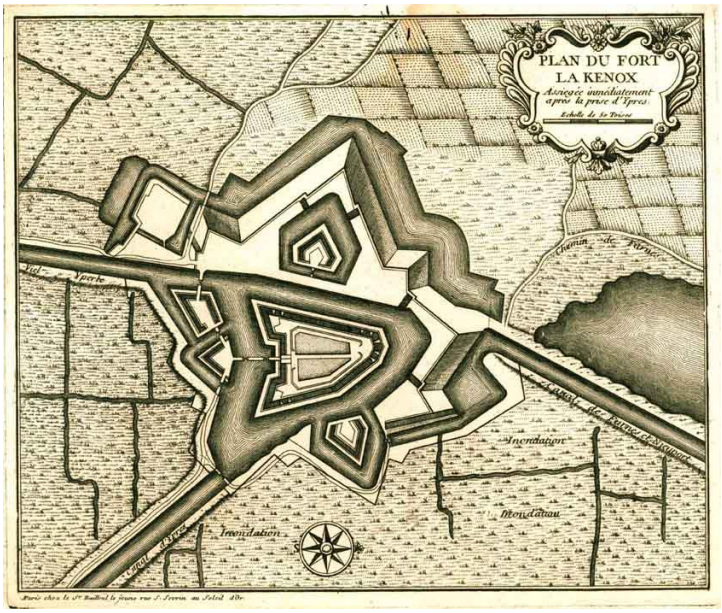

Den koning Guilielmus den III, in ’t jaer 1695 het opperbevel hebbende over het leger der bontgenoten, dede deze sterkte aenranden den 19 juny door den hertog van Wirtemberg, dog dit was maer eenen krygslist, om het voornemen van dezen vorst bedekt te houden, het welk hy hadde vast gestelt om Namen aen te randen.
Den 6 october 1712 maekte zig eene afgevoorderde krygbende Hollanders, van de bezettinge van Ostende, meester van deze sterkte, **door de goede onderrigtinge van eenen hovenier**; de Fransche bezettinge die aldaer was, wird krygsgevangen genomen:
deze sterkte wird begrepen in het tractaet van barrier, de welke de staeten generael tegen Vrankryk hadden bekomen door den Uytrechtschen vrede in ’t jaer 1713 en sy onderhielden aldaer eene goede bezettinge.

Toch wel een eigenaardige zinswending: door de goede onderrigtinge van eenen hovenier… *kon men het fort innemen. En dat terwijl Vauban juist alles gedaan had, om er voor te zorgen dat zijn forten niet in te nemen zouden zijn.*
Wat was er gebeurd?
We gingen even verder zoeken en in de ‘Geschiedenis van Elverdinghe’ door C. Tamboryn, onderwijzer te Elverdinge – en broer van mijn overgrootmoeder – vonden we een relaas van deze feiten. Tamboryn had dit overgenomen uit de ‘Memoriën en geschiedenissen van Pieter Pieters’ – een memorieboek dat op dat moment toebehoorde aan de familie Pieters van Reninge. Ten andere graag zou ik dit eens kunnen lezen, als iemand van mijn lezers dit boek nog weet zitten, gelieve mij dit te laten weten.
Maar nu terug naar het relaas van Pieter Pieters, deze schrijft:

Ook moet ik vertellen wat ik hebbe zien gebeuren in ’t jaer 1712 van **Simon De Rue,** partisan onder den dienst van d’heeren Staeten ofte Hollanders, van **boerengeslachte** en van geboorte van omtrent de stad van **Brugge**, naer dat hij dikwijls met zijne hollandsche partij zeer kloeke en stoute feyten gedaen hadde binnen en buien de lijnen zoodat de franschen van hem eenen schrik hadden.
’t Heeft eens gebeurd dat hij, met een partij van 150 mannen in den vaert gepasseert de drij Grachten en is gekomen binnen de liggingen. Binnen zijnde is hij met zijne partij gegaen omtrent de Pereboom in het zwynstal, en heeft aldaer gevraegd aen zijn volk wie van hen vrijwilliglijk wilde met hem zijn leven waten, want hij van zinne was het fort Knocke in te nemen.
Daer zijn geweest 70 mannen die gewilliglijk met hem zijn gegaen ende de andere zijn omtrent het zwijnstal gebleven verwachtende het wel ofte kwalijk gelukken van de stoute helden.
Alzoo is Simon De Rue den partisan, met de voornoemde t’zeventig op den 5 october 1712 in den nacht gegaen en heeft hem verborgen geleid in ’t hof van den gouverneur en daer zeer stille gebleven tot ’s morgens. Het fransch garnizoen in de Knocke bestond uit omtrent 50 mannen.
’s Morgens van hun vijand niet wetende hebben op den ordinairen tijd de poorten opengedaen, de bruggen nedergelaten en zijn wedergekeerd in ’t fort en in hun cortegarde *(corps de gardes).* De gouverneur was wel hard in zijn ruste en de major was ziek en als alles open en in ruste was, zoo is Simon De Rue uit den hof gesprongen en heeft den eersten schildwacht dood geschoten en eenen anderen die meende de poorte toe te doen, ze hebben hem ook omverre geschoten en zijn zoo te samen recht in het fort geloopen en hen meester gemaekt ende gouverneur en de majoor met andere officieren krijgsgevangen genomen en al hun goed geplunderd en de soldaten hunne justacoorens afgedaen en weggezonden naer Yper.
Justacoorens = just a corps – hun jassen

Wat zoo zijnde, zoo hebben de vervaerde herte, die bij 't zwijnstal gebleven waren, eenen moed ende couragie gekregen en zijn ook al te samen te Knocke ingeloopen, zoodat de kloeken en stouten kapitein Simon De Rue met zijne partij van 130 mannen nu heere en meester waren binnen de Knocke hen zeer verblijdden over de goede fortuin die hun gelukt hadde en hebben terstond de posten bezet met goede schildwachten en den buit die zij bekomen hadden gedeeld, want de franschen niet een schote en hebben geschoten.
De mare liep in haest naer Yper. Commandant Sevely maekte hem verdig met ontrent 2000 mannen van 't garnizoen van yper met eenige schpen met annenitie *(ammunitie)* van oorloge en het gerucht uitgaende dat zij kwamen om de Knocke op te loopen en in te nemen en is des achternoens gekomen met zijn volk en schepen tot bij het groot sluis en heeft een trompetter gezonden tot Simon De Rue vragen of hij wilde de Knocke wedergeven of het beleeg erzelve wederstaen. De kloeken held heeft daerop geantwoord dat hij te veel kruit en lood in de Knocke gevonden hadde om dezelve zoo haest te verlaten. De trompetter vertrokken zijnde hebben hem vereerd met eenige kanonschoten zoodat de ranschen neits en derufden uitrechten en zijn omtrent den avond wedergekeerd naer Yper, want geen vijftig mannen binnen Yper gebleven en waren.
Drie of vier dagen daernaer zoo werd Simon De Rue versterkt met nog volk tot omtrent vijf honderd man ende heft in den vaert van noorden de Knocke eenen dam doen maken om het water op te houden tot versterking van zijn fort, zoodat hij in 't eerste van 9bre 1712 *(november 1712)* alle de broukagien heeft doen overvloeien gelijk eene zee, eene groote ruyne en intrest voor de leege landen. Daerenboven waren wij nog dagelijks het fransch leger verwachtende om de Knocke wederom te nemen en waren in benauwdheid zeere, want om dezelve weder te winnen waren eenige personen van gevoelen dat Frankrijk zoude moeten employeren een formeel leger, wel van omtrent twintigduist mannen. Hadde dat moeten gebeuren zoo zouden al de omliggende parochieën geruyneerd geweest hebben, ende zoo de Knocke niet gewonnen en ware zoo zouden onze landen onder water gebleven hebben, zoo en zagen wij geen gat om de ruyne of groote intresten te ontvluchten.
Maer den gebenedijden God, die dikwijls het geur in 't zoet verandert, zoo is't gebeurd dat in april 1713 den stilstand van wapens is gedecedeerd tusschen Frankrijk en Holland, vaermede wij zijn verlost van een beleg en in mey 1713 is den dam der Knocke uitgedaen en onze wateren opgelost van de broeken en in 't eerste van juny 1713 zoo zijn de Hollanders in Yper en Veurne gekomen en de Franschen daeruit gegaen een teeken van vrede tusschen malkander en ons eene groote blijdschap veroorzakende.
De gouverneur en majoor van de Knocke voornoemdt zoo zij krijgsgevangen binnen de stad Yper waren, hebben malkander verweten hunne groote onvoorzichtigheid zoodat den gouverneur den majoor heeft doodgesteken en heeft gevlucht uit de stad naer den vijand. Den eenen was dood en den anderen in nood.
Zover uit het memorieboek van Piet Pieters, een verslag uit eerste hand.
*Ik heb zo de indruk dat '**die hovenier'** uit 'Het schouwburg der Nederlanden' slaat op onze **boerenzoon** Simon De Rue, die met een list dat niet in te nemen Vaubanfort, toch had ingenomen, en met de onderwaterzetting de Fransen kon verhinderen om het fort terug aan te vallen.*

Kristof Papin *die in 'Aan de Schreve' - 27ste jaargang 1997 – een artikel schreef onder de titel 'Poperings (?) officier neemt Fort van de Knocke in' stelt dat de Franse commandant van Ieper, Simon De Rue probeerde om te kopen door hem 10.000 patacons en een jaarlijks pensioen van 5.000 livres aan te bieden indien hij het fort aan de Fransen terug gaf. Simon DeRue hield zich doof.*
Kristof schrijft verder:

De Rue ontving van de Staten-Generaal als compensatie voor zijn onverschrokkenheid een toelage van 3.000 florijnen en een levenslang pensioen van 1.200 florijnen per jaar, promotie tot kolonel met bevel over het fort van Knokke en een adellijke titel. Vanaf dan heette hij Simon de Rue de Lindhof. De andere officieren Bernonville, Chenar en Britton, die eveneens geholpen hadden bij de inname van het fort, kregen eveneens promotie.

In het vorige stuk wordt Simon Derue een Bruggeling genoemd, maar onder andere in het boek 'De algmeene levensbeschryving der mannen en vrouwen van België' door Piron, *wordt er gesteld dat Simon Derue te Poperinge geboren werd.*
Kristof Papin schrijft echter dat zijn geboorteakte niet terug te vinden is en dat men waarschijnlijk gemeend heeft hem Poperinge als geboorteplaats te moeten geven omdat hij gehuwd was met **Anna Clara Bulteel***, die zeker geboren was te Poperinge.*
Hun zoon **Jean Jacques Derue de Lindhof,** *werd geboren te Oudekappelle op de 17de janauri 1726 en ook hij zo huwen met een Poperingse namelijk* **Dorothée Josephine Raulé.**
De familie Raulé had in Poperinge een 'stamboom' van schepenen en raadspensionarissen en één van hen was zelfs baljuw.
En ook Jean Jacques Derue de Lindhof werd baljuw van Poperinge vanaf 1748.
Simon Derue overleed in zijn fort van Knocke op de 5de oktober 1727. Hij werd begraven in de kerk van Nieuwkapelle, waar in het hoofdkoor zijn marmeren grafsteen lag. Zijn echtgenote overleed te Eecke op de 27ste oktober 1732 en ligt daar begraven.

En om dit stukje rond het fort van Knocke af te ronden, een mop uit de Prospectus vanden lydenden cappucin verbeeld in het zeldsaem en wonderlyk leven van den ex-pater Auxilius Vervisch – **1791**

Men liegt zomwylen zoo veel en lang, dat men het zelfs gelooft, zoo een exempel heeft zuyd en Noordschote.
Charles Lava, eerlyk en achtbaren boer in zynen handel, dgo koddig en geestig om wat te vertellen, had eens tot Zuydschote gezeyd, dat het Fort van Knocke was weggestroomt, hy had dit in zoo veele plaetzen gezeygd, dat zulks alom zeer ruchtbaer was geworden; komende tot Bixschote, men zeyde hem voor nieuws dat het Fort te Knocke door den stroom der waeteren was weggevloeyd.
Carel vergeten hebbende dat hy den autheur was van deze verziering, heeft dit ten laesten zoo wel gelooft, dat hy daer henen naer toe is gereden om te zien hoe zulks mocht geschied zyn.

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 91 - Willems onze vader en wees gegroet

Gehaald uit 'Kroniek van een dorp in oorlog – Neerpelt 1914 – 1918 – Prof. A. Vanneste

O Wilhelm, die in België geweest zijt
Vervloekt zij uw naam, nooit toekome ons uw rijk
Uw wil geschiede noch in Duitsland, noch elders
Geeft ons eten en het gestolen goed terug
En vergeef ons den dapperen weerstand der troepen
Vooral aan den Ijzer, lijk wij vergeven alle verzopene Duitsers

En leid ons niet in bekoring, om nog meer Duitsers te vermoorden
Maar verlos ons van U en uwer aller bestaan
Amen

Weest nooit gegroet
Wilhelm, vol haat en nijd
De duivel zij met u
Vervloekt zijt gij onder onze bevolking
En vervloekt zijn de daden uws lichaams
Onbarmhartigen tiran, bid voor de zielen van die onschuldige gesneuvelde mannen
Tot in het uur van uwe speodige dood
En dat uw kadaver in vrede rotte
Amen
R.I.P.

Nr. 92 - De vrouwen van bachte de kuben

Dit lied komt van het liedblad van de Antwerpse zangeres Bertha Rusbach. Ze bedoelt natuurlijk wel 'bachten de kupe' wat zoveel wil zeggen als 'achter de kuip'. De Ijzer werd de 'kuip' genoemd zodat alles wat achter de Ijzer lag, 'bachen de kupe' lag.

Komt vrienden, luistert maar, die hier staan in't ronde
Komt luistert hier, 't is weer een liedje fijn
Ik zal het u alras eens gaan verkonden
Hoe dat de vrouwen van bachte de kuben zijn
Van als ze zijn tussen al die soldaten
Ze zijn zo fijn, ze weten niet hoe gaan
Ze beginnen nu ook al wat Frans te praten
Van als de mannen met de galonkens daar altijd gaan
Ziet hoe dat gaat, hier op de straat

Refrein
Wij allen als simpele soldaten
Wij kunnen er genen goeden dag van krijgen
En komt gij ze tegen op de baan
Ze zien u nog niet staan
Maar hebt ge enen galon of drij
Dan komen ze algauw een beetje vleien
Het is in 't groot en in 't klein
Ze mogen van bachte de kuben zijn

'k kwam overlaatst een jong juffrouwken tegen
Ik zei goedendag, dat meisje bezag mij ras
Ik kon daar ook geen antwoord van krijgen
omdat ik gene met galonkens was
Maar verder kwam zij een anderen tegen
Hij sprak haar aan, ze bleef met hem wat staan

Zij kwam met hem al in den goeden klap alras
omdat het ene met galonkens was
Ziet hoe dat gaat, hier op de straat

Nu voor ’t laatste, vrienden groot en klein
Beklaag geen wijven die van bachte de kuben zijn
Jong en getrouwd, ze zijn toch allemaal gelijk
Beklaagt ze niet want ’t is gelijk een venijn
Ze willen allen de grote madame uithangen
Met hun krollen en hun schoon kleren aan
Maar dat zij nog maar een beetje wachten
Het zal in ’t kort wel zijn met hun gedaan
Ziet hoe dat gaat, hier op de straat

Slotrefrein
Ik zeg het u, geloof mij vrij
Nu sluit ik maar mijn lied van die wijven
Die gij in Bachte de kuben ziet
Het zijn gelijk schijven
Met al hun groot verstand
De souvenirs van die galonkens zullen zij houden
Dat is’t verstand van al die boerenvrouwen

1815

Op de **derde januari 1815** wordt Leonard Lebun benoemd tot vleeskeurder. Hij vervangt Corneel Vanrenynghe die overleden is.

6 januari 1815 – Fourage – Aan de onder-intendant
Heel wat verschillende leveringen werden aan de gendarmerie gedaan. Voor het logement van de gendarmen zelf en de stalling van de paarden rekende men 104, 55 frank. De ‘meubels’ kwamen op 671,05 frank. De fourage kwam op 84,45 frank en voor het brood, de verlichting en verwarming kwam op 223,56 frank. In het totaal maakte dit samen 1083,61 frank.
Deze som bleef dus over van verschillende leveringen, waarvoor natuurlijk steeds een ‘snelle’ betaling gevraagd werd. De broodleveranciers hadden zelf al eens formeel geweigerd nog brood te leveren tot dat ze betaald zouden worden. Vandaar, dat de burgemeester ook vraagt om hem te vertelen wanneer en hoe deze betalingen zullen gaan gebeuren.

Op **de 20ste maart 1815** werd er een salvo afgevuurd en luidden alle klokken van de stad om de inwoners op de hoogte te brengen van de proclamatie tot troonsbestijging van **Prins Willem van Oranje-Nassau..** De 8 artikelen van Londen (21-6-1814) hadden immers bepaald dat Noord- en Zuid-Nederland verenigd werden.

Dit herhaalde men op de volgende ochtend. Om negen uur in de voormiddag verzamelde zich de ‘volledige’ bevolking op de markt om het heugelijke nieuws te horen.

De muzikanten speelden en de tamboeren roffelden totdat de burgemeester het teken van stilte gaf waarna hij met een luide stem het blijde nieuws verkondigde, verschillende keren onderbroken door de kreet 'Vive Guillaume! Vive de koning der Nederlanden!'
Daarna werd de vlag van Oranje aan de klokkentoren gehangen en de klokken bleven ononderbroken luiden tot de middag.
Om zeven uur 's avonds gaf het geluid van de klokken en het geknal van de kanonnen het signaal tot de verlichting dat bedoeld was om de liefde van de nieuwe onderdanen voor hun souverein uit te drukken.
De muzikanten zaten op de markt en speelden feestliederen tot middernacht terwijl er geregeld salvo's afgevuurd werden. Het werd één van de mooiste feesten sedert lang.
De autoriteiten en de gemeenteraad waren verzameld op een banket en brachten verschillende enthousiaste toasten uit op het welzijn van de koning en op zijn familie.

De honderd dagen van Napoleon

Op 31 maart 1814 werd Parijs veroverd. Napoleon werd op 6 april 1814 gedwongen afstand te doen van de troon, en werd verbannen naar Elba, een eiland in de Middellandse Zee, vlakbij de kust van Italië.

Lodewijk XVIII nam de macht in Frankrijk over. Deze ging echter tot nieuwe zuiveringen over wat men de Witter Terreur noemde.

De ondergang van Napoleon

Uit het liedboekje van Joseph Voets – 1898 – 1899
In het bezit van Clement Dierick

Napoleon, waar zijt gij gebleven?
Napoleon, waar is uwe tijd?
Eertijds waart gij keizer van Rome
Maar nu zijt gij dat alles kwijt!

Waar zijn al uwe soldaten?
Waar is Maria Louisa uw kind?
Geheel Nederland moet gij verlaten
Daar ge u op een eiland bevindt

Waar is Antwepen, Vlissingen, Oostende?
Waarvan gij trok zo menig millioen
Eertijds had gij er plaats om te wonen
Maar nu hebt gij er niets meer vandoen

Waterloo, zult gij altijd onthouden
Als gij denkt aan dien droevigen dag
Gij meende u er dapper te houden
Maar helaas, gij verloor deze slag

Gij roept altoos komt over, o Belgen

Komt nader en reik mij de hand
Had ik u, ik zou er niet wijken
Niet bevreesd zijn voor Holland

Maar niets kon het roepen u baten
Gij verloor toen hand over hand
En veel van uw brave soldaten
Die moest ge laten in Holland

Men zag daar eerst lancieren
De dragonders waren vooruit
Maar de Hollandsche kurasieren
Die spelen altijd achteruit

Adieu dan Frankrijk, hoog geprezen
Ik ben er verloren den slag
Holland heb ik moeten vreezen
Ik moest naar het eiland tot straf

Ik zeg, adieu mijn brave soldaten
Ik zeg, adieu mijn vrouw en zoon
Dit verlies doet mij u verlaten
Ja, zelfs stad en land en kroon.

Napoleon had al voor zijn vertrek naar Elba het plan opgevat om daar niet tot zijn dood te blijven, maar zeer kunstig had hij voorgewend zich in zijn lot te schikken.
Hij maakte plannen, alsof hij er verzoend mee was, zijn verdere leven op Elba te slijten.

Echter, de Engelse bewaker Campbell vertrouwde hem niet helemaal en stak naar Italië over, om zijn vermoedens te melden. In Italië kreeg hij te horen dat hij zich onnodig druk maakte en dat Napoleon niet zou vertrekken, iedereen in Frankrijk was hem al vergeten. Toen Campbell terug was op Elba, was Napoleon al twee dagen weg. Op 1 maart 1815 stond Napoleon weer in Frankrijk.

Lodewijk XVIII, de koning van Frankrijk, werd door zijn raadgevers opgedragen Napoleon tegemoet te rijden, toen bekend werd dat hij weer in Frankijk was, om te vragen wat hij hier kwam doen, in de hoop dat hij daarop beschaamd terug zou keren naar Elba.
Lodewijk koos echter een andere weg en vluchtte weg naar Gent. Over de reis terug naar Parijs is niet veel bijzonders te melden. Het enige mooie detail is dat halverwege Napoleon zijn oude generaal tegenkomt met een legertje. Hij had de opdracht Napoleon terug te brengen naar Elba. De legende gaat dat Napoleon voor zijn leger ging staan en gezegd heeft dat ze hem dan maar neer moeten schieten, anders zou hij niet terug gaan. Hierop lieten alle soldaten hun wapens zakken en sloten zich weer aan bij Napoleon. Op 20 maart zat Napoleon weer in Parijs en was het Keizerrijk hersteld, voor drie maanden.
Diezelfde 20sste maart 1815 had dus in Poperinge het feest plaats voor Willem van Oranje Nassau, en men was blijkbaar ongerust? Zouden de Fransgezinden terug het hoofd opsteken?

Moest men een nieuwe inval van de Fransen verwachten?
*Men besliste alleszins op d*e **23ste maart 1815** om **een boerenwacht** op te richten.

Deze 'wagte' bestond uit tien 'bekwaeme gewaepende mannen ten minsten ter elde van twintig jaeren. Ze dienden telkens een dienst te doen van 24 uren.
De zelve zullen nog gehouden worden te patrouilleren in het bestrek van hunne wyken ende bezonderlyk langs de kant die Vranckryk aenpaelt
Zy zullen moeten alle vremde persoonen aenspreken, hunne passeporten afvraegen en de gonne die gen zeker afwys zullen konnen doen, van hunne opzigten ende belangen in deze landen, zullen door hun opgeleyd worden naer de hoog wagte in de stad.
De wagte zal zig moeten alle dage 's morgens ten vyf uren laeten vinden in de herberge het rood kruys en berigt te doen van 't geene 't hunder kennisse gekomen is gedurende hunnen dienst, aend de wagte der stad die zig aldaer zal bevinden ter zelver ure.

Dezelfde dag –de 23ste maart – schrijft de burgemeester aan de onder intendant dat hij de eer heeft, om hem te informeren, dat de ***volledige grens rustig*** *is, en zonder beweging. 't Is te zeggen, zonder militaire beweging. Te Belle zijn er wel 8 militairen geplaatst maar dat is om de douane te assisteren. De bewoners in het omliggende zijn ons goed gezind, zo schrijft hij. Die morgen om 4 uur reeds, stuurde de generaal van Ieper een brigadier naar Poperinge om te informeren hoe het stond aan de grenzen en aan hem heeft de burgemeester hetzelfde gezegd.*
En hij besluit zijn briefje met voorop te stellen dat hij, als er iets zou gebeuren, de onder intendant zo snel als mogelijk op de hoogte zal stellen.

De 27ste maart is er van uit Ieper een oproep om **'pioniers'** *te sturen. De burgemeester moet echter spijtig genoeg, meedelen dat hij maar 11 man bereid gevonden heeft, om te komen werken, gewoon omdat ze daar niet genoeg kunnen verdienen om zichzelf te onderhouden.*

Uit de correspondentie van de 8ste april, leren we dat er zich sedert de 27ste maart een piquet van huzaren in Poperinge bevindt. De burgemeester is dan ook om binnen de drie dagen een kar naar Ieper te sturen om fourage op te halen en tevens hout voor hun verwarming 's nachts. Hij hoopt dan ook dat de onder –intendant er voor zal zorgen dat dit aanwezig is.

De derde juni *heeft men ook te Poperinge het bevel binnen gekregen van de Hertog van Wellington, om alle communicatie met Frankrijk te onderbreken.*
En om de grenzen te kunnen bewaken wordt er uiteindelijk beslist om de boerenwacht hierbij in te zetten. De 6de juni krijgt de politiecommissaris schriftelijk de opdracht om naar aanleiding van het voorgaande bevel, alle Fransen die via deze stad in het land willen geraken, voor welke reden ook, de grens niet te laten oversteken. Alleen diegenen die een 'passeport' konden laten kijken afgeleverd door de hertog van Wellington zelf, of door de her Fagel of de baron Capellen, mochten nog de grens voorbij.
De Poperingse veldwachters stonden pal.

Op de **11de juni** 1815 – komt er dan ook bij het reglement van de **boerenwacht** een artikel bij:
Bygevoegden artikel aen het besluyt van den 23 maerte litt.
Alle gemeenschap met Vrankryk belet zynde, daer word stiptelyk bevolen dat alle fransche ingezetene komende in deze commune op te brengen naer de hoog wagte om 't hunner opzigte voorders gestatueert te worden.
Gedaen in de meyerie tot Poperinghe den 11° juny 1815

Napoleon die zijn oude regime al snel weer opgepikt had, bracht een leger samen van soldaten die nog in hem geloofden. De Engelse, Nederlandse en Pruisische soldaten staan dan echter al in België, een kwart miljoen man sterk, en de Russen en Oostenrijkers naderen de Rijn en de Alpen al, meer dan een half miljoen man sterk.
Hij weet het wel voor elkaar te krijgen, om binnen een paar weken een leger van een kwart miljoen man op te roepen, maar hij ziet de bui al hangen. Hij ziet nog maar één uitweg en dat is de overwinning. Ondanks zijn hoge leeftijd, hij is zesenveertig, wat voor die tijd oud is, trekt Napoleon op **12 juni 1815** naar België.
Daar wordt te **Waterloo** op de 18de juni 1815 de beslissende slag geleverd die Napoleon verloor. Hij trok zich terug naar Parijs, dat hij op 21 juni 1815 bereikte. Hier werd hij ertoe bewogen afstand van de troon te doen om verder onnodig bloedvergieten te voorkomen.

De 19de juni worden alle verenigingen van Poperinge uitgenodigd om deel te nemen aan de stoet die zich naar de Sint - Bertinuskerk zal begeven om aldaar een plechtige dienst bij te wonen ter ere van de 'glorieuze' overwinning die behaald is. De opbrengst van de offerande en van de schaalomhaling was voor de gewonden.

17 maart 1815 - De huizetjes van Courtois
Aan de heren administrateurs van het weldadigheidsbureau van de stad Poperinghe
Mijne heren
De ondergetekende Joseph Bonaventure Courtois, ontvanger van de administratieve commissie van het weldadigheidsbureau, heeft de eer om u voor te stellen dat hij eigenaar is van twee kleine woningen, tegen elkaar gebouwd en staande op een terrein toebehorende aan de armen, gesitueerd sectie Eeckhoucq, vroeger Zwynlande te Poperinghe, aanpalend in het zuiden en het westen, het bos 'den minister' genoemden in het oosten en het noorden de gronden van het Weldadigheidsbureau, welke momenteel bezet worden door de genaamde Jea Baptiste Plaetevoet, tegen de jaarlijkse pachtprijs van 40 frank 48 centiemen naast de contributie.
En omdat ik mijn liefde voor de armen wens te getuigen, verklaar ik, ondergetekende, om te geven, over te laten en te transporteren, puur en gratis, de genoemde twee kleine woningen aan het weldadigheidsbureau van de stad Poperinghe.
Om deze reden, richt ik mij tot U, heren, U biddende om deze twee kleine woningen te willen aanvaarden en om deze te beschouwen als eigendom van de armen.
In deze hoop, heeft de ondergetekende de eer om U te groeten met de meeste hoogachting en consideratie.
Courtois – Poperinghe de 17de maart 1815

7 augustus 1815 – *Uit een schrijven aan Den Haag leren we dat er te Poperinge 140 boerderijen zijn waarvan de grootste geëxploiteerd worden door 'twee paarden'.*
Er zijn eveneens140 arbeiderswoningen.
In de gendarmekazerne kunnen er 20 man verblijven samen met hun paarden. De gevangenis is onderverdeeld in 8 cellen die elk 'verschillende' individuen kan te 'logeren' leggen.
Er zijn 230 paarden die voor een kar kunnen gespannen worden, en er zijn dan ook 115 wagens. Jaarlijks zijn er 115 koeien die opgesoupeerd worden, 400 kalveren, 130 schapen en 560 varkens. Er is 1 watermolen en er zijn twee olieslagmolens. De gemeente is twee mijlen lang en 6/4 breed. De oppervlakte van de gemeente is 4287 hectaren 16 aren en daarvan is er 1408 hectaren landbouwgrond. 44 hectaren weide, 1100 hectaren bos, 90, 20 hectaren water, 13,20 hectaren met gebouwen, 528 hectaren 'paturage' en 660 hectaren wilde gronden.
De belangrijkste granen zijn tarwe, rogge, haver en paardebonen.

Men teelt ook een belangrijke hoeveelheid hop die tot de best gereputeerde van het land behoort.
Jaarlijks wordt er 6500 hectoliter graan geteeld.
Verder zijn er nog twee lagere scholen die men kosterscholen noemt, één op de Sint Jan Parochie en één op de O.L. Vrouwparochie. Hiervoor zijn er twee onderwijzers die een goede moraliteit hebben. 40 tot 65 leerlingen volgen deze lessen en er zijn er twee die de lessen gratis mogen volgen.
Ze leren daar lezen en schrijven, de Vlaamse taal, het rekenen en ze leren lezen in het Frans.

In 1815 blijkt **Jan Van den Ameele,** eerst onderwijzer te Woesten, op 42 jarige leeftijd, naar de Sint Janskruisstraat nummer 3, bij mevrouw Visayze, verhuisd te zijn. Hij werd hier op de parochie koster en onderwijzer en bleef dit tot aan zijn dood in 1826.
(info: De sint-Gregoriusschool van de Sint Jansparochie te Poperinge in zijn tijdskader – G. Schoonaert – Aan de schreve – 1982 nr. 4)
20 augustus 1815 – De nijverheidssectoren met de meest waardevolle omzet zijn:
15 kantfabrieken met een jaarlijkse omzet van 180.000 fr.
30 kleine weverijen met 120.000 fr
14 brouwerijen met 195.000 fr en
1 lintenfabriek met 112.000 fr.

16 september 1815 – Het college
Het college heeft op dat moment de principaal en twee professoren als leraars. Het aantal leerlingen is opgeklommen tot 62 waarvan er 8 gratis de lessen mogen volgen. De leraars worden betaald door de lesgelden en deels via de stad. De belangrijkste vakken zijn de Vlaamse taal, het Latijn, het Frans, rekenen en aardrijkskunde.
De jaarlijkse 'wedde' van de principaal is 800 frank terwijl deze van de professoren 600 frank is. Het gebouw waar het college zich bevindt is eigendom van de 'dis' en zij krijgen daar een huur van 660 frank voor.

En we leren nu ook de volledige samenstelling van de Poperingse notabelen kennen:
De 'maire' staat niet ingevuld maar dat is natuurlijk nog Pieter Van Merris.
Zijn eerste adunct is Philippe Jacques Debeir, zijn tweede adjunct is Danneel Emanuel N-Benoit. De secretaris is Louis Delbaere. De bediende van de staat is Louis Courtois en de gemeentelijke boodschapper heet Desnick Louis.
De gemeenteraadsleden zijn: Haeghebaert Frederic, Decoester Joseph, Raulé Philippe, Kestier Martin, Weens Jospeh, Vandenbrouke Pierre Louis, Liègeois Jean Baptsit, Debruyn Benoit, Hauwen Jean Bapstist, Dequidt Jean Baptist, Ghelein Jean Jacques, Malbranke Jean Baptiste, Decherf François, Druant Charles, Billiau Jean Bapstist, Lava Benoit, Burdien Jean Bapstist, Vanreninghe Joseph, Baekeroot Hiahinte, Desoutter François, Duflocq Philippe, Veef Guillaume, Danneel Louis, Fraeys Pierre, Vanrenynghe Louis en Desodt Ives.

De 'inspecteur' van de politie is Roche Ignas Charles en Deroo Benoit is de politiecommissaris. Jean Mahieu en Jospeh Danneel zijn de politieagenten. En Jean Verhaeghe en Mouvroy Charles Louis worden 'sergens' van de stad genoemd.
Liègeois Jean Bapstist is de ontvanger van het octrooi. Beugnies Jean Baptist is de 'ambulante brigadier' en Bughin Etienne is de ambulante bediende. Houwen Pierre, Berat Pierre en Duaster Emanuel zijn de bedienden van het octrooi-bureau.
Desodt Jacques is de luitenant van de burgerwacht. Zijn onder luitenant is Ghelein Jean. De kapitein van de compagnie is Desoutter François, zijn luitenant is Deflocq Philippe en zijn twee onder – luitenanten zijn Danneel Lieven en Vanhille Louis.

Op de parochie Sint Bertinus is Lauwers Dominique pastoor en deken. Henri Vanmerris is de eerste onderpastoor en Wullepit David is de tweede.
Op Onze Lieve Vrouw is Charles Verhelst de pastoor, bijgestaan door Vispoel Jacques en Lampens Jacques.
In de 'annexe' van Sint Jan, is Decaesterker Bernard de pastoor en Kupkens Bavo de onderpastoor. Daar heeft dus **E.H. J.B. Cuypkens** de onderpastoor Lemoine opgevolgd. Cuypkens bleef kapelaan tot 1825 waarna hij pastoor werd van Blankenberge en later Zarren.
Jean Baptist Vancostenobel is de vrederechter van het kanton en tevens lid van het weldadigheidsbureau.

De belangrijkste handel van deze stad bestaat uit **hop** die men hier in grote hoeveelheden teelt en waarvan de goede kwaliteit algemeen bekend is, een kwaliteit die beter is dan in alle andere Europese landen.
Er zijn vier jaarmarkten met verschillende soorten vee en waren. De eerste is de woensdag na Quasimodo, de tweede de dinsdag volgend op de zondag volgend op de 2de dag van juli, de derde markt is op de 30ste augustus waar vooral paarden verkocht worden en de vierde jaarmarkt is op de 4de oktober.
De gewone marktdag is op vrijdag elke week en indien dit een feestdag is, op de dag daar voren gaand.

Op de **13 october 1815** geeft de burgemeester de weduwe Misselyn, brouwster, wonende te Poperinge, de toelating om een huis her op te bouwen dat eertijds de herberg 'De Steenen Scheure' was. Het nieuwe huis zal ook tot herberg dienen maar krijgt de naam 'Belle Vue'.

Oktober 1815 - Ryckewaert in aktie

Nog maar net is 'België' bij Nederland gevoegd, of de bisschop van Gent heeft ruzie met de nieuwe koning Willem I.

Men mag immers niet vergeten dat tegen die tijd de bisschop van Gent al bij herhaling in frontale botsing was gekomen met Willem I. Hij had begin augustus 1815, enkele dagen voor de stemming, een hevig mandement uitgevaardigd tegen de nieuwe grondwet voor het Verenigd Koninkrijk, die hij in strijd achtte met de leer en de belangen van de katholieke kerk.
Ook al werd de gedrukte tekst van zijn mandement door de politie in beslag genomen en kregen de pastoors verbod er lezing van te geven van op de kansel, was het gevolg dat praktisch alle notabelen van het bisdom Gent die stemrecht hadden, tegen de grondwet stemden. Ook in de andere provincies stemde een grote meerderheid tegen. Toen Willem toch middel vond de grondwet als goedgekeurd te beschouwen, publiceerde **de Broglie** een Jugement doctrinal waarin hij de onmogelijkheid wilde aantonen voor katholieken om getrouwheid aan die tekst te zweren. Dit had tot gevolg dat heel wat notabelen weigerden een openbaar ambt te aanvaarden, omdat dit het afleggen van de eed van trouw aan de grondwet inhield.
Toen Willem op 25 september 1815 Gent bezocht, waagde de Broglie het om hem publiek de levieten te lezen.
Het antwoord van de woedende koning liet niet op zich wachten. Vijf dagen later kreeg de bisschop het bezoek van een onderzoeksrechter en een substituut die hem in beschuldiging kwamen stellen voor allerhande wetsovertredingen.
Dit belette de Broglie niet zich verder onafhankelijk op te stellen en allerhande daden te stellen die als even zoveel overtredingen van de wet werden aangerekend, zoals de

bescherming van de jezuïeten, de actie tegen de sluiting van het klooster van de Arme Klaren in Brugge of het uitvaardigen van pauselijke bullen die aflaten toekenden.
Vooral dit laatste en zijn contacten met het Vatikaan werden hem zwaar aangerekend, want volgens de Nederlandse regering waren de Pauselijke Staten "een vreemde mogendheid" waarmee een bisschop, zonder toestemming van de burgerlijke overheid geen contacten mocht onderhouden.
Bisschop de Broglie stond voortaan onder bestendige politiecontrole en moest omzichtig te werk gaan in zijn contacten met het Vaticaan. In oktober 1815 stuurde hij zijn vertrouwensman kanunnik **Augustin Ryckewaert** (1771-1836) naar Rome. Op basis van de documenten die hij mee had en van zijn gesprekken, verkreeg hij vanwege de paus een volledige en publieke steunbetuiging aan de Broglie. De regering was woest en een aanhoudingsmandaat werd tegen Ryckewaert uitgevaardigd. De grenswachters kregen opdracht hem op te pakken indien hij zich aan de grens van het Verenigd Koninkrijk aanmeldde. Hij slipte evenwel door de mazen en verscheen begin juli 1816, een paar weken na Triest opnieuw in Gent. Ondanks het aanhoudingsmandaat werden beide priesters verder ongemoeid gelaten. Anders verliep het met de bisschop. Op de inbeschuldigingstelling van september 1815 volgde een grondige instructie van het dossier dat tegen hem werd opgesteld. Toen hij uiteindelijk in februari 1817 voor de rechtbank in Brussel werd gedaagd, nam hij de vlucht naar Frankrijk, om nooit meer terug te keren.
(Info: uit De Romereis van Petrus Triest in 1816 – op www.andriesvandenabeele.net)

En deze vertrouwensman Augustin Ryckewaert, die we al kennen als 'profsesor van het seminarie van Gent, was een Poperingenaar.
Hij was er geboren op de 10de maart 1771en zou in Gent overlijden op 16 mei 1836.
Hij werd priester gewijd op de eerste april 179. na het concordaat werd hij even onderpastoor op de Sint Jansparochie (zie 1803) *te Poperinge en daarna op Sint Bertinus.*
In mei 1806 werd hij al professor in de godgeleerdheid in 't seminarie van Gent en in juni 1814 werd hij 'kanunnik' of raadsheer van het Bisdom. In oktober 1815 werd hij dus naar Rome gezonden waarna hij in 1822 president werd van het seminarie te Gent.
In 1816 verscheen van zijn hand een boekje van 52 pagina's 'Mislukte proef op den dans, ofte bemerkingen over een schandelyk schriftjen, het welk onlangs in't licht gegeven is, onder den naem van den meyer van Bassevelde.' *Het boekje was uitgegeven bij drukker Begyn Judocus te Gent en het enige ons bekende exemplaar zit in het Nederlands Muziek Instituut in Den Haag.*
Verder is er van hem nog een Latijns handschrift van 8 bladzijden bekend uit 1830 met als titel 'Vragen en antwoorden bij cursussen van kerkgeschiedenis, gewijde welsprekendheid, canoniek recht en theologie.' wat in de universiteitsbibliotheek van Gent te vinden is.

3 november 1815 – Aanstelling vleeskeurders
Gezien de vraag van de heer Brion, vleeshouwer in deze stad, om de plaats van vleeskeurder te verkrijgen na het overlijden van Corneel Vandewalle.
Gezien dat de genoemde Brion kinderen heeft en daarbij van goed gedrag en zeden is.
Gezien dat na de dood van Corneel Vandewalle eveneens de plaats van chefkeurder open is.
Besluiten wij:
Art. 1 de heer Francois Brion wordt benoemd tot keurder van het vlees in plaats van Corneel Vandewalle.
Ignace de Beir, *keurder wordt in hetzelfde besluit tot chefkeurder benoemd.*

François Lauwers wordt na het afleggen van de eed, gemeentelijk **zakken- en tonnendrager** in plaats van Louis Pittilioen die overleden is.

Louis Coutteel vraagt toelating **om een 'saline' zoutwinning** – in te richten in een van zijn gebouwen geplaatst op de koer achter zijn huis. Zijn buren verklaarden dat een dergelijk 'etablissement' hen geen schade kon berokkenen. Hij krijgt dus toelating.

Overlijden Cadock

Pierre Guillaume Cadock (°1750 – + 1815) overlijdt. Hij was gehuwd met Dorothée Alexandre van den Broucke en was raadpensionaris te Poperinge en advocaat. Hij bewoonde het huis Ieperstraat nr. 55 – waar nu dokter Sansen woont.
Hij had minstens drie dochters die onder andere naar de Sint Gregoriusschool – de parochieschool van Sint Jan gingen en les kregen van meester Van Duyfhuys.

- Sophie Alexandre ° 24 januari 1780 – huwde in 1809 met Jean Baptist van Hille, schepen en burgemeester te Diksmuide en verhuisde naar daar, waar ze op de 21ste november 1864 overleed.
- Caroline- Amelie ° 18 januari 1783 – huwde in 1806 met Robert Antoine François Peelaert, de vrederechter van Diksmuide. Zij verhuisde ook al naar daar en stierf er reeds op de tweede december 1815.
- Josephine Claire °26 maart 1785, zij bleef ongehuwd maar verhuisde toch naar Diksmuide waar ze in 1859 stierf.

(info: De sint-Gregoriusschool van de Sint Jansparochie te Poperinge in zijn tijdskader – G. Schoonaert – Aan de schreve – 1982 nr. 4)

Volkstelling 1815

In dit jaar werd er een volkstelling gehouden. Poperinge had toen 9173 zielen waarvan er 5168 ouder waren dan 12 jaar. De rest, 4005 waren dus jonger dan 12 jaar.
In de stad woonden er 5168 mensen en op de boerenbuiten, op de hoeken, woonden er 1005. Die hoeken waren, de Oosthoek, de Edewaerthoek, de Haeghebaerthoek, de Lyssenthoek, de Wipperhoek, de Schoudemonthoek, de Helhoek, de Hipshoek, de Eikhoek, de Hamhoek, de Hamhoek en Coppernol en de Peselhoek.
Er waren in totaal 1845 huizen waarvan er 788 op de boerenbuiten stonden.
In de stad waren er 1057 huizen
In de Casselstraat waren er 113 huizen met 597 bewoners. In de Overdam, de momentele Boeschepestraat, waren er 106 huizen en men had hier 538 bewoners. Per huis waren er dus doorgaans 5 bewoners.
Het Babbelaarsstraatje en de Kerkstraat van Sint Berten hadden elk 1 huis.
(Info – Woningen en inwoners van Poperinge 1815 – W. Tillie – Aan de Schreve 1984 – nr. 1)

25 oktober

Robert Southey
Te Poperinge

In de herfst van 1815 bezocht de Engelse dichter Robert Southey de toenmalige Nederlanden, ten minste dat gedeelte dat hij moest doorkruisen om naar Waterloo te gaan. Hij bezocht aldaar het 'bloedveld' en keerde dan zijn koets richting Calais. En op die reis kwam hij over Kortrijk in Ieper terecht. Na één overnachting vertrokken ze ook daar… en we lezen verder in zijn dagboek:

…
De koetsiers waren helemaal niet te spreken over Ypres.

‘C’est une vilaine ville!’ zegde de eene. ‘Hebt gij dan niet goed gegeten?’ klonk het antwoord; waarop hij wedervoer: ‘C’est n’est pas Bruxelles’ en verklaarde dat hij nimmer nog dezen weg zou inslaan met om het even wie.
Onmiddellijk buiten de muren is de streek weiland, eentonig en lelijk. Weldra verbeterde ze en ging er op zijn Engels uitzien. Hopstaken liggen, met riet bedekt, opgehoopt in de velden. De stank van mest was, tijdens deze dagreis, soms bijna ondraaglijk. Gedeeltelijk stond hij in vaten. Het was duidelijk, en men kon het rieken dat hier niets verloren gaat dat nuttig kan gebruikt worden.
De afstanden worden onregelmatig geschat in korte mijlen, lange mijlen en postmijlen. Deze laatste worden, zoals onze postmijlen in Engeland, brekend voor het profijt van de postonderneming. We bevonden inderdaad overal dat de afstand kleiner was dan de aangegevene. De barelen liggen elk een postmijl van mekaar verwijderd. Er zijn geen mijl of zeemijlpalen en wanneer ge aan een wegwijzer komt, duidt die den afstand aan infracties van een post.
Aldus: 204 vers Ypres, 24 ½ vers Poperinge.
De afstand van Ypres naar Poperinge is twee korte mijlen en daar zit ik nu te schrijven bij een comfortabel houtvuur, in een slaapkamer van den Grand Cerf. De haard van deze kamer is zo groot als de haard van een oude hoeve. Wanneer we er toekwamen was hij gesloten door een schouwstuk, groot genoeg om als scherm te dienen voor een rondreizend toneelgezelschap.
De mensen zijn beleefd en inschikkelijk. Ze dienden ons goede koffie op in een oude geblutste en vervormde koffiepot die eens verzilverd was. Maar thans stak het koper er overal door. De kopjes waren van mooi Frans porselein, te Nantez vervaardigd.

Donderdag, 26 oktober.
We ontbeten in de gelagzaal die niet beter ingericht was dan de rest van het arme huis. Er hingen echter enige prenten die, alhoewel pover op zichzelf, voor mij van belang waren wegens hun onderwerpen. Ene, die als titel droeg ‘La Lionne reconnaissante’ stelde de leugenachtige geschiedenis voor van de vrouw van Buenos Ayres, die door Charlevoix verteld wordt op gezag van ik weet niet welken fabulist van dezelfde aard. De andere plaat verbeeldde een waarachtiger verhaal, een moeder die op haar knieën valt voor een leeuw die losgeraakt was in de straten van Florence, en hem smeekt haar kind te sparen. Boven de schouw hing een gegraveerd portret die daar waarschijnlijk prijkte sedert den tijd dat het uitgegeven werd en die nu een lange reeks droeve herinneringen opriep. Het was het portret van Elisabeth Philippe Marie Hélène de France. Soeur de Monsiegneur le Dauphin, nee à Versailles le 3 mai 1764.

De kerk van Poperinge is zeer bouwvallig. Men herstelt nu de binnenzijde en de metsers gingen, tot mijn verwondering, met hun werk voort tijdens de mis, alhoewel de kerk zo vol volk was als de bevolking van de stad liet verwachten. Een vlakke grafsteen van de vloer der kerk lag in de straat. Ik bemerkte er een te Courtrais, die voor de bestrating diende. In Engeland lopen we er onverschillig over in kerk of kerkhof. Dit zou niet gebeuren indien we ze aldus oneerbiedig in de straat gelegd zagen. Maar Forbes zegt ons dat hij, gedurende zijn hechtenis, grafstenen zag in Frankrijk, die uit een afgebroken kerk gehaald waren, en als tafels dienden in een openbare theetuin.
De armste steden waardoor we trokken, waren nooit zonder een winkel van een zilversmid. Er zijn er drie of vier in deze schamele plaats, zo verspreid en algemeen is het gebruik van kleinoden.

De koetsiers zeggen ons dat de vrouwen niets van de jonge Engelse officieren moeten hebben wegens hun onbeleefdheid en ruwheid, maar dat ze de Pruisen vrezen. De enen zijn onhoffelijk, de anderen brutaal. Hier te Poperinge hebben de Pruisen nochtans een goede reputatie nagelaten. Ze betaalden voor alles en gedroegen zich goed. De Engelsen zijn over 't algemeen te 'brusque', zegt sir Cochee. Ze gaan een huis binnen alsof het van hen was. Hij liet opmerken dat er twee soorten mensen zijn, waarmee het heel onaangenaam reizen is – de parvenus, en de kerels die, niets bezittende en niemendal thuis zijnde, naar het buitenland trekken en zich een air geven.
Een van onze paarden geraakte hier mank, daar het zich al te zeer inspande uit ongeduld om achter den zware wagen te stappen. Het kostte heel wat moeite om een ander te vinden.
We passeerden ettelijke beetvelden, gevolg van Bonapartes continentaal systeem.
Hopstaken worden veel zorgvuldiger opgeborgen dan in Engeland. Ik denk dat ze dienvolgens veel langer moeten meegaan. Een twaalftal staken rechtop in de grond om een parallellogram te vormen, waarbinnen de andere in de lengte gelegd en dan met riet bedekt worden. Deze hopen zien er uit als even zoveel hutten. …
En zo reed Southey naar 't Kappeltje de grens over om over Bergues en Grevelingen tot in Calais te geraken waar hij de boot naar Engeland kon nemen.

19 november 1815 – Het Pestestraetje
De adjunct in functie van burgemeester van de stad Poperinge, West-Vlaanderen;
Gezien de vraag van de heer Eugene Vantours, koopman vellellooier, wonende binnen deze stad, om een schuur te mogen oprichten op het uiteinde van zijn terrein, achter zijn huis, uitgevende op het Engelstraatje en aangrenzend aan de poort, de weg, genoemd Pestestraetje, om de toelating te verkrijgen om hiertoe de genoemde poort en 4 roeden grond, te gebruiken, op voorwaarde van een jaarlijkse retributie te betalen ten profijte van de stad.
Overwegende dat deze weg geen enkel publiek nut meer heeft, en dat er geen ongemak zal ontstaan wanneer deze poort niet meer in gebruik is;
Geven we de heer Eugene Vantours, de toelating deze grond te gebruiken mits een jaarlijkse retributie van 1 frank, te betalen op de eerste november.

De kas is leeg

23 december 1815 - Gemeenteraadszitting van de stad Poperinghe – West-Vlaanderen

Het is de adjunct die de taak van de burgemeester overneemt en men komt samen omwille van de brief van de heer Provinciegouverneur gedateerd 24 november. En dit om te delibereren over de onkosten die veroorzaakt zijn zowel door het bemeubelen, het voorzien van levensmiddelen en de reparaties die dienden te gebeuren aan de rijkswachtkazerne binnen de stad. Hiervan zijn verschillende staten opgemaakt.
De gemeenteraad onderzoekt deze staten. Alle schuldeisers zijn reeds op voorhand door de stad zelf betaald geworden. Verder constateert men dat de stadskas, ten gevolge van de oorlog volledig leeg is.
En vandaar dat de gemeenteraad de gouverneur vraagt om deze onkosten te willen betalen. De totale som is: 851 frank 34 centiemen.

Lambin Jean Jacques *was een Ieperse dichter uit het begin van de 19de eeuw, die in de traditie van zijn voorgangers rederijkers de pen hanteerde. Van hem vonden we een aantal gedichten in het Iepers stadsarchief.*

De vriendschap

De vriendschap die den tegenspoed
En leed en onheyl kan verzachten
Heeft klem op een opregt gemoed
Wyl zy de vreugd leent nieuwe krachten
Door haer word de behoeftigheyd
Bevryd van wederwaerdigheden;
Zy troost den sterfling toen hy schreyt,
door dwang in stuyvende asch vertreden.

Schoon men somtyds haer zoet versmaed
Is't goud by haer niet op te wegen
Zy is den steun van volk en staet
Door haer word eere en luk verkregen:
Zy is den toetsteen van de deugd,
Op wie regtschaepen zielen doelen,
De baek van ouderling en jeugd,
En doet elkeen haer gunst gevoelen.

Ja, ze is een onwaerdeerbaer goed
Haer nyt moet aen elkaer behaegen
T'is zy die trouw en liefde voed
En bly helpt ramp en smart verdragen
Zy baert genoegen, vrede en rust
Het eenig doelwit van elks wenschen
Zy is de hope, heul en lust
Van deugdzaeme en geringe menschen

Haer glans en zilverblank gewaed,
Doen haer gulhartigheyd door straelen
Medoogen blinkt in haer gelaet
Die waere godvrugt af kan maelen.
Zy stelpt de droefheyd die ons drukt,
En troost staeg ouderlooze weezen,
die voor haer tempel nederbukt
moet voor geen slag van 't noodlot vreezen.

Zy woont veel in de leemen hut
Wars van 't gewoel en gulde daken
T'is zy die land en volk beschut
De kragt van Mavors dolk te smaeken
Zy dempt den tweespalt en den haet
Doet eendragt als den ceder groeyen
Mogt zy, dichtlieven Mecenaet,
Voor altoos by de Belgen bloeyen!

Ypre – 27ste augustus 1815
Beschryft in heldendicht –

De manhaftigheyd der Belgen

Opheldering

Kon Maros elpenlier, door haer verhevne toonen
Aneas heldenmoed met krygslauwrieren kroonen
Heeft zy, op Troyes puyn der Grieken dapperheyd
Op vleuglen van de Faem by Simoïs verbreyd
Een ed'ler doelwit jaegt het dichtvuer in myne adren
Gy Belgen! Waerdig kroost van uw doorluchte vadren
Wier vroomheyd paelen stelde aen Romes Adelaer,
Ik waege uw heldendeugd, voor 't vaderlandsche altaer,
In spyt van 's vyands wrok, een eerkrans op te draegen.
Europe zag de urste aen den gezichtkring daegen,
Het lagchend heyl had rees zyn zegevaan geplant,
Slechts had de vredezon uyt 't grasryk Belgenland
De nev'len van de kryg verdreven door haer straelen,
Wanneer den bloedhond Mars, verhard door 't zegepraelen,
T'rijk, nauwelyks gesticht, deed beven voor zyn staf,
En dreygde Nassaus kroon te storten in het graf
Den geessel van 't heel Al, geteeld in 's afgronds kolken,
Een tweeden Avila, den schrik van vorst en volken
Had door verraed 't bestuer van grooten Klovis ryk
Verweldigt door de vlugt van konink Lodewyk:
Zyn heerschzucht sloeg het oog op Neerlands milde zoonen,
Een beek van purper bloed mengt zich met 't vocht der stroomen;
Reeds dryft een onheylswolk rond Willems gulden troon,
Wen de kloekdaedigheyd van zyn roemryken zoon,
Groot in het krygsgevaer, als voormaels Alexander,
Op 't siddrend slagveld plant der Belgen zegestander,
Terwyl 't verbonden heir des vyands reuzenmagt,
Door roofzucht aengevoerd, ten ondren heeft gebragt.
Gelyk het morgenrood verschynt aen de oosterkommen,
Een nakende oog ontrekt de duysterheyd en schimmen,
O Belgen! Aldus rust uw heldre gloriezon
Op't achtbaer heldenspoor van veldheer Wellington,
Gy vlocht een lauwertros aen Neerlands zegevaenen,
Die Mavors kluystren kan vreest voor geen staetsorkaenen,
Regtschapen oorlogsdeugd trotseert het glimmend zwaerd,
Daer de kleenhartigheyd, die schrik met wanhoop paert
Zich niet bekreunt wen zy ziet land en steên verdelgen….
Ontzagchlyk heldenvolk, manhaftig en kloeke Belgen!
Van uw standvastigheyd gewaegt den Sabisvloed,
Wiens schuymend nat, gekleurd door 's vyands gudsend bloed,
Zich met het zilver vocht der snelle Maes gaet menglen,
En zyne waterkroon aen haere bloemen strenglen.
Ja, daer waer Gonzales verwon door zyn beleyd,
Daer wierd uw heldenmoed gewyd aen de eeuwigheyd
Geen edler daed kon u de onsterflykheyd verwerven,

T’is groot, ’t is loffelyk voor ’t vaderland te sterven,
Niet min roemwaerdig is’t te stryden voor den staet,
Wanneer ’t geweld zyn klauw aen kerk en vryheyd slaet.
Uw naem, O Belgen! Leeft in der geheugnis tempel,
Nooyt treed lafhartigheyd verwaend op zynen drempel,
Den roem verstrekt alleen de heldendeugd tot loon
Ja, dappere krygslien, ja, gy zuylen van den troon,
Door uwe zegeprael in Fleurus vlakke velden
Gerangschikt in de rij der onversaegde helden,
Een pronkzuyl van Altase, werd aen u toegewyd,
Die ’t alvernielend roest en ’t schelden van den nyd
Uw vroome daên ter eer, alle eeuwen zal verdueren.
Juych, volkryk Vaderland, ontsteek thans vreugdevueren;
Dat uwen helderoem alom verheerlykt zy
Op de asch en stuyvend puyn der norse dwinglandy.

Ypere – 1 octobre 1815 – Beschryft in een lierzang
De wasschersen aen de kuyp of de byttende zeepe.

Weg naelde en draed en oude lappen,
Ik vatt’ de lier van Orpheus aen,
En zing hoe ik laetst by het klappen
Van twee wasschersen stil bleef staen;
Terwyl de een by de kuype aen’t wryven
Den lof zong van mejuffer Tryn:
Ik dacht ’t is eygen aen de wyven
Van niet te kou van tong te zyn.

De zeep, de zeep, riep oude Griete
Die vuyl en vlek verdryven kan,
Door wie’k een lekker brok geniete
En somtyds drinke een goede kan’
De zeep doet duyzend wonderheden,
Zy reynigt rokken, hemde en broek,
En zelf, ten spyt der goede zeden,
Zy zuyverd Karolynes doek.

Jij, sij! Riep Agnes, staek uw mallen,
Laet dit lief meysje voor haer prys,
Is deugd haer niet ten deel gevallen,
Die wilt is toch niet altyd wys.
Geen mooye kleêrs, noch gouden ringen
Verschaffen oordeel of verstand:
Wat ziet me er vele kreupel springen,
In schyn de regtste van het land.

’t Was altyd zoo, ’t zal altyd wezen,
zey moeder Griet, myn goede Agnes!
‘k Heb in een kwezels boek gelezen,
Dat is niet altyd een goede les

Een meysje kan tot eer verwekken….
Maer, maer, den duyvel ’t geeft my niet,
Wassche ik maer uyt de vuyle vlekken
Die men in Lysas rokje ziet.

‘k ging heen, vermoeyd van al die prullen
Als Agnes riep: Vriend nog een woord!
Let op hetgeen wy zeggen zullen:
Hebt gy niet van den geest gehoord
Die klimmende over muer en daken
Zyn broek scheurde en een priegel kreeg?
Maer ik die vrees voor spookezaeken,
Liet de wasschersen daer, en zweeg.

Nummer 93 Doos Gazette mei 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Siet de saeck is soo gelegen
Waer men iemant gunste biet
Daar is straks des heeren seghen
Milt te gheven aremt niet
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 430 lezers

Beste abonnee

In eerste instantie wil ik al diegenen bedanken die mij proficiat gewenst hebben met ‘mijn klop’ van het gulden hamerken, zoals sommigen het verwoordden. En ik hoop dat al diegenen die aanwezig waren bij de uitreiking zich geamuseerd hebben.

Foto: Francine Osteux
Bij de uitreiking van ’t Gulden Hamerke te Brugge, van links naar rechts:
De heer **Paul Vanneste**, de voorzitter van het Hamerke, de vereniging voor brouwerijgeschiedenis die de uitreiking organiseerde.
Naast hem, Gouverneur **Paul Breyne**, die als ‘halve’ Ieperling, hij is uiteindelijk van Voormezele, met veel plezier de trofee uitreikte aan een Poperingenaar.
Joris Vanderveken, de voorzitter van het Hopcomitee van de Hopduvel te Asse, die de laudatio voor zijn rekening nam.

Dan het feestvarken, **Guido Vandermarliere**, hophistoricus bij de gratie gods, auteur en samensteller van verschillende werken over de hopgeschiedenis, met in het bijzonder de 'Kroniek van de Poperingse hoppeteelt 1800 – 1914'.
Naast hem de hopprofessor **Denis Dekeukeleire**, fervente lezer van alles wat met de hopgeschiedenis te maken heeft en dus ook van de werken van Guido Vandermarliere.
En naast hem staat **Annemie Declerck**, secretaris van de Keteniers en mede-auteru van de inventaris van het onroerend hoperfgoed met in het bijzonder de hopasten.

Foto Francine Osteux
Nog een foto van de viering. Zoals men kan merken is er eentje die de lippen reeds aan het bevochtigen is. De Poperingse schepen Marleen Baelde geniet opmerkelijk van een Brugse Zot, het moeten niet altijd Poperingse zotten zijn!

Nu mijn rubriek van Poperinge in de Franse tijd ten einde is, ga ik drie nieuwe rubrieken inlassen.
Ten eerste ga ik rond 'den Grooten Oorlog' oude foto's en tekeningen opnemen. Een soort foto en prentenrubriek met hier en daar wat commentaar. Iedereen die op dit vlak iets liggen heeft, mag gerust iets insturen, we zien wel waar we geraken
En ten tweede zal ik wat grasduinen in de oude posten van de oude stadsrekeningen van de stad Poperinge, soms zitten daar toch echte verrassingen tussen.
.
En ten derde , zal ik een rubriek inlassen onder de titel 'Poperinge in de 18de eeuw'.
Zoals de aandachtige lezer misschien nog wel weet, had ik voor 2010 mij voorgenomen om mijn werk 'Poperinge in de Oostenrijkse tijd - 1713 – 1744' te proberen rond te krijgen, wat me ondertussen gelukt is. Ik heb dus een goeie 800 bladzijden uitgetypte documenten uit de 18de eeuw samen zitten. Dat is zoveel dat ik er drie boeken van gemaakt heb en die kosten mij bij de drukker 15 Euro per boek.

Ik ben niet van plan dit werk uit te geven. Bij een uitgave verwacht de Koninklijke Bibliotheek te Brussel gratis twee exemplaren te krijgen, en het Stadsarchief te Poperinge vindt eveneens dat zij een exemplaar gratis moeten krijgen.
De overheid subsidieert hier niet, ze eist juist geld.
Samen zijn dat drie exemplaren, dus tel uit: 45 Euro maal drie is 135 Euro.
Het zijn heel eenvoudige uitgaven, en als ik mijn winstmarge met 2 Euro zet, dan moet ik 67 boeken verkopen om er aan uit te geraken, wat natuurlijk met dergelijke archivalische uitgaven nooit lukt. En dan zijn er nog mensen die vinden dat ze er één voor niets moeten krijgen!
Dus mijn conclusie is vlug getrokken, ik zal deze boeken zeker niet uitgeven want ik zie geen enkele reden waarom ik mij in de schulden zou steken. En ik ben niet de enige die deze conclusie trekt.
Wanneer een uitgave niet op glanzend papier kan met veel foto's en uitgegeven door een echte uitgeverij met een ruime distributie, mag men het vergeten om zijn onkosten terug te kunnen verdienen.
Dus ik zal mij beperken met een paar brokken en stukken uit 'Poperinge in de Oostenrijkse tijd' in 'Doos Gazette' op te nemen.

Uit de Gentse almanak 1715

Mey - *Mei*
Een ieder is nu bly, soo menschen als oock dieren
Een ieder is nu blij, zo mensen als ook dieren
De voghels hoort men nu, seer lustigh tierelieren
De vogels hoort men nu, zeer lustig tierelieren
De jonghmans planten nu den aengenaemen mey
De jonge mannen planten nu de aangename mei
En singhen in dees vreught een lietjen tusschen bey
En zingen in deze vreugde een liedje tussen bei

We hebben verschillende interessante reacties van lezers gekregen, die we jullie zeker niet *willen onthouden. We beginnen dan ook met het vervolg op 'onze' Victor van Proven. Het woord is weer aan* **Kristof Papin.** *Om deze interssante discussie goed te kunnen volgen, neemt hij eerst de vorige opmerkingen van Aimé Smeyers weer over.*

Een reactie op het geval St.-Victor in Proven

De reactie van Aimé Smeyers, molinoloog en heemkundige vraagt een reactie van onzentwege.
Wat betreft "het geval Proven" van Drs. Kristof Papin.
Wat een warboel. En alles behalve "spijkerharde" bewijzen.
Vermoedens, opengelaten mogelijkheden, geuite persoonlijk ideeën, Neogotiekers die zomaar beschuldigd worden de heiligenlevens niet te kennen, verdenkingen van Belgicisme, bewandeling van pistes, aannemingen, voorkeuren, en, natuurlijk, verdachtmakingen van politiek van de Kerk…
Maar wetenschappelijk, geen enkele bron, geen enkele verwijzing… Zo zou ik graag vernemen welke bron de auteur toelaat te beweren dat "de heilige Victor van Xanten ook als patroon van de molenaars wordt opgevoerd".
Voor de band tussen Sint Victor van Marseille, diens marteldood, de oprichting van de abdij te Marseille en de band van deze met de oprichting van de abdij in Parijs ("de link Marseille-

Parijs"[sic!]), verwijs ik Drs. K. Papin alvast naar: Jean-Claude MOULINIER, *Saint Victor de Marseille – Les récits de sa passion, Studi di Antichità cristiana pubblicati a cura del Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana XLIX bis*, Città del Vaticano, 1995, 662 p. (met opgave van eerder onuitgegeven bronnen + uitvoerige bibliografie). In de beschrijving van de marteldood van Sint-Victor van Marseille (die ongeveer altijd dezelfde is ongeacht welk manuscript en welke versie we raadplegen) is daar, sinds de eerste teksten, sprake van verbrijzeling tussen molenstenen, wat de uitleg is voor het patroonschap van de molenaars. Het is wel zo dat Sint-Victor daar geen monopolie over heeft: in de Oudheid waren er al beschermers van molenaars (zie: Paul SEBILLOT, *Légendes et curiosités des métiers – «Les boulangers*», 1894, p. 22-23). En er zijn tientallen andere "molenheiligen" bekend (zie o.m. Dr. Paul HUYS, *Molens in Veelvoudig Perspektief – Verzamelde molinologische opstellen*, Gent, 1993, 62-74.). Maar Sint-Victor van Xanten is daar nergens bij vermeld. In Xanten zelf wordt een rijke en prachtige "schat van Sint-Victor" bewaard: enig molenattribuut of element dat aanleiding zou kunnen geven tot een patroonschap van molenaars, is daar niet bij te vinden.

Ik moet de auteur toch vragen mijn reactie goed te lezen.
In eerste instantie heb ik de verschillende mogelijkheden op een rij gezet naar de naamgeving van onze parochies en dit aan de hand van de lokale voorbeelden. Een naamgeving komt niet zomaar uit de lucht te vallen. Als eerste mogelijkheid opperde ik dat het de abdij van Roesbrugge en bij uitbreiding de abdij in Terwaan is die voor de naamgeving heeft gezorgd. Enkel stelt deze anders zeer logische redenering ons voor een groot probleem. Hoe is het te verklaren dat deze abdij in Terwaan die talloze altaren bezat, nergens anders de naam van de H. Victor heeft geïntroduceerd?
We stipten aan dat in gans het bisdom Atrecht er geen enkele kerk (er zijn er 430) aan de H. Victor is toegewijd (Bernard DELMAIRE*, Le diocèse d'Arras de 1093 au milieu du XIVe siècle. Recherches sur la vie religieuse dans le nord de la France au Moyen Age*, Mémoires de la Commission départementales d'Histoire et d'Archéologie du Pas-de-Calais, t.XIII, Arras, 1994). Ook de liturgische kalender voor dit bisdom (10de-14de eeuw) zwijgt over deze heilige (Bernard DELMAIRE, *o.c.*, p. 354-365). En dat is toch bijzonder vreemd. Op basis van het werk van Ernest LOTTHE, *Les eglises de la Flandre Française* (2dln. I. *Au Nord de la Lys*, II. *Territoire de l'ancienne Châtellenie de Lille*) moeten we eveneens vaststellen dat er geen enkele kerk aan deze heilige toegewijd is!
Er is een uitzondering: de St.-Julius en Victorkerk (gesticht in 1045) in Lillers, de mooiste Romaanse kerk in de ganse streek. Er is maar één Heilige Julius, de 35e paus van Rome (+352) zodat we mogen aannemen dat de daar vermelde Victor ook een paus is die heilig werd verklaard.
Ik blijf met de vraag zitten hoe Victor in Proven is aanbeland. Daarop geeft dhr. Smeyers geen antwoord. Régine PERNOUD, *Les Saints au Moyen Age. La sainteté d'hier est-elle pour aujourd'hui?*, Parijs, 1984, p.322 schrijft over Victor het volgende: '*Le culte du Saint est attesté non seulement à Marseille, Paris, mais aux Pays-Bas, à Bruxelles, Malines où se multiplient à la fin du Moyen Age les couvents de Victorins'*.
De *Pays-Bas* zijn Nederland en Mechelen en Brussel liggen tot nader order in Brabant en geen Vlaanderen. Bovendien geeft ze voor deze uitspraak geen verdere bronvermeldingen.
En de in Nederland gevierde Victor, is dat niet Victor van Xanten?
Bij molens wordt inderdaad naar Victor van Marseille verwezen, maar de kerken lijken naar Xanten te verwijzen. Xanten ligt op geen 50 km van de Nederlandse grens (in Duitsland nabij Kleef). Het Land van Kleef !
Tot in de 19de eeuw volledig Nederlandstalig, maar thans Duitsland en Duitstalig (Wim en Wiro VAN HEUGTEN, Land van Kleef, Ieper-Mijndrecht). Er is geen streek uit het

voormalige Duitsland die zo'n sterke historische banden heeft met Vlaanderen en met…. Roesbrugge. Telgen uit de familie van Hoorn (van 't Couthof) en van Kleef trouwden met elkaar. De link is gelegd. De heerlijkheid Roesbrugge was in handen van de familie van Kleef! Kan daar geen link gevonden worden?
Het enige probleem dat zich stelt is dat we over de kerk van Proven (en de naam) geen gegevens hebben tot in de 16de eeuw. Voordien: niets.
Is het mogelijk om op basis van iconografisch materiaal uit de 17de-19de eeuw uitspraken te doen over de oorspronkelijke patroonheilige van een kerk?
Ik stel mij overigens de vraag: vanaf wanneer is de H. Victor de patroonheilige geworden van de molenaars? Tijdens de middeleeuwen werd de H. Victor van Marseille (feestdag 21 juli) overigens aanbeden door de vissers (de ligging zal daar wel niet vreemd zijn aan geweest). En is het omdat Victor van Marseille de patroon is van de molenaars dat daarom alle Victors die van Marseille zijn?
Het *Martyrologum Romanum* vermeldt meer dan 35 Victors!
Toch is de Sint-Victorskerk de enige kerk in (Belgisch) Vlaanderen toegewijd aan deze heilige. Over deze zaak van de patroon der molenaars zie de bijdrage in *Ons geestelijk Erf*, jg.30, 1956, p.429. 'Van de 35 Victor's die in het *Martyrologium Romanum* vermeld staan worden er 2 aangeduid als de patroon der molenaars, maar vooral St.-Victor van Xanten'.
In de populaire literatuur over de molenheilige wordt inderdaad steevast Victor van Marseille als dé molenheilige naar voor gebracht en dat omwille van zijn marteldood (men poogde hem tussen twee molenstenen te verpletteren, wat mislukte en men hem uiteindelijk moest onthoofden).
Dat er zoveel Victors zijn heeft natuurlijk zijn reden. De naamgeving 'overwinnaar' is een product van de kerk die zijn overwinning op de ongelovigen in de verf moest zetten. Het moet zowat de meest voorkomende naam zijn bij de martelaars van de heilige roomse kerk. De concentratie van de namen rond het jaar 300 bevestigd dit duidelijk. En dus blijft het een moeilijke geschiedenis.
In Nederland is de naamgeving Victor voor kerken veel belangrijker. Xanten ligt op 50 km van de Nederlandse grens. Marseille ligt meer dan 1000 km verder.
De heiligenkalender van Trier en Rome geeft Victor zijn feestdag op 21 juli.
8 mei, datum waarop in Proven voor 1900 de patroonheilige werd gevierd, is een probleem, want in mei is het enkel in het bisdom Utrecht dat een Victor op 14 mei werd gevierd, of tenminste op de officiële kalender stond. Welnu, deze 14 mei is de begrafenis van de heilige Victor de Moor of van Milaan. Hij stierf op 8 mei. En in Utrecht. Dus geen Xanten noch Marseille maar Milaan ?
Kristof Papin

Bachten de kupe

Van **Rik Sohier** *van Poperinge, kreeg ik het volgende mailtje, met deze twee bemerkingen:*

Dag Guido,
Je schrijft in je laatste gazette dat 'bachten de kupe' het gebied is achter de IJzer. Niet helemaal waar. Het is het gebied waar men 'bachten' zegt tegen 'achter' en dat is veel ruimer. Het heeft in de oorlog 14-18 opgeld gemaakt door de Vlaamse soldaten van verderop die hoofdzakelijk in het gebied achter de IJzer lagen en die hun was lieten doen door burgers en er uiteraard voor moesten betalen. Mijn nicht van Krombeke, Maria Marchand, waste ook voor de soldaten.
Sommigen vonden dat soms iets te kostelijk. De 'wosschegen' repliceerden daarop als volgt: ' je moed ier eerst è kee euren stoan wryven bachten de kupe op julder vuule kulten'.

Toen ik douanier was in Antwerpen en zei dat ik van Poperinge was zeiden de oudere douaniers spontaan 'ah ja, van bachten de kupe'.

Je spreekt ook ergens over ' 't Kappeltje'. Nog zo'n neologisme. Ik ben van die streek uit de Bergenstraat , niet ver van het kantoor, en heb nooit, maar dan ook nooit horen spreken van ' 't Kappeltje'. Altijd van 'Kappeltje'. Maar de ene 'schrijvelaar' neemt dat over van de andere zonder zich af te vragen of dat wel juist is en zo rolt dat woord verder en wordt het gemeengoed. Maar dat is dan geschiedkundig niet juist. We proberen toch de geschiedenis zo correct mogelijk weer te geven. Hetzelfde met de 'schreve'.
't Is maar dat je het zou weten.

Fort Knocke

Van **Franz Denys** *kreeg ik de volgende reactie op mijn artikel over het Fort Knocke.*
Beste Guido
goed uw uitgebreide doos-gazette van april ontvangen
Ik heb enkele verbeteringen en aanvullingen.
Over het fort de Knocke en Simon de Rue. Deze man was geboren te Oostkamp bij Brugge.
Als veroveraar van het fort bestaan er nog twee andere versies. In de ene versie zou hij verkleed als boer en met een helper zich 's morgens aangemeld hebben in het fort, dragende een grote mand met okkernoten. Na de bevelhebber gegroet te hebben, wachtte hij tot alle soldaten in het gelid stonden voor het appel. Dan Liet hij zijn mand okkernoten los en deze rolden overal rond op de binnenplaats van het fort. De soldaten liepen rond om de noten op te rapen. Toen stormden zijn mannen het fort binnen en veroverden het.
Een andere versie, zonder okkernoten, verhaalt dat hij op een morgen, voor het appel, het fort veroverde door de schildwacht te doden en met zijn handlangers binnen te dringen.
Simon de Rue werd kolonel in het Hollands leger en genoot er de wedde. Hij werd dus rijk !!
Ik meen te weten dat ik deze gegevens reeds heb gepubliceerd in Biekorf.
Van A. Ryckewaert is geweten dat hij ook kandidaat-bisschop was van het bisdom Gent.
Hij werd het niet omdat zijn sociale afkomst, een boerenzoon, niet hoog genoeg werd geschat ! Hij schreef ook een boekje in 1814 over de politieke toestand van het land en tegen de "protestantse" indringer Willem van Oranje een pamflet: "Samenspraek tussen eenen pastor en zijn parochiaen" . Talrijke exemplaren van dit boekje worden in het universiteitsbibliotheek van Gent bewaard. zie mijn bibliographie van de voorgeschiedenis van het college.
Voor de rest : interessant nieuwtjes over het jaar 1814-15
Vriendelijke groet,
Franz Denys

Poperinge in de Oostenrijkse tijd
Karel Grimminck

Nog niet zo lang geleden verscheen er een boek onder de titel 'Sint – Jacobs Ieper – een vergeten monument – een parochie om te onthouden' van uit de erfgoedcel Ieper.
Het geheel stond onder redactie van Kristof Papin, maar het hoofdstuk dat ons hier in het bijzonder interesseert is van **Klaas Blijlevens** en heeft als titel: De pastoor – kluizenaar Karel Grimminck (1676 – 1728).
Karel Grimminck is immers geboren op de Sint Jacobsparochie te Ieper.

Klaas Blijlevens geeft een situering in de tijd en haalt Jan Louagie aan die schrijft: ‘Karel Griminck wordt dus in de Spaanse Nederlanden geboren, brengt een groot deel van zijn leven door onder Frans bewind en overlijdt in de Oostenrijkse Nederlanden. ‘
De mysticus Grimminck kreeg als lijfspreuk: ‘Gode is’t Al, de reste en is niet.’
Klaas Blijlevens heeft zich goed gedocumenteerd vooraleer hij aan dit hoofdstuk begon.
Hij haalt Petrus Danes aan die reeds in 1729 een eerste biografie in het Vlaams schrijft over Grimminck en tevens Joris Devos, die in Kaaster zeven jaar kapelaan was met Grimminck als pastoor. Deze Devos begon op eigen initiatief, en later in opdracht van de bisschop aan een ombangrijk onderzoek over Grimmincks leven. Tot een publicatie is het echter nooit gekomen.
Klaas schrijft dat Grimminck zelf veel geschriften heeft nagelaten, zowel in het Vlaams, Frans en in het Latijn, maar geen enkele tekst verscheen ooit in druk. Zijn werken zijn zeer verscheiden van aard: dogmatische opstellen, moralisterende geschriften, beschouwingen en gebeden, vier leefregels, zijn retraitenotities en 85 brieven.
Het dossier van Devos is het omvangrijkste en belangrijkste. Dit raakte echter in de loop der tijden verspreid. Het bestaat uit acht bundels die bewaard worden in het grootseminarie te Brugge. Het resterende deel van dit dossier zit in de universiteit van Gent (Hs. 1584).

In de loop van mijn archiefstudie ‘Poperinge in de Oostenrijkste tijd’ kwam ik Karel Grimminck ook tegen en het is dit handschrift van Devos dat ik zelf in Gent ben gaan bekijken en waar uit ik een aantal gegevens heb geput voor het onderstaande artikel.

12 november 1728 - Karel – Lodewijk Grimminck sterft

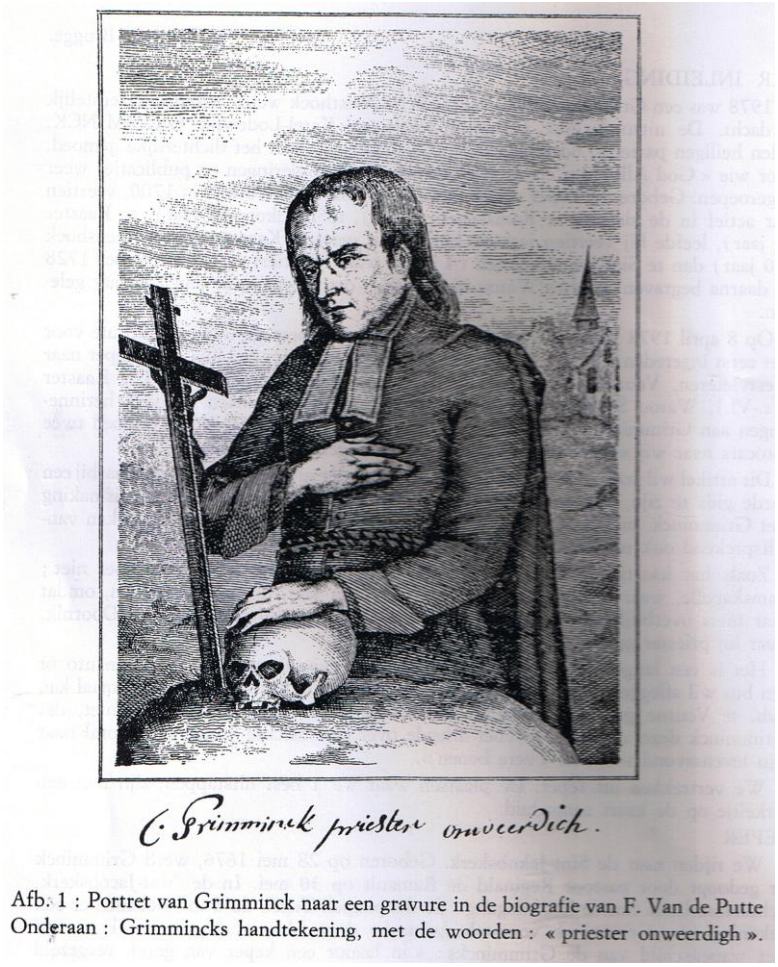

Afb. 1 : Portret van Grimminck naar een gravure in de biografie van F. Van de Putte Onderaan : Grimmincks handtekening, met de woorden : « priester onweerdigh ».

In ‘Aan de Schreve’9 de jaargang – 1979 – vr. 3 – Schrijft **K. Berquin** *een artikel over Karel Lodewijk Grimminck die op de 12de november 1728 gestorven is.*
Ook Gilbert Ackaert en Omer Doise nemen in hun ‘Geschiedenis van Sint Jan ter Biezen’ een hoofdstuk over Grimminck op.
Grimminck was een uitzonderlijke persoonlijkheid, schrijft Berquin. Hij werd ‘den heiligen paster genoemd, boeteling, mysticus, kluizenaar me het dichterlijke gemoed, voor wie God alles was en de reste niet’.
Hij werd te Ieper geboren op de **28ste mei 1676.** *Het gezin Grimminck telde 7 kinderen maar in 1693 zijn de vader en moeder, met 5 kinderen dood. Alleen Karel en Marie Françoise, zijn zus blijven in*

leven. Zij worden bij zijn tante te Veurne opgevangen. Als kind ging hij op vakantie bij zijn heeroom, Pastoor Verbare te Rekspoede. In zijn tuin bouwde de jonge Grimminck hutjes om kluizenaar te spelen.
Na zijn college volgt Karel de lessen in de filosofie te Dowaai en dan theologie te Ieper.
Hij werd priester gewijd op de 5de juni 1700, dus 24 jaar oud.
Op de 24ste oktober 1700 gaat hij als kapelaan naar Ramskappelle, op de 3de juni 1702, vertrekt hij als pastoor naar Zuytcote en in 1709 wordt hij pastoor te Kaaster.
Er volgt een tijd van hongersnood, oorlog en besmetting,, zo schrijft Ackaert. Grimminck werd in 1712 aangetast door ziekte en berecht. Na drie manden ziekte en rust te bed, geraakt hij opnieuw te been, maar hij is verouderd.
Op de 28ste juli 1714 dient hij zijn ontslag in als pastoor en blijft tien jaar als kluizenaar wonen te Kaaster op de Thieuwshoek.

In de afdeling 'handschriften en kostbare werken' van de universiteitsbibliotheek te Gent, bewaart men een handschrift onder nummer rug01:000839788
En met als titel: 'Saecken dienende tot het beschrijven van het leven van den eerweirdighen heere Carlus Grimminck, pastor van Caester'.
Dit is blijkbaar een bundel getuigenissen en verslagen die door de kapelaan Devos, in opdracht van de bisschop van Ieper, opgesteld zijn, beginnend direct na Grimmincks dood, dus in 1728 – 1729. De laatste getuigenissen in deze bundel dateren uit 1749.
Uit deze bundel halen we de volgende getuigenis, die als titel heeft:

Extraordinaire saecken
T'is 't bemercken weirdigh t'gonne aen mij de pastor van Caester vertelt heeft over **Francinke Thoor** weduwe Frans Brun den 13° mey 1729.
Dat naer het vervrosen jaer soo wanneer sij genootsaeckt waeren **boonenbroot** te eten, den selven heere Grimminck als pastor haer dickwils besoght heeft, liggende ten dien tijde besmet met haeren man met de brandighe sieckte, soodanigh dat niemant en derfde hun besorgen vresende van besmetheyt. Als dan had hij het boonenbroot genomen uyt haere schaprae, t'selve naer huys gedraghen ende in de plaetse geleyt **terwenbroodt**
ende soo wanneer de selve vrauwe claeghde dat haer kynt moeste vergaen in sijne vuyligheyt ten opsigte dat niemant en derfde hun besorghen,
soo heeft hij de vuyle luyders van het kynt, t'gone ontrent de twyntigh maenden oudt was, genomen ende met eene seule gegaen naer den put ende de selve aldaer gewasschen. T'kynt met sijne handen gecamt ende ghekuyst.
Meester **Frans Claeys,** cherurgyn tot Meiris, die heeft aen mij insgelycx geseyt; dat hy somwylen sprekende met de voorschreven heere Grimminck vande toecommende saligheyt, dat hij gewoone was van segghen, dat hij hem niet consent en hield met alleen saligh te wesen maer dat hij eene grooter corone van godt versochte. Ende dat hij eens met den selven heere Grimminck commende van Ipre, als oock als dan woonende tot Caester, ende wesende ontrent den **Abeele**, hem seyde dat hij iemant te cort soude vinden, soo wanneer dat hij t'huys soude wesen, ende inderdaet sijnen naesten gebeur die sieck was, die was overleden.
Jacobus Debeever gedaeght manspersoon heeft aen mij geseyt, dat hij den selven heere Grimminck s'wynters tijden commende van sijne cluyse naer de kercke van Caester om biechte te hooren, hem heeft sien gaen tot den halfsten beene in de meersche, in het water. Hij heeft soo eene devotie ghehadt tot de alderhoogste maghet dat sommighe parochiaenen hem somwilen gesien hebben smytende sich op sijne knien, soo wanneer hij was passerende rechtover eenigh cappelken. Al wast dat hij twee a drye sticken lands van daere was passerende, sich keerende met sijn aensint naer de voorseyde cappellekens.
In teeken der waerheyt van alle t'gonne voorenschreven staet hebbe dit onderteeckent

Desen 8ste ougst 1729

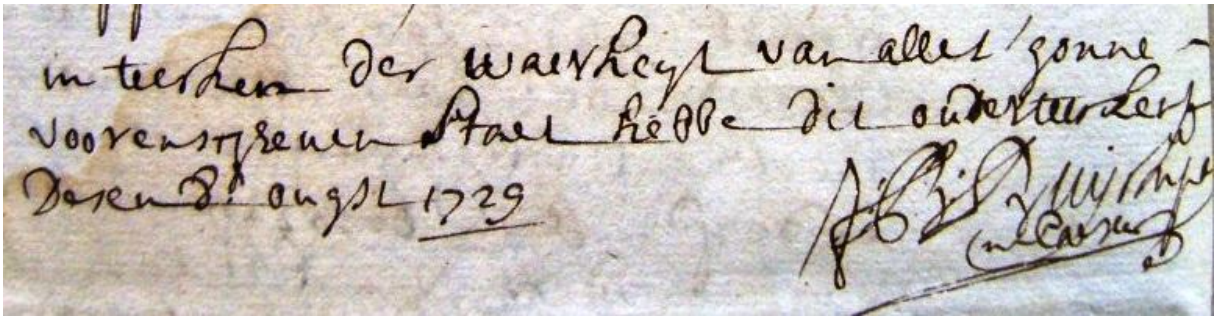

Uit deze eerste aangehaalde getuigenis, blijkt al dat Grimminck in zijn leven, reeds ervaren werd als een 'heilig' man. Hij offerde zichzelf op en was wat we nu 'helderziende'zouden noemen. Maar vooral was hij 'scrupuleus devoot'. He pastoorschap te Kaaster, liet hij vallen en bouwde zich aldaar een kluis.
Hij leefde op water en brood en in de bundel wijdt men hieraan een merkwaardig hoofdstuk, waar men zelf een 'wetenschappelijke' toets wilde aan geven.

Capittel van sijn leven met broodt en waeter
Daer en is niet soo bekent in sijn leven als dat hij leefde, van t'sedert dat hij sijne pastorie hadde verlaeten met **broodt en waeter** en dat eensdaeghs gevudt ten drie uren naermiddagh. Soo nochtans dat hij dit alles door sieckte of door andere redens als in den loop van leven gesien is somwijlen heeft verandert. Wij hebben oock konnen bemercken dat hij tot die maniere van leeven gelyck by trappen is gekomen. Dit heeft hij selfs aen eenige persoonen getuyght.
Te Douay in 't seminarie sijnde, dede hij t'vrijdags tsavonts abstinentie van een boteram, dan saterdaghs … en soo heeft hy sijn abstinentie soo allenskens vermeerdert. Te Sukote *(Zuydcote)* leefde hy somwijlen met broodt en water.
Een persoon die dickwils aldaer in sijn huys verkeerde, heeft my geseyt dat hy meijnde dat hij aldaer doorgaens niet meer verteerde als eenen stuyver daeghs.
Te Kaester pastoor zijnde heeft hij sich soo verre gebrocht dat hy de drie leste jaeren met broodt en water heeft geleeft tot dat hij tot daer is ghekomen.
De domestycke die te Kaester met hem woonde, heeft mij geseyt dat hij naer ider exercitie een meerdere abstinentie aennam.
Hij heeft dan op den tijdt van 17 jaeren geleeft op voorschreven maniere en soo hij selfs getuyght frisch en gesont, uytgenomen de sieckten die hij kreegh uyt de reysen en dat met een lichaem andersins kranck van gouplectie van jonghs. Aen den scheurbuck, onderworpen in de cluyse van Kaeste en noch meer in die van Watou, in leege, diesvolgens ongesonde plaetsen in een gedeurighe oeffeninge van het verstant door bidden, studeren, gelyck men siet in de verdeelingen van sijn uren, langh biechte hooren, reysen somwijlen acht of negen uren en meer daeghs, somwijlen op twee parochiën op een dagh predicken.
Van tijde tot tijde onder den blauwen hemel of op een bote stroy slaepende in arme huyskens aen koude, hitte, regen, haegel, sneeuw, langs den wegh besonderlyck onderworpen.
Hier van sijn getuyghe het gans bisdom van Iper, een deel van het bisdom van St. Omars en Doornick, die hem langhs wegen en straeten hebben sien gaen.
Soo heeft hij wel bevestight dat men in dese landen en tijden kan leven met broodt en waeter en verwesen de lafheyt der Christenten opsichte van de dispentien als boven.
Maer om door redeneringe sijn maniere van leven in de toekommende eeuwen geloofbaer te maecken; wij sullen elckx deel van diens gesontheyt voorenstaen.

Ten eersten wat aengaet het waeter, veel medecijneboucken leeren duydelyck en het is te besluyten uyt alles, dat het waeter den gesonsten dranck is.
Onze schrijver haalt dan een 'voorstellinge in het jaer 1747 den 23ste februarius' *gegeven door ene* Joannes Jacobus Messende - in de beroemde medicijnschoole van Parijs. Daer is betoogt dat het waeter den gesonsten dranck is.
En blijkbaar heeft men aldaar bewezen dat tot blusschen der dorst van alle gedierten *water de beste drank is. Het water werd vergeleken met wijn, dat* 'van den stercksten gedroncken wort' *maar wijn* ' maekt galle of ontsteeckt die, ist saecke dat hij by menighte gedroncken wort, door schandigh walgen, boeringen, …met een gansche verstrooinge van 't gemoet *en wijn* beroert ziele en lichaem.
Zo veel kwaad als er uit wijn kan voortspruiten, zo gezond is het water dat het ' aerdegewas' *voedt,* Het is 'het bequaemste om de spijse door het lichaem te draegen'… om de spijse te teiren … *en het geeft een goeden* ' apetijt'.
En diegenen die dit onderzoek deden bemerkten ook dat hoe meer water en gedronken werd, 'hoe sij frisscher zijn by sien en beter gevoulen.. *Zij* ' redenneren wysselycker ende hebben ryper oordeel'
En om de lezers volledig te overtuigen stelt deze schrijver 'let op de wijndrinckers …die hebben doorgaens een glaesen gesontheyt en sterven voor den tijdt'.
En mijn heere Grimminck hadde noch een andere reden vooren, want als wanneer als de menschen tot hem seyden dat het lastigh was soo altijdt waeter te drincken, hy seyde dat het was om hier naer – *in de hemel*- te meer wijn te drincken.
Wat aengaet het eten van drooge broodt, het blyckt uyt een algemeene gevoulen dat men daer mede kan leven, oock in dese tijden en landen.
Men geeft aen d'arme menschen maer drooge broodt aen de deure voor allemousse, men geeft maer sulcke spijse aende gevangen, het geeft meer voetsel en is lichter om te teyren als visch, het maeckt meer bloedt als kruyden en is niet soo grouf als t'vleesch en alles dat van beesten voortkomt.
Een saecke heeft sijne moeyelyckheyt, hij en at maer eens daeghs, ten minsten als hij in sijn cluyse bleef, en gesont was ende soo broeder Simon getuyght, selfs in sijn leste jaeren tot Watou ontrent negen vierendeel broodt.
Den doctoor die hij te Kaester sijnde, raedt vraeghde, seyde dat hij konste leven met broodt en water midts dat hij dat nutte, twee mael daeghs. … *En onze schrijver bemerkt daarbij …* Maer de medecynmeesters hebben dit oordeel volgens het gemeene gebruyck van spijse de welcke is doorgaens harder om teyren als broodt en bestaet in menghelynge van saecken, welcke d'eene licht en d'ander hart om teyren is, en aenlockt om t'eten boven de maete van de kracht der maege.
Het is bekent dat de christenen tot de twaelfste eeuw daer sij meer vastendaegen onderhielden als nu, op dese manier eens daeghs en aten en dit was oock 't gebruyck van de oude monnicken langh geheel het jaer en persoonen die op desen tijdt in den vasten maer eens daeghs spyse en nutten, seggen noeyt soo gesondt te sijn als alsdan.
Mijn heere Grimminck hadde die voorsichtigheyt dat hij sijn broodt wel knabbelde, ten dienen eynde sneedt hij in kleyne stuckens in eene schootel -- Hij heeft op het leste van sijn leven meer omdat hy het broodt eens niet meer en konde knabbelen, geleeft ten tijde van een jaer met meel in waeter gesoden. Hij seyde dat hij hadde gelesen dat de oude monnicken het selve deden in diergelyck voorval, hij smeet daer somwylen een appel in sonder pelen of iedt af te doen en somwijlen saillie, hij heeft nochtans die pap naergelaeten en dat men seyde dat de medecyns dit ongesont oordeelden voor sijn seere beenen – Men siet uyt sijn gebruyck van spijse en dranck met wat grooten reden hij seyde aen sijn broeders eremyten, **het is hier goede koop leven.**

Een keer eremiet in zijn kluis te Kaaster, gaat hij op verschillende plaatsen catechismusles geven en ondanks zijn licht spraakgebrek prediken. En zo gebeurde het dat:
Mijn heere Grimminck op zekeren tydt quaem predicken naer Gyvelde op den dagh van de heylige Justyna. Op den wegh vondt hij eenen werckman, met naeme **Pieter Vandewalle** die met hem gonck, desen wel wetende de geleertheydt en heyligheydt van mijn heere Grimminck, sochte met hem te spreken van geestelicke saecken. Hij seyde wel mijn heer moeten wij al soo veele doen van om den hemel te winnen, gelyck gy doet?
Hij antwoorde hem, vader ick en doen niet veele, ende in dit weynigh dat ick doen, ick en vynde nochte en gevoele geene pyne nochte moeyte.
Eenen soldaet seyde hy, den welcken wel sijne plichten volbrengt, doet al meer als ick, eenen bour den welcken werckt ende slaeft om eerlyck te leven ende die slavernie opoffert aen den haere, doet al meer als ick over sulckx.
Gy bedriegt u seyde hy, iet dat gy meynt dat ick veele doen, het gonne ick doen, het is mijn plicht. Ick gaen somtijdts gedicken, en waer ick gaen, ick hebbe broodt, ende en moet soo niet wercken voor het selve gelyck gy lieden moet doen. Wat aengaet dat hy geenen tydelycken loon wilde voor sijne diensten, al ist datet geen bevestinge van noode en heeft, siet wat dat hij schryft in de exercitien van het jaer 1722, ist saecke dat aen mij voor eenigh werck of reyse, eenig geltloon geoffert wort, maer nochtans met dien te weygeren, ick loon kan hebben in den hemel, alwaer gy o mijnen godt, sult zijn mijnen al te grooten loon.

Dan al komt hij te Sint Jans ter Biezen preken en in de bundel wordt daar een apart hoofdstukje aan gewijd. .
Capittel: hoe hij gonck catucuseren tot St. jans in de biesen en oock langs den wegh
Op de prochie van Watou, drie quart vande kercke, afgelegen en noch voorder van andere parochiekercken stondt eene capelle bygenaemt St. Jans in de biesen.
Den eenigen dienst die men alsdan daer dede was eene hoogmisse op den feestdag van St. Jan Baptiste door den pastoor van de prochie. Van d'eersten jaeren der wooninge in de cluyse,*(Van Kaaster)* mijn heere Grimminck heeft aldaer eens te weke en somwylen meer gestadigh gaen catechismus houden.
De plaetse was afgelegen van de cluyse een weynig min als drie uren. Ick en weet niet door wiens versouck door wat gelegentheyt, hy eerstmael dien dienst aengenomen heeft; hij was lastigh – een groot deel van den wegh in den winter is bynaer nie gaendelyck door menschen en beesten, maer aenlockelyck voor soo een gierigen werkman: de gelegentheyt doet bespeuren dat daer was groote ontwetentheyt het vervolgh dat daer veele volck was aen godt de voorsienigheyt heeft hem dan daer toe gestiert. Hy gonck seeker alle wonsdage – ick gaen hier voorbij dat men soo men d'eerste keer luyde om de kynders te vergaederen - met de schelle – alle wonsdaghen ten 10 uren somwijlen ontrent hondert, soo kinderen als eenige bejaard persoonen uyt Steenvoorde en Poperinghe selfs -- quaemen eenige toegevlogen. …
Gelt en bildekens en werden niet gespaert om de kinderen aen te locken. *De kinderen die geen Paternoster hadden, kregen er één van hem.*
Langhs den wegh vyndende een kindt t'welcke al hoewel bejaert niet en konde gaen tot de cappelle, heeft het selve met geldt bewilligt om het tot daer te mogen dragen – bemerckende langs den wegh een lantstreke gelyckelyck van alle kercken en capellen verre afgelegen heeft in de scheure van sekeren Van Oost *(te Watou)* oock catechismus gehouden.
Die verre reizen te voet waren vooral in de winter heel hard en hij kon geregeld 's avonds niet terug in zijn kluis geraken. Vooral ook omdat het besoucken van de siecken langs den wegh *hem nog meer* moeste verachteren.
En dan stelt de schrijver: een mijner parochiaenen heeft my vertelt dat soo hy eens laete in den avondt met de lanterne in de handt langs den wegh was – hy hoorde iemant veele

jaemmeren – gonck naer daer en vondt mijnheere Grimminck gans beslickt, rusten gesteunt jegens eenen boom. Gevraegt van iemand hoe hij d'aengenaemheyt van zijne cluyse konde verlaeten doende den bovenschreven dienst - hy seyde ick en soude het niet doen om gelt.

In de nabijheid van Abele, rustte hij wat uit, gaf dan catechismusles aan de kinderen uit de omgeving in de schuur van Jan van Oost en at dan zijn boterhammen op aan de boorden van de weideput, die nog heden de naam draagt van 'Den Heiligen put'.
Uiteindelijk vraagt hij om een kluis te mogen bouwen bij de kapel van Sint Jan ter Biezen, wat hem toegestaan wordt door de eigenaars, de familie de Crombrugghe. Wanneer Grimminck in 1724 naar Sint Jan Ter Biezen verhuist, merkt hij dat dicht bij de kapel een zeker Monard, met een metgezel,twee bedelaars, in een hut wonen. Nog twee andere kluizenaars, namelijk Simon Deschodt en Pieter Demeyere kwamen elk in een eigen kluis, bij hem wonen.
Pastoor Grimmincks doel was een hermitage in volle vorm op te richten. De standregelen werden goedgekeurd en sterk aangemoedigd door de bisschop. Onder andere was de vrijwillige armoede voorgeschreven en 't bedelen was streng verboden: daarom moest ieder kluizenaar van zekere bestaansmiddelen voorzien zijn, of een kostwinnend ambacht uitoefenen.
Devos *schrijft:*
Te Sint Jan ter Biezen, woonde hij 'nogh veel engher, armer en verworpender dan te Caester. De armste boeren op het lant zijn doorgaens veel beter gelogiert als hy geweest is.
De hutten bestonden uit een ingangsplaats van 8 à 9 voet vierkant en een kleinere slaapkamer. Hier stond een bed, ter breedte van een doodkist, voorzien van een matras en een stuk hout voor hoofdeinde.
Voor huisraad: stoelen met drie pikkels, papieren prentjes aan de muren, een Christusbeeld, waarnaast enige doodshoofden. Muren en vloer waren in leem.
Grimmincks kleermaker, Castel uit Steenvoorde, bracht nog volgend getuigenis over zijn boetegeest: Grimminck droeg een haeren kleedt op syn lichaem en gheen linwaet. Hy heeft tot onsen huyse synde, defferente keeren voor drie steuvers nieskruit doen haelen, om den slaep te verjaegen.
Hij hadde twee seere beenen. Ick hebbe die eens gesien en hebbe hem beklacth. Hij seide: dat en is noch de helle niet.
Anderhalf jaar voor Grimmincks dood werden die twee benen door een 'chrirugien' met een mes bewerkt. Geen klacht by de patiënt. Velen hielden hem 'voor een sot'.
Zijn voedsel was brood en water, 'gesoden paerdeboonen', meel in water, een rauwe appel, een 'andjoen'. Soms bleef hy geheele winters sonder waermen.
Na zijn dood heeft men in zijn kluis een 'discipline' of geselroede gevonden.
Elk jaar, op Sint Jan-Baptist, dien hij als de patroon van zijn kapel te Watou en als de patroon van de abstinentie vereerde, hield hij een feestmaal voor al de armen (soms ongeveer 200) die wilden aanzitten.
De roep van heiligheid, zo schrijft Ackaert, verspreidde zich wijd en breed. Weldra was er een grote toeloop om te bidden ende pastoor kluizenaar te raadplegen over allenhande zaken -, zowel bij ziekten als zielenood.
M. DeBrie *schrijft in zijn artikel 'Grimminck ende Benedictinessen te Poperinge' (Aan de Schreve 13° jg. 1983- nr. 4) dat Grimmincks pastorale arbeid zich beperkte tot de zondagdienst inde armoedige kapel voor de zeldzame mensen die in de omgeving woonden. Hij knapte het vervallen heiligdom op en zorgde voor gewaden. Voor dit laatste deed hij een beroep op de zusters Benedictinessen van Poperinge. Zoals blijkt uit het schrijven hierna heeft hij in zijn liefde tot de armoede, een eenvoudige koorkap gewild, maar kreeg hij van de zusters de raad kostbaaerder materiaal te gebruiken.*

Watou, 2 maerte 1725
Alderliefste Maseur
Ben Ul. seneerelyck gedacnkende over Ul. correctie, en bidde de choorcappe te maecken emt sijde boorden volghens de stoele *(stola)* die ik hier snde. Want nooit en zal ick meer vals galon implyeren om de ornamenten van dienen grooten God, bij de wille dat de verrottende lichaemen van sijnne schepsel ghelaeden zijn met fin. *(kostbaar lijnwaad)*
Voors vraeghe Ul. die gratie van mij altijt te corrigieren, doen Ul. zal hooren dat ick iet quelyck aenlegghe ofte doen. Want, alderliefste maseur, waerom sijn wij geschaepen tenzy om te trachten dienen de grooten Godt op de aldervolmaecktste maniere! Want enfin,
God is 't al
De reste en is niet!
T'Is dienen grooten Al die ick aen die eerw. Moeder prieuse, aen Ul. ende gheheel het ghemeente uyt dengrond des herten ben wenschende naer mij gherecommandeert te hebben in hunne ghebeden.
C. Grimminck – Priester onweerdich

Men testte hem soms wel uit.
Tot den greffier van Watou dronck hij eens een groote teuge brandewijn – men meynde seker te sijne dat hij wiste wat dat hij dronck – bynaer komende tot mijn heere Loys te Poperinghe naer gewoonte vraeghde een dronck waeter – de maerte gaf een pinte wijn met opset van den heere – hy dronck het uyt sonder opletting dat het wijn was – soo hy daer naer heeft bekent – somwijlen las hij al eten in eenen bouck – door dienen middel ende door andermael sijn verstant op eenige goddelycke saecken te hechten – konde hy sich vrij maecken van d'aenlocksels der smaecke.
En hij bad echt hele dagen en nachten. Zo lezen we in de bundel… soo heeft hy gegeven een exempel van een gedeurigh gebedt langs den dagh wat aengaet sijn gebot -- by nachte men weet dat dat hij ses uren van den nacht toeschochte aen den slaep - dat hy hadde een paternoster op welcken groote beyren - naer ider thientjen was een gevoullelyck teecken van koperdraet om in het duyster de bollekens te beter te konnen onderscheyden – waer uyt men gist dat hij veele by nagthe badt. – Broeder Simon getuyght dat hij seven ofte acht keren op een jaer bevont dat geheele naghten licht wiert op sin kamer
Andries Deboo passerende langhs de cappellehof te Biesen ontrent den middenacht in eenen strenghen vorst, bemerckte licht in de capelle – gonck nae – sagh mijn heere Grimminck bloodvoets aldaer wandelen – d'oogen open naer den hemel gericht.
En ook als hij ergens bleef overnachten, bleef hij bidden.
Verscheyde persoonen getuygen dat als wanneer hy t'hunnen vernachte – alsoo sij hem een gheele kersse *(kaars)* gaeven – sij 't sanderdaghs altijdt opgebrant was –
alsoo hij somwijlen vernachte te Roesbrugghe tot sijnen ontfangher hij vraeghde ondertusschen van ten drien of ten vieren wacker gemackt te sijne – soo haest men op de gestelde ure riep – hy antwoorde - men sagh dickwils uyt het verbranden van de kersse dat hij die vier a vijf uren hadde gebruyckt.
En toch, zo stelt men in de bundel: hy heeft sich aen iemand beklaegt dat hy de stenghigheden van de oude eremyten in alles konde naervolgen maer niet in 't waecken – hy heeft dickwils gepooght om de uren van den slaep te verminderen – oock in't pastooreel leven, *maar naar zijn eigen mening lukte hem dit niet.*
Hoewel dat Grimminck zelf altijd vastte, kon hij voor zijn bezoekers heel 'grootmoedig' zijn. Zo wordt het volgende verteld: 'Te Zuykote, pastoor zijnde naer dat hy 't proces hadde gewonnen tegen sijn parochianen nopende het vergieten van de klocke – hy noodede die alle tot een treffelyck noenmael – betaelde voor die niet in staete en waeren het paert dat sij

moesten betaelen inde kosten van de klocke – men heeft mij op die parochie vertelt dat hij hier door, alleen meer kosten droegh als alle de parochiaenen te samen.
Als hy te Kaester pastoor was, was voorsien van bier, wijn en van voorraet van sulcke spijse als andere pastooren plegen aen de gasten voor te stellen – alsoo eens de vrienden van mijn heere Bossaert zijnen capellaen – die met hem woonde waeren t'savonts onvoorsiens te gaste gehouden – hy sondt sijne dienstbode by nachte naer Iper – vier uren afgelegen om te besorgen een treffelycke portie visch.
Die grootmoedighheyt in 't onthaelen der gasten heeft hy behouden in sijne cluyse - eenige jongelinghen die gewoon waeren twee a drie mael t'jaers te besoucken, hebben mij vertelt dat hij in hun aenkomste een taerte dede backen of iedt sulkcx bereyden in't gebacte
En ook schreef hij aan 'mevrouwe van de Douvie, hoe ist saecke sy hem quaem besoucken – hy sich soude voorsien van silverwerk etc.
Het was blijkbaar de bedoeling van het opstellen van de bundel getuigenissen, om vooral de 'heiligheid' van Grimminck te benadrukken, en sommige gebeurtenissen waren echt merkwaardig.

De suster van Nicolaes Olive tot Steenvoorde hadde een kindt, oudt ontrent 3 jaeren die drie of vier maenden sieck geweest hadde. De meesters seyden dat het ongeneselick was, **dat het betovert was.** Mijn heere Grimminck passerende, wiert gevraegt het selve de benedictie te geven van de moeder; seyde dat het altijdt sieck was. Hij leyde sijn handt op het selve, badt godt, gaf de benedictie ende het wiert genesen. Hij was als dan cluysenaer tot Caester, gedurende den tijdt dat hij te Houdezeele gonck predicken, gonck dicwils in sijn wederkeeren rusten tot eenen boer genaemt **Pieter Crombrugge,** de familie ondertusschen onderwyssende en bemerkcte dat hy somwyllen ginck bidden op eenighe stucken zaeylandt – onder voorbygaende den boer eens int wegh gaen vergeselschappende, vraegde waerom hy dat dede – hy seyde besoeck mij eens in mijn cluyse ick sal het u seggen - die sticken landts – de sleghste van het pachtgoedt hebben daer naer veele vruchtbaerder geweest.
Grimminck komt als voorspeller ook aan bod.
Men heeft mij vertelt dat hij voorseyd heeft de veranderinge van leven van den man van de suster van de pastor van Leregem – desen man was seer uytgestort tot excessen in den dranck.
Grimminck voorspelde zijn snelle dood, wat zo uitviel.
Alsoo drie studenten hem in sijn cluyse waeren komen besoeken – soo hy besigh was met voor d'aenspraecke te bidden – eene van hun loegh – opgestaen sijnde, seyde aen dien – gy en sal noit geen priester sijn – de twee andere zyn onder de capusienen priester gewoorden, desen is soldaet geworden en vermoort geweest buyten wettelicken strydt – een van d'andere heeft dit vertelt staende te Duynkercke in jaer 174.
Een jongman Maulliaert van Caester, naer gereyst te hebben naer Roomen, gonck mijn heere Grimminck besoecken inde cluyse te Caester – seyde hem dat hij te Roomen hadde geweest – Grimminck antwoorde – hebt gij te Roomen geweest – gy sult capusien worden - desen jonghelingh cuyper van ambacht heeft gestudeert by den capelaen van de prochie, is capusienpriester geworden en heeft het mij vertelt.
Op den tijd dat mijnheere Grimmynck woonachtig in de kluyse van Caester somwylen te gaste gonck bij d'heer **Valentyn Goesteene** te Poperinge, de dochter van den heer stierf, subyt hy aenveerde en dede 40 messen voor haere ziele.
Men versochte naedemael nog messen voor de zelve, hy seyde dat dese geen meessen meer van noode en hadde midts sij verlost was uyt het vageiver, boegder by dat aenden vreinden vn hun verlaeten, wel messen van noode hadden, dus getuygt joffrouw Marie Therese van Vyfve, aengehouden dochter vanden geseyden Heer Goesteen, huysvrouw van mijnheere balleiu van Haezebrouck, nochtans den alven broeder van de geseyde joffrouw eenige jaeren jonger als de zelfe, voorschepen van het selve Haezebrouck.

En we krijgen ook nog een verhaal over Vanderfosse:
Mijn heere **Vanderfosse** tot Poperinge hadde een opsit van een eremyte leven beleven op sijn maniere. Hij maakte een ermitage soo hij dat noemde die men int gemeene noemde een **speelhof,** Eens sijnde tot mijn heere desen Abste te Rousbrugge met den pastor van Oudekercke, mijn heere Bossaert en mijn heere Caroen, hielden voor met hem te kommen woonen in sijne geseyde eremitage, voorstellende onder andere hoe zij souden bidden, één by die fruytboomen, een by andere, een by eenen put en by eenige schoone haegen - d'huysvrouwe van den voorseyden desen Abste vertelde dit eens aen mijn heere Grimminck soo hy t'haeren huyse gekomen was.
Grimminck seyde: 'Het rycke des hemels, het is soo niet dat men dit bekomt, wat salder eens kommen van een soodaenige erimate, een duyvels kot!'
En daarmee moest amateur - eremiet Vandefosse het doen!

Ook Grimminck werd door de duivel belaagd en dat moest onder andere blijken uit de volgende verhalen.
En elders is beschreven hoe hy cluysenaere tot Caester gevraeght was te gaen naer een siecken tot den Abeele onder alve ure afgelegen door een onbekenden persoon komende met een lanterne, het was in de wynter, regenachtigh en stormende, weder nu synde niet verre van den Abeele. Op een bloot veldt, den lanteren gonck uyt, den man verdweende, hy smeet hem op syn knien, bleef bidden in den regen tot den dagh.
Zijn volharding in het gebed redde hem echter telkens.
Te Sint Jans in de biesen, was bij nachte op geklopt maer sagh niemant, gonck maer sagh niemant, gonck slaepen, wiert voor de tweede keer op gheklopt, liep rondt de capelle en riep, maer vondt noch hoorde niemandts, hy bleef bidden, men klopte niet voorder.
Woonachtig insgelyck te biesen, gereedt om te eten ten drie uren naer noene, was gevraeght om te berechten de nsoone van de meulder vanden verbranden meulen op Watou, sijn broodt weken in een houten schotel gereedt in vierkante stucken. Weder keerende vondt het bedorven. Hij vaste diep de geheelen dagh, t'sanderdaeghs voor de misse bevondt het seer goedt, sonder stanck, vaste tot den drie uren naer noene.
En we krijgen ook nog verslag van de volgende wonderen.
Eene heere van Iper gaet naer Grimminck te Watou, vraeght sijne gebeden voor sijnen siecken soon, - hy antwoorde mijn gebeden zijn kranck maer zyt gerust, uwen soone sult gy gesondt vinden. *En het was ook zo. En nog even naar Loys te Poperinge.*
Mijn heere Loys, schepen van Poperinghe, seyde eens aen mijn heere Grimminck, dat hy alle tot vrede brochte die hy beval aen sijn gebeden en voeghde daer by ick peyse dat gy oock bidt voor myn masoeur – hy seyde, jae, t'sal wel gaen met haer.
En Loys zuster werd beter.
Beterschap voorspellen en er voor bidden, is één ding, maar 'heiligheid' effectief zien, is toch wel wat anders!
Antoine Houckaert woonende ter prochie van Haezebrouck getuyght by desen gesien te hebben mijn heere grimminck biddende voor een kleyn cappellenken - hangende aen eenen boom niet verre van den Wacken meulen - waer den selven Houckaert gesien heeft datter een glans of strael voorquaemt uyt het hooft van den selven mijn heere Grimminck sonder dat hij kan oordeelen dat desen glans of strael konde veroorsaekt sijn

***Devos** schrijft verder:*
Twee maanden voor zijn dood moest hij naar Ieper, te voet…
Het werd eerder kruipen dan gaan. Een arme vrouw vroeg hem onderweg een aalmoes. Hij had niets. 'In Jesus naem, geef mij dan uw mantel' vroeg zij, 'Ick en hebbe er geene als

desen' zei hij, 'maer terwijlen gij mij dit vraagt, ter liefde van den genen aen wie ik niets weigeren en mag, siet, daer is hy, neemt en gaet in vrede'.
Syn leven was, nu van over veele jaeren, niet anders geweest als een gedurige bereydinge tot de doodt. Hy en peysde, noch en sprack noch en schreef schier anders niet als van de Eeuwigheyt. Hij liet hem voorstaen, dat syn ballingschap haest stond te eyndigen; ende daerom plagt hy dickwils met blydtschap te seggen, oock lang voor syne leste sieckte: ick beginnen aer de aerde te reicken. Deelve ruste des geests en vreugd des herten is hem bygebleven tot het eynde toe.
Uyt sijne beenen liep gedurig veel etter en vuyligheyt, hy was bevangen met een stercke kortse: de mortificatie en kancker begon syn vleesch te verteiren: tusschen soo veel pynen en smerten, en sag de inwendige blydtschap van syn herte geschildert op syn aenschun, en den vrede van syn ziele uytschenen in allen synen handel en woorden. Alle de gene hem in dese gesteltenisse besocht hebben, vonden sig door syne woorden ende exempel getroost, verlicht ende ontsteken om den Heere hunnen Godt, met nieuwe en meerder getrouwigheyt te gaen dienen.
Hy was verblydt van te mogen sterven in de armen van syne welbeminde aermoede, die hy ter liefde van Jesus omhelst hadde.
De vyf leste uren voor syne doodt, hij bleef syne oogen gedurig geslagen houden naer den Hemel, sonder kermen of jammeren, of eenig het minste misbaer, ongetwyffelt, om me danckbaerheyt en liefde syn sacrificie, met dat van Jesus te vereenigen en geluyckiglyck te voltrecken. Dit geluck heeft hy genoten op den 12de november 1728, wensende vrijdag ten drie uren naer middag. Ure van bermhertigheyt, op de welcke eertijds Jesus sijnen bruydegom gestorven is.
So is hy overgegaen uyt dit dal der traenen ende ellenden tot de fonteyne der levende wateren, naer de welcke hy soo veele jaeren gedorst ende verlangt hadde.
Men heeft bemerckt, dat syn aensicht naer syne doodt schoonder en aengenamer was, dan doen hy leefde. Men heeft het oock voor een wonder aengesien dat sijn doodt lichaem den vyfden dagh nae syn overlyden, op den welcken men het ter aerde gedraeghen heeft in een open kiste, geenen de misnten stanck of afkeer en veroorsaeckte, nietegen staende de etter en vuyligheyt, die er te vooren uytliep, en de mortificatie en kancker daer het mede bevangen was geweest.
Men bevondt oock dat alsdan alle syne leden buygsaemer waeren, als die van een levendig lichaem en dat de wonden en openingen van syne beenen, niet anders en scheenen, dan of sy noch nieuw en versch geweest hadden.
De groote reputatie van Heyligheyt, die hy over lang bekomen hadde, beweegde een groot getal van menschen, om sig tot syne eremitagie te begeven, de welcke allegaeder trachten iet dat tot gebruyk van onsen weerdigen priester gedient hadde, te mogen meenemen, om dit tot synder gedachtenisse weygerlyck te bewaeren. Men heft niet weynig moeite gehadt, om het lichaem ter begrafenis te brengen mits over de platse waer het rusten zoude, getwist wierdt.

Rondom zijn sterfbed ontstaat dan ook een zeer ontstichtende volksdrukte, vooral om relikwieën te bemachtigen. Men spaart zelfs de opschriften niet in de kluis en 'waer't saecke ieder persoon hadde connen by hem alleene wesen, het tevresen soudt hebben gehweest syn lichaem van stuck tot stuck hadde weghedraeghen geweest.'
Grimminck werd de dinsdag na zijn overlijden begraven voor het koor der kerk te Watou; de bisschop had het aldus beslist, omdat de overledene zelf die begraafplaats gewenst had, maar Grimminck had niets gewenst: 'Broertie' *had hij twee dagen voor zijn dood aan zijn gezeleremiet gezegd:* 'Dat Godt met myn lichaem doet dat Hem belieft.'

De parochie van Watou was daar met een wagen, om het lijk op een min of meer gewelddadige wijze af te halen: de pastoor en zelfs de baljuw, 'vergeselschapt van wel hondert menschen, in cas van refuus.'
Oo kde paters Recoletten van Poperinge hadden in 't geniep een wagen aangevoerd, om het lijk mede te nemen naar hun klooster.
Zij pleisterden zelfs tot 's nachts, om te zien of de gewenste kans niet zou komen, maar … ze kwam niet. Die van Watou hebben hun slag gewonnen.
Naar het graf onstaat een geweldige toeloop. Er geschieden gebedsverhoringen, bekeringen, genezingen.
In de bundel krijgen we ook hiervan een aantal getuigenissen en verslagen. Men besteedt er een gans hoofstuk aan met als titel: **Wonderheden naer syn doodt**
We krijgen eerst het verhaal te horen van de koster van Borre, by my studerende, logica *te* Douay. *Deze werd overvallen* met eenige belemmeringe in de oogen. Ick seyde hem dat hy soude de voorspraeck vraegen van mijn heere Grimminck. Hij en derfde dat niet doen omdat hij niet gecannoniseert en was. *Toch overtuigde de schrijver de koster en deze kon terug beter zien. Ook Prevost van Merris leed aan dezelfde ziekte:*
Mijn heere Prevost, woonachtigh op Merris, subdiaken synde, hadde lange gehadt een belemmenringe van gesichte door t'welcke hij groote moeyte hadde om by daege sijn officie te lesen en somwyllen t'savonts onbequaem was.
Aengemoedight door het voorschreven verhael, is gegaen naer Watou, sijne versoecken by de grafplatse ende is gansch verstelt in sijn gesichte, gelyck hij het mij nu twee jaeren daer naer heeft versekert.
Een ouden man woonachtigh by de capelle van Biesen, quaem my vertellen, geleden drie jaer hoe hy nae drie maenden kreupel geweest t'hebben, naer eenen val, wanhopende van sijn herstellinge voor sijn geneesmiddels was gegaen by het graf met krucken, versoekende sijne voorspraeke ende wedergekeert sonder de selve krucken. Men hadde twee of drie daegen van te vooren gebruyckt salve van een anderen meester - waerom ick seyde het - misschien de genesinge moeste toe geschreven syn aen de nieuwe salve, - immers naer belofte gedaen hebbende by het graf hem te gaen dienen, hy sigh heeft beter bevonden.
Mijn dienstbode dit horende vertellen - drie maenden hebbende sonder te konnen leggen op haer armen, met dat ongemack - dat als zij wilde opstaen - moeste een quaerte eurs lank wrijven en trecken, - de selve om die te bringen tot gebruycksaemheydt, - Bossaert welcken seyde dat in de geneysnge van dien kreupelen mirakel was, ende de dienstbode op maeckte om insgelikcx de voorspraecke van mijn heere Grimminck te versoecken, - t'welcke dat sy dede, met belofte van eenige daegen te bidden t'synder eere – teenemael genesen geweest, kommende daegelickx allenskens tot beter staet.
En het kon ook anders, met een brief van Grimminck.
Op den voorseyden tijdt - suster Mary Catharine van Caester, capusinnersse, getuyght dat een siecken religieuse met betrouwen een van Grimminck brieven op haer leyde, waerdoor sy meent genesen geweest te hebben. De selve getuyght dat sij door sulck gebruick oock troost gevonden hadde in haer selven.
De coster van Winneseele schryft hoe pater Mattheus Kermer tot Sinte Laurens, hem heeft geseydt dat synen cousyn predickhere wonderbaerlick heeft genesen geweest tot Waetou.

En we vinden ook nog een wonder te Poperinge terugin deze getuigenis.
Actum 13 juli 1746 geteeckent Anne Catharyne Loys, onderschreven Catharyne Loys, religieuse tot de swarte susters binnen Iper,
getuyge dat ick in het leste van september der jaer 1747

synde tot Poperinghe opgewekt door t'gonne ick aldaer hoorde seggen van mijn heere Grimminck, en ick te vooren gehoort hadde, sijn gegaen naer Watou om aldaer de voorspraeke van den selven te versoucken tot geneseinge van mijn quaele
die was eene ouste die nu ontrent vijf jaeren hadde geduurt,
op den morgen tot de reyse toe geschickt sijn geheel quaelick geworden, soo dat ma soeur mijne mede maet niet geradigh vondt dat ick den wegh soude aennemen,
niet tegenstaende hebben met groodt betrouwen tot Waetou gegaen, sonder vermoeydt te sijne, aldaer sijne voorspraek versocht in het wederkeeren hebbe veele vuyligheyt uytgesmeten van zwart couleur,
en t'sedert dien dagh hebben noit meer de vorige quaele gehadt,
nochtans in voorige tijden soo gehoest somwijlen dat sommige seyden dat ick soude uytteiren, andere somwijlen seyden gepeyst te hebben dat ick den nacht niet en soude overgeleeft hebben.
Actum in de pretentie van de eerweerdige moeder die getuyght de siekte en genesinge bovenschreven te syne van haere kennisse en van masoeur Constantie getuygende het selve.

Een Poperingse zegel – 1650

In de map 'Het Bestuur' van de jaren 1673 – 1679 (nr. 51/A) zitten er enkele processtukken rond een zaak van Jacques Proventier d'oude. Het gaat hier over een koop van een stuk grond op de 14de februari 1650 en daarbij zit deze koopakte op perkament. Aan dit perkament hangt deze prachtige Poperingse zegel.
Op de rand staat er: SEGHEL VAN EREVENISSEN DER STEDE VAN POPERINGE.
Rechts zien we de gebruikelijke staf van de abt van Sint-Omaars, maar links zien we iets anders.
Is er iemand die kan uitleggen wat die constructie links is?

Uit de oude stadsrekeningen – De lakenhalle van Poperinge

De lakenhalle

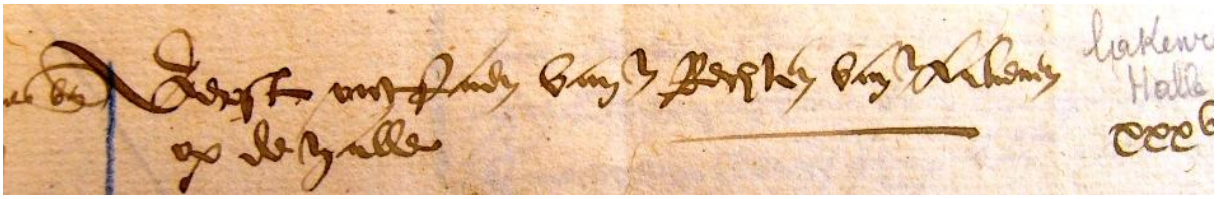

Uit de oudste stadsrekening die in het Poperings stadsarchief bewaard wordt, deze van 1577, halen we twee posten.
Het eerste staat hierboven:
Eerst ontfaen van de rechten van laekenen op de Halle – xxx pond parisis

En het tweede sluit daar eigenlijk bij aan:
Item van Cornelis van Maerle, metere van lakenen op de Halle – LIII *(53)* **schellingen**
Dit getuigt er alleszins van dat in 1577 de lakenhalle van Poperinge nog rechtstond, dat er nog laken werd geweven en verkocht en dat er nog een aangestelde 'controleur', 'warrandeerder' of 'metere' was die het laken diende te keuren.

De hallebrug

Even later staat het volgende:
Item de zelve *(en het gaat hier over Pieter van Waesbrouck en Joos van Caeyzeele – timmerlieden)* **over drie daeghen werkens an de hallebrughe ende elders, op billet van de xde september** *1577.* – **LXXXIII** - *84 pond parisis.*

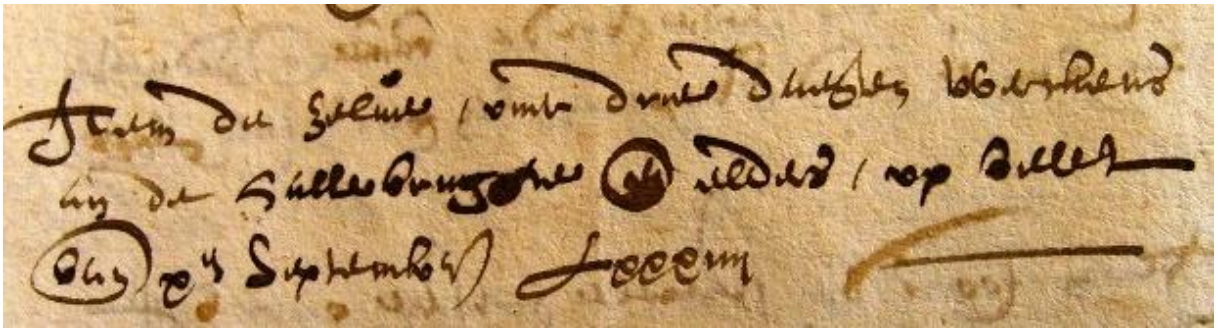

Dat betekent dat er naast de Halle een brug lag, die men dan maar gemakshalve de hallebrug noemde. We mogen dus aanemen dat de Poperingse Halle langs de vaart in de stad lag en dus waarschijnlijk tussen de vaart en de proosdij. Het feit dat het timmerlieden waren die deze brug herstelden, laat ons onderstellen dat het hier om een 'planken' of houten brug zal gegaan zijn, dit in tegenstelling met de stenen brug die de markt met de Ieperstraat verbond.

't Halleklokske

En een eindje verder in de stadsrekening staat er:
Item Pieter van Waesbrouck en zijn complis over d'afdoen van 't Halle cloxken ende dat met 't schelleken van de wachte, ghehanghen thebben op de sint Bertenstor – par billeit van xxx july

Den Grooten Oorlog

Nr. 93 - Stille kruisjes

Uit 'De Yzer' – weeklysch blad van het Belgisch front – 31 oogst 1918 – door de censuur doorgelaten nr. 1279 van 20 oogst 1918

Kruisjes aan de Yzerboorden
Zachtjes door een vriendenhand
Met een traan en met een bede
In de kille aard' geplant

Kruisjes die naar hoge sferen
Ons de wegen wijzen aan
Trouwe wakers van de doden
Die voor ons zijn heen gegaan

Wijl ge daar staat uit te zingen
Vlaanrens rouw en Vlaandrens lof
Kruisjes lief, doet gij ons biddend
Nederknielen in het stof

Kruisjes met uw naakte armen
Roodgekleurd met heldenbloed
Kruisjes aan de Yzerboorden
Stille kruisjes, wees gegroet
Wulpen, oogst 1918 – J.M. Enckels

Nr. 94 - De Duitschers in Polen

Uit ‘Liederen na den oorlog’ - Zangwijze: In den tijd der Patriotten

A. Het werk der Duitsers

Ei, wat zegt gij nu Polakken
Dat uw Duitse overheid
U opnieuw gaat overlakken
’t Schijnt dat gij niet proper zijt!

Als om acht de hanen kraaien
Staat een Pruis aan ieder bad
Waagt het niet u om te draaien
Want gij wordt eruit gezet

Dan is’t klopjacht op de vlooien
En op ieder beest, dat bijt
Al het wild van uwe kooien
Wordt terstond ter dood geleid

Kammen moet gij ook uw haren
Proper, effen als een blad
Zoo niet – oef, de duitse scharen
Knippen uwen schedel glad

‘k Zie van hier de wijven lopen
Met een kletskop glad als ijs
Pruiken zijn er niet te kopen
Nieuwe mode van Parijs!

Ook op baarden, snorren, sikken
Valt voortaan het duits control
Want de Pruis wil alles schikken
Alles kent hij, wat een bol!

Kleren, borst’len, wassen, strijken
Wordt het werk van ieder week
Grote poets in alle wijken

Baden nemen in de beek

Kortom, net wil hij u maken
Een cultuurvolk net als hij
Hand uw zijlen naar zijn haken
Polen jubelt, wees toch blij.

B. Antwoord der Polakken

O, de Pruis wilt ons wat leren!
Eerst mag hij in eigen huis
Alles poetsen, alles keren
Ook bij hem is al niet pluis

Splinters ziet hij in ons oogen
Doch den balk in eigen oog
Ziet hij niet en al zijn pogen
Is maar pruisisch, duits betoog

Wel is waar, bij ons, Polakken
Is niet alles even pluis
Maar in alle potten k…
Dat alleen maar kan de Pruis

Als wij ooit in Duitsland komen,
Zal het zijn een ander dril
En die fijne uitsche vromen
Zullen k…. door den bril

N.B. De Pruisen roemden zich er op dat zij Polen wilden beschaven. Al wat in het liedje aangehaald is, waren Duitsche voorschriften.

Den grooten oorlog in beeld

Aartshertog Frans Ferdinand.

Frans Ferdinand *was in Graz geboren op de 18de juli 1863. Hij was de zoon van aartshertog Karel Lodewlijk van Oostenrijk en Maria Annunciata van Bourbon Sicilië.*

Hij was eveneens een neef van Frans Jozef I, de keizer en werd na de zelfmoord van kroonprins Rudolf en de dood van zijn vader de troonopvolger van Oostenrijk – Hongarije. Hij was een koud, hard en despotisch man. Hij glimlachte bijna nooit, had een typische koude starende blik en liep overdreven plechtig. Hij verzamelde antiek en had een rozentuin.
Hij trouwde op de 1ste juli 1900 met de gravin Sophie Chotek.

Op de 28ste juni 1914 werd hij in Sarajevo met een FN model 1910 pistool, dus van Belgische makelij, dood geschoten door Gavrilo Princip.
En toen kwam van het één het ander en brak de eerste wereldoorlog uit.

De Keizer van Duitschland.

Friedrich Wilhelm Viktor Albert – de latere **Keizer Wilhelm II** *werd te Potsdam op de 27ste januari 1859 geboren.*
Hij was een echte Hohenzollern. Van 1888 tot 1918 was hij de laatste koning van Pruisen en de derde en laatste keizer van het Duitse keizerrijk.
Na de eerste wereldoorlog vluchtte hij naar Nederland waar hij op de 4de juni 1941 te Doorn stierf.
Keizer Wilhelm II was wel heel militaristisch van aard.

Hier in België was **Albert Leopold Clément Marie Meinrad koning.** Hij was te Brussel op de 8ste april 1875 geboren en was op de 23ste december 1919 koning van België geworden.
Hij was het vijfde kind van prins Filips, graaf van Vlaanderen en broer van koning Leopold II en van prinses Maria van Hohenzollern - Sigmaringen.
Hij had dus ook familiale banden met de Hohenzollerns.
En hij had blijkbaar ook een voorliefde voor Duitsland. Net als Franz Ferdinand van Oostenrijk, huwde hij in 1900 meet de hertogin Elisabeth van Beieren.

Veel van zijn familiebanden werden op de proef gesteld tijdens WOI; hij liet later het familiewapen bannen en de familienaam Saksen-Coburg-Gotha schrappen.

De Keizer : Ziet ge wel, Albert, dat ge nu alles kwijt zijt !
Koning Albert : Maar nooit onze ziel !

Deze twee foto's en deze tekening komen uit 'De goote oorlog', een tijdschriftje dat wekelijks verscheen en 30 centiemen kostte.
Het verscheen bij de Vlaamse boekhandel, Sergeyselstraat 17, te Borgerhout – Antwerpen.
Een auteur werd niet vermeld maar waarschijnlijk is het van de hand van A. Hans en G. Raal die eveneens 16 boekjes onder de titel 'oorlogsverhalen' publiceerden

Nummer 94 Doos Gazette juni 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
God geeft de vogelen den kost,
Maer zij moeten er om vliegen
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 440 lezers

Beste abonnee

Foto: Francine Osteux – Francine kwam speciaal naar Poperinge om de 'try out' of de 'generale repetitie' mee te doen, en zij maakte voor mij een reeks prachtige foto's. Zoals deze hier langs, Do in pitteleir.

Do heeft een nieuwe hisotirsche productie!

Op en rond de toren van Sinte Bertens…

Na vorige jaren samen met de muzikant Peter Colpaert, de muzikale wandelingen De Pezelroute – over het 't Ripke – en De Swynlandganck – over 't Swynland – uitgewerkt te hebben, was het nu tijd voor iets nieuws.
Do werkte een ruim twee uur durende rondgang in en rond de Sint Bertinuskerk uit, waarbij we ook de toren beklimmen. Daarbij krijgt men verhalen te horen over de streekheiligen, Vedastus, Eligius, Audomarus en natuurlijk ook Bertinus. We gaan rond de kerk in het jaar 1644. We beklimmen de toren en leren wie wat betaald kreeg in 1677 en hoe de brand in de 18de eeuw bestreden werd.
En veilig terug beneden gaan we te rade bij de Rooische Barbaristen om af te sluiten met het grote geheim van de sint Bertinukerk.

Op afspraak
Voor groepen met maximum 25 personen – 60 Euro

We beginnen dit nummer met enkele reacties.

Een reactie van Thijs Goethals, stadsarchivaris van Poperinge

In doos gazette van Mei verscheen volgend artikel:

En ten derde , zal ik een rubriek inlassen onder de titel „Poperinge in de 18de eeuw". Zoals de aandachtige lezer misschien nog wel weet, had ik voor 2010 mij voorgenomen om mijn werk „Poperinge in de Oostenrijkse tijd - 1713 – 1744" te proberen rond te

krijgen, wat me ondertussen gelukt is. Ik heb dus een goeie 800 bladzijden uitgetypte documenten uit de 18de eeuw samen zitten. Dat is zoveel dat ik er drie boeken van gemaakt heb en die kosten mij bij de drukker 15 Euro per boek.
Ik ben niet van plan dit werk uit te geven. Bij een uitgave verwacht de Koninklijke Bibliotheek te Brussel gratis twee exemplaren te krijgen, en het Stadsarchief te Poperinge vindt eveneens dat zij een exemplaar gratis moeten krijgen.
De overheid subsidieert hier niet, ze eist juist geld.
Samen zijn dat drie exemplaren, dus tel uit: 45 Euro maal drie is 135 Euro.
Het zijn heel eenvoudige uitgaven, en als ik mijn winstmarge met 2 Euro zet, dan moet ik 67 boeken verkopen om er aan uit te geraken, wat natuurlijk met dergelijke archivalische uitgaven nooit lukt. En dan zijn er nog mensen die vinden dat ze er één voor niets moeten krijgen!
Dus mijn conclusie is vlug getrokken, ik zal deze boeken zeker niet uitgeven want ik zie geen enkele reden waarom ik mij in de schulden zou steken. En ik ben niet de enige die deze conclusie trekt.
Wanneer een uitgave niet op glanzend papier kan met veel foto"s en uitgegeven door een echte uitgeverij met een ruime distributie, mag men het vergeten om zijn onkosten terug te kunnen verdienen.
Dus ik zal mij beperken met een paar brokken en stukken uit „Poperinge in de Oostenrijkse tijd" in „Doos Gazette" op te nemen.

Recht van antwoord:
Het stadsarchief van Poperinge volgt, bij het vragen naar een exemplaar van een publicatie, eindverhandeling e.d., het archiefreglement dat door de gemeenteraad van de stad goedgekeurd werd. Het is bijgevolg niet het stadsarchief van Poperinge op zich, maar wel het stadsbestuur dat de schenking van een exemplaar vraagt. Daarenboven staat nergens in dit reglement vermeld op welke wijze dit exemplaar geschonken dient te worden. Bijgevolg is de schenking van een digitale kopie (waarbij de auteur de kosten voor het laten drukken niet moet maken) toegestaan.
Artikel 27 van het bezoekersreglement is dus geenszins een artikel gericht tegen het onderzoek binnen het stadsarchief, wel integendeel. Door de verschillende studies die in het archief gemaakt worden te verzamelen, kan dubbel werk vermeden worden, kunnen de standpunten van verschillende vorsers over eenzelfde historisch onderwerp vergeleken worden en kan nieuw onderzoek gestimuleerd worden.

Voor digitale of gedigitaliseerde werken geldt tot slot evenzeer het auteursrecht. Een geschonken exemplaar van een studie gemaakt in het stadsarchief van Poperinge kan bijgevolg niet zomaar door een ambtenaar aan derden gegeven worden en kan enkel intern gebruikt worden, tenzij met de uitdrukkelijke toestemming van de auteur.

De Poperingse zegel uit 1650

Dat de zegel uit 1650 de Poperingse zegel is, en dat dus zowel de linker als de rechter kant met de abdij van Sint Omaars te maken heeft, is natuurlijk evident.
Maar wat staat er juist op de linkerkant en wat betekent dit?
Van **Joris Vanderveken** uit Asse kregen we de onderstaande interessante opmerking:

Mij lijkt de Poperingse zegel een kruising van
een sleutelbos
met onderaan een opstaand zwaard (handvat onderaan)

Het doet me namelijk denken aan het embleem op het bieretiket van Affligem Patersvat
Daar staat een gelijkend symbool en zeer duidelijk sleutels en zwaard
Dus mogelijks : links symbool wereldse macht (sleutels en zwaard) / rechts de geestelijke macht (staf)

Jan Wemaere vond de zegel van de abt nog op twee plaatsen in Poperinge en gaf de volgende commentaar:

Sint-Janskerk

Het middenbrandvenster van het hoogkoor in de Sint-Janskerk geeft de geschiedenis weer van de kerk.
Onderaan draagt een schutsengel de maquette van de Sint-Janskerk, geflankeerd door de bisschop van Terenburg (vertolkt door pastoor Camiel Lootens van 1922 – 1926) en de abt van de Sint-Bertinusabdij (vertolkt door pastoor Julien Derycke (1926 – 1950)
Helemaal onderaan staat volgende tekst: "Deze kerk werd gebouwd ten jare 1290 door **Walter II , abt van de Sint-Bertinusabdij** (Sint Omaars) en Jacob van Boonen, bisschop van Terenburg.
Werd hersteld door pastoor Camiel Lootens in 1924.
Boven de figuur links (Jacob van Boonen) zie je zijn wapenschild (rode achtergrond en 3 mijters)
Boven de figuur rechts (abt Walter II) vind je zijn wapenschild.
In de verte ziet men de twee zusterkerken van stad Poperinge, Sint-Bertinus en O.L.Vrouw-kerk.

Ook aan de ingang van de Sint Bertinuskerk vind men deze zegel.
Bij de hoofdingang van de Sint-Bertinuskerk zie je een beeld van de H. Bertinus, Benedictijnermonnik, met een stuurloos bootje in de hand, en onderaan het wapenschild van Poperinge (rechts**) en dat van Walter II, abt van de abdij van Sint-Omaars**.

Ook **Henri Vandenberghe** had een interessante opmerking:
Wat de zegel betreft
Zou het niet kunnen dat het ene de abt zijn staf is, die krult dan ook naar binnen.
Maar in Poperinge via zijn proost had hij wel autoriteit naar buiten...????
En hij voegt hierbij: Helemaal niet zeker...

En van Annick Clabau kreeg ik de volgende reactie:
Guido,
't Is echt een prachtig zegel dat je vond in het Poperings archief. Je bent het wel volkomen met me eens dat het een heel rijk archief is.
Ik zou er niet onmiddellijk uitleg voor weten. De staf komt terug in het deel links, maar de attributen lopen niet door naar beneden. Ze komen in 't midden samen in een ring. Heeft dat een betekenis? Of was het om het modelleren van de stempel makkelijker te maken? Moet dat alles gezien worden als een kruisen van 4 voorwerpen, nl een staf en nog 3 andere? Of zijn het acht verschillende voorwerpen die allemaal aan die middelste ring gehecht zijn? Zie je in één niet een sleutel en in een ander een scepter? Of een scepter en twee sleutels? En waar is de ring en waar is de baard van de sleutel dan?
En datzelfde schild dat in onze kerken terug te vinden is, werd het gemaakt naar het zegel? Of werd het zegel gemaakt naar het schild? Je kent het principe hé: wie was er eerst, de kip of het ei....
'k Heb er geen uitleg voor, helemaal niet, omdat ik de voorwerpen niet herken. Maar misschien heb je wel geluk en is er iemand van je lezers die nóg veel slimmer is dan jij bent en die je wel de uitleg zal kunnen (en willen) geven.
Niemand heeft de wijsheid in pacht en slimme mensen stellen veel vragen. Zo kom je nog eens iets te weten.
En ooit was mij gezegd, o.a. door mijn vroegere leraar Frans: er zijn geen domme vragen, alleen maar domme antwoorden....
Hij zei ook: les excuses sont faites pour s'en servir. Maar misschien ontsnapt me de juiste betekenis daarvan.
Dan nog dit: proficiat met Het Gulden Hamerken!! Een terechte erkenning, waar ook de andere Keteniers fier mogen op zijn.
Groetjes, Annick

Een mop van Kamiel:
Een man zijn schoonmoeder is onlangs overleden.
Op de begrafenis vraagt een vriend hem : 'Wat had je schoonmoeder ?'
Waarop hij antwoordt :'E groate villa'.
De vriend zegt :'Nee nee, wat mankeerde ze?'
Met als antwoord :'E appartement an zéé!'
'Maar nee', zegt de vriend, 'hoe is je schoonmoeder gestorven?'
'Z'is me de frietepot van de trap gevollen.'

'Amaai', zegt de vriend 'en wat heb je dan gedaan?'
'Stutten geten...'

Bachten de kupe

Ook **Franz Denys** *stuurde een interessante opmerking:*

Beste Guido,
Gij verrast mij opnieuw met je doos-gazette van mei; aangenaam om lezen en vol wetenswaardigheden.
Proficiat met je bekroning met het "gulden hamerke", als het maar geen "hamerslag" was !!!
Enkele opmerkingen en of rechtzettingen: bij K. Papin: R. Pernoud bedoelt met de Pays Bas, de Nederlanden op hun geheel - van de Ems tot de Aa en Grevelingen, dus het hertogdom Brabant was een deel van de Nederlanden.
De uitleg van de oorsprong van 'bachten de kupe' is origineel, maar is ze juist?
We controleren of in publicaties van geschiedenis, heemkunde, economie, landbouw, waterbeschrijving - Ijzer, er sprake is van "Bachten de kupe" voor 1914 !!!.
Ik weet het niet, maar het is te onderzoeken, het kan via de computer de "bibliografien, o.m; De Wachter's repertorium.
Indien het zo is dat Belgische soldaten in 14-18 vrouwen "bachten de kupe", de waskuip, vonden, is dat werkelijk zeer origineel. Dat deze uitdrukking gemeen goed is geworden als aanduiding van een hele streek.
Onlangs heb ik een andere uitleg gevonden. Het gebied tussen de Franse grens en de Ijzer, de Ieperlee en de Vleterbeek, is laag gelegen en als een "kuip" tegenover de rest van ons land.
Maar al wat dan ten oosten van de Ijzer lag, was dus niet "bachten de kupe !!!!!
Klopt dat ????
Lombardzijde, Westende, Keiem, Leke, Mannekensvere, Beerst liggen dus niet "bachten de kupe", er lagen daar ook geen soldaten in 14-18 !
Besluit: mooi gevonden "vrouwen bachten de kupe", maar vermoedelijk onjuist !
Vriendelijke groet, Franz Denys

De kate gink naar skole

Van **Jozef Debacker** uit Ingelmunster, kreeg ik de volgende tekst en tevens vraag.
Ik ken het lied niet, maar misschien iemand van mijn lezers wel?
Kan iemand deze vraag beantwoorden?
Gisteren van mijn broer een mail ontvangen of ik mij nog volgend liedje herinner:

Tjing, tjing, viole, Tjing, tjing, viool
de katte gink naar skole. De kat ging naar school
Bontekoe en Skinkelbjeen Bontekoe en Schenkelbeen
die sprongen haast de mane in twjeen Die sprongen haast de maan in tweeën.
't Hondje loech dat 't sterren zag, 't Hondje loech dat 't sterren zag
?????????????????????????? (vergeten) ??????????????????????????????
Tjing, tjing viole, Tjing, tjing, viool,
de katte gink naar skole. De kat ging naar school.

Wij zongen dat op school. Niet in de klas, maar onder mekaar op de speelplaats

(in de fifties).
Volgens mijn zus zou het een Vlaamse variant zijn op het klassieke Engelse nursery rhyme " Hey diddle diddle" waarbij hier de tekst:

Hey diddle diddle,
The cat en the fiddle,
The cow jumped over the moon,
The little dog laughed to see such sport,
And the dish ran away with the spoon.

Kunt u ons helpen? Van wie is dat volksliedje, wat is het ontbrekend vers?
Met dank bij voorbaat,
J. Debacker

Uit de Gentse almanak 1715

Braeck maendt
De vruchten op dees tydt, syn in hun volle groyen
Nu siet men in het gras met heele hoopen koyen
Lust u wat aenghenaemst, gaet wandelt met uw lief
Van alle groenigheyt vindt ghy nu u gherief

Uit de stadsrekening van Poperinge 1659 – 1660

D'heeren en meesters Jacques Proventier, Andries Beke ende Jan Devos, ghelden xxxvj *(36)* schellingen sjaers over den pacht van de hondsgracht met t'cattepitgen t'achter 't jaer verschenen, Sint Lucasdaghe 1659 - t'vij jaer van xxtich ontfaen. – xxxvj schellingen
De Hondsgracht met het Katteputje lag langs de huidige Hondstraat!

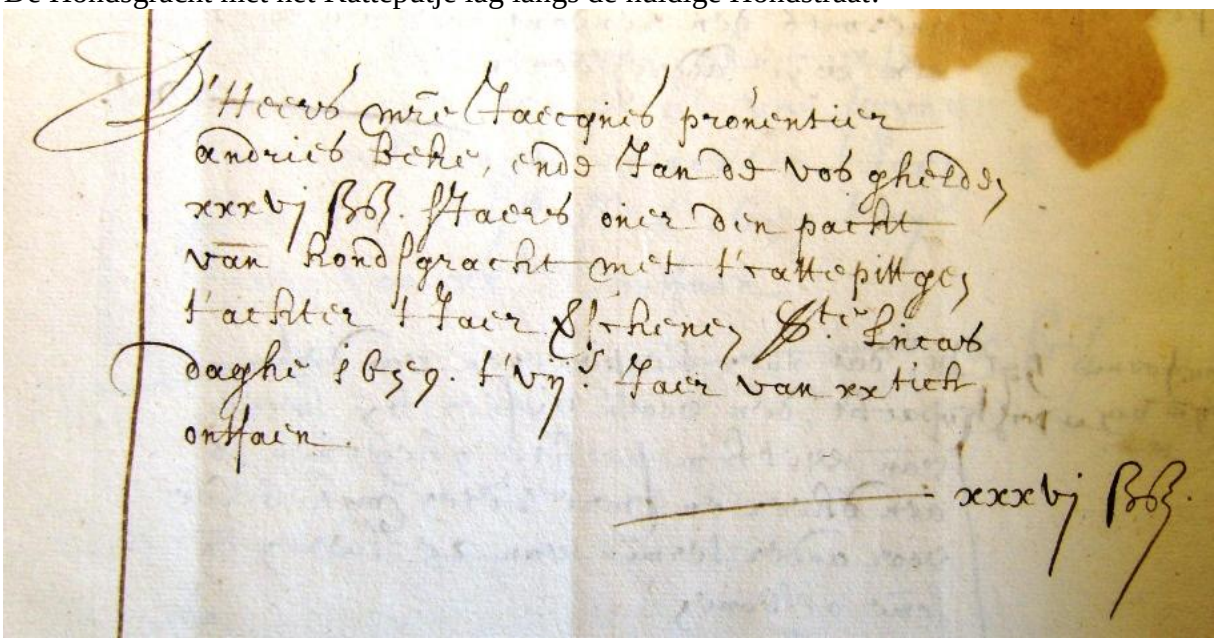

Poperinge in de Oostenrijkse tijd

Boeten

In dit jaar gaan we eerst eens kijken welke boeten men in Poperinge uitschreef. We halen uit de 'processen 1716', alhoewel er hier ook nog wel stukken uit 1715 tussen zitten, de volgende voorbeelden:

Gereden langs 't Ripken

Jacques de Carne, *wordt beschuldigd door de heer* Charles Bertin Butsel, *de baljuw van de stad* omme de boete van twaelf ponden parisis ter cause den verweerder opden 26ste april 1715 ghereden heeft met twee peerden ende waeghen opden ouver langhs den vaert gaende naer tripken emmers in sulck boete behelst by de poletyque ordonnantie.
Het was immers bij wetsbesluit verboden om langs de vaart naar 't Reepken te rijden met paarden en wagen, om de oevers van de vaart te sparen.
Butsel Charles Bertin was baljuw van de stad Poperinge van 1699 tot 1736.

De kennef

Matheus Prisie *krijgt een boete van 50 gulden* volghens placaeten ende ordinantie ter cause dat sijnen hondt wit van haeyre, bevonden is gheweest door Nicolas François, sheeren dienaere **den 26ste meye** lastleden maer met **eenen kenneff** van tusschen seven a acht duymen lanck in plaetste van vyfthien duymen volghens d'ordinantie, niet jeghenstaende d'advertentie aen den verweerder ghedaen door den heescher.
Prisie was dus gewaarschuwd geweest.
Een kenneve of kenneff was – *volgens Stalpaerts woordenboek* - een dwarshout, uit drie stokken bestaande, rond den hals van honden, varkens en ganzen, om ze te beletten door de hagen te dringen. In het Frans tribart.
Ook **Andries Quaghebeur** *kreeg 50 ponden boete omdat zijn hond* – grijsde van hayre - op de 10de ougst gevonden werd tussen den seven ende acht uren smorghens sonder kenneff ofte schietel aen de haelse.
Op de wetvergadering van de 4de november 1716 wordt ook **Jacob Derhille**, *van het zelfde beschuldigd. Hij dient 50 guldens te betalen* inghevolghens de placaeten ende ordinantie ter cause dat Andries Garsy ende Pieter Liebaert *(de wetsdienaren)* bevonden hebben sijnen hondt sonder kenneff ofte schietel aen den haelse den 26ste july lastleden, waervan sij ghecallengiert hebben sijne amerte *(meid)*

Hop niet gewarrandeerd

Christiaen Luyse *wordt beschuldigd door* d'heeren warrandeerders van de hommel deser stede ende jurisdictie van Poperynghe, omme de boete van thien ponden parisis, volghens de ceure artikel 16,
ter cause den verweerder vyf differente stonden heeft gesackt zijne oude hommel t'laeste opden 17de ougst 1716 in plaetse van deselve te doen sacken by eenen gheEeden sacker mitsgaders omme de boete van dertigh ponden parisis volgens de ceure artikel 21 ter cause den verweerder de voorschreven hommel uytghelevert heeft sonder ter schaele te bringhen ofte doen bringhen omme te doen warrandeeren emmers omme al sulcke boeten voorder by de voorschreven ceure ende politycque ordinantie ghedreghen.
Ook **Pieter van Peene,** *wordt van hetzelfde misdrijf beschuldigd. Zijn hop was echter van* den ghewasse 1716.

Koebeesten in andermans meers

Maillart Metsu wordt – *in september 1716* - dan weer beschuldigd door de baljuw omme de boete van dertich ponden parisis immers alles inghevolghens de statuten ter cause dat vijve van sijne coebeesten bevonden hebben gheweest den 26ste deser maent novembre in den mersch ten deele toebehoorende aen **Jan Vandamme** gheleghen in den Eeckhouck deser jurisdictie ende dat jehgens den danck vanden voorschreven Vandamme waervan eerst den soone van den verweerder ghenaemt Pieter ghecallengiert is gheweest door **Pieter Brock**, officier ende daernaels den verweerder.

Op een feestdag

Jan Peperstraete *krijgt een boete van 12 ponden omdat er* ghevonden is gheweest tsijnen huyse ende herberghe ten tijde van de vesperen en 25ste july last wesende den feestdach van St. Jacques apostel, Cipriaen Creus , Jacques Maton ende … Haesebaert.

Antoine Hennebel *uit de* Peselhouck *krijgt 18 ponden boete en* arbitraire correctie – *hij wordt dus ook voor de rechtbank gedaagd* – ter cause dat hij verweerder met twee cnechten hebben ghevioleert den feestdach vnde heylighen Simoen ende Jude wesende den 28ste 8bre *(oktober)* 1716 met boonschove te laeden op sijnen waeghen inghespannen met twee peerden ten tyde van de hooghmisse van al tweclke ghecallengiert *(aangebracht)* is gheweest door Andries Garsy ende jan Scherpereel, sheeren dienaeren.

Slagen en verwondingen

Andries Boulangier, voerman *krijgt een boete van 60 ponden,* ter cause dat hij den 17de february last ten ses uren tsavont in de nacht, gheattaquert heeft **Joanne Petronelle Byser,** huysvrouwe van **Pieter Ryspoot** met een fagootstock – *dus met een dikke stok hout* - waarvan hij verweerder haer different slaeghen gegeven heeft soo oock met eenen meschhaeck ende dat van in sijn huys af tot over de cleene mart, tot de deure van de herberghe van Sint Omaers.

Pieter Sinavel *wordt beschuldigd van gevochten te hebben* op sheeren straete bij de herberghe van Sint Omaers met **Alfonse Boulangier** op de 4de maart 1715, wat hem 30 ponden parisis zal kosten.

Carel Bosschaert *mag komen uitleggen waarom zijn vrouw op* de 22ste april 1716, naer den neghen uren tsavonts in de herberghe van Sint Andries hof, **Anne Muys**, huysvrouwe van **Louis Moulin,** gheinjurieert *(uitgescholden)* heeft van franche oere ende allemans oere ende datter in het rasphuys niet eene oere meerder en was dan zij, ende dat sy was eene dieveneghe mitsgaeders dat zij uytliep om te stelen ende dat sij verweerders verwondert waeren deat Louis Moulin haeren man wilde huyshouden met eene sulcke oere ende andere injurien, soo oock ter cause dat de voornoemde huysvrouwe van de verweerder afghetrocken heeft ende ghescheurt de cornette van de voornoemde Anne Muys – *misschien wel een toepasselijke naam* - mitsgaeders haer mutse soo oock afghetrocken haer iserken van het hooft.

Op de 6de september had **Jacques Dewachter** *samen met* **Augustin van Ameele** ruzie met **François Vilain** *en hadden deze geslagen* op het hooft ten loopende wonde ende lopende bloede in de herberghe van Sint Joorishof.

Jacobus de Langhe *krijgt een boete van 60 pond omdat hij in de herberg* **van Cassel** *in de nacht van de 18de oktober* ontrent den neghen uren **Benedictus Liebaert filius Pieter** een gat in sijn hooft met eenen candelaere ten loopende wonde ende loopende bloede *geslagen heeft.*

Op de 4de november wordt **François Ryckebusch** – *die op de Overdam woont – beschuldigd door de baljuw* omme de boete volghens de placaeten ende costume end is t 'voor ten arbitraige van den juge ter cause dat hy beneffens andere hebben gheattaquiert **Guilleaume Pudt** meester timmersman, op het kerckhof van St. Bertin bij het Swarte Gat – *ik neem aan dat dit het 'donkergat' is zoals wij deze kant toen we jong waren, noemden* - den 11de 9bre

1715 tusschen thien ende elve uren inde nacht ende hem ghesleghen met stocken dat hij in doolinghe is ghevallen ter aerde.
Op dezelfde dag wordt **Pieter Deroo** *uit de* Eeckhouck *beschuldigd* omme de boete volghens de costume ter cause dat hij op de 29ste juny 1716 – *dus al een tijdje geleden* – ontrent den thien uren, voornoene heeft gheattaquiert **Jan Peperstraete** ende hem ter aerde ghetrocken ende ghesleghen soo oock ghestampt ende gheschopt ten loopene wonde ende loopende bloede aen de slincker syde van syn hooft, mitsgaders bullen ghesleghen op sijn hooft ende neurse, waervan hij Peperstraete ghebloet heeft door sijn neurse, twelcke ghebeurt is in het huys van de voorschreven Peperstraete.
Pieter Pillaert *krijgt een boete van 30 ponden omdat hij in de nacht van de 30ste oktober* tusschen acht ende neghen uren ghesleghen heeft juffrouw Robays Huysvrouwe van sieur Pieter de Langhe met sijn handt aen de slinker syde van haer hooft ende dat soo sij stont op de straete neffens de Herberghe van Dunkerke waernaer hij is wech gheloopen in de voorschreven herberghe.
Nicolais Kerte, stoeldraaier, *krijgt dan weer een boete van 36 ponden* immers inghevolghe de costume ter cause dat hij den 8ste 9bre 1715 tusschen thien ende elve uren smorghens gheattaquiert heeft op de groote mart wesende den vrijdach mart, dheer ende meester **Louis van de Goesteene,** hem vastgrippende by het hooft met sijne twee handen ende een slach gegeven met sijn handt in het aensicht ende gheinjuriert *(uitgescholden)* van schoelie, fripon, schelm, droeven duyvel mitsgaders andere injfurien ende bovendien ter cause hij gheworden heeft by de doot van godtsheilige sacramenten in dese termen: mort dien, faire dien, ende je reune dien, soo oock vloekende differente keeren.
Jan Druant, ter deffentie van sijne huysvrouwe ende **Pieter Recke**, gezegd Martin, oock *in verdediging van zijn* – huysvrouwe, *krijgen elk een boete om reden dat hun* huysvrouwen hebben in thuys gegaen van Addriaen de Rudder, woonende in St. jans cruyce den 9de *november* 1716 in den avont ende aldaer te keere gegaen de huysvrouwe van den selven de Rudder ende haer gegrepen bij de keele, haer slaende ende schraemende met hunne naghels ten loopende wonde ende loopende bloede mitsgaeders door het slaen dat sij achterwaers omme is ghevallen op haer coutse. *(bed)*
Jacques Misdom *wordt ook opgeroepen om tevens in de naam van zijn zoon, een boete van 90 ponden te betalen* inghevolghens decostume titel 27 artikel 2 – ter cause dat hij verwerder ende sijnen soone Jacobus hebben den 8ste deser maent november 1716 in den nacht zijnde inde herberghe van St. Sebastiaen hof, gheattaquiert in de keucken van de selve herberghe, **Jacobus Spillaert** ende hem ghesleghen soo oock gheschaeft ten loopene wonde ende loopende bloede aen de rechte sijde ende neruse ende voorhooft mitsgaeders een blauwen hooghe ghesleghen t'hebben ende soo sy den voorschreven Spillaert ter aerde ghevelt hebbenden hem thebben gegeven noch differente slaeghen.
Jacobus Torré, wullecammer, *krijgt een boete van 36 ponden aangesmeerd* ter cause dat hij verweerder den 19de deser maent november ontrent den ses uren in den nacht gheattaquiert heeft **François Lebbe** op de Overdam straete beneffens zijn huys ende vast ghegrepen bij de haere met beyde sijn handen aen beyde de syden van zijn hooft ende soo hij ende soo hij verweerder hem soo vast hield met gheslooten handen hem ghesleghen ende aerde stooten teven aen beyde de syden van syn hooft, mitsgaeders van den voorschreven Lebbe gheinjurieerd thebben ten selven tijde van schoellie, duyvel, valschaert, luisaert ende dat hij noch van de luysen soude opgheeten sijn, soo oock dat sijn vader den schoellie was ende een valschaert.
Item in een ander boete ende arbitraire correctie naer descretie van de wet ter cause dat hij verweerder ten voorschreven tijde soude gheseyt hebben aen den voorschreven Lebbe dat hij een moordenaer was ende dat sijn vader oock een moordenaer gheweest hadde.

Na het winderoen *(avondklok)***op de 8ste november 1716**
We krijgen verschillende processen verbaal van 3 ponden voor personen die na de avondklok zich nog in een herberg bevonden.
François Ellebout bleef na het luiden van het winderoen op de 10de augustus in de herberg van het Princenhof zitten, net zoals **Ferdinand de Backere** *en net als* **Louis Placke,** *die zijn naam blijkbaar niet gestolen had. Op dezelfde dag werd* **François Lava filius François** gevonden na het winderoen in de herberghe van de Valcke.
Ambrosius Kestelin, *de zoon van Vincent, zat op de 8ste november nog in de herberghe van* ***Antwerpen*** *na het winderoen.* **Jan van Graefschepe** *zat op diezelfde dag en op hetzelfde uur nog in de keuken van de herberg van Cassel, terwijl* **Pieter Babelaere in de herberghe Dunkercke** *zat.* **Jan de Bock, gezegd Bossaert** *zat dan weer op dat uur in het* **Sint Joorishof.**

En daarmee hebben we een overzicht van de mogelijke boeten die boven de hoofden van de Poperingenaars hingen.

Het Grote Gasthuisgoed

Tegen het **Helleketelbos** *aan staat er een oud huisje, dat door de mensen tegenwoordig zowel het 'heksenhuisje' als het 'elfenhuisje' wordt genoemd. Tot enkele jaren terug was het eigendom van het O.C.M.W. van Poperinge.*
In de Poperingse archieven is dit huisje terug te vinden als 'den grooten pacht' of 'het Groot Gasthuisgoed' en het is zo ver we kunnen terugkeren in de tijd, steeds eigendom geweest van het O.L. Vrouwgasthuis van Poperinge.

Het Onze Lieve Vrouwegasthuis

Het is de priester en historicus **J. Opdedrinck** *die een boekje samenstelde over het Onze Lieve Vrouwe gasthuis te Poperinge en het is hieruit dat we zijn inleiding aanhalen.*
Hij begint met het woord 'Gasthuis' uit te leggen.

Het woord *gast (ghast)* eerste lid van den samengestelde naam gasthuis, had oorspronkelijk de betekenis van *eter,* in de zin van een persoon die aan iemands dis of tafel mede eet.
Hieruit ontwikkelde zich de betekenis van 'vreemdeling' in het oud Germaans zeer gewoon, welke voorkomt in de samenstellingen: *gasthuis, gastding of gastgeding, gastheer, gastrecht.*
Eertijds had het gasthuis een tweevoudige bestemming:
Het was een woonstede waar de zieke zorg ontving en het was een schuilplaats waar de reiziger of de pelgrim herbergzaamheid bekwam.
De woorden 'hospitale' en 'hospitium' wijzen die dubbele betekenis aan in de Latijnse oorkonden.

In de laatste zin, vindt men in de Vlaamse handvesten ook de namen passantenlieden gasthuis, godshuis of 'helich geesthuis'.
Aan die schuilplaatsen kwam de naam van godshuis toe omdat men er de vreemdeling om Gods wil en liefde herbergde. ….
Tijdens de kruisvaarten (1095 – 1270) kwamen in onze streken menigvuldige gasthuizen tot stand. … Dit geschiedde om er de bedevaarders te herbergen, die pelgrimstochten naar Jerusalem of andere godgewijde plaatsen ondernamen.
Aan de gravinnen van Vlaanderen, Johanna (+1244) en Margaretha (+1279) van Constantinopel zijn bijna alle onze gasthuizen en hospitalen hunnen oorsprong verschuldigd. De eerste richtte deze op van Brugge, Gent en Ieper en Margaretha die van Damme, Tielt, Torhout, Aardenburg, Oudenbrug, Veurne, Rousselaere en Eecloo.

Over het gasthuis van Poperinge, schrijft Opdedrinck:
De oorsprong van het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis kunnen wij met zekerheid niet aanwijzen. Een overlevering vermeldt ons dat, in het jaar **1312**, drie godvrezende dochters een huis betrokken ter plaatse waar het tegenwoordig hospitaal zich bevindt en hen aan de ziekenzorg toewijdden.
Opdedrinck haalde deze overlevering uit een register die bewaard werd in de dekenij van Poperinge en waar meerdere historische notities stonden, echter zonder bronvermelding.

In die tijd was Dom Hendrik de Coudescure, abt van de abdij van Sint Bertinus te Sint Omaars. D*eze abt was eerst proost van Poperinge geweest en hij stichtte met zekerheid in 1312 de leprozerie, zoals hiervoor aangetoond.*
Opdedrinck schrijft:
De Hoogweerdige Heer, die als gewezen proost de noodwendigheden der stad ten volle moest kennen, mag ook wellicht als de stichter van het O.L.V. Gasthuis doorgaan. Zijn leven – *Vita* – verhaalt dat Hij de prachtige abdijkerk van Sint Omaars opbouwde en ter zelfder tijd te Poperinghe nieuwe gebouwen oprichtte, zonder verder hunne bestemming te bepalen.

Deze stelling lijkt mij ook het meest logisch. Wanneer men de stap zet om een 'gespecialiseerde' leprozerie te bouwen, zal men ook wel een 'gewoon' gasthuis neerzetten. En verder is er ook een vermelding dat dezelfde abt Henri de Coudescure nog een huis ter beschikking stelde van 6 arme vrouwen.

Het huis van Pastoor
In **1330** geeft de pastoor van de Sint Bertinuskerk, Jacques Elbode, immers zijn huis aan de Abt Henri de Coudescure dat in de Hondstraat lat, voor het logeren van 6 arme vrouwen.
Volgens sommigen kan ook dit het begin van het gasthuis geweest zijn. Zij gaan dan uit van de stelling dat deze arme vrouwen, godsvruchtige vrouwen zouden geweest zijn, die instonden voor het verzorgen van 'passanten' en/of zieken.
Er is echter geen enkel bewijs dat dit ook zo zou geweest zijn.

Naast het gasthuis te Poperinge was er ook **een 'bayaard'** *of een passantenhuis, een naam die nog steeds bekend is bij de oude Poperingenaars als de 'beiaard'. Het begrip 'een bayaard doen' voor een koopje doen, kennen we ook nog.*
Deze twee instellingen die door de zusters Franciscanessen bediend werden, hadden als bestuurders, de gasthuismeesters, die vooral financieel toezicht dienden te houden.

De Gasthuisbossen

Deze instellingen, de bayaard en het gasthuis, kregen van goedmenende gelovigen uiteindelijk verschillende renten en gronden in hun bezit en zo kwam het dat het gasthuis, steeds meer en meer bossen in de Helleketel verkregen, dermate zelfs dat men de Helleketelbossen ook wel de Gasthuisbossen ging noemen.
Deze bossen lagen deels in de Helhoek, wat Poperings grondgebeid was en deels in de heerlijkheid van het Swynlande.
Als men vanuit Poperinge kwam, volgende twee bosgebieden elkaar op.
Eerst kwam men de Wulfhullebossen tegen.
*Een **' hulle'** is een welving of 'deksel' – zoals op ieder potje past een n'hulle'. Een een 'wulf' komt van 'gewelfd' en is eigenlijk ook weer een 'welving'. Eigenlijk zeggen we met 'Wulfhull' tweemaal hetzelfde: een gewelfde welving.*
Eén keer de Wulfhulle voorbij, komt men in de Helleketel, waarvan het centrale gedeelte nog steeds het 'twee fontainebos' is. Het twee 'fontaine' bos werd zo genoemd omdat er daar twee bronnen ontspringen.
Het woord de Helleketel, komt dan weer van Helle of Holle, wat gewoon diepte betekent, gecombineerd met 'ketel' wat ook gewoon 'diepte' betekent, samen dus gewoon een diepe diepte. Een 'ketel' in een landschap, heeft echter wel een ietwat aparte vorm.
De Helleketelbossen *waren in de 16de, 17de en 18de eeuw vooral 'vlogenbossen'. Een 'vloge' is een stukgrond waarop er 'stoven' staan, en een stove is dan weer een heel laag afgeknotte boom. Met dit 'vlogensysteem' kweekte men het nodige brandhout dat het Gasthuis onder andere ter beschikking van de armen gaf.*

Het grote Gasthuisgoed – de oudste vermelding

De oudste gegevens omtrent het Grote Gasthuisgoed, komen uit de gasthuisrekening van het jaar **1592.** *(SAP 492/A)*
In dat jaar zijn de gasthuismeesters de heren Michel Langhespee, Jacob Merlvede ende Jan Wydts. Er waren 14 pachters die hun pacht moesten betalen.
Bij de uitgaven voor de *noodzakelijkheden van het gasthuis vinden we de volgende posten terug die op de Grooten pacht of het groot gasthuisgoed slaan.*

Betaelt Clays Michel matzenaer – *metselaar* - over zeker werck by hem ghedaen in **het huus** vanden grooten pacht vande gasthuuze
Betaelt Jan Ronckyer over de leverynghe van 48 teghels omme **de oven** te maecken vande groote pacht van de gasthuuze
Betaelt Clays Michel maetzenaere ende dat over t'vermaeken van de oven midtsgaders de huuszynghe rondtsomme te behoeffen van den grooten pacht.
Betaelt Jan Wydts over de leverynghe van drye hondert witte brycken ten behoeven vande grooten pacht vande gasthuuze
Betaelt Maryn Craeye ende dat over zeeker bryeken by hem ghehaelt omme het gasthuus midtsgaders diversche bonckens ende zille ghehaelt ten behoeve vanden **gasthuus schuerre** omme den grooten pacht.
Betaelt Marc van Weeghe over de leverynghe van een hondert plaensoenen ten behoeve van de schuerre van de grooten pacht.
Betaelt Jan de Clerck ende Joos van Caeyzeelle ende dat by zeeker acordt ghemaekt omme te maecken een **nyeuwe schuerre** omme den pacht vande gasthuuze
Betaelt Pieter Berten ende dat over de leverynghe van diversche zillen en zydelatten ten behoeve vande schuerre vande grooten pacht.
Betaelt Jan de Moor ende dat over de leverynhge van diversche latten ende reeghels tot ghebruuck van de nyeuwe schuerre omme den grooten pacht

Betaelt Jan Wydts ende dat over de leverynghe van diversche naeghels ten behoeve van de gasthuusschuerre van de grooten pacht.
Betaelt Maryn Craye over de leverynghe van drye hondert gleys ten behoeve vande gasthuusschuerre ten pryse van 15 pond per hondert
Betaelt Boudewyn Zeynt over de leverynghe van een hondert gleys – *stroschoven* - omme de voorschreven schuerre
Betaelt Jacob Talewee over de leverynghe van een hondert ende tneeghentich bondels gleyshove omme voorschreven schuerre ten pryse van 15 pond 't hondert
Betaelt François de Haene over de leverynghe van een hondert viertich gleys omme de voornoemende schuerre ten pryse van 12 pond thondert
Betaelt Jacob Merlevede over de leverynghe van een hondert gleys omme de voornoemde schuerre te 15 pond 't hondert

Wat we hier zien en lezen is misschien wel de bouw van het 'Groot Gasthuisgoed'. Anderzijds heb ik de indruk – omdat men spreekt van een 'nieuwe' schuur, - dat het hier om een drastisch herstel van het Groot Gasthuisgoed gaat.
Misschien was het Groot Gasthuisgoed, net als andere gebouwen in Poperinge, het slachtoffer geweest van de 'woede' van de Protestanten in de jaren 1573 – 1575 en was het dermate vernield dat men het niet meer kon verhuren.
Feit is dat men in het **jaar 1592** *heel wat herstellingen doorvoerde en een nieuwe schuur bouwde zodat men het Groot Gasthuisgoed kon gaan verhuren.*
In de gasthuisrekening van **1604** *vinden we de volgende post:*
Betaelt Jan van Houke over de Vente ende leverynge van vyf ende x voeten drooghe abeelen bert, tot t'maecken **vande soldere in ghasthuusghoet**, tot vj pond 2 schellingen hondert --- 25 pond 12 schellingen 6 deniers

Het opmeten van het Grote Gasthuisgoed - 13 februari 1604

In een proces in het jaar 1746 tussen de molenaar Basco en de gasthuismeesters, komen er enkele retro stukken voor uit het jaar 1604, juist gedateerd op de 13de februari 1604, betreffende het opmeten van het Grote Gasthuishoek. Het zijn twee iet wat verschillende versies van dezelfde meting door de landmeter Quaghebeur gedaan. We geven ze hier allebei.

Binnen de gewezen Kasselrij van Veurne was:
De vierkante roede gelijk aan 196 vierkante voeten of 15,5924 m2
Een linie is 100 vierkante roeden of 15 aren 59 ca. 24 dm.
Het gemet is 300 roeden of 46 aren 77 ca 72 dm.

Den xiij van sprockele 1604 *(sprockele : februari)*
ende diversche andere daeghen,

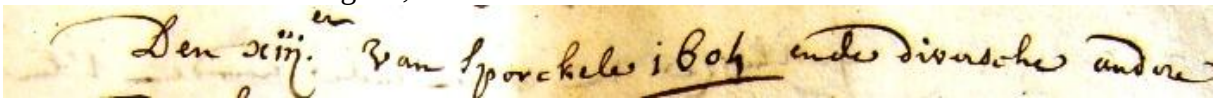

daer was ghemeten ten versoucke vande gasthuysmeesters, het groote gasthuis goet
daer **Christiaen Deweert** presentelick woont
onder de heerlichede van de West Swynlande ende kuere van Poperinghe.
Eerst vijf gemeten preter *(preter = minstens)*
xxv *(xxv = 25)* roeden hofstede daer Christiaen Deweert presentelick woont

daer **t'huys, keucken ende zwynstal** op staet al onder de heerlichede vande West Swynlande streckende metten oosteinde op t'naervolgende lant, de zuytzyde de kuere van Poperinghe, t'westeinde ende noortzyde de straete.
Item noch derthien gemeten preter x roeden lants onder elst ende saylant;
t'westende de voorschreven hofstede, de noortsyde de straete , t'oosteynde sieur Gonzale Gommes, de zuytzyde de dreeve ende elst vande gasthuyze.
Item noch neghen gemeten ,een lynde lants genaemt **t'meulenvelt,** de **muelewal** buytten blijvende, de noortzijde de dreve t'oosteynde op de straete, de suyteynde ende westende t'elst vande gasthuyze.
Item noch een lynde meersch de suytzyde t'elst van Lauwers Pilgrem ende t'oostende t'elst van de gasthuyze van westen ende noorden t'lant van Lyne Troufcers.
Item noch xiiij *(14)* gemeten een vierendeel zaylandt, bet noort van de gasthuysmuelen streckende metten suytende op de voorschreven dreve de westzyde t'lant jan Moretier, t'noortende t'elst vande gashuyze, d'oostzijde de straete.
Item noch vijf vierendeel preter xv roeden onder meersch ende saeylant, streckende metten westende op t'lant van Joos Pijl, de zuytzyde ende oostende t'lant van Jan Lauwyck, alle de voorschreven partien van landen sijn liggende onder de heerelichede van de Westsynlande. Poperinghe
Item noch xix *(19)* gemeten vijf roeden in den Hellehouck van Poperinghe waer of de **Tronckmeersch** van twee lyn v *(vijf)* roeden ende elst van drie gemeten en half ende x *(10)* roeden hier i nbegrepen is, t'noortende duer den wal gaende tot de heerelichede van het Swynlande, van oosten ende westen d'elste vande gasthuyse, t'suytende t'elst vanden heere ende kercke van Onse Vrouwe.
Masse ende groote van landen lxij *(62)* gemeten xl (40) roeden lant.

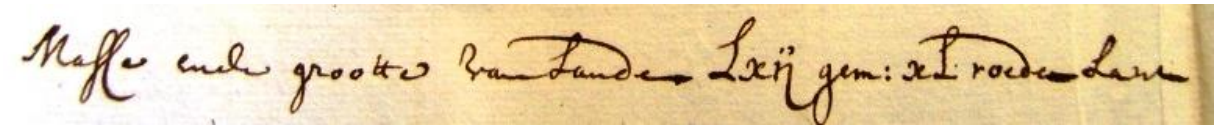

Aldus gemeten ten jaere ende daeghe als boven.

Bij mij **Ghelein Quaghebeur** als ghesworen lantmeeter der stede ende heerelichede van Poperinghe – my toorconde
Onderteeckent Ghelein Quaghebeur met seker paraphe.

Daar uit leren we dat het grootste deel van het Grote Gasthuisgoed gelegen was in de heerlijkheid van het West Swynland en een klein deel in de Hellehoek van Poperinge.
Het goed lag dus letterlijk op een grens. **Het was een grensgeval**.
Er was nog een twee akte:

…. Sporkele 1604 ende diversche ander daghen was ghemeten ten versoucke van de gasthuismeesters vande gasthuyze van Poperinghe, de naervolgende percheelen van landen, liggende onder de heerelichede van de West Swynlande ende onder de kuere ende heerlichede van Poperinghe.
Eerst de behuusde hofstede daer Christiaen Deweert nu woont daer thuis, zwynstal ende poorten op staen, de dreeve oostwaert, westwaert ende noorderwaert, ook boogaet ende zaeylant bachten huuse alhier mede gaende al Swynlant sijnde groot in t'gheheel metgaders een vierendeel x roeden elst ende vagua landt hier mede begrepen al tzaemen vijf gemeten preter xxv roden, streckende met den oostende op t'naervolgende lant ende elst van de

gasthuuze, de suytzyde met beede de dreeven alhier medegaende jeghens de keure van Poperinghe het naerschreven lant van desen pachte scheedende t'zqynlant ende kuere op twee gheteecken wulskens dwers duer den wal beede de uytgangken zwynlant zynde, t'west nde noortzyde jeghens de straete.
Item noch xiij *(13)* gemeten preter x *(10)* roeden lants meegaende twee gemeten drye vierendeel xx roeden vague landt daerinne begrepen, streckende metten westende op den oostboogaert, de noortzyde de straete, van oosten t'lant van sieur Gonzale Gommes ende elstken vande gasthuuze gaende met een happe suydwaert tot d'eeckedreeve vande voorschreven gasthuuze.
Item noch neghen ghemeten een lynde ghenaemt **t'Muelevelt, den muelewal** buyten blijvende nemaer hier inne begrepen een lynde vague landt in haeghen, wildernisse ende erdeboorden streckende metten oostende op de voroschreven straete, de suytzyde ende westende d'elsten vande selven gasthuuze, de noortzyde den muelewal ende de muelendreeve.
Westswynlande
Item noch een lynde meersch met xxv roden wildernsse daer i nbegrepen streckende Mette noostende op t'elst vande gasthuuze van zuuden t'elst Lauwers Pilgrem, van noorden t'lant Lynoire Troufcers.
Item noch xiiij gemeten een vierendeel saylant metgaders twee lynden preter xxv roeden vague lant hierinne begrepen bet noort vande gashuusmuelen, van zyden de voorschreven muelendreeve, van west t'lant van Jan Mortier, van noorden t'elst van de gasthuuze, van oost op het straetken.
Item noch vijf vierendeelen preter xv roden onder meersch ende zaylant onder de voorschreven heerelichede van de West Swynlant streckende metten westende op t'lant meester Joos Pyl, t'oostende ende zuytzyde t'lant jan lauwyck.
Masseende groote van lande onder de heerelichede metgaders de voorschreven vier ghemeten vague lant al saemen xliij ghemeten.
Poperinghe
Item noch xix gemeten vijf toeden lants metgaders drie ghemeten vijf toeden elst alhier medegaende, streckende metten noortende duer den wal op de heerelichede vande West Swynlande op de eeckedreve ende utganck van d'hofstede, d'oostsyde ende westzyde d'elst van de gasthuze, t'suytende t'elst vande heere ende eeckelst vande kerke van Onse Vrouwen, hier innebegrepen twee lynden vyf roeden van oosten aen de drie ghemeten vooren verclaert.
Masse ende grootte van lande **twee en tsestigh ghemeten ende vijf roeden**.

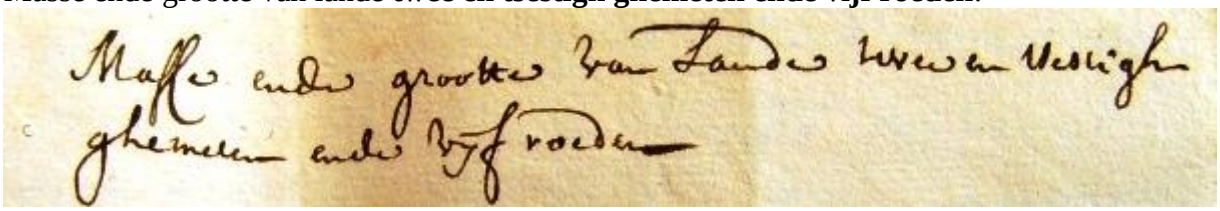

Aldus ghemeten ten jaere ende daeghe als boven bij mij Ghelein Quaghebeur als gheswooren ende gheede lantmeetere der stede ende heerelichede van Poperinghe, mij toorconde mijn hanteecken.

En verder attenderen we nog op het feit dat een deel van het Grote Gasthuisgoed bestond uit het 'muelenvelt' of molenveld en dat het goed gelegen was langs de molenwal van de Gasthuismolen, die echter geen eigendom van het gasthuis was.

De pachters van het Groot Gasthuisgoed

De eerstvolgende gasthuisrekening is deze 1606 en vanaf hier kunnen we deels de huurders of pachters van het Groot Gasthuisgoed volgen.
In het jaar 1606 is het gasthuis financieel beter aan het worden. We tellen 28 ‘staende’*renten en 29 erfelijke* ‘losrenten’. *En er zijn 36 landpachten.*
We vinden eerst de pachter van het ‘kleine gasthuisgoed’:
Anthonie de Hille over den pacht van **t’cleene ghasthuusghoet** groot 22 ghemet ofte daer ontrent tot 6 pond 10 schellingen ’t ghemet, compt over de baemesse 1606, met de verachtertheyt van 207 schellingen ende es 6° van achten, t’samen – 394 pond
En we vinden ook de pachters van het Grote Gasthuisgoed.
Eerst wordt Omaryn Craeye vermeld die blijkbaar nog schulden had van zijn pacht van de jaren 1601 en 1602.
Omaryn Craeye in reste van zijn huere vande **’t groote Ghasthuusghoet** van Baemesse 16-honderd twee – 12 pond

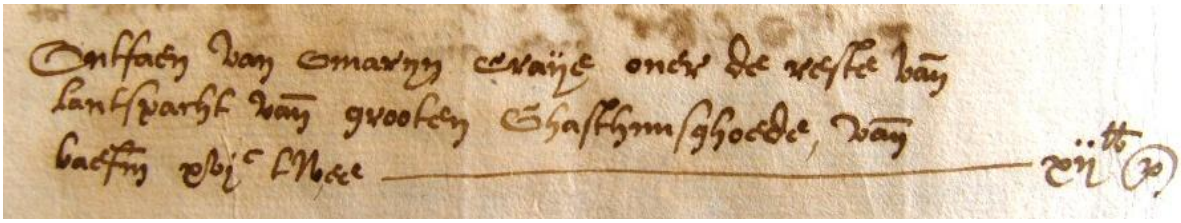

En dan komt de nieuwe pachter:
Ontfaen van **Christiaen de Weerdt,** over den pacht van eene behuusde hofstede, ghenaempt het groote gashuusgoedt, groot vierenvichtigh ghemeten landts ofte daer ontrent, tot vier pond parisis tjaers, t’ghemet, beloopt tjaers tweehondert xxx pond x schelle parisis over tjaer van baefmesse 1606 tot **1607** – compt tsaemen iiij c xix – *419* - pond parisis.

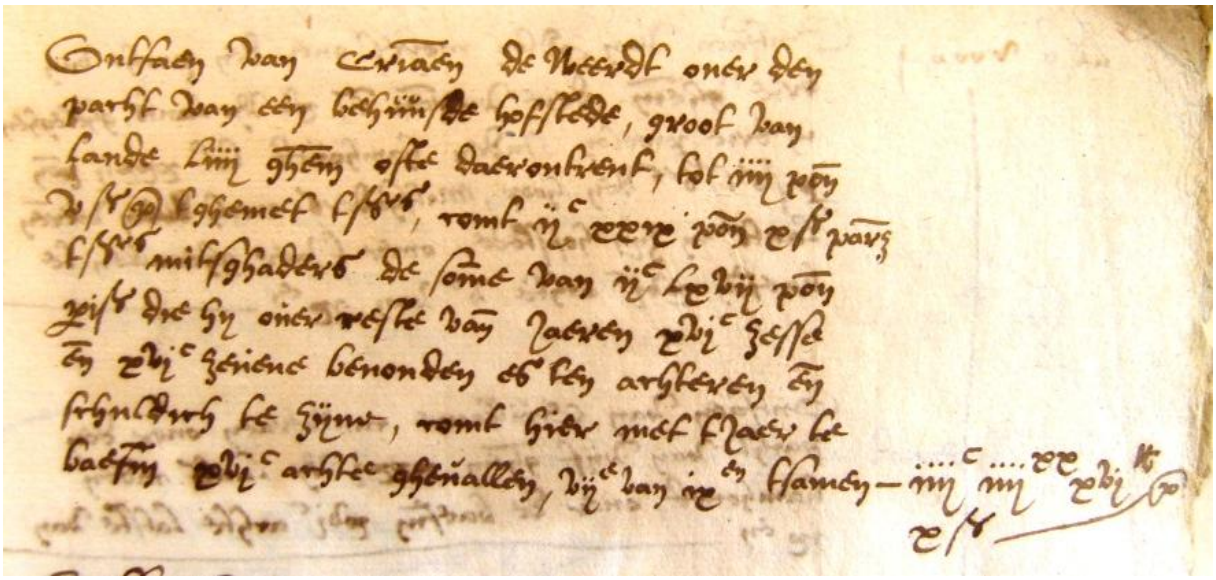

In 1607 *lezen we:*
Ontfaen van Christiaen deWeerdt over den pacht van een behuusde hofstede, groot van lande liiij – *54* - ghemeten ofte daerontrent, tot iiii ponden parisis par ghemet tsamen comt iijc xxx ponden parisis mitsgaeders de somme van ijc lx vij ponden parisis die hij over reste vande jaeren xvic sesse ende xvic sevene beconden es ten achtteren te schuldich te sijne, comt hier met tjaere tot baefmesse xvic achte ghevallen, vijde van ix – *’t sevende jaar van negen – iiij c iiiij xx xvj ponden parisis x schelle.*

Daaruit weten we dat na een pachttermijn voor Omaryn Craeye, de pachter Christiaen Deweerd hem opgevolgd heeft.
In de rekening van het jaar **1610** *vinden we over het klein Gasthuisgoed het volgende:*
Ontfaen van **Joachim Gheraert** over den pacht van eene behuusde hofstede, groot bevonden by lantmaete xxiij ghemeten i Lynne ende xxv roeden genaempt tcleene ghasthuusgoet liggende inden hellehouck tot vij ponden parisis elck ghemet … *en daarmee weten we dat Joachim Gheraert daar de pachter is en hij zou dit nog heel lang blijven.*

Christiaen Deweerdt *bleef slechts pachter van het Groot Gasthuisgoed tot in 1611. Dan lezen we dat*
Christiaen Deweert als afgaende pachter van tgroote gasthuusgoet *nog schuldig is* van voorgaenden lantpacht t'selver goet boven alle refectien tot de baemesse 1610 inclus conforme de rekeninghen tern voorgaende jaeren *de som van 262 ponden parisis.*
Daarna lezen we dat
Tvoornoemde groot gashuusgoet verhuurt es an **Philippe de Rooy**, groot onder gers, meirsch ende zailanden, liiij gemeten ofte daer ontrent een termijn van negen jaeren, t'eerste jaer vallende te baemesse 1612 voor vjj pond parisis tgemet .

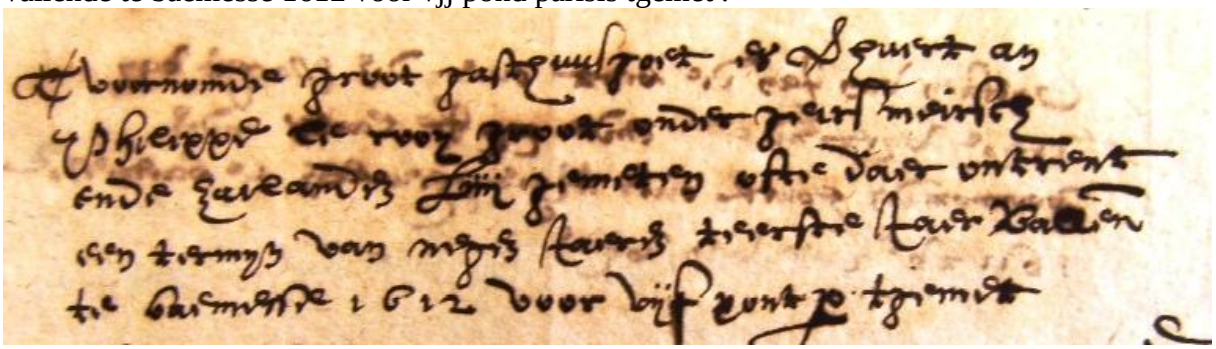

We krijgen dus een nieuwe huurder. Philippe Leroy blijft huurder tot **1628**. *Dan lezen we dat het zijn weduwe is die het gasthuisgoed huurt. In 1635 komen we Philippe Leroy filius of zoon van Philippe, tegen als huurder, de zoon heeft de vader opgevolgd.*

In de rekening van het jaar **1646** *treffen we als pachter* **Gillis Herreman** *aan.*
In **1648** *lezen we:*

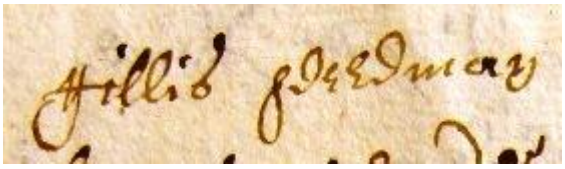

Gillis Herreman ghelt 732 ponden by jaere over de heure van het groote ghasthuysgoet, groot van landen 61 ghemeeten onder ghers, meersch ende zaylant, gelegen inden Helhouck onder de heerlichede vande Swynlande, tachter tjaer gevallen baefmesse 1648, iiide – *het derde* - jaer van 9 - dies by telcken payemente mach doen met te leveren ende te besteden op de landen voor 12 pond groten t'jaers groot **calckmaerle** als noch niet ghelevert, dus bij moderatie ghedaen voor 480 ponden ende schuldich de reste van bafmesse 1647 – 100 pond tsaemen 580 pnden daer naer ontfaen - reste 480 ponden
Er is blijkbaar een huurvoorwaarde bijgekomen. Men dient voor 12 ponden per jaar 'calckmaerle' te leveren en hiermee dus zijn gronden te bemesten. Het gebruik om 'calckmaerle' of kalkmergel als mest te gebruiken is al heel oud.

In de gasthuisrekening van het jaar **1654** *lezen we over* **het kleine gasthuisgoed** *het volgende:*

Jan Kestier, borghe ende principael over Joris Grison, is schuldich een jaer pacht van xv ghemeten van de hofstede ende saeyland, ghenaemt het cleene ghasthuusgoet – 1649 – danof acte es bedraeghene ijc xvj pond xv sh.
Alsoo de huusinghen op 't voorschreven hofstede afghebrant sijn gheweest ten jaere deser rekeninghe en hebben de doenders de landen niet connen veheuren, ten sy van de costen vry, waertoe d'heeren de weth niet en hebben willen consenteren, oversulcx is't selve anghenomen by de voroschreven heeren van de weth, de welcke de sleve landen hebben verpacht stadtsproffyte dus voor hen –
Over het groot gasthuisgoed lezen we:
In dit jaar 1654 Gillis Herreman resteert van pachte van het Groote Gasthuusgoet tot en mette baefmesse 1648 iiijc iiijx ponden, daeromme proces hangt.
Insghelick hanght proces omme de naervolghende jaeren 1649, 1650 en 1651 jeghens de kynderen van Anthoon Herreman, wylent borghe over de kynderen Gillis, synen broeder, oock onghedecideert.
Uit deze summiere gegevens kunnen we opmaken dat er een proces lopende was tussen de gasthuismeesters en Gillis Herreman. Waarschijnlijk stierf deze man in 1648 want in de jaren 1649, 1650 en 1651 spreekt men van een proces met de kinderen van Gillis.
Over het proces tussen Herreman en de Gasthuismeesters hebben we zowel in de processen van de stad Poperinge als in deze van de heerlijkheid van het Swynland, niets meer terug gevonden.

In het jaar 1654 is't omschreven groot ghasthuusgoet overghegeven gheweest in handen van de weth, - *de gasthuismeesters hebben de verhuring dus gelaten aan de rechtbank van de stad Poperinge* – niet min **Pieter Delbaere** hadde slaech prsysie ter aencommen van sijnen pacht.
Dus hier ontdekken we de nieuwe huurder, die het Groot Gasthuisgoed komt pachten.
De prsysie of prijsbrief van coppillie ende mesch *werd opgesteld door* Frans Galloys ende Jean Decocq in daten lasten april 1652, bedragende ijc iiijx of 240 pond parisis
Dit was dus de overnameprijs tussen de pachters.

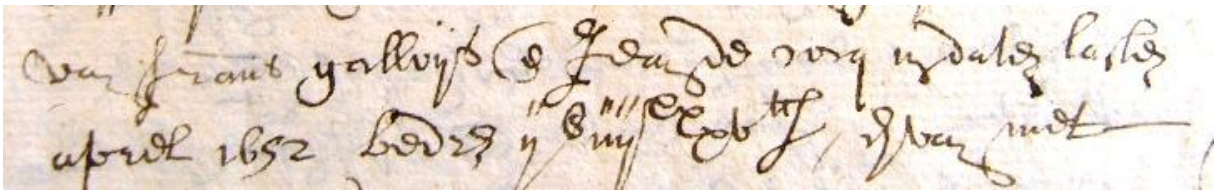

In het jaar **1658** *vinden we voor het kleine gasthuisgoed het volgende geschreven:*
Jan Kestier als borghe ende principael over Joris Gryson, is schuldich over een jaer pacht van xv ghemeten xxxv roden lants wesende deel van t'cleene gasthuusgoet inde Hellehouck verpacht baefmesse 1649 daer van acte is volghens de voorgaende rekeninghe – 216 pond 15 schelling welcke voorschreven partije met alle de resterende landen van 't voorschreven cleene gasthuusgoet ende vijf vierendeel voortijts ghepacht by dheer Jaques Baert hebben vague ghebleven tsydert t'voorschreven jaer ende in deele t'sydert t'jaer 1648 ende is in deele t'sydert tjaer 1651 volghens de text vande voorgaende rekeninghe tot ende mette baefmesse 1659 t'sydert wanneer de rendanten deselve verpacht hebben – emmers heure sucesseurs
Terwijl dus een heel deel van het Kleine Gasthuisgoed 'vague' of onbebouwd gebleven is, is het grote gasthuisgoed blijven bebouwd worden. Over het Grote Gasthuisgoed staat immers het volgende:
Pieter Delbaere ghebruickt het groote gasthuusboet midts ghevende jaerelickx ten proffytte van het gasthuus 72 pond bij accoorde volghens den tenneur van de voorgaende rekeninghes onder voorder pacht te moeten gheven ende dat nog vut consideratie – hij is houdende in

staende pryse van mesch en coppillie ende prysbrief van Frans Galloys ende Jan Decocq van daten laetsten april 1652: 295 pond hier in ontfanghe over reste van de baefmesse 1657 – 26 – 4 – 0
Ende over baefmesse 1658 – 72 – 0 – 0

In **1664** *is het nog steeds* Pieter Delbaere *die als huurder wordt vermeld.*
In de gasthuisrekening van **1668** *lezen we dat* **Jan Verhille** t'cleene gasthuusgoet *pachtte.*
Pieter Delbaere *dient met baefmesse 1667 zijn 7de en laatste jaar pacht voor het groot gasthuisgoed te betalen* – waeromme proces is gheweest voor de wet vanden Swynlande – is den selven Delbaere dien aengaende gecommen is accoorde met d'jeghenwoordighe gasthuusmeesters.
Ook over dit proces hebben we echter niets meer teruggevonden.
In **1669** *vinden we nog steeds Pieter Delbaere terug en lezen we ook het volgende:*
Ontfaen van Pieter Delbaere over een jaer pacht van het voorschreven groot gasthuisgoet begrepen ¾ vloghe gheleghen by de Spagniolette die **alsnu mede in pachtgoed sijnde** baemesse 1669.
Dus deze vlogen heeft men bij de pachthoeve gevoegd.
In **1670** *schrijft men:*
Toedies ontfaen van de voorschreven Delbaere voor een jaer pacht van het groote gasthuisgoet daer hij presentelick woont begrepen ¾ vlooghe gheleghen bij de Spagniloette die als nu mede in pacht gaet.
Vanaf 1674 tot en met 1681 *blijft Delbaere de pachter. Hij betaalt dan 248 pond parisis.*

En dat zijn de laatste gegevens die we hebben voor de 17de eeuw.

Uit 'De welmeynenden boerezoon' – De regels voor aan tafel

Jacobus Claes, een Limburgse priester, schreef in 1802 drie heel populaire 'opvoedkundige' werkjes. Daarbij was 'De boerentheologie' wat eigenlijk een catechismus in dialoogvorm was en de twee stichtende boekjes 'De welmeynenden Boerenzoon' en 'De welmeynenden boeredogter'.
Uit het opvoedkundig werk 'De welmeynenden Boerenzoon' citeerden we reeds vroeger een deel – zie hiervoor Doos Gazette nummer 76 – van de maand december 2008. Het stuk ging toen over het 'spreken'.
Deze keer halen we de beleefdheidsregels voor aan tafel.

Nu volgen eenige regels, hoe men zig aen de taefel behoort te draegen.

1. Als gy van iemand ter maelteyd genoodigt word, dan moet gy u zelven nettekens kleederen opdat gy uwen vriend geen schand aen en doet.
2. Als by in de kaemer komt, daer de gasten zyn, zoo moogt gy noyt eerst gae nzitten, nog de beste plaetze neemen.
3. Aen de taefel gaende, moet gy uwen hoed ergens uyt den weg afleggen, ten zyn dat d'andere gedekt zyn, en is't dat gy eenige reden hebt, gy zet uwen hoed op, zeggende met Ul. permissie bloods hoofds is my daedeelig, en plaets neemende, moet gy digt by de taefel zitten, en niet, als de boeren, dat het eeten dat hun ontvalt tusschen de beenen valt, gym oogt noyt iet op den grond werpen, maer, beenen, vlimmen, schellen, etc. legt dat op uwen tailloir; nog en zsyt noyt lastig met u servet niet willen open te doen, en aen te hangen, alwaer 't ook, dat gy niets te bedorven en had, gy zult zoo aen de

andere gelyk zyn, nog en weygert niet uwen gebruykten tailloir af te geeven, al hoe wel hy niet zeer vuyl is.

4. Als nu de Benedictie gezeyd is, die men altyd aen de geestelyke d'eer geeft, oft aen den meester van de taefel, zoo is't, dat den tractant de vrienden, en de genoodigde verwillekomt, en is't dat men niet voor en diend, wagt u van den eersten in de schotel te zyn.
5. Gy moet letten, dat gy aen uw brood niet en byt, gelyk de boeren doen, maer gy moet het leggen aen uw slinke hand en met uwe slinke hand daer brokken afbreeken.
6. Uw mes, lepel en fourcet moeten liggen aen uw rechte hand, gy moet letten dat als by uwen lepel gebruykt hebt, en dat hy vet is, gy dien noyt mogt leggen op het schoon tafel laeken, maer op uwen tailloor, is uw mes vet, vaegt het af aen wat brood, noyt aen de servet.
7. Is't dat er een portie voor u staet, daer men u verzoekt van voor te dienen, is't dat gy vreest van dat niet wel te doen, het en mistaet niet, van dat met beleeftheyd te weygeren, en over te geeven aen iemand anders, is't dat gy voordient, gym oogt noyt uwen lepel oft fourcet gebruyken die gy voor u gebruykt hebt, maer gy vraegt schoone.
8. Als men u voordiend op eenen tailloor, dan moet gy dien aenneemende, eenen van uwe schoone tailooren wederom geeven met eene kleyne eerbieding door 't boogen van uw lichaem.
9. Als by nu eet, zoo en moogt gy noyt gulzig eeten, nog uwen mond zoo opkroppen, dat uwe kaeken gespannen staen als trompetters, noyt moogt gy spreeken, oft drinken, voor aleer uwen mond ledig is.
10. Als u iets bezonders aen taefel wordt aengeboden, moet gy dit met eerbiedigheyd ontzeggen; maer als men u praemt, neemt het met beleeftheyd aen, zeggende, by exempel, myn heer, ik ben u dankbaer.
11. Noyt mag men aen taefel iemand sterlings bezien blyven, nog, als iemand zingt, al zingt hy kwalyk, daer mee lachen, als iemand iet klugtig vertelt, gym oogt dan wel lachen, maer niet al schreeuwende, oft schetterende. 'T Is ook tegen de goede manieren, dat gy by uwen naebuer dikwils stil klapt en fezelt, dat is haetelyk voor het gezelschap, hebt gy hem eenig geheym te vertellen, doet dat op andere tyden. …

Als by deeze kleyne regels observeert, gaet maer kloek ter taefel, al waer't by den Prins, en ik verzekere u, gy zult er met eeren afkomen; daer zyn nog verschyden adnere zaeken, by exempel, van de gezoneheyd te drinken, etc., maer mits dat dit zoo veranderlyk is moet men zig voegen nar een ander. Nu Martinus, is't dat uwe Moeder het toelaet, ik nood u toekoomende Zondag op myne taefel, dan zullen wy eens exerceeren in de bovengmelde regels, daerom ziet, dat gy ze wel doorleest

Daer zyn nog verscheyde andere regels van welgemaneirdheyd, by exempel, is't dat gy iemand tegenkomt op eenen weg, daer den deurgang eng is, zoo stelt u altyd den eersten aen een zyde, aenbiedende den deurgang aen een ander, … Noyt moogt gy iemands goed mispryzen, oft stoeffen op uw goed, rykdom, konst telatnen, etc. Noyt moogt gy iemand eenen heymelyken streek geeven, oft beshcaemt maeken.

Als by iemand aenspreekt, en uwen hoed afgenomen hebt, moogt gy dien noyt den eersten opzetten, maer wegten tot dat uwen vriend den zynene opgezet heeft, maer is hy van eene hoedaenigheyd boven de uwe, zoo moogt gy uwen hoed niet opzetten, voor al eer hy u dat gebied, en dan excuseert gy u nog eens, tot dat hy het voor de tweede mael zegd. Zoo iemand van meerdere kwaliteyt u iet geeft, by exempel, een geschenk, het is ook zeer fraey dat men dan zyn hand kust, en eenige eerbieding toont, men mag ook noyt voor iamend passeren, oft, is dat den nood dat vereyscht, zegt men, met u permissie Myne Heer, ect. Door deeze en

diergelyke beleefdheden, die nu niets en kosten zult gy van een ieder geprzen geërd en bemind worden, want beleefdheyd vind over al plaets, zelfs by de Baerbaerste menschen. Nu tot Zondag, Martinus.
Gertrudis: M.C. duyzend mael dankbaer, over die schoone lessen, die gy aen Martinus nu gegeeven hebt, en aen ons geheel huys, maer ik verzoeke event wel, u Eerw. Van nog eens eene particuliere conferentie met my te houden.
Den Capellaen: 'T is wel Moeder, ik zal eens komen onveroozients. Adieu.

Den Grooten Oorlog

Albert I, Koning der Belgen

Op 4 augustus even over 8 uur in de ochtend kwamen de eerste Duitse soldaten ten zuiden van Vaals de grens over. Duitse eenheden marcheerden ook op over de weg van het Belgische Moelingen naar het westen. Deze weg lag tussen de grenspalen 42 en 44 en was gemeenschappelijk gebied van België en Nederland.

Luitenant-Generaal Ridder de Selliers de Moranville, opperbevelhebber van het Belgische leger.

Op deze weg betraden Duitse troepen dus ook Nederlands grondgebied. In de middag vonden bij **Visé** de eerste gevechten op redelijke schaal plaats. Hier staken de Duitse troepen ook de Maas over. In het zuiden stonden de troepen al voor de Luikse forten, dit ondanks verwoedde pogingen van het Belgische leger om middels springladingen wegen en bruggen op te blazen en zo een snelle opmars probeerden te verhinderen.

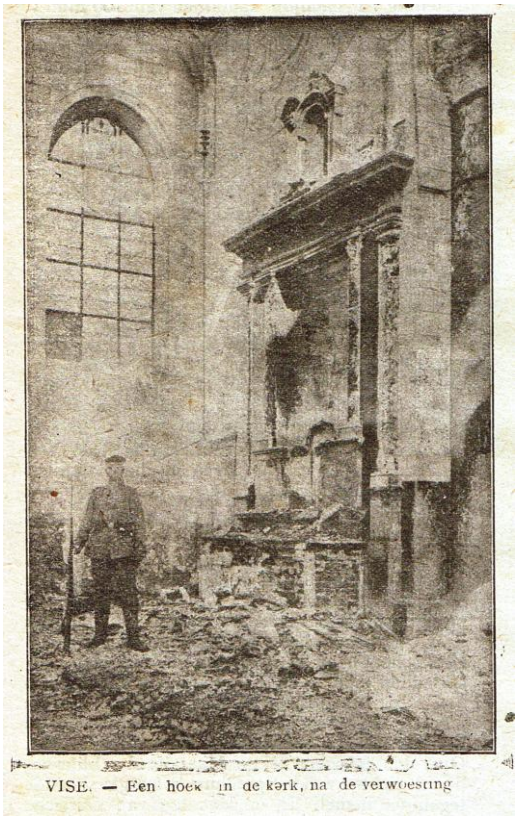

VISE. — Een hoek in de kerk, na de verwoesting

VISÉ. — De toestand waarin straat en stadhuis zich thans bevinden.

LUIK. — De opgeblazen « Pont des Arches ».

Wilhelm en zijn God.

De Duitsche kultuur.
(G. van Raemdonck in *De Amsterdammer*).

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 95 - De vliegers

Uit ‘Het Volksliedonderzoek van de gemeenten Beert, Bellingen, Lembeek en Halle’ van Christian Cockmartin’

Pruis wilde lopen gaan
Ons Belgen komen er aan
Want gij zult u bedriegen
Gij ziet wel dat ze vliegen
Overal in den Belgik
Zij hebben geene schrik
Al waar den Duits in leet
Zal zijn gebombardeerd
Gij zult gaan zien

De werken van ons vliegmachien

Refrein
Paris, Berlijn, Paris
A lost, is ’t aan de vliegers hunnen toer nekie
Vuil soort, gij zijt kock out, het is gedaan
’t Uur dat komt aan, ze zullen de lucht in gaan
Als ge ze ziet, ze beven niet
Van uw geschiet, daarvoor zijn ze te rapied
Vlucht op avans, want de fransmans en de’engelmans
Komen af met d’arioplans

Pruis is ’t gepermitteerd
G’hebt hier gefusilleerd
Zo komde ’t afficheren
Dat gij kwam ’t avoueren
Ligen komde te doen
Dat was geen spioen
’t Was een belgse soldaat
die voor ’t vaderland staat
maar onthoudt het goed
dat gij dat betaalt met uw bloed

g’hebt ons vliegers gezien
’t Is een dag of veertien
die over Brussel kwamen
als gij kwam te zien
drie met een vliegmachien
en met volle geschiet
waarde bij daar subiet
trommel en fluit
de vliegers scheten u uit

G’hebt er nu drie gezien
Maar à lost komen er tien
Die zullen bombarderen
Uw soort vermassakreren
Gij hebt genoeg gedaan
Ons alliees komen er aan
Als ge ziet vliegers gaan
Mensen en blijf niet staan
Gaat liever thuis
Dan liggen al d’hangaars in gruis

Nr. 96 - De Pruis trekt weg

Uit ‘Liederen na den oorlog’ - *zangwijze: Nicolaas was dronken*

Albrecht heeft gewonnen
Sloeg de Pruis tot gruis

Weg zijn de kanonnen
Van den trotsen Pruis

Refrein

Belgenland
’t Dierbaar pand
is weer vrij; dag’t Duitsch gebroed
is voor goed
aan een zij (bis)
(ofwel: In de brij)

Ginder aan den Ijzer
Met zijn dapper heer
Stond hij voor den keizer
Wierp hem kloek ter neer

Ja, vier volle jaren
Hield ons leger stand
Pruis is weggevaren
Gans bedekt met schand

Laat ze nu maar stoppen
Ginder aan den Rijn
En hun spijt verkroppen
Gans bevrijd wij zijn

Pruis zal zich beklagen
Tot zijn grote schand
Dat hij ons kwam plagen
In ons rustig land

O, gij trotse keizer
’t Is met u gedaan
Te laat wordt gij wijzer
Trek uw boetkleed aan

Laten wij nu zingen
Altijd meer en meer
Dansen, hupplen, springen
Albrecht steeds ter eer

Nummer 95 Doos Gazette juli 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Daer God een kerk stigt,
Bouwt de duivel een kapel
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 450 lezers

De Muzikale vertelwandelingen van deze zomer met Pether en Do gaan door op
18 juli – De Swynlandganck
24 juli – De Pezelroute
15 augustus – De Swynlandganck
Zie verder op de site:
www. OudPoperinghe.tk

Beste abonnee

Weer een rijk gevuld nummer en we beginnen met een vestiaire commentaar op een foto van mijzelf in het vorige nummer.

Guido,
Je ziet er schitterend uit in je pitteleer. Alleen, als je een volgende keer poseert in dat mooie pak, steek dan je handen niet in je zakken. Zou veel sjieker staan.
En dan heb ik hier wat weetjes over jouw outfit. Een pitteleer (in 't Poperings: e kontekletser) of rokkostuum bestaat uit een jas die twee scherpe punten en lange panden bezit, een gesteven hemd met opstaande boord, een wit vest (e gilee), een witte vlinderstrik en een zwarte broek met enkele of dubbele bies aan de zijkant. De gebruikelijke accessoires zijn parelmoeren of ingelegde knoopjes voor het vest, een witte pochet, zwarte lakschoenen, een paar witte handschoenen, een witte sjaal, zwarte hoge zijden hoed en desnoods ook mantel en wandelstok. Het is ongebruikelijk om bij een rok een polshorloge te dragen.

Er hoort bij een rokkostuum dus geen bolhoed, maar een hoge hoed en nog wel van zijde. Zoals ze in Poperinge zeggen: " e zyd'n oet".
De hoeden die vroeger gedragen werden (zowel hoge hoeden als steken als hoeden voor priesters), waren in de 17de, 18de en 19de eeuw voornamelijk gemaakt van beverbont. Dat is o.a. ook de oorzaak van de uitroeiing van de Europese bever: er werd op gejaagd om hoeden van te maken.
In de 19de en 20ste eeuw bestond ook de "chapeau claque": die kon je plat duwen, omdat er een ingenieus systeem ingebouwd zat. Met een beweging van de duim "klakte" die open. Ene meneer Gibus vond in 1823 dat systeem uit. In het Frans heet een chapeau claque (of klaphoed) ook "un gibus". Het systeem voldeed aan de behoefte om de hoed onder de arm te nemen. Een steek werd niet altijd gedragen op het hoofd. Een heer hield die dikwijls onder de arm. Met een hoge hoed was dat moeilijker, tot Gibus zijn systeempje ontwikkelde. Ineens werd die hoge hoed amper een paar centimer hoog (of dik) en kon die makkelijk onder de arm genomen worden.
Het woord "chapeau buse" is eigenlijk een Belgisch/Frans woord en in Frankrijk niet gekend. Men heeft het daar over een "Gibus" of "Haut-de-forme".
Nog een weetje: als de dresscode voorschrijft: rokkostuum voor de heren, dan moeten de dames in het lang zijn. Dat hoort zo.
Een bolhoed is, evenals een hoge hoed, Engels van oorsprong maar wordt niet gedragen met een pitteleer, tenzij door Charlie Chaplin. Alhoewel, in de films waar hij rijk uitgedost in verschijnt, draagt hij met zijn rokkostuum een blinkende zijden hoge hoed. Vanaf 1890 en tot een stuk in de 20ste eeuw was het dragen van een driedelig pak met vlinderdas en bolhoed een statussymbool in Groot-Brittannië. Mannen hoorden bij een hogere sociale klasse en lieten dat op die manier zien. Ze hadden zich "opgewerkt" en waren er fier op.
Een bolhoed was oorspronkelijk een hoofddeksel voor landmensen. Op vraag van Lord William Coke werd een hoed gemaakt voor zijn boswachter, die zo stevig moest zijn als een hoge hoed maar minder hoog. Het werd de bolhoed. Naar verluid testte Lord Coke die hoed door er op te staan. De hoed hield stand en hij betaalde er 12 shilling voor. Men had het in Engeland ook over "a coke" naar diegene voor wie die het eerst gemaakt werd.

En dan vond ik nog deze "quote":
"Een bolhoed wordt gedragen door veel personages met een rijke fantasie en veel humor."
In alle geval, je lijkt een echte heer in je pitteleer...
Groetjes,Annick

Kijk je graag naar filmpjes uit de oude doos? Heb je zin om de sfeer op te snuiven van een dorpsbioscoop uit de jaren ’20?
Kom dan naar de televisie opnames van ‘Voltooid verleden – Cinema De Keizer’, een historisch programma dat dit najaar wordt uitgezonden op Focus-WTV.

Vier West-Vlaamse erfgoedcellen (CO7, Brugge, Kortrijk en TERF), de provincie West-Vlaanderen en Focus-WTV gingen voor jullie op zoek naar **unieke historische filmpjes over West-Vlaanderen**. Getuigen in de zaal vertellen jullie bij deze oude beelden onvergetelijke anekdotes over het leven vroeger in West-Vlaanderen.

Cinema De Keizer in Lichtervelde is uniek historisch erfgoed waar we in West-Vlaanderen trots op mogen zijn. Een dorpsbioscoop met rode, fluwelen klapstoelen, een houten plankenvloer, kroonluchters en ouderwetse cinemagordijnen, die bij het begin van de film langzaam openschuiven.

Elke dag werken we rond thema's met een West-Vlaamse invalshoek, zoals:
Donderdag 8 juli: 'vrije tijd' en 'onderwijs'
Maandag 12 juli: 'sport', 'het fabrieksleven' en 'vakantie aan zee'
Dinsdag 13 juli: 'vrije tijd', 'zorg' en 'maritiem erfgoed'
Woensdag 14 juli: 'religie' en 'het (vergeten) landsleven'
De opnames gaan door van **10 tot 16u, in Cinema De Keizer, Neerstraat 11, 8810 Lichtervelde**. We voorzien een hapje en een drankje. Je kan kiezen voor één of meerdere dagen.

Wil je graag één of meerdere van deze opnamedagen meemaken, contacteer dan Tine Simoens – erfgoedcel@co7.be of 057 239 312**.** Wij houden je dan verder op de hoogte. Snel reageren is de boodschap, want de plaatsen zijn beperkt!

Het schild van Poperinge - Dirk Hillebrandt.

Omtrent het schild van Poperinge, kregen we een uitgebreide uitleg van ***Dirk Hillebrandt.*** *Hij schreef ons het volgende:*
POPERINGE
Poperinge werd in de 7e eeuw door ene graaf Walbert, lid van het Merovingische koningshuis, geschonken aan de Sint-Bertinusabdij van Sint-Omaars.

Deze afstand werd bevestigd door een oorkonde van de Franse koning Karel de Kale uit 877. De abdij liet er de Sint-Bertinuskerk bouwen, met ernaast haar proosdij van het Vroonhof.
Poperinge werd bestuurd door een burgemeester en een schepenbank, maar de abten bleven heren van de stad tot aan de Franse revolutie; ze werden er vertegenwoordigd door een gevolmachtigde proost.
Het wapen is een rechtstreekse verwijzing naar deze situatie. De oudste versie ervan verschijnt in een laat 15e-eeuws handschrift : in sabel een geklede, los in het veld staande voorarm van zilver, houdende een naar rechts geopende kromstaf van goud (Brussel, Koninklijke
Bibliotheek, Handschrift nr 7519, folio 159 recto).
De abt is blijkbaar nog niet gemijterd, dat wil zeggen hij heeft nog geen bisschoppelijke bevoegdheid : de staf is open naar rechts en de hand niet gehandschoend.

Het verschijnt onder dezelfde vorm, maar met nieuwe kleuren, in een wapenboek uit de eerste helft van de 16e eeuw : in keel een geklede, los in het veld staande voorarm van goud, houdende een naar rechts geopende kromstaf van goud (Gent, Rijksarchief, Algemeen
Familiefonds, nr 6724, folio 8 recto).
Onder "die steden binnen het graafschap Vlaanderen die vandaag open - d.w.z. niet versterkt - zijn, maar die evengoed net zo geprivilegieerd zijn als de gesloten steden" geeft

Gailliaert in 1557 zijn versie : “in keel een handschoen van zilver, in dwarsbalk, houdende een abtenstaf van goud, in paal” (Gailliaert, “De oude adel van Vlaanderen”). Hij spreekt zich dus
niet uit over de staf, maar die moet wel naar linksgeopend zijn, aangezien we hier reeds te maken hebben met de handschoen van een gemijterde abt.

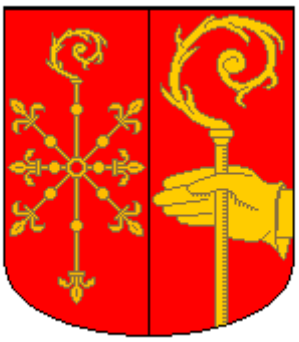

Aan het begin van de 17e eeuw verschijnen dan de eerste Poperingse stadszegels, alle met hetzelfde beeld maar met een soms naar rechts en soms naar linksgeopende staf. Het “seghel van erfvenissen’, waarvan de oudst bekende afdruk dateert van 1662, vertoont de volgende stap : gedeeld van de Sint-Bertinusabdij en de stad Poperinge : 1. “in keel een karbonkel van
goud, de voornaamste straal eindigend op een naar links geopende kromstaf (de zoom geblokt van zilver en sabel onbreekt); 2. in keel een naar links geopende kromstaf van goud, gehouden door een gehandschoende rechterhand van hetzelfde”.

We mogen waarschijnlijk met onze vondst in het archief op een perkamenten akte van de 14dee februari 1650 en daarbij zit deze koopakte op perkament. Aan dit perkament hangt deze prachtige Poperingse zegel.
Op de rand staat er: SEGHEL VAN EREVENISSEN DER STEDE VAN POPERINGE.

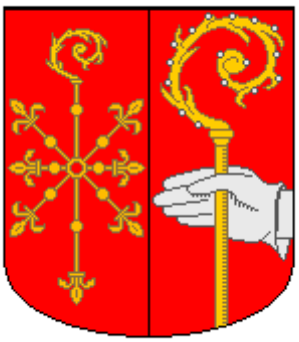

In de periode 1696-1710 wordt het nog iets anders geregistreerd in het Armorial Général de France, een wapenboek dat door wapenkoning Charles d’Hozier werd aangelegd op last van koning Lodewijk XIV.

Poperinge behoorde nog tot 1713 tot Frankrijk. Deze versie is echter iets meer opgesmukt : “van keel met een geappelde en geleliede karbonkel met acht stralen, de voornaamste (verticale) straal getopt met de krul van een kromstaf, alles van goud; 2. van keel met een kromstaf van goud bezet met parels van zilver, gehouden door een gehandschoende rechterhand van hetzelfde”.

Op 25 september 1792 vaardigt de Franse nationale Conventie een decreet uit dat het voeren van een eigen wapen verbiedt. Maar reeds op 17 mei 1809 staat Napoleon per keizerlijk decreet de steden opnieuw toe om een eigen wapen aan te vragen. De Hollandse regering (1815-1830) gaat nog een stapje verder en moedigt elke gemeente actief aan om een aanvraag in te dienen. Poperinge gaat daar echter niet op in. De stad zet pas onder het jonge België de stap.
Daarbij wordt het gedeelde schild gelaten voor wat het is; men grijpt terug naar de oudste versie, in de kleuren goud op rood : “Een rood veld waerop eene goude regte hand gedraeyd ter linker zyde en houdende eenen staf van eenen

gemyterden abt ook van goud, het wapen gedekt met eene gouden kroon (Officieel Bulletijn, 31 december 1838, KB 1.137).

De stedelijke schilden worden sedert de Hollanders gedekt met een Middeleeuws aandoend type kroon, zonder dat men er bij stilstaat dat het eigenlijk om een markiezenkroon gaat.

Tot aan de Franse revolutie was de hand in het wapen gehandschoend geweest, een kenmerk van de gemijterde abt. Bij de herinvoering van 1838 was dit detail evenwel over het hoofd gezien. En hoewel het op geen enkele van de oude wapens te zien is, hoort zo'n abt ook een ring te dragen. Hierop gewezen besluit de gemeenteraad in zitting van 11 mei 1874 om een herziening van het wapen aan te vragen, wat door de overheid in 1875 wordt goedgekeurd : "In keel een gehandschoende hand met de palm naar voor, de wijsvinger versierd met een ring, links uitkomend en de staf van een gemijterde abt houdend, alles van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon (KB van 14 oktober 1875 - Vrij vertaald uit het Frans).

Een laatste wijziging werd doorgevoerd in 1981, toen de compleet onverantwoorde markiezenkroon werd vervangen door een stedekroon en onderaan het schild het Croix de Guerre met palm werd gehangen. Dat laatste was in 1923 aan de stad Poperinge uitgereikt
geworden door de Franse minister van Defensie André Maginot : "In keel een ehandschoende gestrekte hand, de wijsvinger versierd met een ring, komende uit de linkerzijde en houdende een staf van een abt, alles van goud. Het schild getopt met een stedekroon met vijf torens van goud en getooid met het Frans oorlogskruis met palm" (KB van 05 mei
1981).

En omdat we dan toch bezig waren met te vragen vroegen we ook naar een uitleg over het wapen van de heerlijkheid van **het Swynland.**
We vonden dit wapen verschillende keren in ons stadsarchief in de papieren van deze heerlijkheid.

Het wapen op het zegel is dat van Benoît de Béthune des Plancques, abt (1677-1705) van de Sint-Bertinusabdij van Sint-Omaars.
De familie Des Plancques voerde haar afstamming al dan niet terecht terug tot het roemruchte huis van Bethune, dat in zilver een dwarsbalk van keel (rood) voerde.

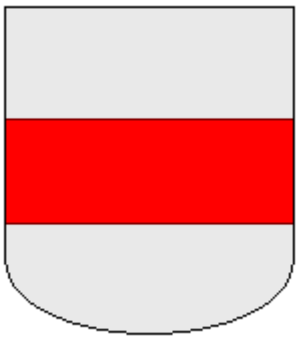

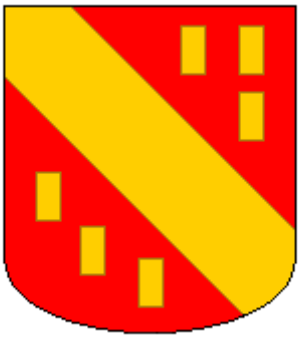

Het kleine schildje is dat van het huis de Saveuse (bij Amiens) : in keel (rood) een schuinbalk van goud vergezelk van zes blokjes van hetzelfde, geplaatst 3 en 3.
De dekking met mijter en staf is stereotiep voor dit soort abtenwapens : ongeacht de rechtsmacht of de wereldlijke positie van de abt, zal de kromstaf altijd naar heraldisch links geopend zijn.

Uit de Gentse almanak 1715
Julius
Den mayer doet syn ampt, siet hier nu knecht en meysten
Met groote neerstigheyt en met de scherpe seyssen
De velden gaen ontbloon, van d'aenghenaeme vrucht
Om daer met hunne beest, te voeden met ghenucht

Foto Wim Parmentier

Poperingenaars in dienst van de V.O.C. tijdens de 18de eeuw – Kristof Papin

Vlamingen laten het veroveren van de Aziatische markten door de V.O.C. nogal aan zich voorbij gaan. Na de exodus tijdens de 16de eeuw waarbij o.a. vele handelaars naar het Noorden vertrokken bleef zeker de Westhoek verweesd achter. Economisch zou het zeer lang duren eer ze deze slag te boven kwam. Van een streek waarin de handel en economie bloeide zorgde deze oorlog er voor dat het kruim van de bevolking vertrok. Voor altijd.
Het zijn de 'Hollanders' die doorgaans als echte handelaars bestempeld worden en die reputatie hebben ze omwille van de Verenigde Oost-Indische Compagnie.
Dat tijdens het twee eeuwen bestaan van deze compagnie vele tientallen Poperingenaars er actief waren, was niet bekend. Op basis van de scheepsregisters kunnen we minstens een 75-tal personen toewijzen op V.O.C.-schepen die als plaats van herkomst Poperinge opgaven. Er staan bekende familienamen tussen maar van sommige namen hebben we ook onze twijfels of

ze wel echt afkomstig waren uit de stad. Het kan zijn dat ze een tijd er hadden verbleven of misschien zelfs gewoon hadden uitgevonden dat ze er vandaan kwamen.

Tussen 1702 en 1787 voeren 72 Poperingenaars af uit één van de havens in Zeeland van waaruit de schepen van de verenigde Oost-Indische Compagnie afvoeren. Aangetrokken door het avontuur, op zoek naar het fortuin, op de vlucht voor het gerecht of gewoon omdat ze Poperinge beu waren stonden ze op een dag aan de kade voor een reis die enorme risico's inhield. Van de 72 die in deze periode afvoeren zouden er 49 hun avontuur met de dood bekopen. Zij zagen Poperinge nooit terug. De compagnie had rond het midden van de 18de eeuw in Azië zowat 25.000 Europese werknemers in dienst. Jaarlijks kwamen er een 5000 nieuwe toe om het verlies aan mankracht te compenseren die tijdens de 18de eeuw dramatisch hoog veel groter dan tijdens de 17de eeuw). Tussen 1733 en 1795 hebben minstens 85.000 V.O.C.-dienaren het leven gelaten door de chronische malaria die Batavia teisterde.
De redenen om mee te varen met de V.O.C. waren van diverse aard. Velen vluchtten weg uit de economische en sociale ellende van de streek. Anderen hadden minder nobele bedoelingen en probeerden uit de handen van gerechtsdienaren te raken. Nog anderen waren bij gerechtelijke beslissing verbannen en voor hen was het avontuur bij de V.O.C. een ideale vluchtweg. Natuurlijk zaten er ook avonturiers en gelukzoekers tussen.

Geschiedenis van de V.O.C.

Spanje en Portugal beheersten tijdens de 16de eeuw de wereldzeeën. Maar de strijd die Spanje uitvocht in de Nederlanden zou hierin verandering brengen. De rebellie onder Filips II kostte het land niet alleen fortuinen, maar ook het gebied van de Noordelijke Nederlanden die zich afscheurden in 1579. Er volgde een decennialange strijd die in 1609 voorlopig werd beslecht met een bestand dat duurde tot 1621 en door een definitieve 'vrede' pas in 1648 definitief werd geregeld. Intussen hadden de provincies Holland en Zeeland een zeemacht uitgebouwd die de volgende twee eeuwen dominant zou zijn. Hun succes was gebaseerd op een gans andere politiek dan de Spanjaarden en Portugezen hadden toegepast. Deze laatste wilden kolonies uitbouwen en dus grondgebied controleren. De Hollanders bouwden handelsvestigingen uit en waren superieur in financiën, handel, industrie en scheepsbouw. Dit ten koste van alles. De Engelse parlementair sir Walter Raleigh zei in het parlement dat de Hollanders enkel zochten naar profijt en de Chinezen waren stomverbaasd dat ze in die drang naar gewin zelfs hun eigen leven wilden laten. Dat laatste was het lot van vele duizenden V.O.C.-ers.
De Hollanders waren er eerst in geslaagd de voor Europa belangrijke handel met het Balticum te monopoliseren. Het Hanze-monopolie werd hierbij ongedaan gemaakt. Er werden Hollandse immigranten gelost in de Baltische zeesteden en hiermee kwam de totale zeehandel in hun handen. Ook maakten ze dankbaar gebruik van piraterij om de andere zeemogendheden het leven zuur te maken: Engeland, Spanje en Portugal ondervonden er de gevolgen van. De Hollanders leverden wapens aan de tegenstanders van deze zeemogendheden. Het werd zo erg dat de Portugezen aan de Hollanders de wapens moesten kopen om zich te verdedigen tegen…de Hollanders! De eeuwenlange bloeiende handel in de Zuidelijke Nederlanden werd in enkele jaren compleet geruïneerd door de blokkade van de haven van Antwerpen in 1585. Het gevolg was een exodus uit de Zuidelijke Nederlanden van alles wat handel dreef, naar de Noordelijke Nederlanden.
Intussen hadden die Hollanders in Azië het merendeel van de Portugese handel vernietigd en van de Engelsen de specerijenhandel overgenomen. De interne spanningen die hieromtrent ontstonden werden van regeringswege opgelost.
Onder impuls van de Groot-Pensionnaris Johan van Oldenbarnevelt werd in 1602 de V.O.C. opgericht (*Vereenigde Oost-Indische Compagnie*). Hij gaf hen de volledige exclusiviteit voor de handel op Azië. Deze vereniging was een fusie van verschillende lokale initiatieven op dit

gebied gesteund door enorme privilegies die hen van overheidswege werden gegeven. In feite kregen ze een onbeperkte macht op zee: ze mochten alle Spaanse en Portugese handelaars aanvallen, waar ook ter wereld.
In een gans gebied, van de Kaap tot China had de compagnie een vaste stek. Enkel in China kreeg de compagnie niet echt vaste voet aan wal. Intussen werd Holland de rijkste natie in Europa, door handel, piraterij, slavenhandel en uitbuiting. De Hollanders mogen dan wel trots zijn op het W.I.C. en V.O.C., dit beeld is m.i. fel vertroebeld door het maatschappelijk en sociaal kerkhof dit achterliet. Spijtig genoeg zijn Nederlandse historici voorzien van een paardenbril als ze dit facet moeten bestuderen. Hollands grootheid….
In de loop van de 18de eeuw zouden verschillende factoren de hegemonie van de V.O.C. ondermijnen. In het begin van de eeuw braken oorlogen uit in Jemen, Perzië en Noord-West India. Na 1757 kwamen grote delen van India onder Engels bestuur.
De organisatie van de V.O.C. was er een van 6 kamers (Amsterdam, Middelburg, Delft, Hoorn, Rotterdam en Enkhuizen), maar van de 17 *heeren* werden er twaalf geleverd door de kamers van Amsterdam en Middelburg. Deze bestuurden de V.O.C. kordaat, met visie en met vaste hand.
De schepen vertrokken uit Holland en kwamen na 7 of 8 maanden aan in Batavia. Dat was de spil van de specerijenhandel die het overgrote deel van de omzet en vooral winst van de compagnie genereerde. De Hollanders hadden een monopolie gecreëerd op deze handel en hadden er alle stappen in het proces in handen, van de productie over het transport tot de verkoop in Europa. Van primordiaal belang in hun politiek waren de vestigingen die ze overal bouwden en waarvan het bestuur een zekere onafhankelijkheid had. Zo kon met plaatselijke kooplui samengewerkt worden en voor een lokale verankering worden gezorgd. De lokale bevolking werkte als dusdanig mee met de Hollanders, die met het overgrote deel van het profijt gingen lopen. Toch stond de V.O.C. niet weigerachtig tegenover het gebruik van (vooral zwarte) slaven op hun plantages als de plaatselijke bevolking niet werkwillig bleek. *Jezus Christ was good, but trade was better* was het devies van de calvinistische Hollanders. De Hollanders zouden voor bijna 200 jaar de handel met Indië en het ganse gebied domineren, tot grote ergernis van de Engelsen. *The Devil shits Dutchmen*.
Over de V.O.C., zijn oprichting en zijn ondergang is een ganse bibliotheek bijeengeschreven. Maar er zijn ook duizenden niet-Hollanders meegetrokken op avontuur.

In dienst van de Hollanders….

Wie waren nu die Poperingenaars? Sommige namen doen weinig Poperings aan en doet vermoeden dat niet iedereen de exacte locatie van geboorte opgaf. Dat kan verschillende redenen hebben. Meestal is dat om de link met de plaats waar men in aanraking met het gerecht was gekomen te verdoezelen. Toch zijn er veel bekende familienamen terug te vinden: de Roo, Blanckaert, de Bruijne, Metsu, de Lodder, Snick, Kieken, Lebbe, Roose, Spriet, Huyghe, Kestier, Misdom, Valcke, Pollet. Sommige van deze personen zijn op basis van uitgegeven genealogieën overigens duidelijk te plaatsen. Ook moeten we rekening houden dat sommige namen verkeerd gelezen zijn door de Nederlandse onderzoekers. Ohierij is Sohier, Huyzee is Huyghe….
Meevaren met de schepen van de V.O.C. was een hachelijke onderneming en was een ticket naar de hel, al hoopten de meesten wellicht de hemel te zullen bereiken. Eigentijdse verslagen van deze scheepstochten hebben het over de verschrikkingen aan boord: pest en cholera, onderlinge twisten en gevechten, bedorven voedsel en water, ontberingen. De schepen die vertrokken uit één van de 5 grote havens in Holland (de meeste Poperingenaars vertrokken vanuit een haven in Zeeland), voeren eerst tot aan de Kaap waar werd aangemeerd om proviand en water in te slaan. Daar al gaven heel wat opvarenden de brui aan het avontuur. Als Zuid-Afrika ‘gesticht’ is door de Hollanders zal er vast en zeker toch wat Poperings bloed rondhangen. Opmerkelijkste is wel Francois (de) Lodder die in 1731 als soldaat meevoer met

de Heinekenszand. Na een reis van bijna één jaar kwam hij aan in Batavia op 28 mei 1732. De reis had het aantal opvarenden bijna gehalveerd! Op 31 augustus 1733 werd hij uit-dienst gezet. Hij was weggelopen in Batavia en nooit is verder nog iets van hem vernomen.
Toch was het avontuur met de V.O.C. voor sommigen het risico waard. Verschillende personen deden meer dan één reis: Jan Roo (De Roo), Jan Huyghe, Jacob Polet en Lodewijk Cruysse deden twee reizen. Pieter Spriet is absolute koploper met 4 reizen. Behalve Lodewijk Cruysse stierven ze alle tijdens hun laatste reis. Statistisch gezien konden ze hun tweede reis niet overleven. Pieter Spriet is dus in alle opzichten dé absolute waaghals van het gezelschap. Hij voer een eerste keer af in 1761 als jongmatroos op het schip Nieuw Nieuwerkerk. In 1767 is hij matroos op de Kattendijke en datzelfde jaar kwartiermeester op Willen de Vijfde. Zijn vierde en laatste reis in 1771 is hij bootsmansmaat op de Popkensburg.
De V.O.C. organiseerde wervingscampagnes om voldoende volk te vinden om hun schepen te bemannen. Ook in de Westhoek kwamen dergelijke ronselaars langs en met succes. Op sommige schepen zat dan ook méér dan één Poperingenaar. Op de Everswaart in 1730 zaten Pieter Duure en Johannes Coppin, beide als soldaat. De laatste overleed 3 weken voor de aankomst, maar ook de eerste keerde niet levend terug. Op de Vlissingen in 1762 zaten Johannes Roode en Joseph Lubaart (Liebaart). Beide waren in dienst als matroos. Enkel de laatste keerde levend terug. Op de Willen de Vijfde in 1767 zaten Pieter Roose en Pieter Spriet. Roose was onderkuiper en overleefde de reis niet. Spriet was aan zijn derde reis toe en was kwartiermeester. Op de Ouwerkerk in 1772 zaten Johannes Heijt en Joseph Voorde. Beide overleefden hun reis! Uiteindelijk zaten op de Surseance in 1787 Pieter Doorn en Pieter Misdom, de eerste als soldaat, de andere als matroos. De laatste kwam nooit aan.
Hoe dramatisch dit wel kon zijn illustreert het voorbeeld van de broers Pieter en Ambrosius Coefaart. Ze scheepten in in de Westkapelle in 1740, beide als hooploper. Ambrosius overleed op de Kaap, zijn broer in Batavia zelf.
De reizen zijn bijzonder goed gedocumenteerd. Jan de Quijdt uit Poperinge vertrok met het schip de Steenhoven vanuit de haven van Texel in Zeeland op 24 januari 1728 als soldaat. Er reisden 123 personen mee, naast 60 soldaten en 7 arbeidslieden. Er werd gevaren naar Plymouth waar er werd aangelegd op 11 maart 1728. Bij het vertrek daar op 29 april 1728 waren er al 4 opvarenden en 2 soldaten weggelopen. De oceaan werd overgestoken en men lag voor anker voor de Braziliaanse kust van 15 augustus tot 23 augustus 1728. Ook daar liepen 5 opvarenden en 1 arbeidsman weg. De kaap werd pas bereikt op 7 februari 1729, méér dan één jaar na het vertrek. Op 26 februari 1729 werd het tweede deel van de reis ingezet richting Batavia. Batavia werd bereikt op 18 mei 1729, maar zonder Jan de Quijdt, want die was 2 dagen vroeger overleden. Zoals gebruikelijk werd het stoffelijk overschot in een doek gewikkeld en verzwaard met wat stenen en na een kort gebed aan de zee toevertrouwd. Op Batavia kwamen 91 van de 123 opvarenden aan, 38 van de 60 soldaten en 2 van de 7 arbeidsmannen. Op de 190 personen bij vertrek kwamen er dus 131 levend aan. Maar 3 hadden het schip op de Kaap verlaten. Al de rest was dood.
Vele verhalen zijn verhalen van pechvogels. Zoals de reis van Martinus Ludovikus Keijseel uit Poperinge. Hij gaat in dienst van de compagnie op 2 mei 1765 en vertrekt met het schip de Blijdorp dat in Batavia aanmeert op 18 oktober 1765. Met het schip de Zonnestein keert hij terug richting Kaap. Dat schip werd gebruikt voor intra-Azische transporten van rijst naar de Kaap. Het schip vergaat met man en muis in januari 1768 op één van zijn reizen, met onze onfortuinlijke Poperingenaar aan boord.

Functies
De twee functies die de grootste aantallen opvarenden bekleedden waren soldaten en matrozen. Van de 72 zijn er 39 soldaten en 17 matrozen. De andere 16 functies waren divers: 3 hooplopers, 2 huytimmerman en adelborst en 1 leggermaker, bootmansmaat, bosschieter

(ervaren matroos, ook belast met het afvuren van een kanon), oploper, jongmatroos, onderkuiper, kwartiermeester en korporaal.
Enkel de laatste twee functies waren van enig niveau. Pieter Spriet werd kwartiermeester tijdens zijn derde reis voor de compagnie in 1767 en dat nadat hij eerst jongmatroos en matroos was geweest. Hij had zich dus in actieve dienst opgewerkt. Pieter Frankhand was korporaal op het schip Kasteel van Woerden in 1731. Hij is de Poperingenaar met de hoogste rang ooit binnen de compagnie tijdens de 18de eeuw (al is korporaal de laagste rang in bevel). Hij stierf tijdens de reist tussen de Kaap en Batavia. Hij kende nochtans de gevaren, want hij was in 1723 voor het eerst op tocht geweest met de V.O.C. en bleef in Batavia tot in 1731 als wanneer hij gerepatrieerd werd met het schip de Beekvliet. Zijn tweede reis werd hem dus fataal.
Opvallend is de aanwezigheid van enkele timmerlieden, waaronder een onderkuiper. Deze laatste was dus actief aan reparaties aan het schip tijdens de vaart. Zo vreemd is dat evenwel niet als we weten dat er in Poperinge in de 18de eeuw nog een heuse scheepsbouwwerf in bedrijf was.
Sommigen bleven jarenlang in Azië: Pieter Franchant van 1723 tot 1731, Hans Helmerstransan van 1731 tot 1735, Pieter Schre van 1745 tot 1751, Jan Baptiste Caussaert van 1737 tot zijn overlijden daar in 1743. Het langste verblijf in Azië staat op naam van Andries de Gilke die er verbleef van 1718 tot aan zijn dood aldaar in 1741.
Vele anderen zagen dergelijk verblijf niet zitten. Anselmus Fransen vertrok op 17 oktober 1735. Bij de monstering bij vertrek daagt hij niet op op 25 maart 1736. Hij wordt als vermist opgegeven (waarschijnlijk is hij gewoon gaan lopen op de Kaap) en vertrekt het schip zonder hem op 28 maart.
Wie in de lijsten zal grasduinen moet opletten: de lezing van de namen is niet altijd even secuur en ook onze Hoppestad Poperinge wordt in vele schrijfwijzen vermeld: Poperinge, Poperingen, Popringen, Poperijngen, Popering, Poperings, Popperijn, Popringen, Poperijnge, Poperinghen, Poporingen, Poperin, Popperinge en soms nog eens als bijvoegsel bij IJperen en natuurlijk in vlaendre. De opgegeven herkomst, nl. Poperinge, betekent niet noodzakelijk dat de persoon van daar geboortig was. Soms werd de laatste verblijfplaats opgegeven.
Avonturiers kwamen overal terecht, ook in Poperinge. Soms waren er mensen die in aanraking gekomen waren met het gerecht en voor wie een afvaart met de VOC een godsgeschenk was…. Een aantal namen zijn zeker geen ‘Poperingenaars’, maar opvallend is dat er wel wat bekende namen in voorkomen: Berat, Lebbe, Valcke, Metsu, Cornette, Misdom,…

Besluit

Hoge toppen hebben de Poperingenaars niet geschoren bij de V.O.C. Toch is het niet zonder belang er op te wijzen dat vele tientallen Poperingenaars meevoeren met de compagnie. Genealogen zullen in deze database ‘verloren’ familieleden terugvinden van wie anders geen spoor te vinden is. De uitstekende database van de opvarenden en de link naar de gegevens van de schepen kunnen mooie verhalen opleveren. In een recente bijdrage voor de IJzerbode gaven we al het voorbeeld van Provenaar Pieter Garbe in dienst van de V.O.C. Opzoekingen in het stadsarchief van Poperinge geven een nog mooier beeld van het hoe en waarom iemand bij de V.O.C. terecht kwam.

Kristof Papin

POPERINGENAARS

Familienaam	**Voornaam**	**schip**	**functie**	**afvaart**
BORAD (Berat)	Anthony	Beieren	bosschieter	1702

ROO (Deroo)	Jan	Waarde	matroos	1703	gerepatrie
TAKET	Albertus	Haak	soldaat	1707	overl. 11-1
ROO (Deroo)	Jan	Nederhoven	soldaat	1709	overl. Bata
MAARTENSZONE	François	Unie	soldaat	1711	gerepatrie
BLANCAERT	Philip	Schonewal	adelborst	1713	overl. Kaap
PIJSON	Pieter	Meijenburg	soldaat	1717	
RIDDER	Adriaan	Strijkebolle	matroos	1718	
DE GILKE	Andries	Koekegen	soldaat	1718	overl. Azië
DE BRUIJNE	Bertinus	Middelwoud	timmerman	1722	
OHIERIJ (Sohier)	Jan Andries	Magdalena	adelborst	1723	
RAMMOET	Johannis	Vanderland Getrouw	soldaat	1723	
FRANCHANT	Pieter	Geertruud	soldaat	1723	gerepatrie
MESU (Metsu)	Jacobus Laurens	Everswaart	soldaat	1726	
CAUSSAERT	Jan Baptiste	Klarebeek	hoogloper	1737	
PIETERSE	Jan	Middelwoud	soldaat	1728	
DE QUIDT	Jan	**Steenhoven**	soldaat	1728	overl. 16-5
CORNETTE	Benedictus	Samaritaan	soldaat	1719	
COPPIN	Johannes	Everswaart	soldaat	1730	
GEDDELIER	Mattijs	Hogersmilde	soldaat	1730	
DUURE	Pieter	Everswaart	soldaat	1730	
LODDER	François	Heinkenszand	soldaat	1731	
HELMERSTRANSAN	Hans	Maria Adriana	oplooper	1731	gerepatrie
FRANKHAND	Pieter	Kasteel van Woerden	korporaal	1731	
SNICK	Johannes	Zoetelingskerke	soldaat	1734	overl. 26-6
FRANSAN	Anselmus	Westkapelle	matroos	1735	
COEFAART	Ambrosius	Westkapelle	hooploper	1740	overl. Op d
GREESSE	Michiel	Zaamslag	soldaat	1740	overl. Tuss
COEFAART	Pieter	Westkapelle	hooploper	1740	Overl. Bata
TRISTERAM	Matthijs	Reigersdaal	soldaat	1744	overl. Op d
SCHRE	Pieter	Hof d'Uno	soldaat	1745	gerepatrie
LEBBE	Andries	Gustaaf Willem	soldaat	1746	overl. In Az
BORTIER	Jacobus	Huis ten Donk	soldaat	1746	weggelope
LOUWERS	Jacobus	Nieuw Walcheren	soldaat	1746	
KIEKEN	Francis	Vosmaar	soldaat	1751	
HAEU	Joseph	Nieuwvijvervreugd	matroos	1754	
ROODE	Johannes	Hercules	matroos	1757	
CANDALE	Johannis	Hof d'Uno	soldaat	1758	vermist in A
HERREMIJT	Johannes	Duinenburg	soldaat	1759	
SPIER (Spriet)	Pieter	Nieuw Nieuwerkerk	jongmatroos	1761	
ROODE	Johannes	Vlissingen	matroos	1762	
LUBAART (Liebaart)	Joseph	Vlissingen	matroos	1762	gerepatrie
HUYSZEE (Huyghe)	Jacob	Torenvliet	huystimmerman	1764	
MORLJON	Jacob	Burch	soldaat	1764	
GERSIJ	Johan	Pallas	soldaat	1764	
BARTINUS	Cornelis	Snoek	soldaat	1765	
KEIJSEEL	Martinus	Blijdorp	matroos	1765	schip verga

DELMOS	Pieter	Vrouwe Elisabeth	soldaat	1766	
BODIN	Pierre	Nieuw Rhoon	matroos	1767	
ROOSE	Pieter	Willem de Vijfde	onderkuiper	1767	
SPRIET	Pieter	Kattendijke	matroos	1767	gerepatrie
SPRIET	Pieter	Willem de Vijfde	kwartiermeester	1767	gerepatrie
FOCKENIER	Pieter	Oostkapelle	soldaat	1768	
MASSELIN	Franciskus	Nieuw Rhoon	huystimmerman	1769	
CRUIJSSE	Lodewijkus	Bot	soldaat	1769	gerepatrie
DEKOKER	Martinus	Blijdorp	soldaat	1770	
SPRIET	Pieter	Popkensburg	bootmansmaat	1771	
VIJVER	Pieter	Botland	soldaat	1771	
TAX	Henrij	Jonge Samuel	soldaat	1772	
HEIJT	Johannes	Ouwerkerk	leggermaker	1772	gerepatrie
VOORDE	Joseph	Ouwerkerk	matroos	1772	gerepatrie
KRUIJSSE	Lodewijkus	Willem de Vijfde	matroos	1772	gerepatrie
HUIJGHE	Johannes	Mars	matroos	1773	gerepatrie
PETILLION	Machiel	Borssele	matroos	1773	
HUIJGHE	Johannes	Zilveren Leeuw	matroos	1775	
BRABANDER	Philippus	Europa	soldaat	1778	
KESTIER	Jan	Slot ter Hoge	soldaat	1780	laatste ver
POLET	Jacob	Harmonia	soldaat	1783	overleden
POLET	Jacobus	Gouverneur-Generaal de Clerck	soldaat	1783	
DOORN	Pieter	Surseance	soldaat	1787	laatste ver
MISDOM	Pieter	Surseance	matroos	1787	
VALCKE	Pieter	Constantia	matroos	1787	absent bij

1722 – Jan Andreas Sohier – Guido Vandermarliere en Rik Sohier

*In het jaar **1723** geeft Kristof Ppain, een zekere 'Ohierij' op, die bij nadere beschouwing echter **Jan Andreas Sohier** blijkt te zijn die op de 'Magdalena' aanmonsterde als 'Adelborst'.*
Over deze man heb ik in mijn werk 'Poperinge in de Oostenrijkse tijd – Deel 1 – de Periode 1713 – 1724' reeds een stuk opgenomen, waarbij ik de hulp kreeg van Rik Sohier die al heel wat energie in de stamboom van de Sohiers gestoken heeft.
Het dossier dat ik terug vond zit in het SAP, de 'Processen' van het jaar 1722, dus één jaar voor Jan Andries aanmonsterde bij de Verenigde Oost Indische Compagnie.
De feiten zijn minstens eigenaardig te noemen. Er werd immers een 'brandbrief' bij de zusters Penitenten gelegd.
Op de 16de augustus werden verschillende getuigen ondervraagd.

Actum 16de ougst 1722
Informatie ghedaen ende ghehouden bij ons d'heer Elias Gregorius Duflocq, Amman ende Mechior Larmiseau, wetschepen der stede ende jurisdictie van Poperynghe jeghens ende ten laste van **Jan Andries Sohier**, verweerder ende gheaccuseerden, soo volght:

Alvooren **Jacques Paresys filius Jan** oudt ontrent drie en vijftigh jaeren s'heeren dienaere woonende in St. Jans Cruyce binnen deser stede, naer ghedaen te hebben den eedt der waerheydt te segghen, mitsgaders van gheen vriendt, nochte maeghschap te wesen van partie, tuyght ende deposeert voor waerachtigh
dat vrydaeghe laetsleden, wesende den 14° deses loopende maent ougst 1722, een weynigh naer den neghen uren s'avonts in den nacht, den deposant ligghende als garde inden kerckedyck, lancxt de steenen brugghe van het kerckhof van St. Jans binnen deser stede, recht immers bijnaer recht over het cruys van de Eerwaarde religieusen Penitenten
dit in ordre van mijne heeren burghmeesters ende schepenen deser voorschreven stede
ten fyne van te connen decouvreren - *ontdekken* - wie datter soude ghecommen hebben bij het voorschreven cruys, omme aldaer te lichten een beurseken waer in was eenigh ghelt, op de selve plaetse gheleydt door eene van de selve religieusen uyt crachte van een brandtbrief

Ende aldaer gheleghen hebben tot ontrent den thien uren en half 's nachts, sijnde heele doncker, heeft hij deposant hooren commen van ontrent thuys daer woonende kynderen Adriaen Carré, op de calchiede, eenen persoon tot ontrent het huys van Jacobus ofte Lodewyck Hauwen, sijnde aen malcanderen, welcken persoon alsdan quam op daerde lancxt den meur van de selve penitenten, welken persoon commende ontrent het voornoemde cruys, een weynig is blijven staen ende vandaer voorts ghegaen tot een weynigh over het portael vande kercke vande selve religieusen ende wederom ghekeert sijnde op de calchiede, tusschen het voorschreven cruys ende portael, de deposant meynende dat hij het voorschreven beurseken ghenomen hadde (tselve niet hebbende connen sien ter cause vande groote duysternisse) is hij uytghesprongen uyt den selven kerckedyck ende heeft den voornoemde persoon vaste ghegrepen ende stellende de pistolen op sijne borst, heeft hij hem ghevraeght

waer ist dat ghy gaet? – Welcken persoon hebbende een mutse op sijn hooft ende pype in sijnen mondt, antwoorde, hoort, hoort, wynje, wynje, waeromme? Ick gaen naer de waghens kycken, segghende nogh onder andere, hoe staese en t'waerom schiltwacht? Jacques myn camerade, ghy kent my wel, hebt ghy my van doene en ick sal u helpen welcken voornoemde persoon was Jan Andries Sohier, den deposant hem hebbende verkendt, soo haest als hy sprack, waer naer den deposant den selven Jan Andries Sohier heeft laeten gaen, siende dat de selve beurse niet wegh en was, ghevende voor redens van wetenschap, de gonne resulterende uyt dese syne depostie die hij naer lecture heeft ghesloten ende gheteeckent met syn marcq ordinaire, declarerende niet te connen schryven, t'selve ghevraeght sijnde ende heeft daeby gheperristeert, versouckende taxatie van syne journée – ter conde
Het marcq Jacques Parisis

Nicolas François filius Nicolas, oudt ontrent drie en veertigh jaeren, s'heeren dienaere, woonende op 't Vroonhof binnen deser stede, naer ghedaen te hebben den eedt als vooren, tuyght ende deposeert voor waerachtigh dat vrydaeghe laest , 14de deser, ontrent den neghen uren s'avonts in de nacht, den deposant is ghestelt gheweest als garde binnen het portael vande kercke van de religieusen penitenten binnen deser stede, recht over het cruys van de selve religieusen ter presentie van de voornoemden Amman, Nicolas Mingjot ende Michiel, sijnde gheboort een gat door de deure van t'voornoemde portael omme te connen sien wie datter soude ghecommen hebben bij het voorschreven cruys omme aldaer te lichten een beurseken waer in was eenigh ghelt op de selve plaetse gheleydt door eene van de selve

religieusen, uyt crachte van een brandtbrief, ende aldaer int selve portael ghekeken hebbende door het voornoemde gatjen, heeft hij ontrent den thien uren en half s'avonts inden nacht iemandt hooren commen ende passeren ontrent de deure van t'selve portael ende corts daer naer gheruchte hoorende op de straete bij immers ontrent het voorschreven portael de deure open ghedaen synde is den deposant buyten ghegaen ende heeft alsdan hooren segghen door Jan Andries Sohier (den deposant hem kennende door sijne spraeke)
wel wat haperter? waerom arresteert ghy my? Ick syn een eerelyck man, ik gaen om myn affairen, of ick hier wilde pissen, wie salt mij beletten,

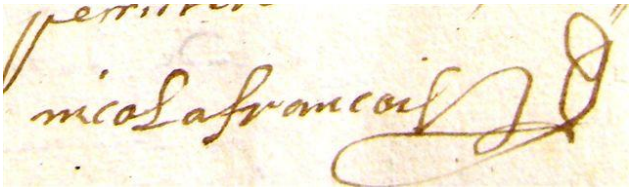

waer naer de deposant ghehoort hebbende door den voorschreven Michiel dat de voornoemde beurse daer nogh was, is wederom ghekeert in tselve portael, niet voorder wetende ter materie dienende, sluyt sijne depositie, die hij naer lecture heeft onderteeckent ende daerby gheperristeert,
Versouckende taxatie van sijne journee, torconde,
deposant tuyght dat de voornoemde Jan Andries Sohier de woorden hiervooren was segghende aen Jacques Paresys, die hem vaste hielt, perristerende als vooren, toorconde

Ghecontinueert 17de dito

Michel de la Place, filius Thomas, jonghman, oudt ontrent de vierentwintigh jaeren, woonende met Jacobus Hauwen, schoenmaecker, op de Yperdam couter, binnen deser stede, ghedaen hebbende den eedt vande waerheydt te segghen ende dat hij gheen vriendt, nochte maeghschap en is van partie, tuyght ende deposeert voor waerachtigh dat vrydaghe laets 14de deser, ontrent den neghen uren, s'avonts inden nacht den deposant bij ordre vande eerwaarde moeder van de religieusen penitenten, binnen deser stede is ghebleven in het portael vande kercke van de selve religieusen, recht voor hun cruys, met nogh andere persoonen, den deposant, kyckende door het slotegat vande deure van tselve portael omme te connen decouvreren wie datter soude ghecommen hebben bij het voornoemde cruys omme aldaer te lichten een beurseken met eenigh ghelt op de selve plaetse gheleydt door suster Rosalia, eene van de voorschreven religieusen, ter cause van een brandtbrief ende ontrent den thien uren en half s'avonts in den nacht, siende door t'selve slotegat, heeft den deposant zien passeren lancxt het voornoemde cruys een manspersoon (sonder hem nochtans alsdan te kennen) avancerende naer t'selve portael waerts ende terstondt gheruchte hoorende op de straete, heeft den deposant de deure van t'selve portael open ghedaen ende by ordre van de heer Amman gaen sien of t'selve beurseken daer nogh was, bij t'voorschreven cruys, t'welcke aldaer nogh was, als wanneer hy ghesien heeft, dat Jacques Paresys, den voorschreven manspersoon (die den deposant heeft verstaen te wesen Jan Andries Sohier, hem alsdan kennende aen sijne spraeke) seyde jegens den selve paresys, wat haperter, wat haperter, ick gaen naer de clachie

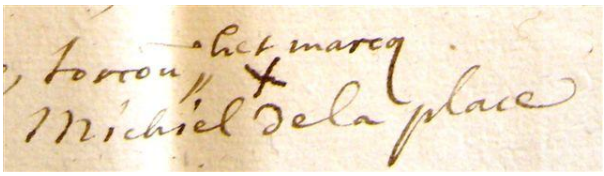

sien naer de waghens, syt ghy en t'waerom hier schiltwacht, can ick u dienst doen, ick sal u helpen, niet voorder wetende ter materie dienden, sluyt sijne depositie, die hij naer lecture heeft onderteeckent met het onderschreven marcq, declarerende niet te connen schryven, t'selve ghevraeght synde, ende heeft daeby gheperristeert, versouckende taxatie van sijne journee, torconde – het marcq Michiel de la place

Ook de brandbrief zelf zit nog tussen de bundelen is op zich een prachtig stuk sociale ellende, we geven hem met de aanwezige schrijffouten.

Ma cher et reverande mere
Me trouvant presentement dans un misere espovantable chargé avecq cincq anfans, et rien pour vivre, san mittié et de bonne famile et de plus, un proces, qui me désolé par le quelle, je suis tombe dans un desperation, ce qui me donne occasie de excriere à votre devote personne, vous priant humblement pour lamour de dieu, de me vouloir assister seulement de quarante florins permission, le quelle je vous aseure de la randre, avecq la Grace de dieu, que qusitot quil me sera possibl, sy non, vous ceray occasion, par désolation que je metteray le seu dans votre bien, ou couvant, ce pourquoy je vous pri pour lamour de dieu de meitre cette argant dans un posse, avecq un billiet du nombre et spece de de que vous donneray et vous la maiteray derrierre la croix devant votre porte demain aux soir le 14° qui et vendredi, a neuf ure, san faire connaiscande a personne, car vous me voulé pas perdre et ces que vous arive, il vous ariveray jamais plus.
Vous pouvay croire ma cher mere, tous que je fait, que cé la misere quil me oblige, esperant dans votre bonté et consolation, je reste avecq larme dans me yeux, votre desperé serviteur
Sil vous manqué
Je ne mancqueray pas.

Op basis van deze getugienissen werd het volgende besluit genomen.

Ghezien bij de onderschreven seker **brandbrief** beginnende 'Ma Chere mere ende eyndighende op de ander syde 'si vous manquez je ne manquerai pas' de informatie proparatoire van officie weeghe, gehoort ende beleedt ten versoucke van dheer **Elias Gregorius DuFlocq,** Amman der stede ende jurisdictie van Poperynghe van daten sesthienden oust 1722 de conclusien ghenomen door den selven DuFlocq als heesscher causa officy vanden **20ste ougst** ende op alles gheledt.
T'advys is te ordonneren dat **Jan Andries Sohier** sal aenghevadt worden te lijve ende gheleydt in vanghenisse der ghemelde stede ende jurisdictie
en gehoort ende gheinterrogeert te worden op de tighten ende faiten t'sijnen laste resulterende uyt de selve informatien ende te beantwoorden de conclusien vanden heesscher, soo niet, ende naer persuiitie van sijn persoons ghedaghvaert te veertien daghen ende voorders als naer costumen sijne goederen ghesaisiert - *aangeslagen* - ende tot contestatie der selver sequestre ghestelt, al twelcke sal gheexecuteert worden niet jeghenstaende oppositie ofte appel.
Gheadviseert tot Ipre den 21ste ougst 1722

*Dank zij de hulp van **Rik Sohier** – waarvoor mijn dank – kunnen we Jan Andries Sohier beter situeren. Rik schreef mij het volgende:*
Jan Andries Sohier is geboren in Poperinge op 7 april 1679.
Hij is geboren als derde kind en oudste zoon van **Sohier Joannes** en van **Van St True** (Sint Truwen) **Catharina.** Joannes Sohier was koster, magister, in de Sint Bertinuskerk van Poperinge.
We kennen zijn ouders onder andere als getuigen in het proces van Marie Joanne Roens uit 1715. Jan Sohier was bij deze getuigenverklaring 62 jaar oud. Zijn vrouw die vermeldt staat als **Jo. Catharine Cornelie van St. Truwen,** *was toen '* oudt 't sestigh jaren ofte daerontrent,'.
Zij *woonden vooraan in de toenmalige Papenstraat, de huidige Priesterstraat, het tweede huis aan de rechterkant wanneer je van de Vlamingstraat afkomt.*

Jan Andries werd nog dezelfde dag in de Sint Bertinuskerk ten doop geheven. Wat opvalt zijn de doopheffers zelf, 'dominus' Joannes Beke van Poperinge en 'domina' Dorothea Bulteel van Reningelst, zeker geen nobele onbekenden.
Als doopheffers van de in totaal **twaalf** borelingen tref je de namen aan van verscheidene geestelijken. Wat begrijpelijk is. Vader Joannes Sohier was immers koster en dat bracht voor de hand liggende relaties mee. Maar als de lijst meerdere keren gevuld is met in het oog springende namen als een 'nobilis' Judocus Franciscus De Rijbert, van Ignatius Proventier en van Petrus Hon. Mazeman blijkt koster-magister Joannes Sohier wel erg goed aangeschreven geweest te zijn.
In 1730 toen Catharina Van St. True kwam te sterven waren er nog 5 kinderen in leven.
Joannes Sohier behoorde tot een muzikale familie. De koster van Reningelst, eveneens een Sohier, was een familielid en ook in Westouter waren er Sohiers die het orgel bespeelden en de kerkdienst regelden.
Jan Andries huwde op 11 september 1699 op met **Maria Anna Degraeve.**
Het paar had **drie** kinderen van wie het oudste Maria Catharina, geboren op 4 juli 1700, nobilis Judocus Bulteel en nobila Maria Cornelia Bulteel, beiden van Loker, als doopheffers had. Jan Andries bleek dus toen nog met zeer welstellende families relaties te hebben.
Wat de man zelf deed om aan de kost te komen is niet bekend.
Naambekendheid verwierf hij echter wel maar niet bepaald in gunstige zin. Op 23 juli 1700 werd hem door Joris Van Thuyne een proces aangesmeerd omdat hij zijn 'tetter' niet kon houden. Een volksvrouw Anne Maeseman, laatst weduwe van Michiel De Placker, had hem verteld dat Christine Ramault, de huisvrouw van Joris Van Thuyne, voortkwam van een 'toveraersgeslachte'. Haar voorouders, wist ze te zeggen, werden daarvoor ooit gebrandmerkt op de markt te Poperinge alwaar er nog een steen lag, getekend met een kruisje, waar het ooit gebeurde. Die 'injurieën' had hij doorverteld in de maand april 1700, maar eerder al en ook nog achteraf.
Zie hiervoor mijn boek 'Van eerwaarde moeders en paters, dismeesters en chirurgijnen, rare apostels en karwaten – Poperinge 1300 – 1744' – Guido Vandermarliere – 2009'

Vader Jan Sohier is in de jaren 1707 – 1708 schatbewaarder van de handbooggilde van Sint Sebastiaan, die hun gildehuis hadden op de plaats waar nu het huis Van Merris staat op de hoek van het Bertenplein en de Hondstraat. En Jan Andries Sohier wordt voor deze jaren opgegeven als pachter van dit het gildehuis. Blijkbaar duurde zijn 'waardschap' echter slechts enkele jaren want in 1709 vinden we hem niet meer terug.
Na het leggen van de brandbrief hiervoor bljjkt dat hij zich aangemonsterd heeft bij de ' Gheoctroyeerde Oostindische Compaignie ter Camere Zeeland ' en op 18/01/1723 in Rammekens afgevaren is met het schip' Magdalena', bestemming Batavien. Daar is hij aangekomen op de 26ste augustus 1723 en er overleden op 8 juli 1724.
Hij staat vermeld als Adelborst of officier in opleiding.
Het is merkwaardig dat we hem niet terugvinden als Sohier Jan Andries maar wel als Ohierij Jan Andries van Poperinge – een misschrijving of een bewuste foutieve inlichting?
Dat het om een en dezelfde persoon gaat weten we uit een erfenisakte, S.A.P. 353/26 (gevonden door Stefaan Riem) na het overlijden van zijn moeder, en waarin hij vermeld wordt als overleden in 't hospitaal tot Batavien den 8 july 1724 (attest van 10 oktober 1727 ondertekend door bewindhebber Henrick Vetters van Achtekerk, meer dan 3 jaar na zijn dood).
Jan Andries heeft bij zijn vertrek met het schip 'Magdalena' een schuldbrief ter waarde van 150 gulden ondertekend, som die aangedikt werd door de aanschaf van kledij en allerhande scheepsbenodigdheden.

Voor het aanwerven van Compagniesdienaars werd gebruik gemaakt van ronselaars. Dit waren vaak vrouwen die de toekomstige zeeman voorlopig onderdak boden in een logement en hem voorzagen van scheepsuitrusting. In ruil hiervoor diende de aanstaande compagniedienaar de twee maanden gage (20 gulden), die hij van de 'Verenighde Oostindische Compaignie' ontving bij het tekenen van zijn contract, af te staan.
Dit was doorgaans niet voldoende om de rekening te betalen. Daarom diende hij eveneens een schuldbrief te ondertekenen. Hiermee kon de logementhouder, in dit geval Martinus Van den Bosse van Middelburg, na verloop van tijd het geld innen bij de' Verenighde Oostindische Compaignie'. De maximum toegelaten schuld was 150 gulden. Gemiddeld verdiende een soldaat 100 gulden per jaar.
Jan Andries Sohier heeft zijn verwachtingen en de hoop zijn miserie van zich af te schudden niet kunnen waar maken. Vrouw Maria Anna Degraeve en haar kinderen bleven berooid achter. Geschiedenis heeft vaak wrange kanten.
Tot de medepassagiers op het schip ' Magdalena' behoorden o.m. Jan Merlevede van Elverdinge en Lodewijk Oudaar van Duinkerke.

Uit de stadsrekening van Poperinge 1659 – 1660

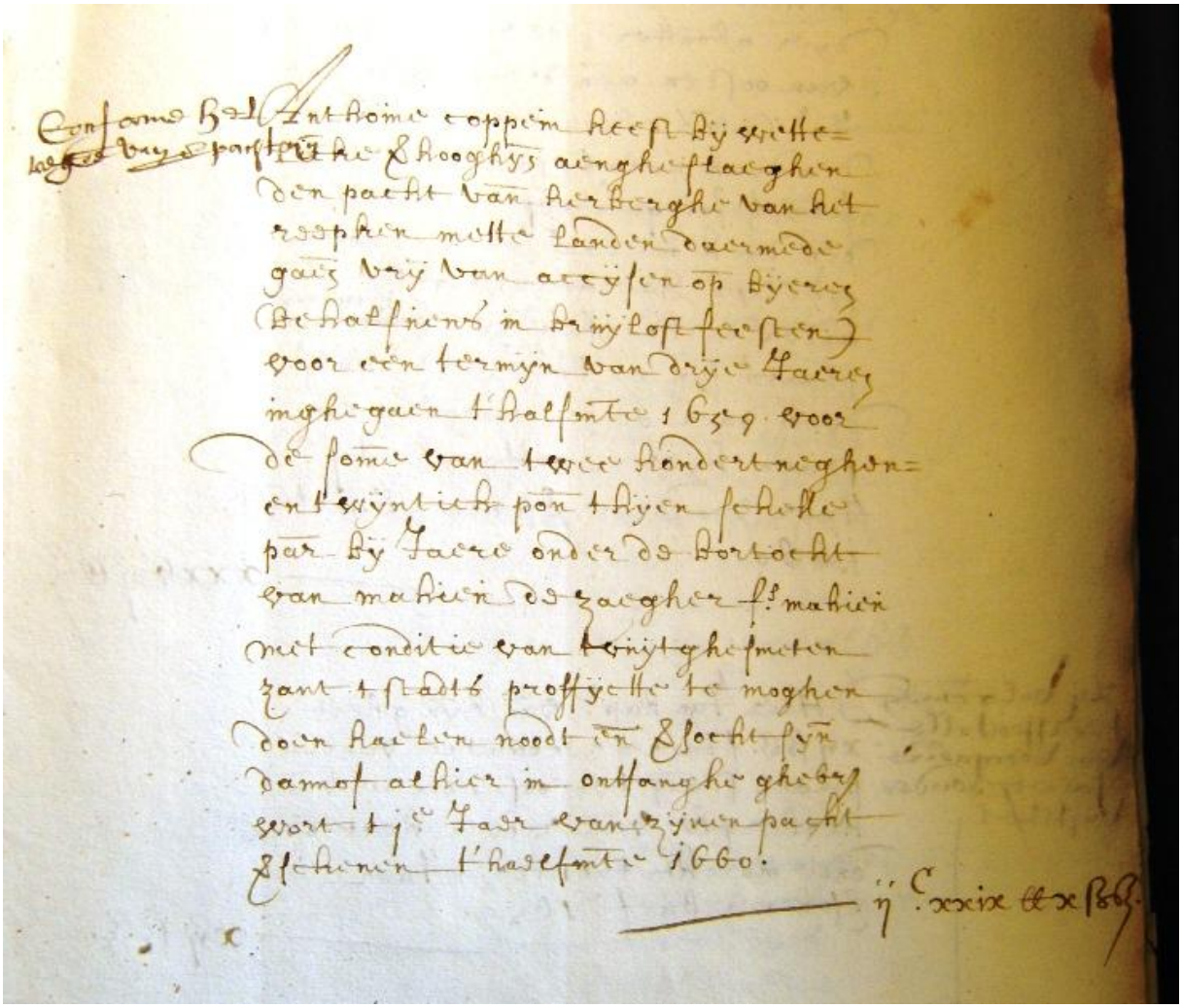

Conforme het register van de verpachtinghen

Anthoine Coppim heeft by wettelicke verhooghynghen aengheslaeghen den pacht vande herberghe van **het Reepken** mette landen daermede gaende,
vrij van accijsen op de byeren (behalfvens in bruyloftfeesten) -
voor een termijn van drye jaeren inghegaen t'half maerte 1659 voor de somme van twee hondert neghen en twyntich ponden thyen schellen parisis by jaere
onder de bortocht van Mahieu Dezaegher filius Mahieu,
met conditie van t'uytghesmeten zant 't stadts proffytte te moghen doen haelen –
noodt ende versocht sijnde –
dannof alhier in ontfanghe ghebracht wort t 1ste jaer van zijnen pacht,
verschenen t'half Marte 1660 – ij c xxix p.p. x schellen

Den Grooten oorlog

Generaal LEMAN

De Belgische forten, Position Fortifiée de Liége, lagen in een gordel. Twaalf hiervan waren ontworpen door ingenieur Brialmont aan het einde van de 19e eeuw. Ze waren gebouwd ter bescherming van een, door de Duitsers verwachtte, Franse opmars. De forten; Liers, Pontisse, Lantin, Loncin, Barchon, Evegnée, Fléron, La Chartreuse, Chaudfontaine, Embourg, Boncelles, Flémalle, Citadel en Hollogne lagen gemiddeld zo'n 7 kilometer van het centrum af en ongeveer 4 kilometer van elkaar. Het waren waren kolossen van beton en staal grotendeels ondergronds en bovengronds met geschutskoepels.

In de fortengordel waren ook de oude forten Citadel en La Chartreuse opgenomen, deze waren echter van mindere betekenis. In de hele gordel bevonden zich circa 3.000 Belgische soldaten onder bevel van Georges Leman
Op 5 augustus was het dan zover. De Duitse aanval op de meest oostelijk gelegen forten met infanterie en geschut. De aanval werd een mislukking, de infanterie leed zware verliezen en de granaten van de artillerie kwamen niet door het gewapend beton heen. Daarom werd er een offensief gelanceerd op Luik zelf.

Vanuit het noorden, oosten en zuiden drongen Duitse troepen de ruimten tussen de forten binnen. De aanval in het centrum werd een groot succes. Tegen middernacht verzamelden zich de Duitse troepen van de 14e brigade onder bevel van von Wussow, bij Micheroux, deze brigade moest tussen de forten Fléron en Evegnee heenbreken. Om 01.00 uur in de ochtend van 7 augustus begon de opmars, de kanonnen van het fort Fléron zwegen. Dit was een wonder van God zou Ludendorff later schrijven. De brigade stuitte echter wel op eenheden van de Belgische 3e divisie. Met name in de dorpen ten oosten van Luik en in de heuvels werd zwar gevochten. Ondanks deze gevechten rukte de 14e brigade op. De brigadecommandant von Wussow kwam om. Bij Retinne nam Ludendorff het bevel over en na hevige straatgevechten in Queue du Bois bereikte men in de middag de heuvels ten oosten van Chartreuse, men trof er lege dorpen aan. De bevolking was massaal gevlucht. Van de

reslutaten van de andere Duitse eenheden was tot aan 7 augustus niets bekend. Men besloot om alleen met de 14e brigade de stad binnen te trekken. In de vroege ochtend werd La Chatreuse bezet en via twee niet vernietigde bruggen trok men Luik binnen. De honderden verdedigers gaven zich over. Even later kwamen ook de andere Duitse eenheden de stad binnen. In de stad werden verschillende burgers zonder pardon doodgeschoten op verdenking van terreur tegen Duitse soldaten. Tegenstand was er niet meer. De Begische vesting bevelhebber Leman trok zich terug om zich bij het veldleger bij Leuven te voegen. Luik was gevallen, de forten echter niet.

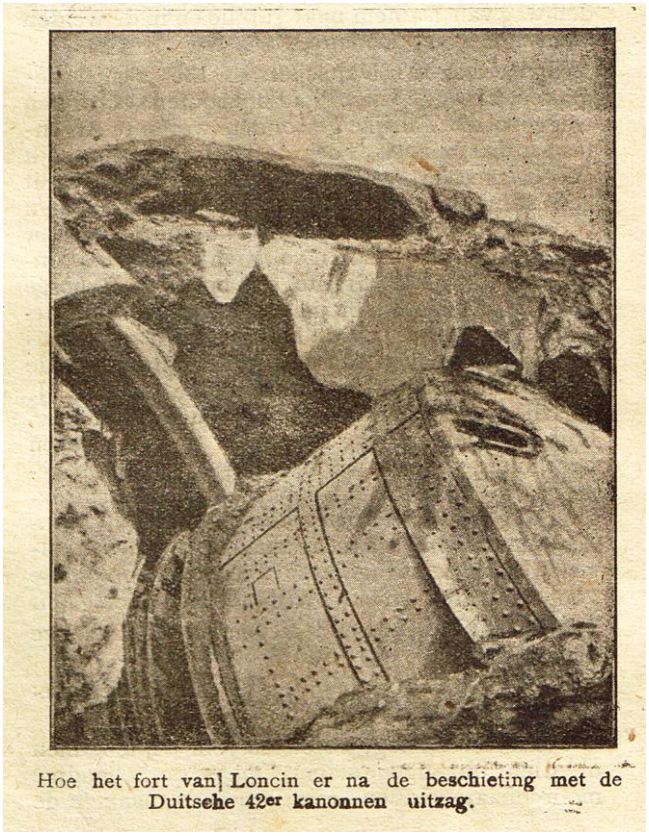

Hoe het fort van Loncin er na de beschieting met de Duitsche 42er kanonnen uitzag.

Hier bracht echter het zware Duitse geschut verandering in. Fort Evegnée viel op 11 augustus, gevolgd door Chaufontaine, Embourg en Pontisse op 13 augustus. Op 14 augustus Boncelles en de laatste op de linker Maasoever, Fléron, op 15 augustus. Leman bevond zich in fort Loncin. Om dit fort te nemen trokken 36 paarden een 420mm kanon dwars door Luik om het in stelling te brengen tegen fort Loncin. In de namiddag van 15 augustus werd het fort Loncin getroffen door een Duitse 420mm granaat(800 kg) die midden in de munitieopslag met o.a. 12000 kg kruit, ontplofte. Het fort werd van binnenuit opgeblazen. Dit kostte de meeste verdedigers het leven. Commandant Georges Leman werd bewusteloos overgedragen aan von Emmich. Leman verzocht de Duitse bevelhebber om in zijn rapport te vermelden dat hij zich niet had overgegeven maar dat hij in bewusteloze toestand was gevangen genomen. Von Emmich voldeed aan dit verzoek. De vestingen en de stad Luik waren in Duitse handen.

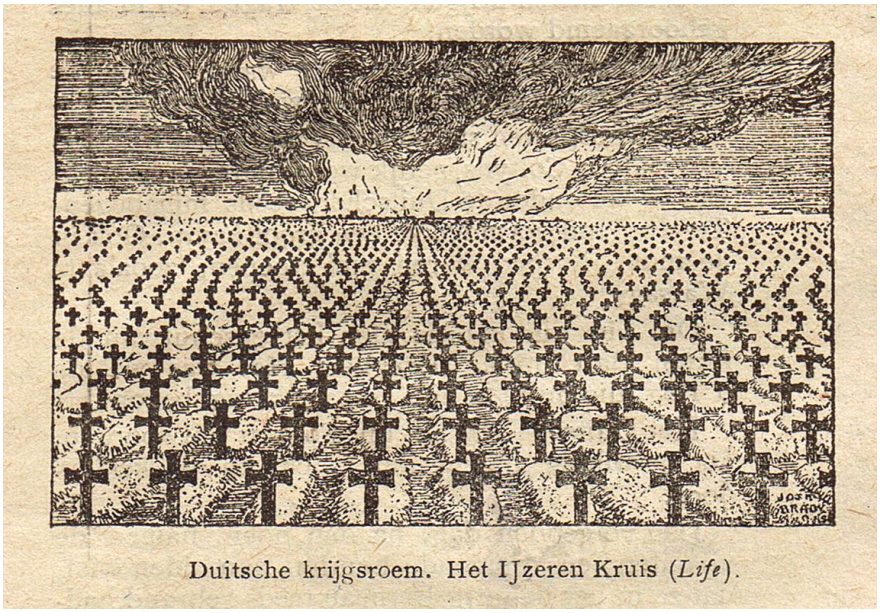

Duitsche krijgsroem. Het IJzeren Kruis (*Life*).

« Het gemartelde België »
(Teekening van Jordaan in de «Amsterdammer».)

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 97 - Madelon

Uit ‘Liederen na den oorlog’
Ziet gij hem gaan rechtsomkeer met zijnen wagen?
Ziet gij dien mof, die zooveel hier had gebluft?
Ziet gij hem gaan gans beteuterd en verslagen?
En zoo verminkt, zoo verhakkeld en versuft?
Ziet gij die schimmen van soldaten?
Die grote bazen zoo vol schrik?
Keizer en kroonprins uit de gaten!
Gans het volk geeft nu zijn laatste snik.
Dat is dat ‘Grosse heer!’

Het gaat naar Duitsland weer
’t Is afgerammeld en geroefd, ’t kan niet meer
Pruisen, vooruit! Hu, hop! Nu fluks aan ’t draven!
Pruisen, vooruit! Vooruit met ’t ganse rot
Naar den Rhijn! Gaat daar uw trots begraven.
Ja, de Pruis, ja de Pruis is kapot.

Nr. 98 - De vlucht der Duitsers - En der vrouwen met afgesneden haar

Uit Christian Cockmartins ‘Volksliedonderzoek van de gemeenten Beert, Bellingen, Lembeek en Halle’

Vrienden, luistert naar ons lied
Wij gaan u verklaren
Hoe wij met de Duitsmans hier
Ja, hebben gevaren
Zij eisten ja van alles op
Ja tot zelfs de wolle
Al ons koper, nikkel, staal
’t Was verdomd geen lolle

Refrein
Den snellen keizer
Zijn verkenskop
Hij was van ijzer
Nu krijgt hij klop
Die vuile klieke
Dat man en peerd

Is nu geen sjieke
Goen tabak weerd

Wilde men om eten gaan
Met al die markepakkers
Moest je gaan vluchten, lopen gaan
In huizen en in akkers
Zonder geld in wuen zak
Kreeg gij een pak slagen
Of te Wettteren in den bak
Voor verscheiden dagen

En zovelen van ons volk
Deden daarmee zaken
Zouden wij dat deugnietsgoed
Den nek niet moeten kraken
En de meisjes gans verzot
Op die Duitse pinnen
Ja, zij hielden daarmee kot
Vol liefde en minne

Refrein
Al wat hoereerde; een schandestraf
Die schone meisjes hun haar moet af
’t zijn als de apen met bloten kop
laat ons maar zingen: de schaar er op!
Velen hebben hun straf
Van onze soldaten, tot op ’t vel hun haren af
Gene klacht kon baten
Ieder die met duitsmans deed
Zou men niet mogen sparen
Elkeen zegt ’t is wel besteed
’t zal hun botten varen.

Nummer 96 **Doos Gazette** **augustus 2010**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Zalig is hy die God alle dag ziet
En zyn erfheer eenmaels' jaers
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 440 lezers

Beste abonnee

De laatste kans!

Den Swynlandganck

Veel Krul, weinig Knor

Muzi-kale vertelwandeling

Persteksт in Word, om u te dienen ☺

Nota: Den Swynlandganck ontstond vanuit het succes van de Pezelroute vorig jaar en de levende vragen vanuit o.a. de Westhoeknaar zelf

Data 2010
speciaal zaterdag én zondagen zodat wie mee wil mee kan !
Zond. 15 aug om 13.30 u

lln-Westhoekvertellers Do & Pether nemen u mee op hun tweede muzi-kale vertelwandeling, met nieuwe liederen, feiten, weetjes,… Aan de verkeerde kant van 't Stad.
Met gekrulde zinnen onthullen zij samen met u de duistere geheimen van 't Swynland.
Do & Pether, streekliefhebbers, brengen beiden vertellend en zingend
… een ongekende geschiedenismix
… een gesmaakt repertoire beeld en klank
… een unieke én 100% officieuze Westhoekvertelling 2010 met guitige knipoog naar Provincie West-Vlaanderen, die de Westhoek(-vertellers) uit "klyte en zand" trekt.
Dit keer gaat de gitaar mee in bijzondere stemming samen met intieme en frivole vertelsels.

Van de ware herkomst van de executiepaal in 't Stadhuis, de ongelooflijke warme brand bij Schaballies, de kasteeltjes van Devloo en D'Hondt. Een intieme groet van de doden en hoe

het kwam dat de O.L.V.-Processie nog niet verdween. Getuigenis van de laatst gesneuvelde in den grooten oorlog.
Hoe varkensvlees beter smaken kan, hoe daken vroeger zonder premie ook geïsoleerd werden, van de Klokke langs den Achterwegel, de 10 geboden in 't echt mogen aanschouwen om te horen van den eerste Poperinghnaar met "De Mug" op TV. Van 30 spellewerksters en 1 spinster. Tot nonnekes en onderpastoors bij 't Spookhuys.
NIEUW ! Onderweg een mysterieuze stop waar u bij pot en pint horen kan over den schrikkelyke moord te Poperinghe.

Online info en folder

www.OudPoperinghe.tk
of
http://users.telenet.be/OudPoperinghe/

Folder en Inschrijven bij

toerisme@poperinge.be
Tel. 057 34 66 76 of 057 34 66 77
! vooraf inschrijven - beperkt aantal !

De wandeling van de 21ste augustus gaat niet door, dus dit is de laatste kans!

Oegst maendt
Sa lustigh boerkens nu, wilt 't vel op d'haeghe hanghen
Leght nu uw schueren vol, ghy hebt nu u verlanghen
Naer waer ghy hebt ghetracht, en soo sterck hebt gezweet
Als vrucht naer arbeydt volght, dan is't aen't niemant leet

T'ieper

Uit ' Bijdrage tot de Nederlandse Hymnologie van **Philip Wackernagel**'
Eerste deel – Frankfurt am Main Uitgeverij von Hender & Bimmer – 1867.
Uit dit boek dat ik dank aan **Daisy Lapeire** *op het spoor kwam, zit dit prachtig en oud lied van een 'nest' protestanten bij Ieper in 1563.*

Een ander, ghemaect bij sommighe die TIeper binnen der stadt, om het getuygenisse Christi gevangen geseten hebben
Een nieuw liedenboeck, verzameling van 1563, blad 191
1
Gheroert ben ick van binnen
Al om te maken bekent,
Hoe wij met hert en sinnen
T'Ijper buyten stede bent
Sochten te leven in vrede,
Al nae de hemelsche stede
Was onsen wech seer excellent
2
Ghelt, goet, vrienden en maghen
Verlieten wij openbaer

Om dat wij al ons daghen
Christum souden volghen naer,
Jae oock ons eyghen leven
Hebben wij overghegheven en leefden
naer zijn woorden een paer.
3
Met t'werck van onse handen
Hebben wij ghewonnen ons broot
Wij en comen niet tot schanden
Maer door zijn ghenade groot
Wil God de zijne spijsen
Dies wij hem loven en prijsen
Die ons verlost met zijn bloet root.
4
Dit hebben de heeren vernomen
dorstende nae ons bloet
en zijn zeer haest ghecomen
en schenen bijna verwoet
ghelijck in Christum deden
vervolght men noch sijn leden
die t'quaet laten en doen dat goet
5
Met bussen, sweerden en coorden
quaemen sy wel voorsien,
maer wij als de onghestoorden
waren goed om bespien
werckende, hoort mijn verclaeren
met de vroukens, die bij ons waren
dat seer onlancx mochte gheschien
6
Sy quamen als ontsinde
al met een groot gheluyt
drynken, bevrucht met kinde,
liep haest ter dueren vuyt
sy was swaer ende banghe
sy hebben haer daer ghevanghen
daer was om hooren groot gheluyt
7
Chaerle liep uter dueren
meester Claes onbeschaemt
die sach men nae hem spueren
een bloot sweert dat niet en betaemt
daer hy mede heeft ghehouwen
vrienden, wilt toch aenschouwen
welck dat christenen zijn ghenaemt
8
Ghequets zijnde van desen
heeft hy hem noch ontwrocht
Mayken, ons vrouwe ghepresen
heeft noch haer kint besocht

de inquisituer, als man onsachte
heeft se ghegrepen met machte
met een bloot sweert bloedich bedocht
9
Sijnen aert hy daere wel baerde
bloethongherich ende blint
Maeyken, die haer vervaerde
besorcht zijnde voor haer kint
Wacht mijn kint, hoordemen haer spreken
Hem selven, soot is ghebleken
Heeft hy ghequets, als man ontsint
10
Piere, die ons quam besoecken
was oock in den bedwanck
niet ghestudeert in boecken
hy was int gheloove cranck
wij menschen hem bij desen
des heeren gheest ghepresen
diet hem can leeren eer iet lanck
11
Die my quaemen bespringhen
sprack ick aen met goet bescheyt
de diefleyers, die mij vinghen
brochten my int huys gheleyt.
Ick sprack; vrienden, ghemeyne
dits om de waerheyt reyne
uit Gods woort, ict haer daer uytleyt
12
Anthoenvan Waesten gheboren
Die elck sijn liefde jont,
Quam ons, zijn vrienden vercoren,
Oock besten, hoet met ons stont
Om vertrecken hy Adieu seyde
Ut liefden dat hy noch bende
Dat was voor meester Claes een vont;
14
Calleken, seer goedertierich
Brochten in oock ghevaen
Altijts in liefden vierich
Om Christum vry nae te gaen
Wy troosten, soo dat behoorde
Malcanderen met Gods Woorde
Dat was, om hooren, al ons vermaen.
15
Hulpe ende troost tot dien stonden
Die was ons wel van noo
Sy hebben ons daer ghevonden
Nae de jinquistuers gheboo,
Op straete sy ons brachten
Met seer blyde ghedachten

Spraken wy de ghebuerkens soo:
16
Can iemant van ons doleren,
Hebben wy haer ghevraeght,
Datmen ons gaet persequeren?
Niemant heeft daer ghelaecht:
Dits om des Heeren name,
Wy en dervent ons niet schamen
Sprak Manken fijn onversaecht.
17
Nae t'stede in ons leyden,
Calleken heel onvervaert
Die ghinck haer haest bereyden
Om te singhen, twort u verclaert:
Meester Claes als die ontstelde:
Dapostelen, dat hy vertelde
En songhen niet, hoe ghy u ghebaert?
18
Ick en wil oock niet dansen
Sprack hy, waerome singhet ghy?
En vreest niet dese hansen,
Sprack Thuen, suster, singt vry.
Calleken heeft daer ghesonghen
ick vant my oock ghedronghen
Om te singhen met herten bly.
19
T'Ijper binnen de mueren
Sijn wy ghcomen daer naer,
Men sach ons gheensins trueren,
Dat bleeck wel openbaer
Wy songhen ende spraken,
Om Gods woort bekent te maken
Totten volcke vry sonder vaer.
20
't Volck quam by groote hoopen,
Elck heeft nae ons ghehoort,
Men sachse nae ons loopen,
De diefleyers leydden ons voort.
Ick sprack: in dien saysoene
Ten is van gheen quaet de doene,
Maer om t'beleven van Gods Woort
21
Enghe ende smal is de poorte,
Sprack Calleken, my wel verstaet,
Schict u naer de behoorte
Doet goet en verlaet 't quaet
Gaet, coopt nu testamenten
En vreest niet dese regenten,
Maer doet dat u 't woort Godes raet.
22

Al dat ik u verhale
dat is alsoo gebuert
nae 't hof al vander sale
leydden sy ons, maer onghetruert
als slachschaepkens devijne
en vreesden wy torment noch pijne,
maer dachten op wat eeuwigh duert
23
Ick cant niet al vertellen
Oft spreecken op desen sanck,
Dus neemt mijn simpel stellen
Ut jonsten van my wel in danck.
In cootkens wy doen treden,
Daer wy den Heere aenbeden
Met spreecken ende met lofsanck
24
Ten heeft my niet verdroten,
Dat ick dit hebbe ghedicht,
Dat cot viercante ghesloten
Niet hebbende soo veel licht,
Om lesen oft om schrijven,
Int herte moeste dit blijven,
Tot my de Heere brocht in't licht.
25
Broeders en susters, wilt dincken
Op ons die ghevanghen zijn,
En ons tot hulpe schincken
U ghebeden op dit termijn,
Dat wy seer goederande
Ons lichaem tot een offerhande
God den Heere gheven sijn.
26
Hier mede wy u groeten
Met des Heeren vrede ghemeyn,
Die den druck can versoeten:
Bidt dien groot en cleyn,
Dat wy mueghen ydoone
Ontfanghen des levens croone
Te samen in des hemels pleyn?

Etymologie of oorsprong en afleiding van het woord POPERINGHE

Oscar Fiers

In den loop der tijden is de naam van Poperinge menigmaal veranderd, zoo werd hij opvolgentlijk geschreven:
Pupurningahem – volgens Varkoenig in zijne 'Histoire de la Flandre.' Adelard, abt van St. Bertens, in de opgave van het goed dat aan gezegde abdij toebehoord, geeft op 'Pupurninga villa' (844 – 864)

Poparingahem – in verschillige bullen van den paus waardoor de rechten der abdij bevestigd worden (1095 – 1107). Ook nog in keuren van Diederijk vanden Elzas (1147) en Filip van den Elzas (11487)
Poparinghachem – Alexander II (1165)
Poparigehem – dDrogon, bisschop der Morijnen (1040)
Poperingahem – Filip van den Elzas (1187)
Poperinghehem – Lambert van Reninghelst (1107) – Karrel de goede !1125) Filip vanden Elzas (1179) – Joanna, gravin van Vlaanderen (1223) Gregorius IX (1227)
Poperingehem – Gerard, bisschop der Morienen (1097)
Popringahem – In den naam van Lmbinus de Poperingahem (1159)
Poperinghem – In den naam van Simon van Poperinghem, monnik in St. Bertensabdij in 1186
Poperinghem – Robert II, graaf van Vlaanderen (1110) – Diederijk van den Elzas (1130)
Poprenghem – Baudouin van Constantinople (1197)
Poperinghes – Jean, bisschop der Morienen (1210) – Adam, bisschop der Morienen (1219)
Pourpringues – Karel VI, koning van Vranckrijk (1405)
Popringe – Lucius III (1181)
Poperygnhe of Poperinghe – in menigvuldige stukken der XVI tot aan de XX° eeuw
Poperinge – Moderne schrijfwijze

Volgens sommige schrijvers zoude het woord Poperinghe voortkomen uit het latijn: Pauper, dat arm betekend en de Romeinen, die de streek veroverd hadden, zouden dien naam gegeven hebben om reden het een buitengewoon arm en onvruchtbaar oord was.
Andere geleerden, zooals E.H. Deken De BO in zijn idioticon, beiden het woord Poperinghe af van Poper, groote soort van riet, en volgens hem zoude het dus een moerassige streek aanduiden waar veel riet groeide.
Maar het meeste getal opzoekers geven eene andere uitlegging die veel meer waarschijnlijk is. Zij klimmen op tot den tijd der Franken en doen de ontleding vande ouds bekende schrijfwijze, te weten ‘Pupurningehem’ op volgende wijze:
‘Pupurn’ zoude eene Germaanse name zijn;
‘Inga’ betekende bij de franken ‘de afstammelingen’
‘Hem’ is de woonplaats, het huis, zoals nog in het Germaans het woord’heim’ en in het Engels het woord ‘home’.
Het woord Heim wordt nog in het Vlaams bewaard in ‘Heimwee’.
Zoo dus Poperinghe zoude betekenen: de woonplaats der afstammelingen van Pupurn.
Deze zienswijze wordt als de grondigste aanzien.
De geleerde Fries, Johan Winkler, die veel opzoekingen deed in West-Vlaanderen, en die als een meester in het vak van talkunde doorging, uitte in 1889, een andere mening over de geslachtsnaam: in de plaats van Pupurn vond hij dat het Poppe moest zijn en de beweegredenen die hij daartoe aanhaalde zijn nogal doorslaande. Zie hier wat hij daarover schreef:
De oorspronkelijke Germaanse mansnaam Poppe ook als Poppo en bij verkorting als Po, geschreven, was oudtijds geenszins zeldzaam en is nog heden onder het volk der Friezen, in volle gebruik.
Poppe, verfranst tot Poppé, en Pops heb ik gevonden te Brussel alsmede Poperlin en dit laatste is dit geene verbastering van ons vlaamse Popeling, nakomeling van Popele, Popelijn, de kleine Pope of Poppe?
Zeer veel plaatsnamen zijn aan de mansnaam Poppe ontleend, zo als ’s heer Poppen kerke, gehucht bij Westkappelle (Walcheren) – Poppenhuizen, bij Oldeboorn en veel andere in Holland.

Ook in Duitsland zijn er vele te vinden: Poppenwurth en Poppenhusen zijn dorpen in Ditmarschen, Poppenbeck een dorp bij Munster in Westfalen, Poppenburg, dorp bij Hildesheim in hanover, Poppenbuttel een dorp bij Hamburg, enz…
Ik ben overtuigd dat er in de plaatsnaam Poperinge, als zijnde een voorbeeldig patronynikon, een mansnaam (Popheri, Popher, Poper) moet verdoken ziten.
Tot hier Johan Winkler
Hij heeft dus berwzen dat het woord Poppe een oud Gezrmaans woord is en niemand heeft tot nu toe bewezen dat men hetselve mag zeggen van het woord Pupurn. Volgens hem zoude Poperinghe de plaats zijn waar de afstammelingen van Poppe of Poper woonden.
Nog een woord over de nieuwe schrijwijze van Poperinge (zonder H) .
In plaats van een letter af te schaffen had men beter gedaan de naam te doen eindigen met een M. Alzo zoude men de oude betekenis van Hem, 't is te zeggen, de 'woonplaats, de geboortegrond, weder gevonden hebben.

Voor de aardigheid voegen we daar het stukje bij dat een zekere Pieter Lansens in 1841 over Poperinge schreef in zijn boek: **'Alouden staet van Vlaenderen'**.

Poperinghe
Poperinghe, eene stad in de provincie West-Vlaenderen by Yperen gelegen wierd oudtyds Pupurningaheim, Pupuringahem, Poperingahem en ook Poperinghem genoemd. Uyt die verschillige benamingen ken men genoegzam opmerken dat het niet gemakkelyk is er den wezenlyken naemsoorsprong van te ontdekken.
Dewyl Poperinghe reeds van in de zevende eeuw bestond, zullen het waerschyndelyk de **Saksers of Catten** zyn, die aldaer gevestigd waren, van welke zy haren naem ontbangen, en welken vele verbasteringen ondergaen heeft.
Popringhe was eerst zeer kleyn, maer groeyde gedurig aen; zoodanig dat deze plaets in het midden der twaelfde eeuw eene stad wierd. Zy ontving haren eersten keur of magtbrief, in 1147, door den abt der abdy van St. Bertinus, welken door graef Theoodrus van den Elzas, in 1187 bevestid wierd, en warby zy nog eene wekelyksche markt en vrye scheepvaerd kreeg. Door het delven der vaerd van Popeirnghe, ten jare 1360, en door hare lakenwevery wierd die stad zeer bloeyende, en haere bevolking was reeds in het jaer 1290 zoo sterk aengewassen, dat men er nog twee kerken bouwde, te weten die van O.L. Vrouwe en die van St. Jan den Dooper. Men wilt dat hare oude abdy, met eene proostdy, ten jare 877, zoude gesticht zyn.
Popringhe is het vaderland van L. Makeblyde, Jesuiet, den eersten opsteller van den Mechelschen Catechismus, van F. Loys en Jacobus May, dichters en van Mr. Ryckwaert, vermaerden godsgeleerden.

Uit de stadsrekening van Poperinge 1659 – 1660 – De stedehouvers

Maillart de Bemele
ghelt de stede xxxvij ponden parisis sjaeres
over den pacht van de stede houvers –
groot by lantmaete van dheer Pieter Babelaere vyf ghemeten xij roeden -
met trecht van de overdraghe te Reepken –
van de schepen op ende af te wynden –
behoudens den ordinairen salaris van dyn –
aboutterende de zelve houvers –
van oosten aende dreve vande hofstede Jo. Charles Clays, ende den disch, den dycke inclus,
suuden d'hofstede van Frans Folque –
westen de dreve den dyck inclus ende

van noorden Heylich Sacraments gulde ende ander -
de haeghen dyck binnen slants sijn incluus, ende half dyck daer gheen haeghen en staen –
hyer in ontfanghe t'1ste jaer van drye
verschenen t'half maerte 1660 – xxx viij ponden parisis

1742 – **Pieter Caesteker, de bosdief van de Bankenbossen** - *SAP Processen 1743*

Uit mijn verzameling documenten uit de 18de eeuw, haal ik hier het lange proces van Pieter Caesteker

We nemen verschillende stukken uit dit dossier over. Enerzijds geeft het ons een goed beeld van enkele personen onder aan de Poperingse gemeenschap en anderzijds geeft het ons een beeld van het 'bosbeleid'. Het dossier begint met een akte van de baljuw.

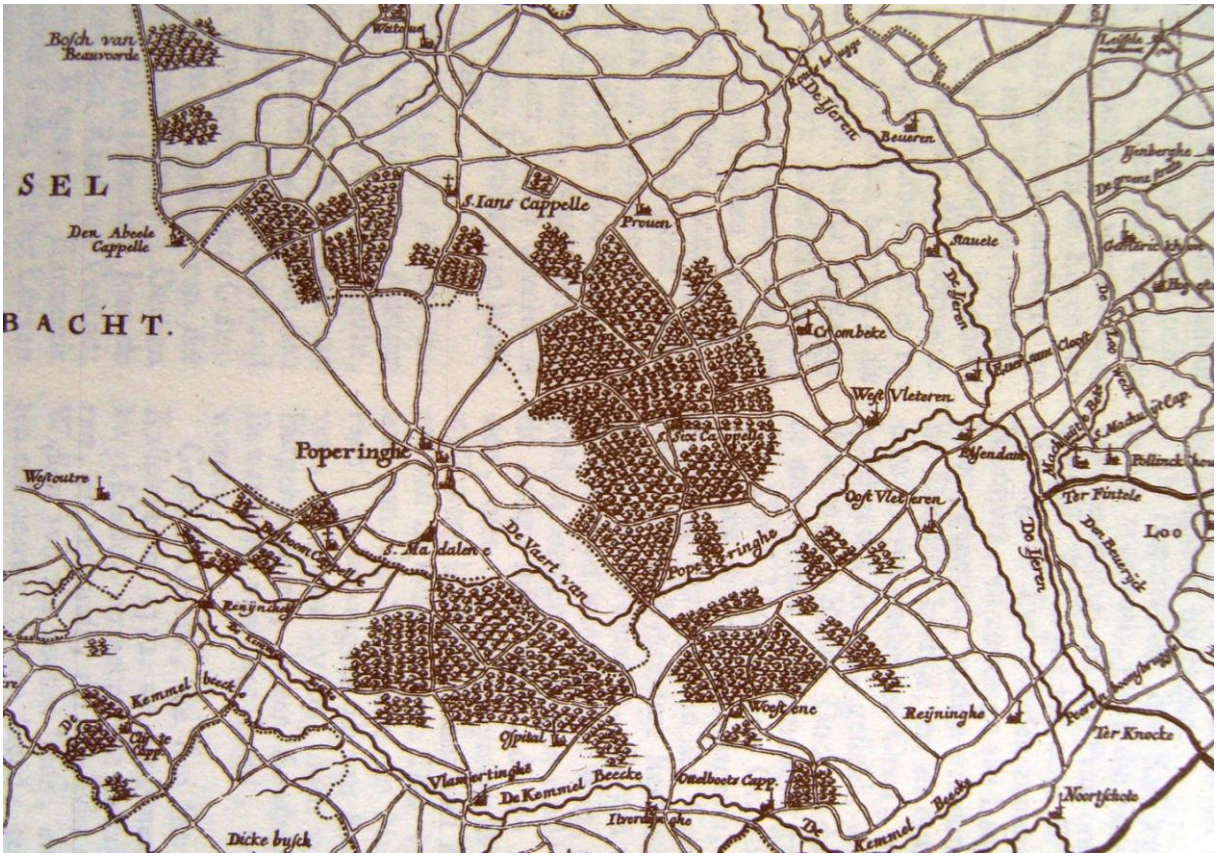

Sanderuskaart

29 ste december 1742
Aen mijne heeren burghmeesters ende schepenen deser stede ende jurisdictie van Poperinghe
Verthoont oodtmoedelijck de heer **Jan Baptiste Raulé** balliu deser stede ende jurisdictie van Poperinghe
hoe dat inghevolghens de placcaeten ende pollitique ordonnantie
strictelijck is verboden aen wie het sij,
te cappen uyt de bosschen **de eecksaeden,** nochte de bosschen te destrueeren,
dat niet jeghenstaende welcke het is ghebeurt dat op den 28ste deser maendt xbre 1742
naer middagh ontrendt den avont,

Jan Scherpereel, Jan Baptist Cateuxt ende Augustinus Liebaert, s'heeren dienaeren bevonden hebben langhst de **Crombekestraete, Benedictus Danneel** met eenen grooten bondel ghemaeckt van plantsoene stucken, gheheel groene
ende ten selven tijde oock hebben ghesien noch diversche andere persoonen met ghelycken bondel op hunnen rugghe al commende uyt de bosschen,
de welke van verre siende de voornoemde s'heeren dienaeren hunnen bundel hebben weghghesmeten ende daedelyck de vlucht ghenomen
van welcke persoonen de s'heeren dienaeren hebben ghekent sekeren persoon met naeme **Joannes Riem**, ende de ander aen hun onbekent,
behalvens dat die voornoemde dienaeren hebben ghearresteert den gheseyden **Benedictus Danneel** ende naer advertentie door hun aen mij ghedaen, den voornoemde Danneel by provisie **ghesequestreert in de vanghenisse** t'mijnder presentie oorsaecke den supliant hem is kerende tot ulieden mijne voornoemde heeren
T'selve oodtmoedelicke biddende, believe ghedient te weesen, gheconsidereert de premisen deser van te willen consenteren aen de supliant van te moghen extraordinairelick agieren en laste van de gheseyden Daneel ende Riem omme daer naer te agieren soo men in justitie sal vinden te behooren
Twelcke doende etc. J.B. Raulé

De wet ***accordeert*** t'versoucke vanden suppliant ende sijn devoir ghedaen tot ontdecken de mede complicen alle ander dierghelyck Bosch dieven verthoont
Actum in camer desen **29 ste xber 1742** toirconde J.P. B. Petyt

Op den neghenentwintighsten xbre 1742 op het versouck van mijne heeren burghmeesters ende schepenen deser stede ende jurisdictie van Popeirnghe hebbe ick, d'heer Jan Baptist Raulé, bailliu deser stede ende jurisdictie van Poperinghe gheordonneert aen Jan Baptist Catreuwt, Jan Scherpereel, Augustinus Liebaert ende Jan Van Hove, s'heeren dienaeren, vate vigileeren wanneer **Pieter De Caesteker** soude weesen t'sijne huyse
ende den selven DeCaesteker apprehendeeren by provisie, waer op s'heeren dienaeren den voornoemde DeCaesteker naer middagh tusschen vier a vijf heuren hebben bevonden in sijn huys ende hem ghetransporteert ende in staete ghehouden te weten inde keucken van de vanghenisse deser stede
waernaer de voornoemde s'heeren dienaeren mij onderschreven balliu hebben commende advertentie doen waer op ick ten selven stonde mij vertransporteert hebbe in de voornoemde keucken van de vanghenisse
ende aldaer bevonden den meergheseyden DeCaesteker beneffens de gheseyde s'heeren dienaeren en hebbe den meergheseyden Caesteker bij provisie ghesequestreert in de voornoemde vanghenisse en naer informatien preparatoir t'sijne laste beleedt hebbende nopende de schaede inde bosschen door dito DeCaesteker ghecauseert
uyt crachte van **acte prise de corps** ten laste vande gheseyden DeCaesteker verleent door mijn heeren burghemeesters ende schepenen deser voornoemde stede ende jurisdictie, den meergheseyden DeCaesteker ghearresteert, gheecroveert ende gherecommandeert in de vanghenisse deser stede van alle welcke hebben ghedresseert dit proces verbael omme te dienen als naer behooren
Toirconde J.B. Raulé
Dus Pieter DeCaesteker wordt gevat en in de gevangenis gezet. We krijgen op oudejaarsavond het vervolg.
Dan komt de wetkamer samen, bestaande uit J.P.B. Petyt, burghmeester, Delanghe, Proventier, Hancx ende Lebbe schepenen *en leggen hem een aantal' tichten' voor, nadat hij de eed van de waarheid te zeggen, gedaan heeft.*

1 - *Alvooren mijne voornoemde heeren sullen den gheaccuseerden vraeghen sijnen naeme, toenaeme, ouderdom, qualieteydt, woonste ende ghebortplaetse*
Op 1ste artikel seght sijnen naem te wesen **Pieter Caesteker**, ghebooren tot **Nieuwkercke,** oudt ontrent de **vieren vijftigh jaeren** seght te wesen boerendaegheurman ende woonende in de Pottestraete bij den meulen aldaer
2 - *Mijne voornoemde heeren sullen den gheaccuseerden vraeghen waer hy gheweest heeft vrijdaeghe lestleden weesende den 28ste deser maendt xbre.*
Seght s'morghens te kercke gheweest te hebben ende ontrent den één uren naer middaeg ghegaen te hebben met **Carel Van Hille,** dit Craemers *(gezegd Craemers)* naer de **Crombeeckbosschen** immers in de gonne langhst de **Crombeek ofte Gaeperstraete,** sonder houwmes ende aldaer ghetrocken te hebben van de plantsoenen met groene houtten haeken eenighe doode eecksaeden tot een bondel.
3- *Of het niet waer en is dat hij aldan is ghegaen naer de bosschen langhst de Crombekestraete ende Gaepartstraete om houdt te cappen?*
Op het 3° seght gheen groen hout ghecapt te hebben
4 - *Of het niet waer en is dat hy gheaccusserden ten selven daeghe heeft ghecapt diversche bondels groen houdt?*
Antwoordt als ten voorgaende artikel
5 - *Of het niet waer en is dat hy gheaccuseerden ten selven daeghe is ghecommen van de bosschen naer de stadt met een a twee bondels groend houdt in diversche stonden?*
Op het 5de artikel seght maer eens ghegaen te hebben naer de bosschen ende vergadert ende ghebrocht te hebben een bondel droogh hout als vooren is gheseyt.
6 - *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden ten selven daeghe is inghecommen naer de stadt met eenen bondel ghemaeckt van groene eecksaeden?*
Is beantwoort bij de voorgaende aritkelen waer by hij persisteert
7 - *Mijne voornoemde heeren sullen den gheacuseerden interpelleren ten sijne van te segghen waer hy dit groene afghecapt eecksaet ghedaen heeft.*
Op het 7de artikel seght t'voorschreven ghehaelde droogh hout ghebrant te sijn t'sijnen huyse **ende in de vanghenisse**.
8 - *Men sal den gheacuseerden oock interpelleren ten fijne van te declareeren waer ende aen wie hij ten tijde van dese winter eenigh groen ende door hem afghecapt houdt vercocht heeft.*
Op het 8ste artickel seght gheen groen hout ghecapt maer wel somwijlen oock hier ende daer ghecapt groen eecksaet ghevonden te hebben noch vercoht te hebben seght voorts drooghe bondels hout vergadert soo als op het 2de artikel is gheseyt vercocht te hebben, te weten thien ofte twaelf bondels aen **Aleneus Schabaillie** heeft ende vijf a ses bondels aen **Plaetevoet** in de Casselstraete a 9 oorden ider bondel al tsyder 2 maenden voor date deses.
9 - *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden daeghelicx is tredende naer de bosschen met een hauwmes*
Op het 9de artikel seght voor antwoorde dat hij tsydert twee a drye maenden met gheen hauwmes naer de bosschen ghegaen en heeft, maer wel voor dien tijt met hauwmes ghegaen te hebben.
10 - *Men sal aen hem gheaccusseerden vraeghen waer om hij een hauwmes nodigh heeft*
Op het xde artikel seght een ghebroken hauwmes t'synder te hebben ende desen ghedient te hebben om plantsoenen te pelen, ghelyck hij seght ghedaen te hebben met **Jan Baptist Dumon** in mey lest.
11- *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden met een houwmes naer de bosschen gaedt om houdt te cappen?*
Seght is verantwoort bij vooraende

12 - *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden wel weet dat het verboden is van met een houwmes te bossche te treden om houdt te cappen.*
Op het 12de seght van het verbodt bij tente wel gheweten te hebben ende ghevraeght sijnde waerom hij op drije vier maenden ende voorwaerts met een hauwmes te bossche ghynck heeft gheantwoordt **den trop ghevolght te hebben ghelyck de 13 swyns doen.**
13 - *Of het niet waer en is dat hij geacuseerden vrijdagh lestleden is ghegaen naer de bosshen met noch andere persoonen.*
Op het 13de artikel seght als hier vooren ghegaen te hebben met Carel van Hille dit Craemers ende met niemand anders
14 - *Mijn voornoemde heeren sullen den gheacuseerden interpelleren ten eynde van te declareren wie dese persoonen waeren ende wat andere persoonen hij noch te bossche bevonden heeft besigh met houdt te cappen.*
Op het tweede member van het 14de artikel seght nog in t'gaen noch in t'keeren noch ten tijde hy sijnen bondel hout vergaerde, niemant met hout cappen ofte vergaeren te hebben ghehoort nog ghesien, als oock tsijnen wegh niemant te hebben ghesien ofte gherencontreert met eenigh hout
15 - *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden leden een jaer ofte wat meer vercocht heeft twee voeren houdt aen Jacobus Voye woonende in de herberghe ghenaempt den Calfsacq*
Op het 15de artikel antwoordt dat hij noyt eenigh hout en heeft vercocht ghehadt nog aen **Jacobus Voye** nog aen sijne weduwe, nemaer seght dat hij **woonende in de keete van Jean Baptiste Lepenniez,** heeft vercocht ghehadt aen d'huysvrouwe van **Jacobus Huyghe** voor ontrent 4 – 10 – 0 parisis ende gheinterrogeert sijnde waer hij het selve hout ghecreghen hadde, seght dat het waeren de boutten van afghebroken persssen die hij **met plocken van hommelsalaede** ghevonden vergadert hadde, neffens sijnne vergaerde eecken stocken die hij met plantsoenen pelen vercreghen hadde als nae ghewoonte.
16 - *Mijne voornoemde heeren sullen den gheacusseerden interpelleeren ten sijne van te declareeren waer hij het gheseyde houdt ghehadt heeft.*
Maar Pieter refereert naar zijn vorige antwoorden.
17 - *Of het niet ware en is dat het voornoemde houdt was al ghemenghelt met groote stocken soo van eecksaeden als anderssints?*
Op het 17de artikel seght dat het selve hout bestont als vooren is gheseyt negat datter eenighe eecksaeden inne waeren
18 - *Of het niet waer en is dat het voorschreven houdt door hem verweerder was afghecapt ende ghehaelt uyt de bosschen?*
Beantwoort bij de voorgaende artikelen
19 - *Of het niet waer en is dat hij gehacuseerden wel wiste dat het niet gheoorloft en was van door hem sulcken nombre van houdt te cappen ende haelen uyt de bosschen om te veroopen*
Seght tselve wel gheweten te hebben maer hout ghehaelt te hebben om daerdoor aende cost te gheraeken.
20 - *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden het noch gheseyde houdt heeft vercocht aen Jacobus Voye voorseydt voor de somme van seven ponden parisis*
Negat den inhouden van de 20ste artikel
21- *Of het niet waer en is dt den voornoemde Voye het gheseyde houdt heeft ghehaelt ten huyse vande gheacuseeden met peerden ende waeghen*
Op het 21ste seght thout hier vooren ghereclameert vercocht aen **Jacobus Huyghe** ghehaelt ende ghevoert te sijn gheweest op eenen keer door Jacobus Voye ende Seel, cneghten met de waeghen ende 2 peerden.
22 - *Of het niet waer en is dat hij gheacusseerden desen jeghenwoordighen winter te diversche stonden heeft bevonden gheweest besigh met de bosschen te ruyneeren?*

Op het 22ste artikel seght noyt bevonden te sijn gheweest ten sy den 29ste deser sijnde saterdaeghe lest als wanneer hij gherencontreert is gheweest door Matthys Broucke met andere, hebbende alsdan een vracht droogh hout neffens dito Van Hille ende seght voorts dat sij als dan hadden uyt gheweest met elcke een hauwmes, eens smorghens ende eens naer middaghs.
23 - *Of het niet waer en is dat hij gheaccuseerden dickmals ter dier oorsaeke heeft verdreight gheweest van aen de justitie overghedraeghen te sullen sijn?*
Negat den inghouden van het 23ste artikel
24 - *Men sal aen gheacuseerden vraeghen wat ambacht hij doet om sijnen cost te winnen*
Op het 24ste artikel zeght gheen ambacht te doen maer dat hij in den somer helpt pelen ende in dagheuren gaen.
25 - *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden hem daeghelicx is beghevende om houdt te cappen inde bosschen ende t'selve is bringhende naer de stadt*
Op het 25ste artikel seght dat hij t'sedert drije maenden alle daeghen ende somwylen twee mael heeft hout gaen haelen ende ghebrocht heeft naer sijn huys ende dat hij nog vercoght heeft aen **Jan Snack** seven a acht vrachten hout ende nog aen …. Schoemaeker woonende aen t'Roosemarijnken ontrent 25 bondels a 2 stuivers t'bondel
Item vier bondels aen **Jacobus Berat** deselve ghedreghen te hebben som bij daeghe som tsavonts
26 - *Of het niet waer en is dat hij gheacuseerden saeterdaeghe lestleden weesende den 29ste deser maendt xbre niet en is ghegaen naer de bosschen langhst de Gaepaetstratien op het Swinlant ende aldaer ghehaelt ende ghecapt eenighe bondels houdt.*
Seght dat hij gheweest heeft op het Swynlandt ende is breeder ghedetailliert op het 22ste artikel waer bij hij persisteert inghere fereert aen de depositie aldaer ghedaen.
27 - Ende voorders sullen mijne voornoemde heeren den gheacusserden vraeghen op de circumstantien van sijne antwoorden appendentien ende dependentiën

Depost naerder gheinterrogeert *(verklaring achteraf)* ende sijnde op het 22ste artikel seght dat hij somwylen **Matthijs Pittilioen** met sijnen kynders soo hij meent met elcken houwmes, **Jooris Debergh ende Andries Metsu**, oock met een houwmes, toedies **Françoise Cheys** oock met houwmes, **…. Riem** insghelyckx met houwmes,
inde bosschen ghevonden heeft.
Naer lecture aenden gheacuseerden ghedaen vande vraeghen hier voren ene sijnne antwoorde op ider artikel ghedaen heeft ghedeclareert sijne antwoorden op ider aritkel ghedaen heeft ghedeclareert sijne antworoden te wesen waer ende waerachtigh ende heeft daer by ghepresisteert , declarerende niet te connen schrijven heeft dese ondrteekent met sijn marck

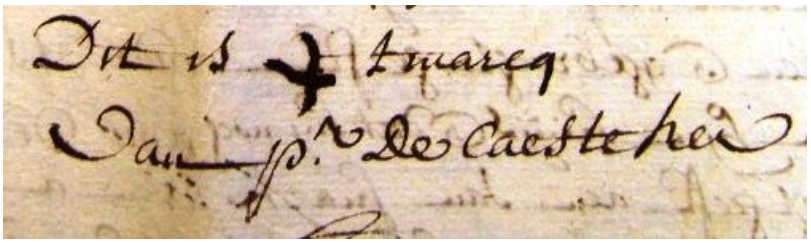

Dit is tmarcq van Pieter DeCaesteker

En dus worden er een aantal mensen opgeroepen om te komen getuigen.
Ten versoucke vande onderschreven balliu deser stede ende jurisdictie van Poperinghe den eersten messagier hier toe aensocht sal insinueeren **Jan Debergh, Ferdinand Laconte** schoenmaeker woonende in de Pottestraete aen het Roosemarynken ende **Jacobus Berat** – ende **Therese Sohier,** omme te commen deposeeren inde informatien die der ghehouden sullen sijn maendaghe weesende den **7de january 1743** ten neghen heuren voor middagh in de wetcaemer deser stede jeghens ende ten laste van Pieter Caesteker verweerder ende gheacuseerden op peyne als naer rechte

Actum tot Poperinghe desen **5de january 1743**
Toorconde als bailliu J.B. Raulé
Op de 7de januari krijgen we de volgende vraag.
Ick versoucke uytter naeme van haere majesteyt de conginne van Hongarien ende van Bohemen etc. ende den eerweerdighe heere abt van Sint Bertins heere temporeel deser stede ende jurisdictie van Poperinghe **dat den voornoemde Pieter Caesteker** als nu bij provisie ghedetineert in vanghenisse **sal moghen gheapprehendeert worden** ten lijve ende ghehouden sijn in voornoemde vanghenisse deser voornoemde stede omme ghehoort te worden op de tichten in te dienen omme naer alles ghesien door mij onderschreven te versoucken als naer behooren aldus versocht desen **7de january 1743**
J.B. Raulé
En daarmee gaat de wet akkoord.
De wet ordonneert dat Pieter Caesteker geaccusseerden werde geapprehendeert ten lijfve ende gheroyeert ten eynde van gehoort te worden op de accusatien ende interogatien jeghens hem beleet op de gedaen schaeden inde bosschen van Poperinghe ende elders
Actum desen **8 s'jaers 1743** toirconde greffier Deswarte

En dus kunnen de getuigenisverklaringen beginnen en met als eerste getuige:
Michiel Bailliu, oudt sevenenveertigh jaeren ofte daer ontrent, landtsman
woonende in de **Hamhouck** der voornoemde jurisdictie
gheinsinueert door Jan Baptist Ligneel huissier *(deurwaarder)* van de wetcamer
ten eynde van te gheven ghetuyghenisse der waerheyt - naerdien hij heeft gedaen den eedt van de waerheyt te seggen ende naer dien hij heeft ghedeclareert dat hij noch vriendt noch maeghschap en is van den voorschreven Caesteker,
tuyght ende deposeert dat hij tsedert de maendt van oust lest 1742 ontrent de dertigh mael gherencontreert heefrt Caesteker gheladen **met eenen grooten bondel met hout** op zijn rugghe commende
soo vande Gaepaertstraete als van de Crombekestraete sonder ghereflecteert ofte bemerckt te hebben van tselve hout groene ofte drooghe was, nemaer seght wel bemerkct thebben somwijlent dat de vermelde bondelen hout in den middel ten meerderen deel ghevult waeren met stucken van **plantsoen met schorse** daeranne ende rontsomme gegarniert met drooghe hout
deposeerende voorts dat hij den vermelden Caesteker telckens alsoo ghesien heeft somwijlen tweemael, somtijds dryemael daeghs
niet voorders wetende ter materie dienden sluyt sijne depositie die hij naer lecture heeft onderteekent met sijn marcq niet connende schrijven daer op ondervraeght hebbende geweest, vraeghende taxsatie van sijne journee

De volgende getuige is **Francois Degryse filius Jacques** oudt seven ent tsestigh jaeren ofte daer ontrent **buschwercker** van sijnen style, woonende in den Eeckhouck
En hij tuyght ende deposeert dat hij tsydert de maendt van oust lest 1742 gesien thebben tot ontrent **Ste. Loysdagh** last Pieter Caesteker somtijdts tweemael, somtijdts dryemael daeghs ghelaeden met eenen groote bondel houdt consisterende in **drye a vier fagooten** ten meerderen deele met groot hout genaemt eeckhout, was van plantsoen met de schorse daeranne welcken Caesteker was commende somwijlen vande Gaepaertstraete somwijlen van de Crombekestraete
deposerende voorts als dat hij heeft hooren segghen van **sijne huisvrouwe** alsdat sij drye a vier keren gesien hadde de voornoemde Caesteker daar sy besich was met gars te snyden in de bosschen onder de'heerlichede van **Diepezeele** competerende aen d'abdye van Eversaem besich met af te cappen groene eeckzaeden, deposerende beth voorts den selven Caesteker

noch gesien t'hebben volghens sijne beste memorie de weke voor kersmisse last comende langhst de Gaepaertstraete gelaeden met een bondel hout sonder bemerckt te hebben wat hout het was, niet voorders wetende ter materie
op de 7de januari 1743 gaat men verder met de ondervragingen en is het de beurt aan:
Jan Debergh filius Jacques, oudt drie en dertigh jaeren ofte daer ontrent
diender van sijnen style, woonachtigh binnen dese stede ….Verclaert van Caesteker seere wel te kennen ende dat hij corts naer de dagh van alleheylighen van dezen jaere 1742 van den selven gheacuseerden **heeft ghecocht in diversche tijden neghen hout bondels**
d'eerste keer ses ende d'ander resterende drie op diversche daeghen ider bondel tot neghen oortiens welcke hout bondels waeren al van eecken droogh hout, daerinne waeren eenighe stocken de meerste sijnde vande dickte van een mans handt, niet voorders wetende ter materie
Ferdinandus Laconte filius Anthoine oudt dertigh jaere ofte daer ontrent , schoemaecker van synnen style, woonachtigh binnen deser stede … *verklaart ook Caesteker* seer wel te kennen ende dat hij deposant ledent ontrent de drie maenden
in diverssche tijden van de selven gheacuseerden **heeft ghecocht thien a twaelf bondels** van eecken droogh hout danof de meerderen deel was afghecapt gheweest, in welcke bondels waeren diversche stocken danof de meerste conden wesen drie duymen dicke al met de schorssen seraen hebbende, alle de selve bondels ghecocht yder tot twee stuyvers,
hebbende de deposant ghesien ende bemerckt dat op eenighe tijden als de selven gheacuseerdn deselve houtbondels ghelevert heeft voorsien was van een hauwmes ende niet voorders wetende…
Jacobus Beradt filius Danneel oudt een en tsestigh jaerre ofte daer ontrent sich ghenerende met coopmanschape van gaeren ende ander winckelgoederen woonachtig binnen dese stede *wordt ook opgeroepen en stelt Caesteker goed* te kennen ende dat hij ledent ontrent de twee maenden **van hem gehcocht heeft drie bondels** van eecken droogh hout tot neghen ortiens yder bondel die hij gheacusseerden telckens ghebracht heeft in de leurynghe van den avont om te vercoopen
Pieter Sohier filius Jan oudt veertigh jaeren ofte daer ontrent daghheurman van sijne style woonachtig in de Hamhouck *heeft een uitgebreidere verklaring. Hij stelt dat hij* 'corts voor ofte naere de dach van alle heylighen van desen jaere 1742
van hem heeft ghecocht twee vrecht bondels van eeckenhout yder bondel connende bestaen in vier fagooten of daer ontrent, dit voor een blaumuyser allebey ten deele afghescheurt ende ten deele ghecapt hout; synde al drooghe hout inde welcke waeren eenighe stocken de dikte van besemsleerten,
vraeghende aenden deposant of hij noch somtijts wilde hebben ofte coopen eenighe bondels segghende offer somtijts wat **groene coenders** in waeren, ick sal se u wat beter coop laeten want ick en moeste naer ulieden niet draeghen
daerop hij deposant seyde van gheene te willen hebben daer der groen hout in was,
deposerende voorders dat hij den gheacusseerden, soo wel voor den voorschreven tijdt als daer naer heeft sien gaen ende op den selven dagh met een bundel hout keeren dit ten diversche stonden ende ghesien datter inde selve bondels waeren oock waeren eenighe stocken somighe de dickte van houwesleerten, sommighe besemsleerten ende sommighe minder, sonder te connen segghen of de selve stocken waeren groene ofte drooghe hout,
toedies ten diversche stonden den selven gheacusseerden thebben ghesien ende ghevonden in de bosschen gheleghen binnen dese jurisdictie van Poperinghe ofte daerontrent somtijts ghelaeden met vrecht bondels van hout ende somtijdts daer sonder ende somwijlen met sijn hauwmes ende eenen haeck end somwijlen der sonder –
deposeert noch dat hij ontrent de veerthien voor kersdagh last leden bynaer daeghelicx den gheacusseerden heeft sien gaen naer de bosschen dickwils bemerckende ende siende dat hij

sijn hauwmes met hem hadde ende oock ghesien diversche keeren hem sien wederkeeren ghelaeden met eenen houtbondel,
daer enboven tuyght dat oock veerthien daeghen ofte daer ontrent voor kersdagh voornoemt hij passerende voor t'hofplexke bewoont bij **Jan Lafosse te Keerselaere** aldaer synde benaer ghegaen **om sijnne pyppe toeback te ontsteken,** alwaer oock was de gheaccusserden, Jacquemyncken de huysvrouwe van de selven Lafosse versochte van de deposant dat hij soude willen coopen een hoopken hout van de selven gheacusseerden
dat sij seyde aen hem Caesteker te competeeren ende door hem aldaer vergaert ende ghebracht te sijn waer op hij deposant vraeghde 'wat hout dat het was' ende daerop de selve huysvrouwe seyde tsijn drooghe eekenstocken,
hij isser mede beladen omdat wij willen tselve hout gheweirt hebben,
daer op hy depsoant antwoordende seyde
isser hy mede beladen, waer om soude ick dat coopen,
moeste Caesteker in ruyse commen, ghy souder oock omme ghevraeght syn
de selve huysvrouwe alsdanne wederom segghende - kwilt wel gheloven
daeromme wil ick het wegh hebben –
eyndelinghe deposeert dat sijn dochterken ghenaemt **Therese** *(Sohier)* out ontrent vifthien jaeren het selve hout ghesien heeft ende aen hem deposant seyde – Vader waerom en coopt ghy dat hout niet het is droogh ghelyck sulpher, dat het al eecken stocken waeren ende vele de dikte van cleene plantsoentiens dat sij oordeelde datter wel dertigh bondels hout in was.

Met al deze verklaringen kan men Pieter Caesteker klem zetten en krijgt hij een nieuwe reeks tichten onder zijn neus.
Hij geeft wel toe dat hij zich 3 tot 4 weken 'gheneyrt' te heben met hout te halen uit de bossen. 't Sedert de pluktijd. Maar geen ander hout dan droog hout, wat mag.
Hij ontkent dat dit bijna dagelijks zou gebeurd zijn en vooral dat hij 'eecksaeden' of 'groen hout' *zou afgekapt hebben. Toch bekent hij dat hij* 'daghelickx eenighe bondels hout ghehaelt te hebben uyt de bosschen – *en herhaalt* - maer gheen groene'.
Hij ontkent dan uiteraard ook dat hij de 'bondels houdt in het midden ghevult heeft met groote sticken van eecksaeden'- *een truc* - 'uit vreese om gheapprehendeert te weesen'.
Hij legt uit dat hij 'met haeken droogh hout afgetrocken heeft, somwijlen eenigh droogh hout afghecapt te hebben ende vergaedert met een slecht hauwmes'.
Maar hij ontkent wel dat hij 'eenighe schaede *zou* hebben ghedaen'.
In 'oust 1742' *heeft hij zich nog* 'gheneert met hout te haelen' als stiel. *Maar sedertdien heeft hij geen werk meer gevonden.* Hij seght noyt ghestolen te hebben.
Sedert 'de plocktyt '*is hij begonnen met hout uit de bossen te halen en dat hij wat hout heeft verkocht.* 'Somwijlen eens ende somwijlen tweemal daeghs ging hij om een vrecht ofte twee hout.'
Zo heeft hij hout verkocht aan Ferdinande Laconte woonende aan het 't Roosenmarynken 'lag van oosten de Pottestraaten van westen de Crombekestraat) en 10 à 12 bondels aan een zekere Joannes woonende in het Aendenest (*en hofstedeken in de Peselhoek).*
De bundels hout die hij 's avonds naar Jacobus Berat moest brengen, 'tusschen donckeren en claeren om dieswille dat Berat d'eere niet en wilde hebben ende dat Berat hem te vooren hadde gaen vraeghen of hij gheen hout en wilde leveren op die conditie.
En wat anderen ook beweerden, Casteker stelt daarbij wel 'dat in sijne vercoghte bondels gheen ander eekenhout en was dan teenemal verstorven, drooghe ende doot.'
Hij ontkent dan ook dat hij daardoor 'vreesde bekent weesen voor eenen houdtsteelder.'
Hij ontkent niet dat hij een 'hauwmes' *nodig had tot het kappen van het hout maar* 'seght noyt gheen eensaeden te hebben afghecapt maer wel afghecapte ghevonden ende ghecoirt te hebben om sijn bondel te maeken.

Hij bekent dat hij aan Sohier twee bundels ‘droogh hout’ *verkocht te hebben voor een* ‘blauwmuyse’. *Hij ontkent nu wel dat hij Sohier nog gepresenteerd heeft om nog bundels te leveren. En zeker dat hij* de bondels houdt ghevult met eecken koenders, *tot minderen prijs wilde verkopen,* ten opsichte hij de selve niet en moeste bringhen naer de stadt.
Hij had het ‘vangen van Danneel’ ghehoort op de straete staende ende ghegaen te sijn tot by Merssemans ende Joris de Bergh, en was toen rond 5 ½ ure naer huys gegaen, *maar dat was niet uit vrees om gevangen genomen te worden.*
Hij blijft volhouden ‘om al sijn hout ghevonden te hebben gereet afghecapt ende alsdan ghecort te hebben. *Hij blijft volhouden dat hij in de zomer,* al ’t soucken van de noten, ghevonden e hebben groen afghecapt hout en dit alsdan te hebben ghedraeghen op thof van Van Lafosse om te laeten droghen, sijnde het hout van het calibre vande gheproduceerden bondel maer dobbel langhte ende van dickte van cleene plantsoenen.
Maar hij kan niet declareren ‘uyt wat bosschen hij al dese eeckenstaeken ofte eecksaeden ghehaelt heeft.’
Het is inderdaad zo dat de ‘huysvrouwe van Jan Lafosse gheseyt heeft het voorschreven houdt niet meer t willen hebben op haer hof en dat hij met dit houdt verleghen stondt.

Bij deze bevraging werd er ‘gheproduceert eenen bondel hout, gebonden met een coorde ende een wisse op beide de einden, hebben wij hem ghevraeght of het derghelyck droogh hout en was waer van hy spraeck, heeft aenstonts gheseyt dat het eene van sijnne bondels was ende tselve te verkennen aen de coorde ende andermal hem gheinterpelleert hebbende dat hij het hout ende de coorde soude naerder besien ende examineren heeft ghepersisteert dat het synen bondel was ende seght wel thien ofte twaelf dierghelycke bondels hout ghehaelt te hebben ten bossche ende deese vergaedert te hebben boven op sijn solder om sijn provisie die aldaer waeren ten daeghe van sijn apprehentie.

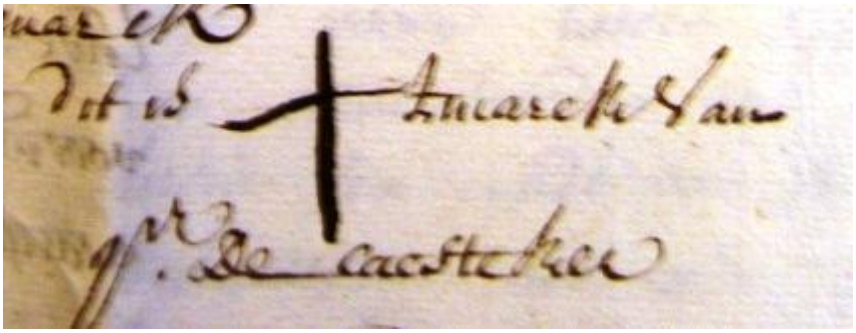

Naer lecture aenden gheaccuseeerden ghedaen van de tichten ofte vraeghen hiervoren ende van hunne antwoorden op ider artikel ghedaen heeft ghedeclareert sijnne antwoorden te wesen waer ende waerachtich ende heeft daerbij ghepersisteert, declarerende niet te connen schryven heeft dese ontreekent met sijn marck

Op de **11de januari 1743** *gaat men weer verder met de getuigenverklaringen. Dan is het de beurt aan*
Marie Jeanne Rycxkes, huysvrouwe van Francois Degrijse, lantsman ende buschwercker van sijnen style woonachte inden Eeckhouck deser jurisdictie – oudt sijnde dese depsoante achtentsestigh jaeren.
Zij tuyght ende deposeert van den selve Caesteker seer wel te kennen ende hem ghesien te hebben ten diversche keeren in de maenden principaelicken van july ende oust last leden in een partije boschlandt ghenaemt **het Fransche Bosch groot** volghens haer beste wetenschap **vyfthien ghemeten** ende inder ander partije gheleghen onder dheerliche van Diepezeele afcappende met het hauwmes diversche plantsoenen ende eecksaeden van eecken hout , ende voorders ghesien te hebben ende gheremarqueert datter sommighe plantsoenen passeerden de dickte ordinaire om ontbloot te wesen volghens costume
danof datter sommighe plantsoenen eene eecksaedt waeren op drooghende

dat hij van de selve daer naer het ryshout was afcappende,
deposeert voorders van ghesien thebben de selve Caesteker van naer de maent van maete oock lastleden tot ontrent kersdach 1742 by naer daeghelikx ende somtijts twee, drie vier keeren op eenen dagh te busschewaert ende daer naer keeren naer stadt swaere ghelaeden met vrecht bondels van eecken hout,
toedies van noch ghesien te hebben twee a drie keeren dat hij eenighe vrecht bondels heeft ghehaelt van **het hofplexken bewoont by Jan Lafosse** woonende in't ghebeurte vande deposante ende dat hij deselve oock ghebracht heeft naer stedewaert
deposeert daeren boven ghehoort ende verstaen te hebben uyt den mont van **Franchoise Cheis** ghelyck men haer noemt, last weduwe van Kinion naerdat de gheacuseerden was ghestelt in vanghenisse
dat hij aen haer eenighe houdt ghepresenteert hadde te vercoopen dat twelcke gheleghen hadde op het hofplexken vande voorseyde Lafosse ende haer hadde ghelaeden voor tweeëntwintigh stuyvers volgens de beste meningen van de deposante
ende dat deselve Francoise Cheys daerby seyde: 'Iick ben blyde dat ick dat hout niet ghecocht en hebbe. 'K konde oock in 't vangenesse raekcen –
tuyght noch dat **Marie Cathelynne VanDoorne** huysvrouwe van **Pieter Lepé** woonende bij d'herberghe den Achtergaele op dese jurisdictie, aen haer deposante heeft gheseyt als sij heeft ghegaen inde bosschen gheleghen onder Diepezeele ghedeurende den gepasseerden lasten zomer om hoy te snyden, sij den gheacusserden diversche keeren heeft ghesien inde selve bosschen besigh met plantsoenen te houwen die goet waeren om af tegaen,
segghende daer bij ons herte gruwde als men 't sagh
eindelynghe deposeert van ghesien thebben in eene partije Bosch ghenaemt **de twintigh ghemeten** competerende aen de abdye van Eversaem datter de taillie out was twee jaren datter aldaer waeren afghecapt eeniche ende aldaer ligghende op daerde ende dat deselve waeren afghecapt gheweest met een hauwmes op de hoochte dat sij deposante lanck was van de aerde, twelcke sij bevonden ene ghesien heeft oock in de somer last – niet voorders wetende…
En dan is het de beurt aan **Joanne Therese Sohier filia Pieter,** out vifthien jaeren ofte daer ontrent woondende met haer vaeder inde Hamhouck …
Ook zij heeft Casteker dikwils naar 't stee zien gaan beladen met bundels hout en zij bevestigt natuurlijk het verhaal dat haar vader hout van Casteker gekocht had, maar geweigerd had om meer bundels te kopen, aangezien er 'groene koenders' in zaten.
Maar dan komt daar het volgende bij. Zij deposeert voorders dat sij ghegaen heeft met haer susterken in tlaste van de selven saeytijdt om hout te raepen inde bosschen, benaer ghegaen in t'hofplexken daer woont **Jan Lafosse** in de **Keerselaere** met haer susterken om wat te warmen ende aldaer siende ligghen diversche eecken stocken met drooghe blaederkens daer aen gebonden in bondels, seyde aende dochter vande selve Lafosse ghy hebt wel hout, ghy cont daer mede fraey vier maeken,
daer op de dochter vanden selven Lafosse seyde ten is ons hout niet, het is Caestekers hout, wij en willent daer niet hebben, moeder seght van op de straete te sullen smytten, segghende hij haelt somtijts t'savonts een bondel of twee om husyewaert te draeghen om te branden ende de deposante met haer susterken thuys ghekeert sijnde seyde aen haer vaeder, Caesteker heeft daer hout ligghen tot Lafosse ghy soude 't wel connen goen coope hebben,
segghende daerby aen haer vader de qualiteyt van tselve hout waer op de selve haeren vaeder seyde ick en wel gheen sulck hout coopen
En dan komt Jacquemyncken Dumelier, huysvrouwe van Jan Lafosse *zelf getuigen. Zij is 56 jaar oud en ze weet te vertellen dat Casteker* 'ghedeurende de gheheelen lasten ghepasseerden somer, seere dickswils heeft ghegaen naer de bosschen ende somtijts twee a drie keeren op eenen dagh ende telckens keerende met eenen vrecht bondel van eeckehout

Verder stelt ze dat de selven Caesteker ghedeurende **den plocktijdt van de haeselnoten** van tijde te tijde heeft mede ghebracht van uyt de bosschen twee a drie eecken stocken ende ghestelt jeghens den pruymboomken staende ontrent haer huys ende jeghens dhaeghe vande garsrije ende de deposante hem aensprekende heeft gheseyt dat sij dat hout aldaer niet en wilde hebben, bemerckende dat de selve stocken waeren ghecapt van plantsoenen inde bosschen, tusschen het onderste ende het opperste ende sijnde vande langhde van een man sommighe langher ende sommighe corter,
alle welcke stocken hy daernaer heeft wegh ghedreghen ende ghesmeten achter huys vande deposante ende van tijde te tijde soodaenighe stocken daerby ghebracht die aldaer hebben eenighen tijdt blyven ligghen hebbende de deposante gheseyt dat sij dat aende selven Caesteker somtijts om een pyppe toeback t'ontsteken dat sij dat hout daer niet en wilde hebben dat hij het moeste wegh doen of dat sij het soude op de straete smyten
waernaer den selven gheacuseerden daer van ghemaeckt heeft tot ontrent neghen a thien bondels drie a vier stocken in eenen bondel
twelcke sij oordeelde te wesen een mansvrecht die hij al op eenen dagh te weten op de kersavont heeft van daer vertransporteert.

Pieter DeCaesteker krijgt op **de 12de january** *een volgende reeks tichten, op basis van de laatste getuigenisverklaringen.*
Op de vraag of hij 'dese jeghenwoordighe winter dicmaels heeft gheweest in het bosch ghenaempt het Fransche Bosch, seght gheenen bossche ghenaemt 't Fransche Bosch te kennen, nochte te weten waer het gheleghen is. *Maar hij bekent wel met een hauwmes in de bossen naast de Gaepaertstraat en de Crombekestraat geweest te zijn ontrent* 'De Bancken' *Hij bekent alleen diversche eecksaeden die drooghe waeren te hebben afghecapt.* Hij stelt dat hij de eecksaeden afgekapt heeft de selve mannehooghte en den struyck ghelaeten te hebben laeten staen ende den middel te hebben laeten ligghen.
Seght niet te weten waerom hij dese soo hooghe capte, depost seght tselve alsoo ghecapt te hebben om t'droogh hout dieder aen was te proffyteren.

En dan kan de wetkamer tot een uitspraak komen.
Ghesien by burghmeester ende schepenen der stede ende jurisdictie van Poperinghe
ten fine van het proces voor ons extraordinairelyck beleet op het versouck van d'heere ende meester Jan Baptist Raulé, baillieu deser stede ende jurisdictie, ter cause van syn officie Jeghens ende ten alste van Pieter Casteeker geaccuseerden,
De informatien daerover jeghens den geacuseerden beleet den 3de 7de ende 11de deser maent, ons decreet vande 8ste van den selven Caesteeker te lijve aen te vatten, sijne ecroue in vangenisse daerop gevolght, de beantwoordinghen vande 9de en de 12de der tichten, jeghens hem overgegegeven ten selver stonden,
inhoudende sijne bekentenissen ende ontkentenissen, mitsgaders alle 't gonne voorders, vanden vermelden processe is deelmaekende ende geconsidereert datter dient geconsidereert te wesen
Declareeren den voornoemden Pieter Casteeker geaccuseerden
ten vollen overtuyght dat hij t'sydert den plocktijdt van de hommel ten jaere 1742
tot den dagh van sijne aprehensie,
daeghelyckx is geweest te bossche met hauwmes ende andere instrument, ende aldaer afgecapt heeft meenighvuldighe eeckzaeden ende jonghe eeckenplantzoenkens,
die groene ende groeyende waeren, ter grooten schaede ende intereste vande gebruykers ende eyghenaeren der vermelde bosschen

ende het houdt danof voortcommende, met andere die drooghe mooghte wesen, met hem heeft genomen, uyt de bosschen ghedraeghen ten deele t'synder profytte ende ten meerderen deele vercocht anderen ten cleynen pryse.
Ende aengehsien hy buyten staete is van de boeten te betaelen ende veele min van te repareren de schaeden ende interesten door hem gedaen,
hebben hem tot reparatiie van diere ende tot exemple,
gecondemneert van hedent door s'heeren dienaeren
bij eene coorde aen t'lijf vast gheleyt,
sijnen schoeyn afgedaen, sijnen rugghe bloot,
op den selver gebonden ende vast ghemaekt eene van sijne gestoolen bondels houdt,
die in de wetcamer rust, ende door hem voor het syne verkent e
nde op sijnen borst ghehanghen een opschrift, draeghende dat hy is,
eenen dagheykschen boschdief,
soo rondt de marckt sal geleyt orden, ten aensien van alle de volckeren die ten ordinairen marcktdaghe sullen wesen,
ende dat eene vande gonne die hem leyden, aen elcke vande **vier grootste advenuen** vande maerckt, de bijloopers ende aensieners, zullen toespreeken, in dese woorden,

Siet hier Caesteeker op sijn vertreck
Of hij niet en staet als eenen geck,

ende de ronde van de marckt gedaen,
dat men hem in de vermelde gesteltenisse **aen het pelorin** sal vastmaeken
ende soo aldaer geexponeert laeten den tijdt van eene heure,
los gedaen **gebannen** buytten deser stede ende jurisdictie **voor den tijdt van vijf jaeren**
ende buytten de bosschen van Poperinghe ende aenpaelende
ende op de distantie van een quartier urs der selver voor syn geheele leven, met condemnatie inde costen vanden processe.
Ordonnerende voorts dat dese sententie sal gepubliceert ende uytgeroepen sijn ter Halle,
op datter niemant den gebannen ende soude lijden, ontfanghen nochte herberghen,
mochte hij wederom keeren,
alles op peine als naer rechte ende naer den behoiren.
Actum in camer den jaers 1743
Toriconde greffier Deswarte

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 99 - Het haar moet af

Uit Christians Cockmartins 'Het Volksliedonderzoek van de gemeenten Beert, Bellingen, lembeek en Halle'

De vrouwen
Zij doen niets dan den man beliegen
In plaats van te houden hun eer en fatsoen
Doen zij niets dan hun bent bedriegen
Vier jaren is lang en het is te verstaan
Wachten kosten die vrouwen niet
Nu weten die wijven niet wat gedaan
Zij moesten van 't leven genieten
En vergaten liefde en trouw
Weg met zo'n enen slechte vrouw

Refrein
Zij lopen met Fritsken of met Jowan
Die namen hoort men zo goed klinken
Zij denken allens niet meer op hunnen man
Als maar op zwieren en op drinken
Veel wijven zijn nu in een droeven staat
Die hun allen lieten bedriegen
Nu wenen zij wel maar nu is het te laat
Met een kletskop moeten ze wiegen
Hun lieven Frits moest van kant
Met een buis, ja, naar Duitsland

Klisch kopen langs hier en klisch kopen langs daar
't Is al dat de klokken nu slagen
Het is een affaire met dat vrouwenhaar
wat moeten zij het hun beklagen
Nu is het te laat en 't stuk is gespeeld
gebrandmerkt zijn zij voor altijd
Ze hebben genoeg hunnen boel hier verspeeld
Het was genoeg want het was tijd
Vertrekt nu maar op het Duits uur
Naar Berlijn of 't kommandatuur

Nr. 100 - De vlucht van den Keizer

Uit Christians Cockmartins 'Volksliedonderzoek van de gemeenten Beert, Bellingen, Lembeek en Halle'

Lomme* g'hebt nu zoveel volk doen soefreren ----- * Lomme, verkleinvorm van Guillaume of Willem
En ons klein belgenland gevioleerd
Maar 't is gedaan, ge moet het avoueren
Hetgeen dat hebt, hebt ge gemeriteerd
Het was Parijs dat u kwam te mankeren
't Was geen avans, g'hebt te veel smeren;
sterke Guillaume, ge zijt geruïneerd

Refrein
Onzen belgen drapeau
Onzen belden drapeau
Is bemind langs allen kant
Die er vleigt gheel ons land
Sterken Guillaume is gheel geruïneerd
En Albert en Max worden gedekoreerd

G'hebt veel brave mensen doen fusilleren
En veel vermoord en gestoken in brand
Enfin g'hebt te veel willen profiteren
Voor een keizer wel dat is degoutant
Heel Duitsland door, zijt gij zelf te beklagen
Sterke Guillaume, maakt u liever van kant
Of anders gaan z'u een kopken kleiner slagen
Gij meriteert dat z'u steken in brand

Wat hebt ge spijt als g'hier kwam te passeren
Van voor altijd meester te mogen zijn
Maar de kleine Belgen kosten hun weren
Voor enen Belg had gij er een dozijn
En d'alliees zijn geen houten soldaten
Die blijven plakken gelijk waar dat ze staan
Overal hebt ge voor hen uw schete gelaten
Uw poesjenellen kosten alleen niet staan

Over vier jaren als g'hier kwam 't arriveren
g'had materiaal, paarden in overvloed
Ge ging schier heel Europa bombarderen
Maar deze keer, Lomme, is't maar te voet
Het was komiek, allen zien op te trekken
In plaats van schoon paarden, een ezel en een geit
't Was nog al erger als een cortège met slekken
Awel Lomme, gij die den dikke zijt!

12 augustus 1914 - De slag der zilveren helmen bij Halen

Dit is een krantenartikel uit het “Dagblad De Limburger”.

Zwarte Duivels contra Duitse Doodskophuzaren.

Door Wiel Beijer

In en rond het Belgisch - Limburgse plaatsje Halen woedde op 12 augustus 1914 de enige slag in de eerste wereldoorlog die de Belgen zonder hulp van
de geallieerden wisten te winnen van de Duitse agressors. Het was wat later de Slag der Zilveren Helmen werd genoemd. “Deze slag was tevens de laatste grote
cavaleriecharge in West - Europa die met de blanke sabel en met lansen werd uitgevochten. Na Halen was het gedaan met de paarden”, vertelt Julien Stroobants.
Hij runt met zijn gezin het museum Slag der Zilveren Helmen. Het toont de privé-verzameling van zijn vader Jozef Stroobants. Die begon na de tweede wereldoorlog
alles te verzamelen wat met die slag uit 1914 te maken heeft en dat resulteerde in 1960 in een heus museum. De verzamelwoede van Josef Stroobants hield verband
met het feit dat hij geboren was op hoeve IJzerwinning, die midden op het slagveld lag en waar op een dag zelfs twee Belgische soldaten door het slaapkamerraam
moesten vluchten omdat beneden Duitse soldaten in de keuken binnenvielen. “ De hoeve lag precies tussen het Belgische kanonvuur vanaf Metteberg en de Duitsers in het dal van Velpe bij Halen.
Het was in velerlei opzichten een bijzonder slag, waarbij afgezien van veel soldaten ook tussen de 400 en 500 paarden sneuvelde, weet Julien Stroobants van zijn vader.
“De mensen uit het dorp moesten de paarden opruimen en daarbij vonden ze vele blinkende helmen – de Pickelhaubes van de Duitse soldaten. De naam Slag der Zilveren Helmen heeft de pastoor August Cuppens van Loksbergen verzonnen. Hij maakte een gedicht over de slag. Hij noemde ze Slag der Zilveren Helmen, naar de Gulden Sporenslag van 1302 bij Kortrijk.”
Zesduizend Belgische soldaten streden rond Halen tegen vijfduizend Duitsers die waren opgerukt via Vise, Tongeren en Hasselt.
De Belgen werden aangevoerd door generaal De Witte, die na de succesvolle slag door koning Albert in de adelstand werd verheven en zich generaal - baron
De Witte de Haelen mocht noemen. “De sterke zet van de generaal was dat hij de ruiters van hun paarden liet afstijgen.
Ze moesten niet met van bamboe gemaakte lansen de vijand bestrijden, omdat ze dan een makkelijke prooi zouden zijn voor de Duitse machinegeweren,
maar schietend vanaf de grond strijden totdat er hulp van de infanterie uit Tienen zou komen.
De Duitse cavalerie voelde zich superieur aan de Belgen en wilde in oude stijl met getrokken sabel storm lopen.
De Duitsers maakten liefst acht van deze stormritten. De laatste met 900 ruiters, maar ze konden het niet winnen van de Belgenen leden grote verliezen.
De Duitsers trokken zich daarop terug achter de rivier de Gete, terwijl de Belgen zich eveneens terug trokken om ingezet te worden bij Antwerpen. Daardoor konden de Duitsers acht dagen later ongestoord optrekken”, vertelt Julien Stroobants, die naast het behoorlijk grote en vooral complete museum een houthandel runt.
Lopend door het museum wijst hij op een van de vele etalagepoppen gestoken in een origineel uniform uit die oorlogsdagen. “Het is een karabinier – wielrijder.
Ze werden de Zwarte Duivels genoemd en hadden een opgevouwen fiets op hun rug. De Duitse tegenhanger wat betreft angstaanjagende naam waren de Doodskops huzaren.
Zij droegen een grote doodskop op hun hoofddeksel.” Verderop staat een pop in Gidsenuniform. Wij kennen het harmonie – orkest der Belgische Gidsen,
dat jarenlang geleid werd door de dirigent Norbert Nozy. “Die kwam uit Halen”, zegt Julien Stroobants niet zonder trots.

Bataille de HAELEN 1914.
Echec de la cavalerie allemande.

Nummer 97 Doos Gazette september 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Zoo als de weerd is
Zoo beraedt hem God de gasten
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 450 lezers

Beste abonnee

Lucht en vuur en aarde en water
En de hommelketen

Op zondag 12 september is het **OPEN MONUMENTENDAG** in Poperinge!
Met drie Westhoekvertellers en één bijzondere gaste verteller!

En we zetten de hop en de hopasten in het schijnwerpers.
Op 'Wally's farm' – Abeelseweg Poperinge - is er de gebruikelijke jaarlijkse 'traditionele' plukdag, maar er is daar nog veel meer! Er worden in de namiddag twee wandelingen – om 14 u. en om 16 u. - georganiseerd, waarbij natuurgids en westhoekverteller – Wim Parmentier – de groepen zal begeleiden op een wandeling in de omgeving waarbij men nog een andere hopast te zien krijgt en heel wat zal leren over de hop als plant, en wat van de hopgeschiedenis.
En breng alleszins de kinderen mee, want er wordt met natuurgids een vertelster Renata Bruggeman een bijzondere namiddag voorzien, waarbij de kinderen ook hun plukvaardigheid zullen kunnen uittesten! En zij komt naar de hommelplok als een echte voyageur, en dus zeker geen zigeunerin, hee!

En vooral - om 13 u. vertrekt bij Wally's farm het treintje van Expo '58 om een tocht door de geschiedenis van de hop te ondernemen onder begeleiding van de keteniers en westhoekvertellers Do en Pether . 4 uur later zijn we bij onze bioboer Joris Cambie en keren we na een rondleiding aldaar terug naar onze uitvalsbasis.
Zorg dat je erbij bent!
Schrijf nu in tel. **057 – 34 66 88.**

Voor het treintje zijn alle plaatsen nu al bezet, maar laat dat jou niet ontmoedigen.
Kom één van de wandelingen meemaken met Wim of kom spelen en luisteren bij Renata!
Of kom gewoon mee hommel plokken!Zodat je thuis je eigen bier kan brouwen.

En onze hopdag komt op televisie:
Op dinsdag 24 augustus hadden op Wally's Farm,
de opnamen plaats door mensen van WTV
voor een bijzondere uitzending rond dit thema en deze dag.

De uitzending is op vrijdag 10 september 2010!

Beste Guido,
bedankt voor je doos gazette van augustus. Het lezen waard !!
Vooral het protestants geuzenlied of martelaarslied uit Ieper is een vondst !!!
Protestanten uit het Ieperse zijn dus naar Duitsland gevlucht in de 16de eeuw en daar werd dan dit lied bewaard , tot een historica het vond en jij maakt het bekend. !!

Een kluchtig geval is het boek van Johan Verberckmoes: "schertsen, schimpen en schateren, Geschiedenis van het lachen in de zuidelijke Nederlanden, 16de en 17de eeuw, uitgave Su n Memoria, Nijmegen, voor België: Kritak, 1998
Jawel, poperinge komt er in voor. Hoofdstuk 6 "Hoe lachen onder de contra-reformatie? blz 226 , ik citeer:" Anderzijds werden her en der nog Vastenavond vieringen volgens de laatmiddeleeuwse concepten gehouden, compleet met spotbeslissingen, burleske parades en volproppartijen, al zat er misschien wel sleet op deze formule. Ondermeer in de wijk Hooch-Castelle te Moerzeke, te Poperinge en te Rotselaar en Wezemaal was dat het geval". bron: Braeckman: Spel en kwel in vroegere tijd, verkenningen van charivari, exorcisme, toverij, spot en spel in Vlaanderen, Gent, 1992, blz 13-55. Te Poperinge ging het over de "Gibeanen en vastenavondviering rond 1670.
Een andere bron is een oud boek: P.Croon: Almanach voor heden en morgen, Antwerpen 1665" over het driekoningenfeest
Vriendelijke groet,
Franz Denys

Hallo Guido,
van harte dank voor de nieuwe bundel lectuur. Met veel interesse heb ik het verslag over de Slag der zilveren helmen gelezen. Wat me hierbij opvalt, is dat enkel de Karabiniers-Wielrijders vernoemd worden als infanteristen, terwijl onze anciens van het 24 Li helemaal niet vernoemd worden. Toch hebben zij een heel belangrijke bijdrage geleverd aan het behalen van de overwinning. Zodanig zelfs dat zij in hun regimentsvaandel de vermelding "Haelen" mogen voeren en dat er in Halen jaarlijks nog een herdenking plaatsvindt voor het 24 Li. Als oud-compagniecommandant van de A Cie van het 24 Li moest mij dit toch even van hart. Naast "Haelen" draagt ons vaandel trouwens ook nog volgende eervolle vermeldingen : "Anvers", "Yser" en "Forêt d' Houthulst". Dit laatste om wille van hun onverdroten inzet tijdens het eindoffensief van 28 Sep 1918 in Houthulst.
Indien u nog verdere info wilt over het 24 Li, dan zal ik u die graag geven.
Mvg,
Patrick Malbrancke

Uit de Gentse almanak 1715
September – Fruytmaendt

De Fruyten sijn nu rijp, om die te moetten plucken
't Gebeurt niet alle jaer, dat se soo wel ghelucken
Maer daerom niet te graegh in't eten van het Fruyt

Want soo gy u niet myt, ghy zyt met een jaer uyt

Gidsen Studiedag Devotionalia

Zaterdag 25 september 2010
Vormingplus, Gasthuisstraat 8, 8970- POPERINGE
PROGRAMMA
9u15-9u30 Koffie en thee; onthaal
10u00 Volksdevotie. Gewijd of vervlogen. *Henri Vandenberghe*
11u30 Zoemsessie: Vragen.
Babbel en bezoek tentoonstelling. Info: Onzen Heertje.
12u00 Middagmaal of vrij of Proventier.
13u30 Casestudy: Onze Lieve vrouw van Sint Jan. Respijtkinderen. *Henri Vandenberghe*
15u00 Break: koffie, thee..
15u30 Bijgeloof. *Ludo Dumon*.
16u45 Babbel en gelegenheid totvragen.
Het aantal deelnemers is beperkt gezien de ruimte.
Indien het aantal voldoende hoog is wordt een tweede studiedag ingericht.
De datum van de betaling beslist. Je wordt tijdig verwittigd. Er wordt extra aandacht besteed aan de syllabus.
Je kunt tot 15 september 2010 inschrijven
Of
info@onzeheertje.be of
andre.decrock@belgacom.net
Storten gebeurt op
rek OHvzw 979-6317621-16
De volle dag zonder middagmaal: 12, -- €
De volle dag met middagmaal 22, -- €.
Halve dag + syllabus. 8, -- €

En nog even over het wapenschild van Poperinge

Ik hoor dat er in Poperinge blijkbaar mensen zijn die het lijstje dat Dirk Hillebrandt *bekritiseren maar die toch geen bewijzen kunnen voorleggen.*
Graag neem ik in Doos Gazette, gefundeerde commentaren op, ten minste wanneer dit niet in een scheldproza vervat zit, maar dan wel alleen met de nodige verwijzingen.

In de mappen van het 'Bestuur 1780' in het SAP vond ik op een gezamenlijke publicatie van de Zaale van Ieper, de Casselrie van Veurne en van de stad Poperinge het nevenstaande 'gedrukte' wapenschild.
Dus met gesloten hand.

En in het zelfde jaar, eveneens in de map bestuur vond ik het volgende wapenschild in zegel:

Dus duidelijk met open hand – twee verschillende wapenschilden in het zelfde jaar.

Uit de stadsrekening van Poperinge 1659 – 1660 – de stedeschoole

D'heer Jan Deroode
heeft by wettelicke verhooghynghen vercheynst
de stede erfve
gheleghen op de Cleene Marckt
daer doude schoole ghestaen heeft –
groot by lantmaete van … (alsoo men verstaet de lantmaete ghedaen te wesen door dheer Andries Beke) –
streckende oosten ende westen van oosten de voorschreven Cleene Marckt,
westen Ste. Sebastiaens hof –
zuuden d'heer Andries Beke ende
van noorden Mahieu van Besle
ende dat voor een termyn van xv jaeren inneghegaen half maerte 1655
voor xlv pp x schellingen s'jaers *(55 pond parisis 10 schellingen)*
dyes t'greus byde stede vercocht ende gheproffytteert is gheweest
ende aengaende de materialen ende catheilen daerop staende ende ligghende
de selve sijn byde cheynsenaere by prysie overghenomen –
bedraeghende de zelve prysie …. *(niet ingevuld)* ...
hyer in ontfanghe over t'jaer verschenen half maerte 1660, t
ter jaer van sijner cheyns – xlv pp. X schellingen

Conforme de voorgaende rekeninghen

D'heer Nicolaus vande Maerle,
thresorier ten jaere 1653 –
heeft met voorgaende communicatie van wetten, raeden ende notablen –
metsgaeder resolutie daerop ghevolcht, -
ghecocht ten behouve van de stede
een huus met edificien
daer eertyden woonde meester Maillart Aernoult –
ten westsyde van de Vlamynck straete deser stede
ende dat ten oirboire vande stedeschoole
staende op d'erfve van Pieter Maseman op de conditiën ende restrictien staende op vijf a ses voorgaende rekeninghen omme de cortheyt alhyer gheobmitteert worden

De opgegraven pottebakkerij van Berat

Op de Grote Markt te Poperinge zijn er momenteel heel wat werkzaamheden bezig en daarbij maakt een ploeg archeologen er gebruik van, om zelf ook wat opgravingen te doen. Daarbij werden de grondvesten van een aantal huizen in de hoek van de markt bloot gelegd.

Het toeval wilt dat ik onlangs de onderstaande processtukken betreffende deze huizen, in het Stadsarchief van Poperinge vond uit 1757. Deze stukken zitten in de bundel 'processen 224/A'. *Ik heb nog even verder gezocht, maar buiten deze stukken zijn er blijkbaar geen verdere meer bewaard geworden van dit proces.*
Op de 14de november 1757 brengen **Therese Van Waterleedt en Guilles Benedictus Hancx** *de onderstaande 'requeste' binnen op de rechtbank.*
Therese Van Waterleedt *was zoals de akte vermeld, de dochter van Laurens Van Waterleedt. In het* 'Poorterboek van Poperinge' van Ph. Van Hille *wordt er een* **Rosa** Van Waterleet, *filia Laurens vermeld, en deze was gehuwd met Pieter Baeckeroot filius Pieter.*
Dus blijkbaar had Therese wel een zuster gehad. In deze akte wordt ze alleszins als enige erfgename vermeld, ten minste voor het huis op de Grote Markt.
Op dit huis rustte nog een hypotheekrente en de lener van deze rente was de heer Guilelmus Benedictus Hancx.
Deze staat in het 'Poorterboek van Poperinge' *vermeld als gehuwd met* Isabelle Clare Cheys. *Zijn vrouw werd als keurzuster van deze stad aanvaard op de 2de juni 1736, wat mij doet veronderstellen dat ze in dit jaar misschien ook wel gehuwd is met Hancx.*
Uit de akte blijkt dat hun buurman de pottenbakker **Augustijn Berat** *was.*
In 'Aan de schreve' - 13de Jaargang 1983 nr. 1 – *schrijft W. Tillie dat het Augustinus Ignatius Berat (° 4 augustus 1723) is die daar woont. Hij was de zoon van Jacobus Berat en van Francisca Callemeyn. Wanneer de feiten hieronder zich voordoen is hij dus* ***34 jaar*** *oud.*
Augustijn trouwt met de 13 jaar oudere Brigitta Clara Rousel op de 8ste mei 1746. Deze is de dochter van de pottenbakker Louis Crousel die in 1743 overleed.
Augustijn werkte er tot aan zijn dood op de 31de december 1760.
Na zijn dood hertrouwde zijn weduwe Brigitta Rousel met Louis Debats en deze zette de zaak dan voort.
Op de 8ste september 1754, lezen we in de Ordonnantieboeken, werd Augustijn Berat door de stad betaald voor:

15de 7bre 1754 – ordonnantie aen **Aug. Berat** over **een cogghe clytte** tot 3 pond parisis, 8 voers clytte tot 2 pond parisis ider voer, over 300 verlotte pannen tot 6 pond parisis cento, ende 75onverlotte pannen tot 4 pond :10:0 parisis cento mitsgaders over 894 brycken tot 22 stuyvers 't hondert ende 172 teghels tot 6 pond ieder hondert alles ten dienste ende behoeve van de stadt, immers tot hedent – 70 – 3 – 0.
Een 'cogge' was een platbodem of een bylander, een boot die over de Vleterbeek kon varen.
Dit bewijst ten andere dat er in 1754 nog koggen op de Vletereek konden varen.
Maar goed op de 14de november 1757 was Augustijn Berat er pottenbakker.
En kunnen we naar deze processtukken.

Aen mijnne heeren
Mijnne heeren burghemeesters ende schepenen der stede ende jurisdictie van Poperinghe

Suppliërende verthoonen met respect **Therese Van Waterleedt** filia Laurens eenighe geimmiseerde erfghenaem ten sterfhuyse van haeren vaeder ende moeder ende uyt den hoofde proprietareghe van een huys staende inden noort oosthouck van de Groote Mart binnen deser stede ende d'heer **Guilelmus Benedictus Hancx** in dese saeke intrest hebbende als crediteur hypotequaire op het selve huys
Hoe dat **Augustijn Berat**, woonende ten zuytzijde nevens het selve huys ende aldaer doende het ambacht van **pottebacker**, sigh vervoordert ende ge-emancipeert heeft van t'sydert eenighen tijdt,
sonder recht ofte tyttel te legghen ofte doen legghen
eene seer groote quantiteyt van clytte ofte potaerde ter hooghde van ontrent de neghen voeten ende ter breede van ontrent de vyfthien voeten jeghens den **vauteghevel** *(de gevel van de opkelder)*
van des suppliants huys ende hypoteque ende onder het **osye drop** *(het over de gevel vooruitspringende stuk dak waar het regenwater van afdrupt)*
van diere,
welckers cours daer door teenemal weghghenomen end belet wort,
op welcken hoop clytte ofte potaerde den selve Berat van tijdt tot tijdt doet ghieten eene groote quantiteyt waeter om dese nat te houden,
voorts hoe dat den selve Berat heeft bestaen van jeghens alle recht ende reden
tsydert eenighe jaeren voor sijn huys ter martwaert te planten eenn **berderen** *(houten)*
meur ter hooghde van ontrent de ses en ter breede van ontrent de thien voeten,
ende daer jeghens naer den cant vande suppliantes huys egalijck te legghen ende continuelyck te houden eenen seer grooten breeden ende hooghen hoop ghelycke clytte ofte portaerde,
waer door hij merckelyck ende schier teenemal t'ghesichte van het huys vande suppliante is weirende ende benemende
ende bovendies groot ongherief is causerende namentlyck in reghenachtigh weder ende in de wyntertijdt,

uyt dies dat de selve potaerde afloopende de greppe vervult,
soodaenighlijck dat het waeter, synnen cours naer den vaert benomen synde,
blijft staen op den dam voor suppliantes huys
ende haer belet den uyt en inganck van diere,
soo verre dat het ghebeurt heeft dat sij ende andere, berdens of plancken hebben moeten legghen om op het opghehouden waeter te passeren, als oock door de continuele modder en slyck die daer door veroirsaeckt wort,
Bovendien omdat hij door het legghen van den gheseyde hoop potaerde,
te cleene plaetse voor sijn deure hebbende,
sigh emancipeert van menigmal peerden ende waeghen te stellen ende laeten staen op den **dam** *(voetpad)* ende voor de deure van de suppliante,
door al het welcke haer huys sommighe daeghen sal menighmal schier **inaccessibel** *(onteogankelijk)* is ende alles ter grooter schaede ende prejuditie van het huys ende vande suppliante,
reden waerom sij beneffens den ghemelde crediteur hypothequaire
hunnen toevlught nemen tot de justitie van Ulieden
Deselve ootmoedelyck biddende
gheconsidereert de premisen deser
te willen ordonneren aen de voorschreven Berat
ende ist noot hem te condemneren
van promptelyck alle de voorschreven potaerde ende meur te weiren ende de suppliante te betaelen ende indemniseren
van alle schaeden ende intresten alreede gheleden ende te lijden
mitsgaeders de costen van dit vervolgh.
Alsoo dese saecke gheen **dilay** *(uitstel)* en permitteert
believe mijnne voornoemde heeren provisoirelyck te ordonneren **vue de lieu** *(plaatsonderzoek)* tot constateren by proces verbael de grotte ende consistentie van de voornoemde clyt hoopen etc.
ende ten voorderen gheordonneert te worden als ter justitie behoort

De wet ordonneert **comparitie** *(verschijning)* van partijen op woensdaghe 9 9bre 1757 ten thien uren voor middagh in hunne ordinaire wetcamer
omme hun ghehoort hier op ghedisponeert te worden, soo in justitie sal bevonden worden soo in justitie sal bevonden sijn te behooren
Actum in camer den 4 9bre 1757
Toorconde als greffier P.L. Vandebrouke

Het plaatsonderzoek
Actum in camer den 14 9bre 1757 – present de wet
Inde saecke van Threse Van Waterleet ende dhr. Guille Benoit Hancx

Heeschers by requeste van de 4 9bre voorseyt ende naderhant by placet vande 12 dito met appostille daer op ghevolght, met relaes van **insinuatie** *(dagvaarding)*
dies aengaende gedaen aen Augustin Berat, verweerder, dienende op heden.
Inghevolghe van welcke d'heeren commissarissen worden ghebeden van voorts te vaeren tot de gheaccordeerde vue de lieu ende te nemen reflexie ende constateren tgonne men hun sal doen bemercken

In consequentie van welcken hebben wij onderschreven schepenen der stede ende jurisdictie van Poperynghe, één ure naer middagh,
wanneer de versochte vue de lieu, consensu partium ,gheprorogeert is gheweest,
vertransporteert ter plaetse contentieuse ende ghehouden vue de lieu
soo hier naer volght:
Alvooren hebben wij beleedt gheweest door dhr. Guilles Benoit Hancx ende den verweerder op d'erfve achter den huys vande selven verweerder,
alwaer sij ons hebben doen bemercken datter is liggende eene quantiteyt clytte langst den vautegevel van s'heeschereghes huys ter langde van seventhien voeten en half,
ter hooghte van ses voeten ende breede van twaelf voeten,
alsoock dat den mortel ofte volsettynghe van de geseyden vauteghevel ter hooghde van drye voeten en half boven den selven clytte hoop ende ter diepte van ontrent een vyngher uytgevallen is
Voorts hebben ons doen reflecteren datter teghen den gheseyden vauteghevel is staende eenen meur van ses voeten hooghe ter dickte van twee brycken van onder ende één brycke van boven jegens welck meurken den meergheseyden clytte hoop is ligghende
toedies noch dat de cappe boven de gheseyde vaute is hebbende **eenen osiedrop**,
die is vallende op den voornoemden clytte hoop, alle het welcke wij alsoo bevonden hebben ende ghesien, waer te wesen
Voorts hebben ons doen bemercken datter tusschen den huyse van de verweerder ende de greppe loopende langst de oude marct is staende eenen berderen meur,
streckende oost ende west ter breedde van twaelf voeten ende ter hoogde van ses voeten dat daer jegens is liggende aen de noortzsyde eene quantiteyt potaerde
van onder ter breede van achthien voeten ende ovael opgaende eenen voet boven der selven berderen meur,
ende lanck noortwaert aenden cant van het huys vande heesschers sesthien voeten,
toedies datter is tusschen den selven hoop potaerde staende in rechte linie voor de voordeure van den huyse van d'heesschers eene distantie van seven en dertigh voeten
Item dat den selven hoop potaerde is ligghende in de langhde jegens de voornoemde greppe, datter aen d'ander kant vande greppe ende op de groote marct is liggende eenen hoop leemaerde van ontrent een voer,
alle het welck wy oock alsoo ghesien ende waer bevonden hebben.
Den voornoemde heer Hancx heeft ons noch doen reflecteren
dat alle t'water afcommende van het huys bewoont door jo. **via** *(weduwe)* sieur **Jacques Sanssen** inde Gasthuysstraete deser stede
beneffens het gonne vallende van de suytsyde van d'huysen staende ter noortsyde van de groote marct
mitsgaders van een deel vande selve maerct die is afdaelende naer de noortcant
sijnen cours ende afloop is hebbende door de voornoemde greppe die passeert langst den dam van het huys van d'heesschereghe naer den Schipvaert
t'welcke wij oock alsoo ghe-examineert hebbende, waer bevonden hebben.
Toedies dat de distantie van d'inrydende poorte vanden verweerder tot den huyse van d'heesscheghe is vijfthien voeten,
voorts heeft ons doen sien ende reflecteren
dat men **bachten** *(achter)* den voornoemde berderen meur ende potaerde daer teghen
ende op merckelicken distantie suytwaert van daer,
men niet en can ontdecken nochte sien de voordeure van 't huys van d'heesscheghe uyt te doen het ghesight van diere door den selve hoop potaerde
t'eenemael wegh ghenomen end belet is,

t'welcke wij gheexamineert hebbende, hebben tgonne voorseyt alsoo bevonden waer te wesen, onder dese restrictie dat de merckelicke distantie hier boven gestelt,
men staet in rechte linie van de berderen meur ende de voordeure van s'heesscheghes huys.
Alle welcken voorenstaende afmetynghen gedaen sijn t'onser presentie door **Joseph Thoores** meester timmerman hier toe door partyen ghekosen, den welcken wij op sijn versoucke ghetauxeert hebben over synne dacheure tot twaelf stuyvers.

Aldus dese vue de lieu gedaen ten beleede als vooren mitsgaders ter interventie van den procureur van d'heesschers ten jaere, daghe ende ure voornoemt
Ons t'oorconde J.B. Berten, J. De Soutter – P.L. Vandebrouke

Buiten deze twee stukken, heb ik verder over dit proces niets meer gevonden. Feit is dat de pottenbakkerij aldaar nog lang gestaan – en gewerkt – heeft en men dus wel een oplossing zal gevonden hebben.

Poperinge in 'Een speelreisje in België' door J.J. Steyaert – uitgegeven te Gent in 1858

Nu eischt Poperingen onze aendacht. Het is eene kleine, doch fraeje stad, welke byzonder vermaerd is omdat in hare omstreken vele hoppe wordt geteeld en tot het bierbrouwen alom wordt verzonden.
Volgens eene opgave verzamelt men in één jaer, in de omliggende landeryen dezer stad alleen, ruim 2,000,000 ponden hoppe, welke tot eene waerde van een millioen francs bedraegt. – In ons land bestaen er voornamelijk dry streken alwaer de hoppe geteeld wordt: de heuvels van Luik, de omstreken van Aelst en die van Poperingen.
Poperingen telt 10,000 inwooners, die grooten handel dryven, behalve in hoppe, in granen, in tabak; er zyn ook sargie, katoen en lakenfabrieken, bleekeryen en looijeryen.
Het is eene zeer oude stad, welke in d't jaer 658 of 668 aen de abdy van St. Bertinus te St. Omer behoorde; Karel de Kale bekrachtigde deze bezitting in 877.
In 1145 ontving zy met den titel van stad hare eerste keuren, volgens die van Veurne, van den abt van St. Bertinus. Graef Dirk vanden Elzas bevestigde die, en zyn zoon Philips vergunde daerby, in1187 een wekelyksche markt, vrye scheepvaert en het regt eene vaert te graven van Poperingen naer de Iser by Elsendam, om daerdoor in regtstreeksche gemeenschap met Nieupoort te komen. Door het delven van dit kanael en door hare lakenwevery werd die stad zeer bloeyend en kon zij deel nemen in het Hanseverbond der Belgische steden, en hare bevolking was reeds in 1290 zoo sterk aengewassen, dat men er by de kerk, welke van ouds ter eere van St. Bertinus was gesticht, nog twee kerken moest bybouxen, van welk de eene aen O.L. Vrouwe, en de andere aen St. Jan den Dooper werd toegewyd.
Poperingen is de geboorteplaets van Lodewyk Makeblyde, geboren den 27 janaury 1564, jezuit, en rector der kollegiën van zyne orde te Bergen en te Iperen, uimuntende preidkant, die, zegt Paquet, zich aen elk voorbeeld gaf als opregt Christen leeraer.
Makelbyde heeft den Mechelsen Catechismus, op aenzoek van Jacq. Boone, aertsbisschop van Mechelen opgesteld en overled den 17 augustus 1630.

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 101 - Het varken en madelon

Uit Christian Cockmartins 'Volksliedonderzoek in de gemeenten Beert, Bellingen, Lembeek en Halle'

Dief, moordenaar komt u nu eens expliceren
Komt naar Berlijn, gij die dar de meester zijt
Nu zou den Belg u een kapken arangeren
Gij waart uw neus en uw twee oren kwijt
Gij zijt gevlucht bij de keeskoppen
Dat is een schande voor Holland
In plaats van zo'n moordenaar te stoppen
Dat z'hem weer sturen naar Duitsland
Dan doen wij aan zijn soort
En aan dienen barbaar
Een koor aan't huilen staat
Een naar den abbatoir

Refrein
Keizer komt zien, hoe dat w'u volk dresseren
Uw moordenaars, ze waren ruw en barbaars
En zie ze nu de belgen salueren
En ze springen van de trottoirs
Zij salueren ons gelijk domestieken
Als de Belgen spelen den Brabançon
Plaats Mad'lon zegt de fransman in 't lieken
Sale cochon, sale cochon, sale cochon

Was ik meester, mochte ik kondamneren
Aan dien bandiet ik zou met hem toeren gaan
Ik deed hem op den broten markt, nen boom placeren
En 'k hanger hem met zijn twee poten aan
Dat is geen keizer, dat is een varken
Want ons koning dienen zeet --- zeet = zei
Doet hem in d'houllen* putten werken --- houllen = kolen
En dat hij daar maar in kreveert
Breekt hem armen en been
Aan zo'n slechten man
Belgen kapt hem van een
Maakt er saucissen van!

Veel Duitsen zeggen, wij hebben niets misdreven
Ons Gouvernement die heeft ons getrompeerd
Dat is g'heel goed, maar wie heeft d'ordens
Dat heeft 't gouvernement toch niet gezeet
Van de burgers doen te soefreren
Zo simpel soldaat als officier
Hebben Belgen doen fusilleren
Dat was jullie grootste plezier

Weeklaag van hongersnood
Kreveert gelijk een hond
Alliees in plaats van brood
Geef die Duitsers stront

Nr. 102 - De blinde soldaat

Van dit lied heb ik twee versies gevonden waarvan één op een liedblad waarop stond 'Met grooten bijval voorgedragen door de welbekende volkszangeres **Bertha Rusbach'** die toen woonde in de St.-Antoniusstraat te Antwerpen. Deze versie was de langste en nemen we hier over.

Daar kwam over enige dagen, een ijzersoldaat naar zijn huis
Hij was met blindheid geslagen, Hij droeg het frontierekruis
Ida zijn vriendin kwam hem tegen, Omhelsde hem menige keer
En sprak er dan al zeer verlegen, Bemint gij mij nog evenzeer

Refrein
Ach liefste ik ben blind, 't is nacht voor heel mijn leven
Word ik nu nog bemind, Zijt gij mij trouw gebleven
Ik heb zoveel verdriet,
Zoals ge kunt bemerken
Kan ik voor u iet werken,
Verstoot mij daarom niet

Onmogelijk was het te schrijven, Terwijl ik in't hospitaal lag
Zou Ida mij nog trouwig blijven, Dit vroeg ik mij elke dag
Nu kom ik weder ter zake, Die blindheid baart mij veel verdriet
Ik versta uw stem en uw sprake, Maar helaas, ik zie u toch niet

Ik voel uw hand in de mijne beven, 't bewijs dat u mij nog bemind
Dat doet m'n jong hartje herleven, 't is nodig want ik ben omringd
Ik dacht, Ida zal mij verstoten, gelukkiglijk is dat niet waar
Dat zal mijn liefde vergroten, wij blijven een teerminnend paar

Refrein
Ik Blijf u altijd trouw, Dat lag steeds in mijn zinnen
Ik zal worden uwe vrouw, En u eeuwig beminnen
Want voor ons beider bestaan
Zal ik nu moedig strijden
En ons jong hart verblijden
Zo zal ons leven gaan

Gaston, ik zal u nooit verlaten, Ik blijf en ik zal d'uwe zijn
Want voor zulke Ijzersoldaten, Is mijn liefde zuiver en rein
Ja, troost en schept maar behagen, Nu moedig het hoofd opgericht
Ik zal werken voor u ganse dagen, Ik acht het voor mij als een plicht

Refrein: ach liefste…

En we doen er nog dit marktlied bij:
In het Poperings archief ligt er een stapel marktliederen en daartussen vond ik het volgende:

Schrikkelijke ontploffing te Wytschaete

Elf mensen het leven ontnomen
Air: Ferme tes jolis yeux

1
Wat komt er nu weer te gebeuren
Het is toch vreeselijk ongehoord
Een mensch zijn hart moet er van scheuren
Als men zoo iets vreeselijk aanhoord
Een groep menschen waeren aan ’t werken
Aen eht vervoer van springbare stof
Die op een wagonkje waren geladen
Maar al met eens die liep het of
De ontploffing geschiedde onmiddellijk
Ach vrienden zie het was schrikkelijk
Refrein
Men hoorde op denzelfden stond
Die bommen vreeselijk knallen
Elkeen die stond verstomd
Men zeg elf menschen vallen
Hun lichaam vaneen gescheurd
Men hoorde bitter klagen
Men ging om hulpe vragen
Maar eilaas ’t was te laat.
2.
Die mannen die gingen daar gaan werken
Al om te verdienen hun brood
Ach wat eene droevige smarte
Voor hun vrouw kindren klein en groot
Die nu om hun man of kindren vragen
Maar zij waren niet meer tonelijk
Zij waren gansch van een geslagen
Ach vrienden het was schrikkelijk
Nu zijn al die arme vrouwen
In ellende druk en in rouwe.
3.
Men heeft ze dan bijeen gedragen
En verzameld met der spoed
Elkeen die kwam daar hulpe dragen
En zag daar stukken vleesch en bloed
Een ieder stond daar nu te zuchten
En zeiden heet is toch zoo wreed
Daar kon niemand ’t gevaar ontvluchten
De stuken vlogen wijd en breed
Het zijn nu toch droevige tijden
Alzoo moeten van de wereld scheiden.
4.
Hun lijken werden dan begraven

Ach God het verdriet was toch groot
Van die arme moeders en vrouwen
Die zeiden 't is een wreeden dood
Gij moet alzoo van de wereld scheiden
Met een gezond hert 't is toch gereed
Het zijn nu toch droevige tijden
Dien oorlog brengt veel smart en leed
Er zijn nu zooveel brave lieden
Zie door die moordtuigen gedood
Slot refrein
Ach welk een smart en pijn
Voor die moeders en vrouwen
Die zijn nu gansch alleen
In ellende druk en rouwe
Hun verdriet is overgroot
Ach god wilt hun toch helpen
Wilt hun verdriet toch stelpen
En helpen uit den nood.

Gedicht en gezongen door
Achille Coppenolle.
Verboden Nadruk.

Daar in het stadsarchief zat toevallig ook **Johan Dierynck** *die zowat alles rond Wyrtschate aan het opzoeken is en deze had al de kranten doorploetert, zodat hij mij enkele dagen later het volgende mailtje kon sturen:*

Dag Guido,
Zoals gisteren in het stadsarchief beloofd, stuur ik in bijlage de artikels die ik over de moord op de dokter en over de grote obusontploffing gevonden heb,
Groetjes, Johan Dierynck

In de Poperinghenaar van de tweede juli 1922 stond dit vreselijk nieuws.
Nogmaals heeft men eene vreeselijke ramp, te wijten aan het opbergen en veroeren der akelige oorlogstuigen, welke nog op verschillige plaatsen verspreid zijn. Ongelukkiglijk worden dergelijke ongelukken telkens met menschenlevens betaald.
Zoo ook is ht nu weer geweest te Wytschaete, waar zaterdag namiddag, *(24 juni 1922)* rond 2 ure, eene ontploffing plaats greep, die de verschrikkelijkste gevolgen heeft gehad.
In het bosch rechtover het oude kasteel van M. Gotschalk, halverwege de weg Kemmel – Vierstraete – Wytschaete, is een inzamelingspark van munitie, waar alle moordgetuig der streek wordt samengebracht. Daar wordt het op kleine wagonnetjes geladen en een kwart uurs verder gesteken waar men het doet springen. Aan het laden waren zaterdag 12 mannen bezig, allen te Yper woonend, onder het toezicht van een ploegbaas, den genaamden medard Decrocq, hongman, afkomstig van Brugge.

Deze werklieden waren volop aan den arbeid, toen eensklaps een dezer wagons met obussen gevuld, omkantelde. Op het zelfde oogenblik had eene geweldige ontploffing plaats. Stukken lood, staal en koper werden in alle richtingen geslingerd. Op het gerucht der losbranding waren de werklieden die in de nabijheid op het veld aan den arbeid waren alsook eenige der dichtst wonende personen voor eene erge ramp vreezende, toegesneld en hadden een afgrijselijk schouwspel voor oogen.

11 dooden en 1 gekwetste.

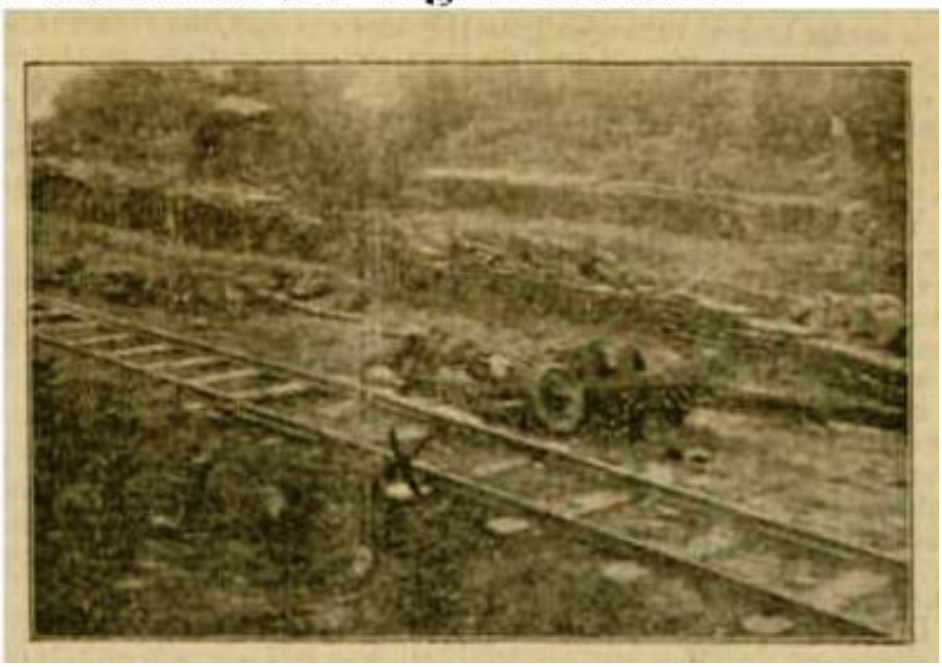

PLAATS DER RAMP.

Hetkruiskeduidt de plaats aan waar de wagon omkantelde.

Overblijfselen van den wagon.

De twaalf werklieden lagen in een grooten bloedplas uitgestrekt. Verscheidene van hen waren de kleederen van het lijf gerukt en vormden nog slechts een ijselijke vleeschklomp. Armen en beenen waren afgrukt en eenige meters verder geslingerd; anderen waren het aangezicht door weggeslagen stukken ijzer deels a fgerukt.
De negen werklieden, die het dichtst den gespringen wagon stonden, werden op den slag gedood, en allen op de gruwelijkste wijze verminkt.
Drie gaven nog teeken van leven maar een van hen, de moegbaas, was oor een stuk granaat in de linker zijde erg gekwetst en was zeer zwak. Isidoor Odent, gehuwd vader van 8 kinderen, wonende te Yper was den bil gebroken en door den geweldigen schok inwendig gekwetst en verkeerde ook in doodsgevaar. Verslype, ook van Yper was gekwetst in het aangezicht.
Aanstonds werd de hulppost van het Roode Kruis van Yper verwittigd, die spoedig met verschillige autos ter plaats kwam en de drie gekwetsten werden naar het gasthuis van Yper overgebracht. Verslype na verzorgd te zijn kon naar zijne woning terug keeren. Onmiddellijk werden de beste zorgen aan den ploegbaas Medard Decrocq toegediend maar te vergeefs. De jongen zeer verzwakt door het groot bloedverlies uit zijn afgrijselijke wonde in de zijde, blies weldra den adem uit na de laatste HH. Sacramenten ontvangen te hebben.
De negen andere slachtoffers allen vn Yper werden naar het doodenhuis van het gasthuis overgebracht.
Maandag namiddag bracht men in het gasthuis van Yper, waar de lijken lagen, nog een arm en een stuk vleesch.

DE
BEGRAVING.

Auto de lijken vervoerend.

Een Groep Familieleden.

Uit de krant 'Het Ypersche' kunnen we de namen van de slachtoffers halen:
Coffin August – Coffin Victor – Doom Edmond – Dumortier Hilaire – Kerrinck Arthur – Marveillie Victor – Taillieu Emeric – Vanhoecke Camille – Van Sevenant Pierre – Odent Isidore – Decrock Medard.
En ook uit deze krant halen we de lijkrede:
Lijkrede uitgesproken door den heer R. Collaert, burgmeester der stad Yper
Heeren en Damen
Beminde medeburgers
De gemeenteraad acht het zich een plicht deze treurige plechtigheid bij te wonen en in naam der stad vaarwel te zegen aan de ongelukkige slachtoffers van de verschrikkelijke ramp van Wytschaete.
Elf dooden, waarvan tien Yperlingen! Is het te verwonderen dat gansch de stad in rouw is en dat heel de bevolking er deel in neemt? Vaders van huisgezin, een oudstijder en een oorlogsverminkte zijn gevallen; allen moedige werklieden die, zonder vaar of vrees zich gingen blootstellen aan doodsgevaar om in het zweet huns aanschijns, hun brood te verdienen,

en om tevens de streek te helpen zuiveren van moordtuigen door een vreemden en hatelijke vijand achtergelaten!
Schamele gesneuvelden! Wij vertrouwen ze hier aan de aarde, waar zij zullen rusten nevens hunne beminde zonen en vrienden die glorievol op het eereveld vielen, in de gewijde aarde waar er zooveel hunner stadsgenoten door den oorlog getroffen, hunne laatste en bijna onbekende woonst hebben gevonden.
Verdoemde oorlog, waarom hebt gij toch Yper verkozen om al uwe rampen op ons te doen vallen? Was het niet genoeg dat de stad onder de puinen verdween; dat bij de duizend inwoners vielen door 't geschut uwer misdadige kanonnen; dat wij onze vrouwen en dochters zagen kwijnen en eindelijk bezwijken van angst en verdriet?
Er schijnt, beminde aanhoorders, geen einde te moeten komen aan onze zoo lange beproevingen. Is de vijand verdreven, veel zijner moordtuigen blijven bestaan, en God weet hoeveel jaren wij ze nog zullen te vreezen hebben. En toch wilt gij uwe stad en haere omstreken zien herleven. 't Is moedig en God helpe ons!
En gij, bevoegde overheid, die hier tegenwoordig zijt, en die de macht hebt om de misdadige getuigen te doen verdwijnen: gij die ook aangesteld zijt om ze op te zoeken en ze te doen ontploffen, doet uw werk voort met uwe gewone zorgvuldigheid, en vergeten wij niet dat onze werklieden verplicht zijn te slaven om 't dagelijksch brood te verdienen. Gij weet evenwel dat zij min dan wij 't gevaar kennen en het soms, door hunnen iever gedreven, niet inzien en zelfs inloopen.
Gij, weduwen en weezen, hebt moed. Vreeselijk is de ramp die u treft; maar denkt dat uwe mannen en zonen de kroon der martelaars verdienen. Ook dat gij bij uwe stadsgenooten, die weten wat lijden is, troost en desnoods hulp zult vinden.
En vooraleer deze rustplaats te verlaten zeggen wij 'Tot weerziens' aan onze moedige gesneuvelden. Vaarwel in een beter leven waar vrede, eeuwige vrede zal bestaan.'

Voor de nabestaanden van de slachtoffers werd er op de grote markt van Ieper een Vlaamse Kermis georganiseerd. We lezen in 'De yperse'
De vlaamsche kermis zondag laatste op de Groote markt door de maatschappijen der stad ingericht, ten voordeele der lsachtoffers der vreeselijke ontploffing van Wutschaete, heeft niettegenstaande het ongunstig weder, een welverdiende bijval geoogst.
De opbrengst dezer kermis bracht de som van 9890 fr.

En we zijn er van overtuigd dat **Achille Coppenolle** *met zijn lied er veel succes zal gehad hebben.*

19 augustus 1714 - De wreedheden te Andenne

"De Duitsche troepen die den linkeroever wilden bereiken, verschenen te Andenne op Woensdag morgen, 19 Augustus. De voorwacht uhlanen vond de brug onbruikbaar. Een regiment Belgisch voetvolk had die denzelfden dag, een uur of 8 te voren doen springen. De uhlanen maakten rechts omkeert, na de kas der gemeente geledigd, en den burgemeester, dokter Camus, een zeventigjarigen grijsaard, mishandeld te hebben. Deze had, sedert enkele dagen reeds, zeer nauwkeurige voorzorgen genomen om te voorkomen dat de bevolking aan de vijandelijkheden eenig deel nemen zou. Aanplakbrieven hadden tot kalmte aangezet. Al de wapens waren in het stadhuis ondergebracht. Persoonlijk hadden de overheden zekere inwoners bezocht en hun op het hart gedrukt wat ze doen en laten moesten.
"In den namiddag kwam het gros der troepen te Andenne aan. De regimenten gingen uiteen in stad en omstreken; onderwijl werd aan eene scheepsbrug begonnen, die slechts 's anderendaags klaar was.

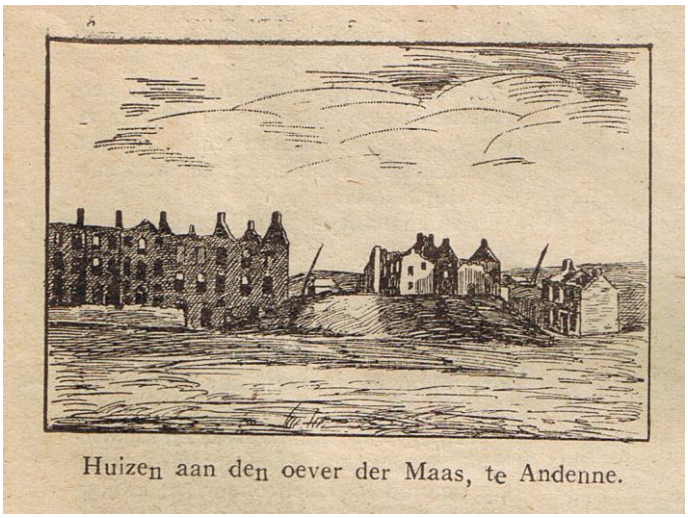

Huizen aan den oever der Maas, te Andenne.

"In den beginne ging alles rustig toe. De troepen deden rekwisitiën waaraan voldaan werd. De soldaten betaalden hunne aankoopen en de dranken die ze in de koffiehuizen lieten opdienen. Maar bij valavond, verergerde de toestand. Was er verslapping in de tucht ontstaan, of begon het uitwerksel van den drank zich te laten voelen? Hoe het zij, de soldaten betaalden niet langer. De verschrikte inwoners dorsten niet in verzet komen. Geen enkel conflict deed zich voor. Rustig verliep de nacht.

"Op Donderdag, 20 Augustus, was de brug voltooid en trokken talrijke troepen de stad door, op weg naar den linker Maasoever. De bewoners zagen ze, van binnenshuis, voorbijgaan. Eensklaps, rond 6 uur 's avonds, knalde in de straat een vuurschot, onmiddellijk gevolgd door een fusillade. De troepen staakten den optocht en er kwam wanorde in de rangen; de verbijsterde soldaten gingen aan 't schieten in het wilde. Bij een kruisweg werd eene mitrailleur opgesteld en men begon er mee te schieten op de woningen. Een kanon wierp drie houwitsers op de stad in drie verschillende richtingen.
"Bij het eerste schot reeds vluchtten de bewoners, die voorzagen wat geschieden zou, uit de straten waar de troepen zich bevonden, in de kelders; anderen klommen over muren en hagen en trachtten te ontkomen in de velden of in afgelegen kelders. Een zeker aantal mannen die niet konden of wilden vluchten, werden weldra in hunne huizen gedood door schoten afgevuurd uit de straten of door in de huizen gedrongen soldaten.
"Dadelijk ook begon het vernielen en het plunderen in de huizen der voornaamste straten. Al de vensters, al de. luiken, al de deuren werden met bijlslagen verbrijzeld; de meubels opengebroken en vernield. De soldaten bestormden de kelders, bedronken zich, sloegen de flesschen wijn die ze niet konden meenemen stuk, staken eindelijk een zeker aantal huizen in brand. Des nachts, nogmaals en herhaaldelijk fusillades. Gansch de bevolking, met schrik bevangen, bleef in de kelders schuil.

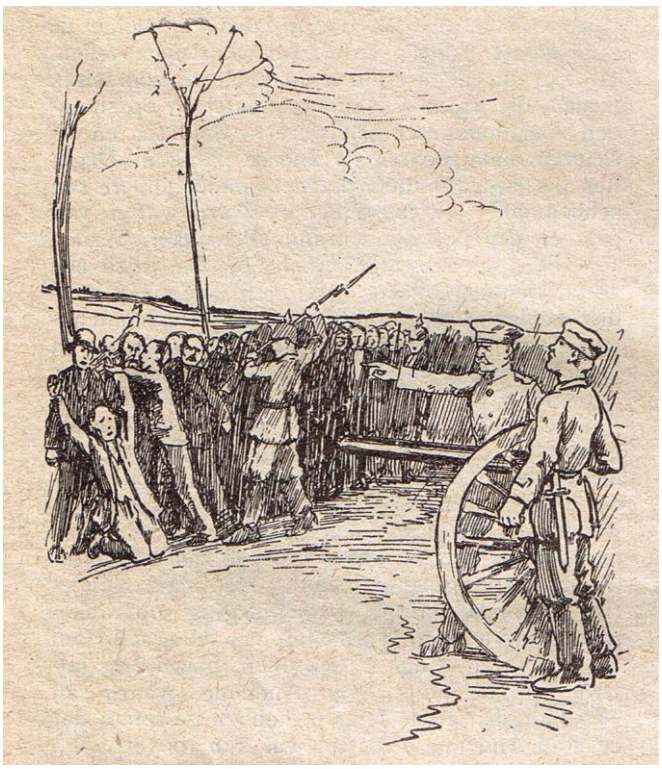

"'s Anderendaags, Vrijdag 21 Augustus, vanaf 4 uur 's morgens, verspreidden de soldaten zich in de stad, joegen gansch de bevolking op straat, mannen, vrouwen en kinderen dwingende te loopen met opgeheven handen. Wie niet spoedig genoeg gehoorzaamde of de in het Duitsch gegeven bevelen niet verstond, werd onmiddellijk neergeveld. Wie poogde te ontvluchten, werd gefusilleerd. Op dit oogenblik werd Dokter Camus, wien de Duitschers een bijzonderen haat schenen toe te dragen, door een vuurschot gewond en met een bijlslag afgemaakt. Zijn lijk werd bij de voeten op een afstand weggesleept.

"Een Vlaamsch uurwerkmaker, sedert korten tijd in de stad gevestigd, kwam op bevel der soldaten uit zijne woning, zijn schoonvader, een ruim tachtigjarigen grijsaard, ondersteunend. Natuurlijk kon hij de twee handen niet opgeheven houden. Een soldaat viel op hem aan en bracht hem een bijlslag toe in den nek. Hij stortte stervend neder voor zijne deur. Zijne vrouw kwam hem ter hulp gesneld. Zij werd in hare woning teruggedreven en woonde machteloos den doodstrijd bij van haren echtgenoot. Een soldaat dreigde haar met zijnen revolver te dooden, indien zij den drempel dorst overschrijden.

"Onderwijl werd gansch de bevolking, naar de "place des Tilleuls" gedrongen. Grijsaards, kranken, tot gebrekkelijken toe werden er op kruiwagens heen gevoerd, anderen door bloedverwanten gesteund of gedragen. De mannen werden van de vrouwen en de kinderen gescheiden. Allen werden afgetast, maar geen enkel wapen werd ontdekt. Een ongelukkige had eenige ongebruikte omhulsels van Duitsche en Belgische kogels op zak. Hij werd onmiddellijk in hechtenis genomen en afgezonderd. Zoo ook een schoenmaker die sedert een maand een wonde aan den vinger had. Een werktuigmaker werd aangehouden wijl hij een Engelschen sleutel bij zich had, die als wapen werd aangezien; een andere, werd vastgegrepen wijl uit zijne houding onverschilligheid of misprijzen voor het gebeurende scheen te blijken. Al die ongelukkigen werden onmiddellijk, in 't bijzijn der menigte, voor den kop geschoten. Zij stierven manhaftig.

De apotheker Guilitte wordt — evenals zijn broeder en zijn zoon — te Andenne met bijslagen afgemaakt.

"Op goed geluk-af, namen de soldaten, op bevel der officieren, veertig of vijftig

mannen uit de groep; zij werden medegevoerd en gefusilleerd de eenen langsheen de Maas, de anderen nabij de gendarmerie.

Terwijl op de straten de lijken der arme inwoners van Andenne liggen, wordt er boven hun hoofden door hun beulen gezongen en gebruld en gebrast. Hier hoort men een piano, elders een gramofoon. Allerwege plunderingen, moorden, braspartijen. (Blz. 78.)

Lang werden de mannen ter plaatse opgehouden. Twee gekwetste stumperds had men er aangebracht: de eene met doorschoten borst, de andere door een bajonnetsteek gewond. Ze

lagen met het gezicht ten gronde; hun bloed leekte in het stof, en ze smeekten aanhoudend om drinken. De officieren verboden den inwoners hun hulp te bieden. Een soldaat werd bekeven omdat hij hun zijne veldflesch had willen toereiken. Dien dag nog stierven beiden.
"Terwijl, op de "place des Tilleuls," dit drama plaats had, doorliepen andere groepen soldaten de buurt, hun vernielings-, plunderings-en brandstichtingswerk voortzettend. Acht tot dezelfde familie behoorende mannen werden naar eene weide gebracht, op vijftig meter afstand van het huis van één hunner. De eenen werden voor den kop geschoten, de anderen gedood en met bijlslagen verminkt.

Bijzondere verwoedheid betoonde een groote rosse soldaat, met een litteeken over het gelaat, bij het verminken der slachtoffers. Een kind werd in de armen zijner moeder met bijlslagen gedood. Een jongentje, eene vrouw werden gefusilleerd.
"Rond 10 uur 's morgens, werden de vrouwen door de officieren verwijderd, met bevel de dooden op te nemen en de bloedplassen in de straten en op de woningen te doen verdwijnen. Bij middag, werden de overlevende mannen, ten getale van 800 ongeveer, als gijzelaars opgesloten in drie huisjes nabij de brug. Onder geen voorwendsel, was het hun toegestaan die te verlaten: zoodanig waren zij er in samengepakt, dat ze zelfs niet konden neerzitten. Weldra werden die gevangenissen tot walgelijke hokken. Later werden de vrouwen aanzocht voedsel aan hunne verwanten te brengen. Vele onder haar, vreezende verkracht te zullen worden, waren op de vlucht geslagen. Enkel den volgenden Dinsdag, werden de gijzelaars definitief in vrijheid gesteld."

Een Duitsch soldaat schiet, te Andenne, vader en zoon Bertrand neer in den kelder, waarin zij met vrouw Bertrand en de echtgenooten Braibant verscholen zaten.

Tekst van het XIe verslag van de Commissie van Onderzoek. – Tekeningen uit 'De groote oorlog' van Hans

Nummer 99 Doos Gazette oktober 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Wy sullen dit God en de molenaer laten scheiden
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 450 lezers

Beste abonnee
Volgende maand komt nummer 100 van Doos Gazette uit!

En zo is onze Open Monumentendag ook voorbij.
De nacht van de elfde op de twaalfde september, regende het onophoudelijk.
's Morgens om zeven uur werd ik wakker en het regende nog.
Het eerste wat ik dacht was: 'Ik moet dringend opstaan om een zonnedans te houden'.
En zo kwam het dat enkele uren later de regen ophield en de zon kwam piepen. Het klaarde op. En het werd een prachtige zonnige dag.

De twee vertellers: Pether een Do

Toen ik om kwart voor één op Wally's Farm arriveerde, was het er al goed druk.
Het expo '58 treintje was al weken volgeboekt en uiteindelijk zou 90 man meereizen door het Poperingse landschap tot helemaal aan de andere kant van Poperinge, tot bij onze bioboer

Joris Cambie, die speciaal voor deze gelegenheid ook op zondag enkele mensen bereid gevonden had om te komen plukken.
Onderweg waren we welkom ook welkom in D'Hommelbelle of het oude huis Carton waar we door Guido Vanexem – Lobeau en stopten we op de Fazantenheuvel, in Nine Elms en aan het station te Poperinge.
Met een prachtige zonnige dag, was ook het Poperings landschap gewoonweg prachtig.

Bioboer Joris Cambie en Pether & David

Ondertussen was men op Wally's Farm ook bezig.
Westhoekverteller en natuurgids **Wim Parmentier** leidde tweemaal een groep wandelaars rond, één maal een groep van 30 en één maal een groep van 50, in de onmiddellijke omgeving van de boerderij.
Renata Bruggeman leerde de mensen niet alleen 'sprietelen' maar ook hoe ze zalfjes en theetjes konden maken met hop.
En later die avond kwam Jean Pierre Devos met zijn doedelzak en blies hij een 'Amazing Grace' die overging in 'Als wij de schoenen tasten….'. Prachtig.

Deze dag was een samenwerking tussen de dienst Cultuur van de stad Poperinge, het Regionaal landschap West-Vlaamse heuvels, Proclam, Ruimte en erfgoed, de Keterniers, Wally's Farm, D'Hommelbelle en Joris Cambie.
Iedereen van harte bedankt voor deze geweldige dag!

Deze twee foto's zijn van de hand van **Francine Osteux**, zo wat de gepatenteerde fotografe van de Keteniers geworden. Zij was ook rond kwart voor één het slachtoffer van een hond geworden die haar gebeten had, maar toch schrijft ze mij het volgende:

Beste Guido,

Wegens de omstandigheden ‚je weet wel... die beet van de hond...' hebben we er toch ten volle van genoten van die mooie trip met jullie en met het treintje van Wally... het was de moeite!
Jullie hebben het uitstekend gedaan!
Na de trip met het treintje zijn we dan naar de dokter geweest voor de inenting tegen de klem... eerst moesten we de apotheek van wacht zoeken... een probleem!!!
dan naar de dokter die ook niet thuis was, hij was naar een andere patiënt' en daarna hebben we beslist om het kalmpjes aan te doen en 't is jammer natuurlijk... we hebben dan beslist om naar ons huisje „'t piepauwtje" terug te keren...
Hopelijk zullen we dit volgend jaar nog eens mogen meemaken maar dan zonder problemen...

PROFICIAT VOOR DE PRACHTIGE GESLAAGDE DAG!!!

GROETJES
Francine en Fernand

En de maandag, de dag er na, kwam ik over de markt gewandeld en één van onze treinreizigers zei mij lachend; 'Ewel zeg, gyder kun nog ol vertell'n, wé'.
En dat deed deugd.

Uit de Gentse almanak 1715

Wijnmaendt
Dit is de eygen maendt, dat men perst soete druyven
Dat alle onghemack en droefheyt doet verschuyven
En dat met maet genut, is waere medecijn
Maer die te vele drynckt, die quelt het flerecijn

Rafael Sohier, dood in Oost Indie

- Guido Vandermarliere en Rik Sohier

We hebben in een voorgaand nummer van Doos Gazette –Nummer 96 – het uitgebreid gehad over de Poperingenaarts bij de V.C.O. , met onder andere een apart artikel over Jan Andries Sohier.
We vonden tussen de processtukken van het jaar 1759 het onderstaande stuk uit 1731.
Wat dat op deze plaats doet, snap ik ook niet.
Maar het stuk gaat over de jongste broer van Jan Andries Sohier, Raphael Sohier.
Uit het hieronder staande stuk, blijkt dat hij ook overleden was in Oost-Indië, een feit waarvan zijn weduwe, met dit schrijven, op de hoogte werd gesteld.

Copie van zeker gezegelden brief
6 april 1731 – Carel Zegers
Wij ondergeschreven becant hebbende vande generaele nederlansche geoctroyeerde oostindische compagnie ter camer zeeland, verklaeren, bij dese onse onderteykeninghe dat den persoon van **Raphael Sohier**, van Duynkercke die inden jaere seven thien hondert seven en twyntigh met het schip **Soetelinghkerk** voor cuyper naer oostindien is gevaeren, staet by de boeke van Bataviaen hospitael den thienden mey seventhien hondert acht en twyntigh dat geen testament ghemaeckt van goederennaelaetneden, is overleden fo. 1434

toorconde dese gheteykent
actum Middelburgh den 5de april 1731 – als becomt hebben ende toorconde onderteykent Henrick Vetters van Hechtekerk

Naer collatie gedaen jeghens sijn origineel is dese copie daer mede bevonden te corresponderen bij ons onderschreven schepenen der stede ende jurisdictie van Popeirnghe desen 25ste 1731
Toorconde J. Van Renynghe – G.J. Huyghe
Wij onderschreven kennen inghetrocken thebben torigineel dies copie op d'ander zijde vermelt is desen 25ste oust 1731
Toorconde FFSohier – Mari Catharinna Herrewin de weduwe van Rafel Sohier

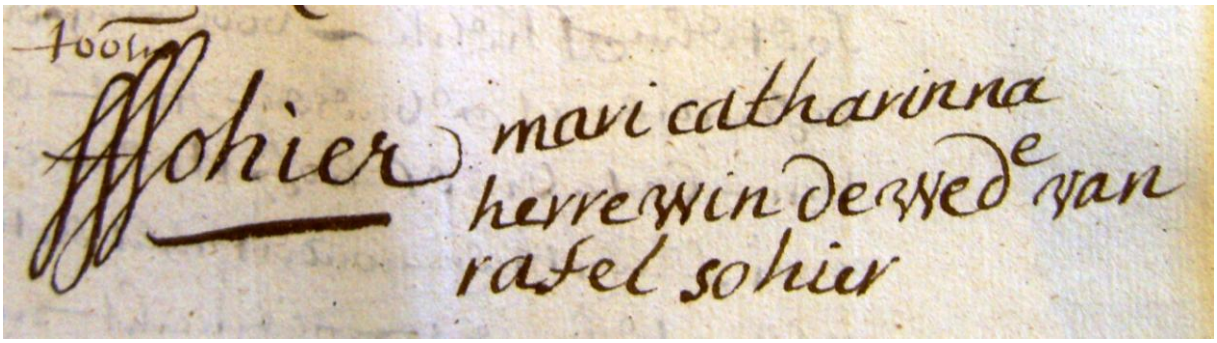

Van uit Duinkerekde schrijft het magistraat van aldaar nu in naam van de weduwe Marie Catharina Herrewin, een akte of requeste aan de burgemeesters en schepenen van Poperinge om het deel van de erfenis van de dochter van Rafael Sohier, Marie Jeanne Sohier op te vragen. Daartoe stuurt ze dan ook de voorgaande akte mee.
De erfenis bedraagt 930 ponden parisis, een som die bij de greffie van Poperinge gedeponeerd werd en werd achtergelaten door Marie Catheryne van Sintrue, *de weduwe van Jan Sohier.*

Marie Catharinna Herrewin, de weduwe van Rafael Sohier, kuiper van zijn stiel, vraagt deze som aan. In haar motivatie stelt ze dat Rafael naar Amsterdam gereisd is - Ou il se engage et embarqué su le navire Le Soetelingkerk et est venu deceder pendent son voyage pour les Indes orientelles à Betania, le ix may 1728 sans avoir trouvée la moindre chose al luy compatent.
Vandaar dat Vetters van Echtekerk, zijn dochter Marie Jeanne Sohier, op de hoogte bracht met de voorgaande akte van zijn dood.
Na het overlijden op de 30ste december 1729 van Van SinTruen, de grootmoeder, werd de moeder op de hoogte gebracht van het feit dat er een som van 930 pond parisis op de greffie van Poperinge op haar lag te wachten. De som zal daar worden opgehaald door de broer van haar man, **Jacques FrançoisSohier** *die schoolmeester was binnen de stad Duinkerke.*
Hij was tevens voogd paternel van het kind van Rafael Sohier.
Er is ook een akte bijgevoegd dat dit bevestigd.

Extrait de registres aux acaptations des tuteurs à la garde orphelinne de la ville t territoire de Dunkerque on ce tronne dce que fuit
Ce jourdhuye quattorse du mois d'aoust mil sept cent trent vn ett comparu en personne **Jacques Francois Sohier**, bourgeois et maitre d'école en cette ville lequel at accepte la cutelle de Marie Jeanne Sohier, enfant mineur delaisses, par seu Raphael Sohier, decede aux

Indes oirentalles et par luy procrees enfes noces Anne Marie Catherine Herrewijn son deffinct pere, et a cet effect al le dit comparant fait le serment au cas requis et a signé jour et an que dessus figure J.F. Sohier.
Accorde le present extrait aux dit registres tesmain
Griffier J. Delvinck

Guido,
Raphaêl Sohier was het dertiende kind en de jongste zoon van het echtpaar Sohier Joannes (koster) en van Van St. Rue Catharina Cornelia, ouders van de eerder geciteerde Sohier Jan Andries (brandbrief). Hij is geboren Poperinge St. Berten op 11-05-1697.
Hij is waarschijnlijk naar Duinkerke uitgeweken omdat zijn oudere broer Jacobus Franciscus er woonde en er magister was.
Ik had hem al zien staan bij de opvarenden van de VOC maar niet nagegaan wie hij eigenlijk was. Er zijn dus twee broers van die bende achtergebleven in Batavia. Het lijkt me wel de moeite om eens in Duinkerke te gaan neuzen betreffende die schoolmeester.

Nu iets anders. In het juninummer schrijf je over **Het grote Gasthuisgoed?**
Tegenover het Helleketelbos aan staat een oud huisje staat dat door de mensen tegenwoordig zowel het heksenhuisje als het elfenhuisje genoemd wordt.
Guido, dat is pertinent onwaar! Ik ben 86 jaar en weet dat die benaming is ontstaan in het hersenspinsel van enkele mensen die daarover verhaaltjes vertellen en ze ook neerschrijven.
Het is pas enkele jaren dat het woord opgedoken is.
Vroeger was het algemeen 'Okkes Huzetje of Huusje'.
Ik vind het dan ook spijtig dat men nu de mondelinge volkse geschiedenis geweld gaat aandoen met het 'anders' te gaan vertellen. Pas op, die vertellers zijn geen echte Poperingenaars.
Laat ons asjeblief de geschiedenis vertellen zoals ze verlopen is. Lijk er sommigen zijn die beweren dat de Pezelhoek van de pezel van een varken zou afgeleid zijn. Het kan kluchtig klinken maar zo is het helemaal niet.
Met hartelijke groeten.
Rik

Priez pour le repos de l'âme
DE
VICTOR-EMMANUEL MARVEILLE,
FILS DE FEU
CHARLES et de JULIE CORNEILLIE,
né a Courtrai le 26 Septembre 1892 et décédé à Wytschaete le 24 Juin 1922.

Schrikkelijke ontploffing te Wytschaete (2)

Als een reactie op ons artikel over de 'Schrikkelijke ontploffing te Wytschate' kreeg ik het onderstaande mailtje van Jori Stekelorum van Koksijde.

Beste Guido,

Dank voor deze opnieuw interessante ***Gazette***.
In bijlage enkele bidprentjes uit onze digitale VVF Westkust-collectie van personen omgekomen te Wijtschate in 1922, voor nuttig gebruik (graag de bronvermelding van

het bidprentje vermelden). Met photoshop maak je ongetwijfeld wel iets beter van.

vriendelijke groeten
Joeri Stekelorum
Koksijde

En bij deze mail zaten 6 doodsprentjes van overledenen van de munitieramp van Wytschate.

†
TER DIERBARE GEDACHTENIS
VAN
EDMOND-EUGENE DOOM
Echtgenoot van
Philomène-Nathalia SAMIJN
geboren te Roeselaere, den 5 October 1863
Gesneuveld in de verschrikkelijke munitieramp te
Wijtschaete den Zaterdag 24 Juni 1922.
Lid van den Vlaamschen Oudstrijdersbond V.O.S.
en van de Christene werkliedenvereeniging,
Afdeeling Yper.

5 daar van zijn met foto. Ik laat er hier vier volgen:
Het prentje van **Victor Emmanuel Marceillie**, geboren te Kortrijk op de 16ste september 1892 is in het Frans opgesteld. 't Was Victor die 'chef d'èquipe' was bij dit ongeval.

Daarna hebben we hier het 'vlaamse' doodsprentje van Edmond Eugene Doom de echtgenoot van Philomene Nathalia Samijn. Hij was geboren te Roeselare op de 5de oktober 1863.
En hij was lid van 'den Vlaamschen oudstrijdersbond of de Vossen en van de Christene werkliedenvereniging van Ieper. Waarschijnlijk dus een oudstrijder van de grote oorlog.

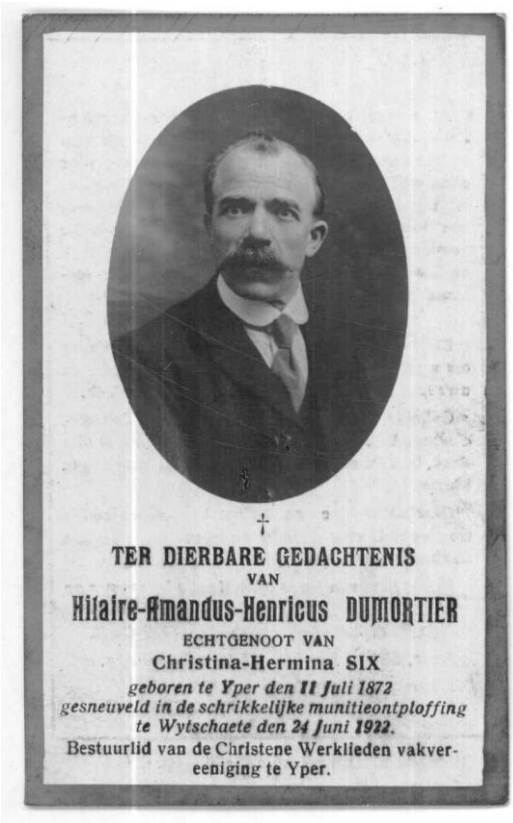
†
TER DIERBARE GEDACHTENIS
VAN
Hilaire-Amandus-Henricus DUMORTIER
ECHTGENOOT VAN
Christina-Hermina SIX
geboren te Yper den 11 Juli 1872
gesneuveld in de schrikkelijke munitieontploffing
te Wytschaete den 24 Juni 1922.
Bestuurlid van de Christene Werklieden vakver-
eeniging te Yper.

Daarna hebben we Hilaire Amandus Henricus Dumortier, echtgenoot van Christina Hermina Six en geboren te Ieper op de 11de juli 1872.
Op zijn doodsprentje staat er onder andere het volgende vermeld:
Geachte weldoeners mijner beproefde familie
God loone U voor de hulp en troost die gij mijne dierbaren geschonken hebt.

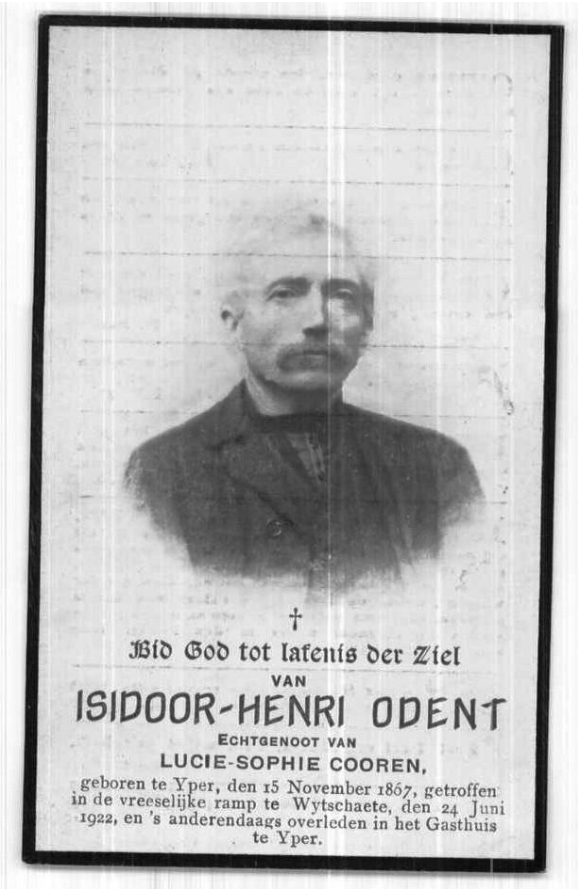

†

Bid God tot laetenis der Ziel

VAN

ISIDOOR-HENRI ODENT

ECHTGENOOT VAN

LUCIE-SOPHIE COOREN,

geboren te Yper, den 15 November 1867, getroffen in de vreeselijke ramp te Wytschaete, den 24 Juni 1922, en 's anderendaags overleden in het Gasthuis te Yper.

En ik laat er nog eentje kijken:

Dit van Isidoor Henri Odent, echtgenoot van Lucie Sophie Cooren en geboren te Ieper op de 15de november 1867.
Een doodsprentje dat werd gedrukt bij Sansen Vanneste te Poperinge.

Beste Joeri
Heel hartelijk bedankt voor deze bijdrage.

Schrikkelijke moord op den doktoor te Wytschaete - Achille Coppenolle

In het stadsarchief van Poperinge liggen een stapel 'marktliederen' waarvan op één van de 'vliegende bladen' de 'schrikkelijke moord op de doktoor te Wytschaete' staat.
Ook hier kon **Johan Dierynck** *mij vertellen wanneer deze moord gebeurd was.*
Het betrof hier dokter Jean Henri Deburgraeve, geboren te Kemmel op de 3de augustus 1836.
Waarschijnlijk is de moord op de 30ste oktober 1900 gebeurd. De brieven op de 30ste oktober toegekomen zaten immers nog in zijn bus.
Reeds sedert enkele dagen verliet de dokter zijn huis niet meer 's avonds of 's nachts, en dit nadat hij eens aangevallen is geweest in Diependale.

1
De wereld staat nu op zijn einde
De boosheid is te groot
Als men nu onschuldig moest sterven
Zoo eene martele dood
Ziet hier het is nu laatst geleden
Tot Wytschaete wilt mij verstaan
Een braven heer zonder gedachten
Moest daar de dood doorstaan
2
Den nacht de was reeds aangekomen
Of kwaaddoeners waren aan't huis
Kwamen spoedig in te breken
Zonder levne of gedris
Zij zijn bij den heere gekomen
Ontwaakten hem in zijne rust
Zij hebben hem aangenomen
Spraken gij moet de dood doorstaan
3
Vrienden wat heb ik u misdreven
Moet ik van de wereld gaan
acht spaar mij toch het leven
wat heb ik misdaan
'k zal hulder mijn geld hier geven
En laat mij in mijne rust
O neen, gij moet scheiden van 't leven
't is hetgeen dat ons hier lust
4
Met vreedheid en booze gedachten
De roovers die namen hem aan
Zij kwamen hem 't hoofd in te slagen
Zonder vrees of gevaar
Den schedel die was gansch verbrijzeld
Het lichaam besmeurt in het bloed
Denkt wat hij heeft moeten lijden
Door d'handen van dien moordenaar
5
Hunnen misdaad die was misdreven
Dan gingen zij op den zoek
Kassen kwamen zij open te breken

Alles die in huis bestond
Daarna zijn zij gaan vluchten
De deur op slot gedaan
O God wees toch bermehertig
Houdt die moordenaars aan
6
't Was eenige dagen geleden
De gebuurs die bezagen het huis
Kwamen van de dokter te spreken
Wat mag er gaande zijn
Door de brievenbusse gekeken
Daar zagen sij het lijk
Zoo vreed gebracht van het leven
Denkt toch wat een droefheid.
7
De wet wierd aanstonds verwittigd
En ook in aller haast
Zag men d'heeren en gendarmen
Op deze treurige plaats
Zij kwamen het lijk te ontschouwen
En zeiden wat eene vreedheid
Vele volk kwam er toegeloopen
Zeiden wat mag dat toch zijn
8
Aanstonds heeft men begonnen
Zoeken ten allen kant
Om den moordenaar te vinden
Ja, 't is voorwaar eene schand
Geene rust zullen zij inden
't mag zijn bij dage of bij nacht
Hunne straf zullen zij niet ontkomen
't mag zijn nu vroeg of laat
9
Z'hebben het lijk begraven
Vele menschen volgen den stoet
Als zij op het kerkhof kwamen
Stond elk met een droef gemoed
Ziet nu braven menschen geprezen
Die hier in het ronde staan
Wilt daar een exemple aan nemen
Aan hetgeen hier is begaan.

In het vorig nummer van 'Doos Gazette' heb ik een lied opgenomen van Achille Coppenolle over de 'Schrikkelijke ontploffing te Wytschate' uit 1922 hier krijgen jullie nog een paar liederen van het zelfde liedblad.

Het gemarteld kind.

Romance
1
Een jonge moeder leefde in bezwaar
Zij had een meisje van pas zeven jaar,
Het kind die was een belet voor haar trouw
Daarom besloot nu die barbaarsche vrouw,
In het geheim het te brengen van kant
Dan was zij vrij van oneer en schand
't was in de kelder dat zij het op sloot
Om het daar langzaam te brengen ter dood
Daar moest het kind, in droef getraan
Zijne smarten doorstaan
Refrein
't Kind zuchtte daar dag en nacht
En niemand die hoorde zijn klachten
't smeekte moeder hoort mij aan
Ik heb u toch niets misdaan
Geef mij toch een stukje brood
Of ik ga van honger verkwijnen
Maar neen, di!e helsche vrouw
Liet haar kind in de rouw
2
Het kind die had toch zulke slechte kost
En het verging schier van honger en dorst
En door het lijden dat het moest doorstaan
Had het een groote ziekte opgedaan
Die slechte vrouwe dacht terzelvertijd
Wanneer het sterft heb ik mijne vrijheid
En zoo volvoerde zij haar duivels plan
't kinde moest verdwijnen al voor eenen mand
Zij had het zoo gewogen, gewikt
Maar God had het anders beschikt
3
Op zeker nacht ontstond brand in het huis
De vrouw wierd wakker aldoor het gedruis
Maar vluchten was nu niet meer mogelijk
Den trap die brandde het was schrikkelijk
Door vuur en rook werd de vrouw overmand
En zij die wierd daar nu levend verbrand
Het meisje bleef van het onheil gespaard
In dienen kelder was het goed bewaard
De pompiers hoorden zijn bitter geween
Zij kwamen het hulp verleen
Slot refrein

Het meisje die werd terstond
Al naar het gasthuis gedragen
't vertelde met groot verdriet
Wat er met hem daar was geschied
Er was geen helpen meer aan
Het kind had te veele geleden
Ja door eene moeder zoo laf
Moest het meisje in het graf

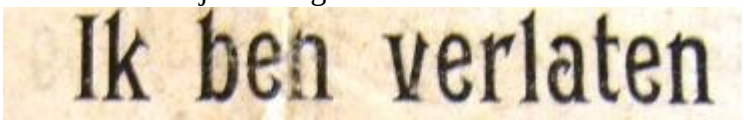

Air: Billets doux
1
Lena een meisje vol schoonheid
Die was een dienstmeid
Zij diende bij een rijken heer
Hij ontstool haar eer
Ten toen men zag haar droeven staat
Moest zij dan op straat
Zij was gansch aleen en niemand nam haar' aan
Refrein
Lena smeekte mijnheer wilt mij helpen
Gij die kunt mijn verdriet toch wel stelpen
Ja, gij die zwmet al in ht geld en goed
't is u schuld, dat ik lijden moet
Waarom laat gij mij nu in ellende
Gij die mij uw liefde eerst bekende
Ach wijs mij niet van d'hand
Beziet mijnen toestand
Blijf niet zonder hart, helpt mijne spart
2
Lena die had nog eenen broer
Eenen rijken boer
En daar werd zij ook niet aanhoord
Men zond haar ook voort
Lena in al hare ellend
Moest op logement
Men nam haar niet in, zjj had geen broodgewin
3
Zij gin dan weer naar dienen heer
En smeekt zoo teer
Maar hij die horode haar niet aan
Zij moest weer vort gaan
Lena alzoo door hem versmaad
Die moest weer op straat
Haar verdriet was groot zij koos niets dan de dood
4
Lena ging voor den laatten keer
Nog eens bij dien heer
Zij vroeg hem nog eens onderstand

Hij wees haar van d'hand
Haar verdriet was nu overgroot
Zij dacht aan de dood
Zij heeft haar dan terstond in 't water versmoord
Slot – refrein
Ach geen hulp kon Lena nu verwerven
Door de schuld van dien heer kwam zij sterven
Een tijd nadien vond men dan Lena's lijk
Elkeen die zei 't is schrikkelijk
Gij zult geen rust meer vinden in u leven
Haren geest zal altijd voor u zweven
Gij bleef zonder berouw
Al voor die arme vrouw
G'hebt met wreedheid groot, Lena gedood.

Kluchtlied
Air: Les marionnettes – Fox trot
1
Vrienden zie ik vrij met men Katrien
't Is een meisje dat ik gaarne zie
Wij gaan 't zondags aan 't rijden
Met velo opgezet toch zoo blijde
Hoe dat ik met haar in kennis kwam
Luistert eens en gij zult mij wel vestaan
Zij reed op mij met haar velo
Hebt g'u bezeerd vroeg ze gauw
'k sprak liefste kind, rap en gezwind
't is Is niets maar rijd met mij als gij er lust in vind
Refrein
Kom laat ons zachtjes rijden
Wel dat zal ons hart verblijden
Langs het Bosch en veld
Zonder veel geweld
Gansch gelukkig als een held
En zonder ons te geneeren
Wilden wij een rit riskeren
Ziet maar aan Katrien
Springt op uw machien
Wij rijden voor tien
2
Wij reden zoo maar altijd even door
En Katrientje was maar altijd oor
En ze wierd er nu toch zoo verlegen
Het was donker langs d'eenzame wegen
Wij stopen en gingen te voet langs de baan
Al met eens die bleef Katrientje staan
Ik kreeg een kusje op mijnen mond

Bedenkt dien zelfden stond
Mijn hart welaan die was voldaan
Ik zei Katrientje laat ons toch wat verder gaan
3
Na dit reisje was Katrien mijn lief
En zij sprak Jantje mijn harte dief
Dien rit zal ik lang onthouden
En ik zal het mij ook nooit berouwen
Laat ons eens sangeeren van machien
'k wil met vreugde u mijn velo aanbie'en
ik rij op uwen velo gezwind
'k dacht wel wat lieve kind
Zij riep komaan, blijft daar niet staan
Rijdt maar met mijn velo maar lustig op de baan

De oorlog van Maurice Rossey – Deel 1

We hebben in het verleden reeds enkele authentieke oorlogsverhalen opgenomen in Doos Gazette.
In nummer 61 – augustus 2007 – en volgende namen we het dagboek op van Tuur Weyns.
In nummer 74 – oktober 2008 – en volgende namen we het verhaal op van Jef Knevels uit Peer.
En in november 2009 en volgende brachten we 'De avonturen van de zusters Paulienen van Westouter en van de Brabant in de jaren 1914 – 1918'.
En nu zullen we het oorlogsverhaal brengen van de frontsoldaat Maurice Rossey.
We blijven verder zoeken naar authentieke oorlogsverhalen, dus heb je ook een dergelijk verhaal liggen, stuur het ons door voor publicatie in 'Doos Gazette'.

Maurice Rossey werd geboren als tweede zoon van Franciscus Rossey en Sidonie Derycke.
Hij kwam ter wereld op de 15de februari 1892.
En hij liet voor ons zijn verhaal achter onder de titel 'Gedenkschriften Maurice Rossey'.
Dank zij de goede bemiddeling van **Michel Devoogd** kreeg ik dit boek te lezen en kreeg ik ook toelating om een aantal stukken hieruit over te nemen.
Waarvoor onze dank.
En we beginnen met zijn militaire dienst in 1912.

MILITAIRE DIENST (1/10/1912 - 31/12/1913)

De loting
Tot in 1909 bestond de jaarlijkse militieloting. De negentienjarigen moesten daarvoor naar Proven (die van Krombeke en Westvleteren). Voor de ouders was dat altijd een angstvallige dag. Immers wie een laag nummer trok moest "soldaat gaan spelen" voor twee, drie zelfs tot vier jaar bij het peerdevolk, zoals vader Devos, en dat voor enkele centiemen per dag!
Voor de welgestelden was er nochtans een uitweg. Zij konden "een man kopen", ttz. een zekere som betalen aan de staat (2.400 fr.?) om daarmee een vrijwilliger, die zijn plaats innam te bezoldigen. Alzo bestond het leger bijna uitsluitend uit armen, uitgenomen de overheden.
Sommige jongelingen, die geen stiel kenden of niet graag bij de boeren gingen werken, trokken dan vrijwillig op voor drie, vier of vijf jaar, volgens hun ouderdom. Er waren er die bij 't leger bleven, maar de meesten verlangden om nu hun dienst af te zwaaien.

Zij trachtten dan douanier, rijkswachter of politie te worden. Alzo hebben de vijf zoons van Jules Gruwez (Elie, Willy, Oswald, Isaï en Urbain) zich opgewerkt.
Die lotingsdag was een gewoonlijk een dag van losbandigheid en dronkenschap, bij de ene van vreugde, bij de andere van spijt. Zij tooiden hun klak met hun getrokken nummer in groot formaat en met papieren bloemen en trokken dan zingende en tierende van de ene herberg naar de andere! Die lootjes waren maar klein - 5 x 6 cm. Zij werden in veel plaatsen op de balk in de huiskamer geplakt.
Zij zijn nu niet meer te vinden. 't Zelfde geldt voor de "paasbriefjes", die de biechtvader gaf als bewijs dat men zijn paasbiecht gesproken had. Ik heb er nog enkele gekregen. Ik herinner mij nog goed dat wij op school bij meester Jules een opstel moesten maken, waarvan de zedenles luidde: "Wanneer het onze beurt zal zijn, zullen wij ons beter gedragen!"

Dienstplicht
Volgens de nieuwe wet moest, voor het eerst in 1910, de oudste zoon alleen soldaat worden. Werd die"versteken", zoals men zegde, ttz. om een of andere reden afgekeurd, dan moest de volgende broer optrekken in zijn plaats.
Georges, geboren 15/12/1890, was bij die klas, doch werd, waarschijnlijk door tussenkomst van zijn werkgever G. Caemerlynck, niet aangenomen. Alvorens ik zou opgeroepen worden, ging vader naar de heer Van Merris, volksvertegenwoordiger en burgemeester van Poperinge, om hem te vragen ervoor te zorgen dat ik in Ieper zou gekazerneerd werden, hetgeen toegestaan werd. Om vlugger een goed militair te worden volgde ik een reeks lessen, gegeven door een sergeant uit Menen, op de kouter te Poperinge, de zondag-voormiddag in de zomer 1912.

Ieper
In Ieper was er ook een rijschool verbonden aan de kazerne, waar de "fils & papa" - kavalerie-officieren kwamen om te leren paardrijden. Meestal waren deze te groots om met de voetvolk-officieren te verbroederen.
Vanaf de eerste weken in de kazerne mocht ik 'n halfuur vroeger eten en uitgaan om de tekenlessen te volgen in de akademie.

Westkapelle
In de lente 1913 brak er in ‘t Walenland een algemene staking uit bij de mijnwerkers. Rijkswachters, versterkt door legertroepen moesten er naartoe. En zo gebeurde het dat ons bataljon het 4de linie in Brugge moest vervangen. Toen we daar in de kazerne aankwamen werden er enkele van de beste soldaten aangeduid om de opgeroepen rijkswachters te vervangen.
Alzo kwamen
Leon Deribreux (Loker), Firmin Menu (Ieper) en ikzelf in de rijkswachtkazerne van Westkapelle terecht, waar wij het enkele weken goed hadden. Onze brigadechef was een joviale kerel, van iedereen graag gezien, gehuwd met een boerendochter uit Loker. Hij sneuvelde te Woesten gedurende de oorlog 14/18. Nooit ben ik nog in die grensgemeente geweest. Wij sliepen daar in de kazerne maar waren in tafel in de herberg Mareydt.
De dochter stuurde me nadien nog een schone prentkaart.

Cuisinîer
Toen wij terug in leper kwamen mocht de klasse ‘11, die dan 19 of 20 maanden dienst had, afzwaaien en dan kreeg ik het ‘karotje” van “cuisinier” van de school voor opleiding van de onderofficieren, die in dezelfde kazerne gevestigd was: 8 instructeurs, sergeanten meest kandidaat-officieren; schachtjes van 16 jaar, die een proeftijd moesten doormaken van een paar maanden vooraleer te tekenen voor vijf jaar, en andere van 18 jaar voor drie jaar.
Van dat kok-zijn kende ik niets: waar zou ik het geleerd hebben. Van in mijn schooltijd reeds had ik altijd in de werkwinkel gestaan. Bij het plots vertrek van mijn voorganger moest ik hem in zijn bed nog gaan vragen wat de koffie en de cichorei waren. De chef-kok hielp me wat, maar na twee weken zocht ik een uitvlucht om er van af te geraken, wat evenwel niet lukte.

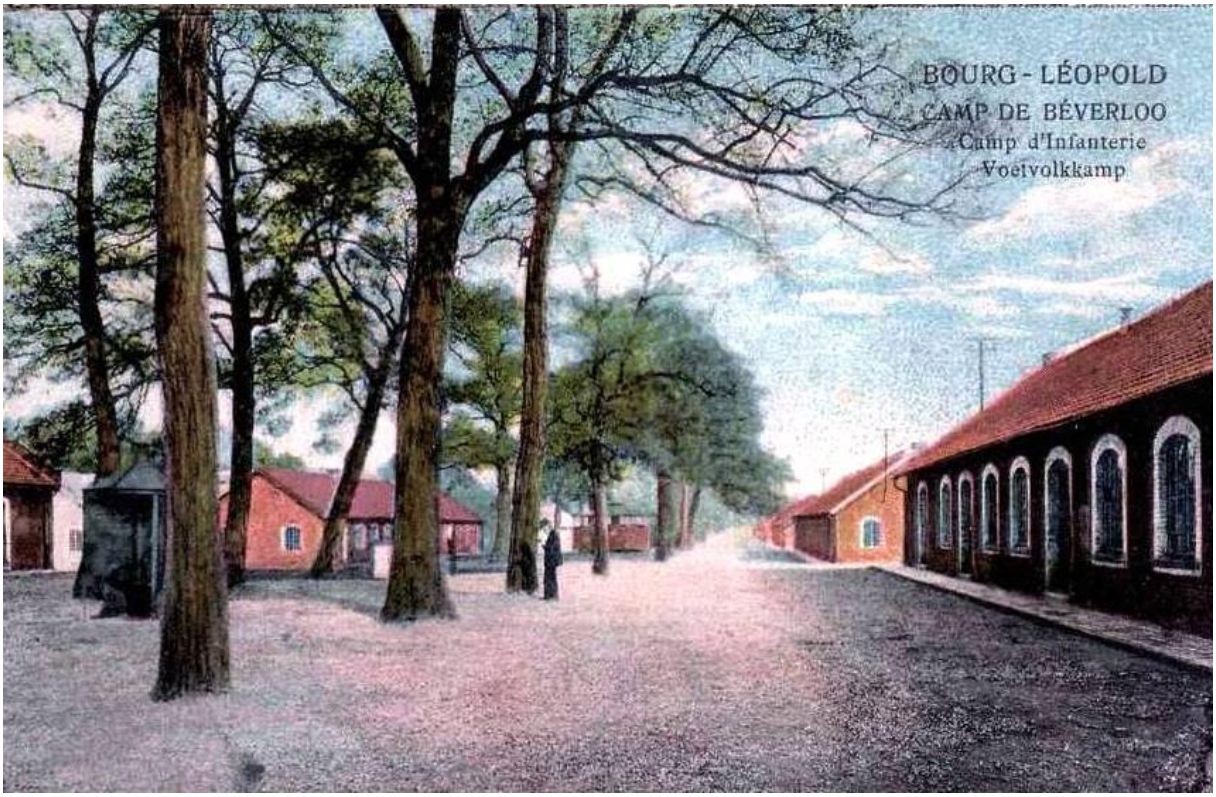

Beverlo
Het beterde stilaan, vooral met het vertrek naar Beverlo voor de maneuvers. We waren daar met vier man in de keuken en vier in de refter en wij moesten die lastige marchen niet meemaken. De schietoefeningen wel, wat ik graag deed. Voor ons vertrek had ik moeten

deelnemen met de andere uit de school aan de “tir réduit”. Dat was 4 x 5 schoten op een kleine cibel, alle dagen 5 schoten. Maar daar ik “employé” was, mocht ik ze alle twintig na een verkletsen, en ik miste er maar drie en bekwam 117 punten, het hoogste getal van heel de school en verdiende alzo de eerste prijs: 8 dagen verlof plus 5 fr.!
Doch in Beverlo ging het zo gemakkelijk niet. Eerst beginnen van om 100 m., dan op 200 m., enz. Tot en met 400 m. was ik de beste van heel het regiment, doch vanaf 500 m. kwam ik er niet meer. Bij het misschot gaf de luitenant die bij mij stond,een ander geweer en dan nog een ander, maar het baatte niet. Deze die wel lukten op de 500 of 600 m. werden eerste soldaat en kregen een streep op de rechtermouw.
Wij, keukenpieten en oppassers, vermaakten ons daar goed. Zo, op een avond in onze kamer dronken we zoveel flesjes bier leeg als er op de tafel konden staan. Daarna kropen we in ons bed en smeten dan met kloefen en schoenen tot al de flesjes eraf waren!
De eerste, die ‘s anderdaags om 2.30 u moesten opstaan, hadden natuurlijk hun werk om hun gerief te vinden tussen al de scherven. ‘s Avonds moesten wij samen afwassen en de tafels klaarzetten, zodat we slechts éénmaal naar Leopoidsburg konden gaan in de late avond en bij het terugkeren vonden we bijna onze blok niet meer. (Blokken noemde men de lage stenen gebouwen waarin we daar logeerden.)

Terug in leper
Terug in leper was ik tevreden in mijn keuken, vooral als de anderen moesten gaan oefenen op het plein v66r de kazerne en ik door het venster lag te kijken. Valere Deblock was daar mijn “garçon de course” die met bons alles bijbracht wat er nodigwas. Eens had hij de appelmoes (in stukjes) bijna opgepeuzeld en de rest aten we samen op, zodat hij opnieuw ander moest gaan halen en uit eigen zak betalen. ’s Avonds mocht ik uitblijven tot 11 u. terwijl de anderne te 10 u. stipt op het appel moesten zijn, ttz. in hun bed of aan de voet ervan. Maar ‘s zondags kon ik maar weg na het middagmaal van de gestraften. Dan trok ik op met de fiets die stond bij Kamiel Tahon, de reiziger aan wie wij onze kisten chocolade met premiën kochten.

De rest van het jaar ging rustig voorbij. Mijn grootste liefhebberij bestond in het bezichtigen der in opbouw zijnde huizen. In de korte dagen bezochten wij de kring (speelzaal met kantine voor de soldaten) onder leiding van de aalmoezenier, die op z'n oude dag mis mocht lezen op zijn kamer.
Op 31 december 1913 mochten wij afzwaaien: het was wel de schoonste dag van onze diensttijd! Maar voor hoelang? Nog geen volle zeven maanden nadien was 't mobilisatie en...oorlog! Opnieuw en dat voor meer dan vijf jaar soldaat.

Mobilisatie

De zondag voor 28 juli 1914 vroeg meester Ackerman mij: "Denkt gij niet opgeroepen te worden?", waarop ik het antwoord schuldig bleef.
Rond die tijd woedden er bijna altijd oorlogen, grote of kleine, o.a. in de Balkanstaten, maar niemand dacht eraan dat zo iets bij ons in België ook kon gebeuren. Misschien de regeerders wel, want er bestond reeds een wet, waardoor de drie jongste klassen bij zekere wanordelijkheden of gevaren ten allen tijde konden opgeroepen worden. En zo gebeurde het in de nacht tussen 27 en 28 juli '14 dat de klassen van '10, '11 en '12 bericht kregen zich de volgende morgen, langs de kortste en snelste weg, naar hun "depot" te begeven. Ik moest dus optrekken naar Oostende waar mijn depot was.
Na enkele dagen moesten we, geheel in mobilisatie-uniform en de vroeger toe genaaide zakken van onze kapote, gevuld met echte kardoezen, de trein op naar Tienen.
Vandaar trokken we verder te voet naar Bost. Intussen waren onze regimenten verdubbeld, ttz. het 3de + het 23e, het 2de + het 22e, het 4de + het 24e.
Tot de nieuwe regimenten behoorden de pare klassen, te weten de miliciens van de 6de, 8e, l0de en l2de, die de le infanterie-brigade uitmaakten.
De 2de brigade bestond uit de onpare klassen: 7e, 9e, lie en 13e. Deze twee brigades vormden samen de le Divisie, waarvan verder ook deel uitmaakten de artillerie en de mitraljeuzen op karretjes, getrokken door honden.
Enige dagen later zagen wij reeds nieuwe gemobiliseerden voorbijtrekken en was 't oorlog: 4 augustus! Dan moesten wij Luikwaarts optrekken. Veel later vernamen we dat wij het terugtrekken der verdedigers moesten beschermen. Wij hoorden en zagen niets en dachten nog immer dat de vijand spoedig zou achteruit worden geslagen en dat de oorlog slechts enkele weken zou duren.
De dagbladen meldden immers niets anders dan overwinningen en de forten van Luik hielden stand en deze van Antwerpen waren oninneembaar! Ondertussen verbleven of doorkruisten wij verschillende kleine dorpen o.a. Oorbeek, Waremme, enz. waar men elkanders Vlaams dialect niet verstond; dat was waarschijnlijk de Voerstreek.

Immer achteruit

Al ons keukengerief bestond uit één pollepel en één schuimspaan, en telkens wij ergens toekwamen moesten we eerst marmijten opzoeken om vlees te koken en soep te maken.
't Gebeurde meer dan eens dat wij en allerijl moesten achteruittrekken en de soep in de brand laten.
Zo is onze keukenchef, **Urbain Vannieuwenhuize** uit Poperinge, eens tussen de Duitsers terecht gekomen en slechts twee of drie dagen later weer bij onze compagnie geraakt.
Ik weet nog goed dat we op een schone avond in een dorpje kwamen, waar er een paardenbeenhouwerij was. Wij konden er een biefstuk met frieten bemachtigen, maar alras was alles uitverkocht.
Zo gingen de eerste weken voorbij, immer achteruit gaande, meer dan eens buiten slapende en toen wij overdag ons ergens achter een hogere baan of een andere hindernis installeerden, zegde onze kapitein eerst: "Le chemin de retraite est par lâ".

Onlangs vernam ik van een vriend alhier dat zijn broer, Van Opstal uit Koekelare, onderluitenant bij het 23e linieregiment, op 18 augustus ‘14 sneuvelde in de streek van Grimbe. Zijn laatste brief aan zijn moeder dateerde nog van die dag en toen hij na veel dagen thuis werd besteld, wist nog niemand iets van zijn dood...
Bij het horen van dit verhaal herinnerde ik mij nog wel die streek en de schermutselingen aldaar, maar niets meer van doden noch gekwetsten. In een regiment zijn er 12 compagnieën en die konden soms ver van elkaar verwijderd zijn, bijzonder in die beroerde omstandigheden. Zonder slag of stoot geraakten wij in Mechelen in een kazerne, waar men ondergoed uitdeelde. Pascal, onze kapitein, dezelfde nog van Ieper, zei: “De slechte soldaten die reeds een of ander hadden weggesmeten krijgen niets”, zodat de anderen die nog alles hadden nog bij kregen.
Terwijl we daar verbleven hoorden we kanongeschut en het bleek algauw dat de stad beschoten werd en ‘t was “alerte”. We waren dan enkel dagen rond Weerde, Eppegem en Schiplaken, waar we voor de eerste maal beschoten werden en enige mannen verloren. Naderhand vernamen we dat onze uitvluchten dienden om de vooruitgang van de Duitsers te stuiten en ze zo te verplichten meer ten noorden, richting Antwerpen, te doen oprukken. Zo werden wij eens voor zo’n uittocht uitgerust zonder kardoezen!
Het gebeurde ook meer dan eens dat wij ’s nachts en zelfs bij dage door onze eigen troepen beschoten werden. Hoe was zulks mogelijk?
Niemand wist het! Gebrek aan overleg tussen de oversten, die misschien de kluts kwijt geraakten door die standvastige achteruitgang. Voor de forten van Walem werden wij hevig beschoten en de donderende grote 42er obussen hoorden wij over onze hoofden op de forten neerploffen. Terwijl wij achter een groot huis schuilden ontplofte er een obus in ons midden: wij betreurden dertien makkers,doden en gekwetsten, waaronder Kpt. Pascal, die beide benen afgerukt werd, één ervan lag enkele meters van hem. Ik hoorde hem seffens daarna nog zeggen tegen waarnemend sergeant-majoor, korporaal Tanghe, die ongedeerd dicht bij hem zat: “Je cherche toujours ma pipe et je 1’ ai en (main) bouche”.
De volgende nacht is hij overleden en denkelijk in Walem begraven.

Brief
AFSCHRIFT van een brief van Maurice Rossey, doorgezonden door zijn moeder aan Jerome, broer van Maurice. Het gaat over zijn wedervaren gedurende de eerste oorlogsdagen 1914-18.

Jerome, ik zal nu een brief afschrijven gelijk Maurice hem gezonden heeft omdat gij hem ook eens zoudt kunnen lezen en ik niet geern den brief zou meegeven. Gij moet hem ook eens doen lezen door uwe oversten. Gij zult er in vinden wat er hem al overkomen is, maar dat hij toch den moed niet laat zinken.

Contich 5 Oktober 7914
Goede ouders,
Ik antwoord nu op uwe briefjes want voor vandaag zijn wij hier in repos, van avond moeten wij er misschien nogmaals naartoe. Ik bedank u uit ganscher herte voor het pakje en de brief/es die ik ontvangen heb.
Evenals gij de mijne ontvang ik ook al uwe brieven. Ik had op Gaston Denys kaarte, waarin hij mij schreef dat hij mij eens had willen komen bezoeken, geantwoord dat hij het niet moest ontzien om te komen en zoo hij kwam, hij het eene en ander zou meebrengen. ‘t Is juist al hetgeen ik verlangde dat gij gezonden hebt, hij heeft het u zeker gezegd? (Gaston heeft niets ontvangen) Mijne sokken zijn wat fijn, ik zal er 2 paar aandoen als het zeer koud is. Ik

had ook reeds een lichtsajetten baaijge gekregen, maar ik heb het aan een maat gegeven. Ik ben content dat Georges reeds terug in zijn ambt is.
Vader heeft zeker den trap nog niet veranderd bij S. Rousseeuw. Lisa zal nog lang moeten wachten achter mij (ze had gezegd aan vader dat ze ging wachten van papier aan te doen totdat Maurice thuis was) Wat doet Vader nu altijd?
Gij vraagt wie er dat adres geschreven heeft. Hewel ik had geen inkt en onzen sergeant-majoor die bezig was met schrijven, heeft het er op gezet in de kazerne van Mechelen. Jerome, ik peis wel dat gij het u nog herinnert 't was juist denzelfden dag dat gij vertrokken zijt en dat hij ook een mede hadde voor Nonkel Honore') Ook vraagt gij of ik in het gevecht van Aalst en Mechelen geweest ben. Ik zal u eens deze week vertellen hoe zij gepasseerd is. Zaterdag de wacht zijnde in Heffen schreef ik u; wij hoorden dan reeds het geschut en verwachtten ons vertrek. Nu 's Zondags mochten wij de helft tegare naar de Mis van 8 ure en de andere naar die van 9 ure gaan. Nu dien nacht was ik juist ziek: ik had buik- keel- en hoofdpijn dat ik geen klaar en zag. Ik ging naar den doctoor, hij beloofde mij cachetten, maar 'k en kreeg er geen en 'k ging toch naar de Mis, en achter die eerste Mis was het "aux armes!" en wij moesten weg.
Mijne ongemakken en lasten verstootende voor het gevoel van vaderlandsliefde trok ik mee en gelukkig lagen wij gansch den dag in reserve op de velden. Een gevecht was reeds volop aan den gang in Mechelen, die schone stad, waarin er reeds duizende inwoners terug waren, was wederom gebombardeerd. 's Avonds waren wij de wacht aan de brug te Heffen, waar wij niets gewaar werden. 's Morgens moesten wij te 4 ure langs Waelhem Mechelen waarts en moesten daarom een toer doen naar Willebroek, Boom, Terhaegen, Rumpts naar Waver-St. Catrien, van waar wij onder een regen van schrapnels den ijzerweg gingen bewaken. Een schrapnel die sprong boven ons hoofd brak 6 telephondraden, doodde een onze makkers en kwetste nog 6 andere, waaronder Sergeant Urbain Vannieuwenhuize van Poperinge en 2 korporaals.
Wij trokken dan bij den duisteren naar een redoute bij 't fort van Waelhem en rustten er zoveel mogelijk, want vergeet niet dat het moeilijk is, want men beschoot reeds gedurig het fort. Rond 2 ure nanoen moesten wij vooruit en 't is juist gelijk die albochen ons altijd hooren of rieken, want komen wij uit 't is gelijk waar ze zenden seffens obussen en schrapnels achter ons.

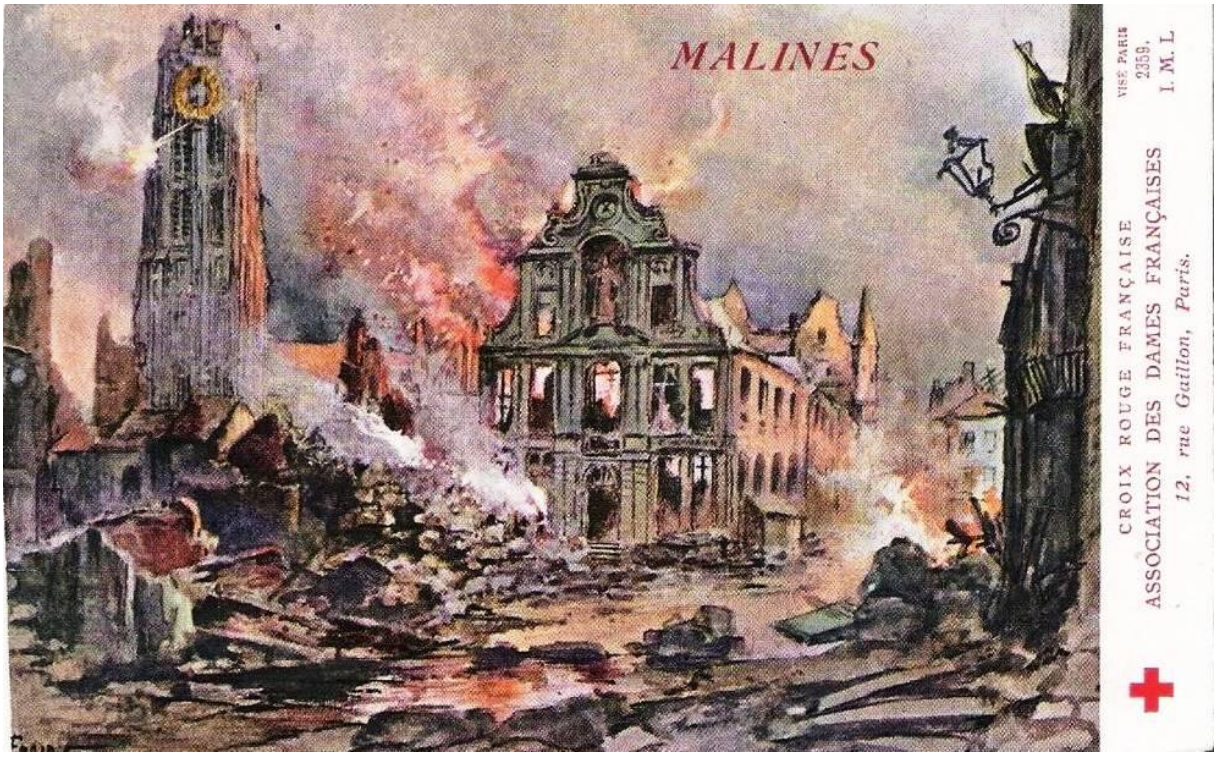

Zulks was hier ook het geval, wij trokken naar eene tranchee dicht bijMechelen, natuurlijk op een rang, den eenen achter den anderen en gebruik makend van alle dijken en struikjes, maar almeteens kwam er een obus terecht op den hoek van een buis, waar langs wij gingen. De helft van het huis stortte in, 5 mannen werden gedood, den commandant en verschillende andere werden gekwetst.
Eens in onze tranchee begonnen de Duitschers zich te tonen. Wij blaasden er enkele om; en wij zagen er geene meer. Binst den nacht trokken wij terug want wij waren te naar van den vijand en gingen rusten in een hoeve dicht bij Rumpts.
'S Anderendaags woensdag dus terug naar een andere tranchee, wij waren ditmaal verder van den vijand, maar toch niet uit het bereik der venijnige canons, want schietende achter onze artillerie kwamen er 2-3 terecht in onze tranchee, nogmaals 2 mannen doodende en vele kwetsende.
Des nachts waren wij in een andere hoeve bij Waarloos en trokken nogmaals in reserve; wij bleven achteruit (en 't is daar dat ik u schreef) tot 's anderendaags vanwaar wij terug gingen rusten in dezelfde hoeve. Den Zaterdag moesten wij den toegang over Waelhem gaan bewaken, waar onze genie de brug had doen springen. Het fort was dan juist in de handen der Duitschers en niemand was nog voor ons. Wij hielden er ons bevrijd achter den oever der Nethe en slechts 2 of 3 Duitschers toonden zich.
Wij werden er dan gisteren afgelost en kwamen naar Contich, doch hun vastliggende observatieballon en hun vliegers achtervolgden ons overal en nauwelijks waren wij nabij het dorp op een veld in repos, of een obus kwam af en wij trokken een weinig verder in een groote briekerie, waar wij nu rusten, in afwachting dat wij moeten vertrekken. Gij vraagt u voor zeker af wat die schrapnels en obussen zijn.
Hewel dat zijn kanonbollen zoals gij zegt. Die schrapnels zijn gelijk ijzeren bussen gevuld met meer dan 100 boden marbels en die op een bepaalden afstand in de lucht openspringen en meer kwaad doen als 100 geweerkogels, natuurlijk als zij in de rangen passen.
Die obussen zijn hetzelfde maar soms veel meerder, want de D. hebben kanonnen waarvan de loop of de muil 28 & 32 en zelfs 42 cm. diameter hebben.
Zij ontploffen maar als zij ergens tegenkomen. Ik heb putten gezien in kalsiede van ten minste

2 m. diep en 3-4 m. diameter en dat de steenen ergens tot 25 m. waren gesprongen!
Een andere in de ijzerweg brak 4 naast elkander liggende riggels en miek gansch den weg onbruikbaar!
Vallen zij in de velden zij gaan diep in de grond en ontploffen niet. Wij hebben ook groote kanons en er zijn reeds een l00tal Engelschen, zegt men toegekomen.
Dezen morgen hadden de officieren in naam van den Generaal van Antwerpen een proclamatie afgelezen waarin hij zegde dat onze bondgenoten ons kwamen helpen, dat de vijand geen duim meer mocht vooruitkomen, dat wij het heil van ons vaderland in handen hebben en wij ons moeten heldhaftig verdedigen, tot de vijand in enkele dagen zal moeten buigen voor onze kloekmoedigheid.
Hij eindigde met: "Leve België, leve de Koning!" welke ik uit volle borst herhaal en die ik zou willen horen van alle Belgen.
Gij zegt voorzeker dat is schrikkelijk geweest gedurende die dagen, jawel, maar ik durf vrij en vrank en stout verzekeren dat niet een oogenblik mijn moed is gezakt, integendeel wanneer ik mijne maten zie vallen, dan stijgt nog mijnen haat tegen die onmenschen. Ik wijt mijne koel bloedigheid aan de gebeden die gij gedurig voor mij doet. Ik dank wel dat de kinders Devos en Peters veel voor mij bidden. Schrijf met velen en dikwijls dat is voor mij een grooten troost. Nu eindig ik, en wanneer het lot zal verbeterd ofwel verslecht zijn, schrijf ik nogmaals.
In afwachting vraag ik eerbiedig uwen zegen. Veel complimenten aan allen.
Uw zoon getrouw tot in den
Maurice
Jerome nietwaar hij is de moeite weerd om lezen en als ik nog iets bijzonders weet schrijf ik u nogmaals.
Uwe moeder

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 103 - Zij weet niet waar hij ligt begraven

Air: Venise la jolie; Uit het schrift van Paula Knockaert uit Voormezele, genoteerd in de jaren 1927 - 1935

Waar ligt hij die zijn kroost zo bemint?
Ginds op 't veld, daar is hij nergens te vinden
Onbekend gelijk zo veel andere brave
Zo ligt hij daar ook begraven
't was een soldaat

Refrein
Mijn kind laat ons daar henen gaan
Waar al die kleine kruisjes staan
Daar gaf zo menig held zijn leven
't doet mij zo beven
't zien van die plaats
Uw vader vocht er in den slag
Een van die kruisjes is zijn graf
Geen naam of bloem versiert den grond
waar hij zo wreed zijn dood nu vond

In dien tijd dat vader van ons moest scheiden

Wat verdriet, kind, gij waart nog zo klein
Sprak hij; vrouw, och wil daarom toch niet wenen
In ’t korte al ik wederkeren
Zorg voor ons kind

Weg van thuis gaf hij zijn laatste woorden
Voor ons bei, niemand kon hem nog aanhoren
’t Oorlogsvuur dat roofde daar zijn jong leven
zelfs geen vaarwel kon hij geven
aan kind en vrouw

Nr. 104 - Da pacem, domine

Uit ‘Liederen na den oorlog’

Men liet niet na den vree te vragen;
Men wenste vurig bet’re dagen
Ach, kwam de vrijheid spoedig weer!
Men wilde graag als vroeger leven
Den vijand ver van hier gedreven;
O, reik uw hand ons, God en heer.

Nu komt de vrede ons verblijden.
Welk leven zullen wij nu leiden?
Bevrijd van armoe, juk en dwang!
Zal ’t zingenot den scepter dragen,
De lage lust ons hart weer vragen
En leven slechts voor aards belang?

In’t slijk der driften vrijer stappen
En ’t edel goed der ziel vertrappen
Niets zoekend dan het lijfsgenot?
Zou vrede dan een weldaad wezen?
De wereldkwaal was niet genezen.
Een bet’ren vrede schenk’ons God!

Ik hoor de kerk haar smeeklied zingen:
‘Voer ons gedacht naar hoger kringen,
O God, geef ons uw wijzen raad.
O, maak ons werken allen heilig,
Dan zijn de wegen allen veilig
Langs waar men op ten hemel gaat.

Zijn de harten aan Gods wet gegeven
En wil de wereld braver leven
De mens gehecht aan plicht en deugd
Dan zal Gods arm den oorlog weren
De tijden zullen wederkeren
Waarin gesmaakt wordt stille vreugd.

Den grooten oorlog in beeld
Gruwelen in het bezet gebied

Tamines is een dorp in de Belgische provincie Namen en een deelgemeente van Sambreville. Het dorp ligt in een meander van de Samber.
12 augustus 1914

Het drama te Tamines.

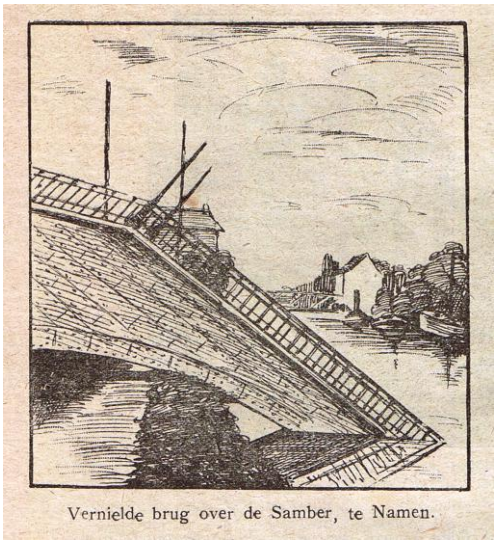

Vernielde brug over de Samber, te Namen.

Namen : Hoe de « Place d'Armes » er na de beschieting uitzag.

Dinant : De in puin liggende « rue Grande ».

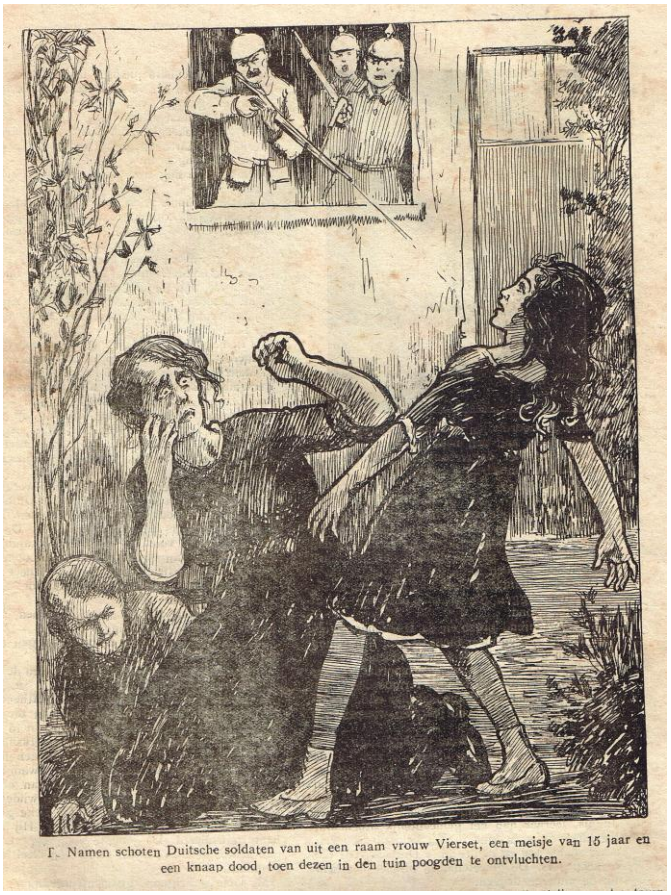

I. Namen schoten Duitsche soldaten van uit een raam vrouw Vierset, een meisje van 15 jaar en een knaap dood, toen dezen in den tuin poogden te ontvluchten.

Tijdens de moorderijen te Dinant gepleegd, werd deze vrouw aan den neus gekwetst en moest gedurende vier dagen onverzorgd tot levend schild der Duitschers dienen.

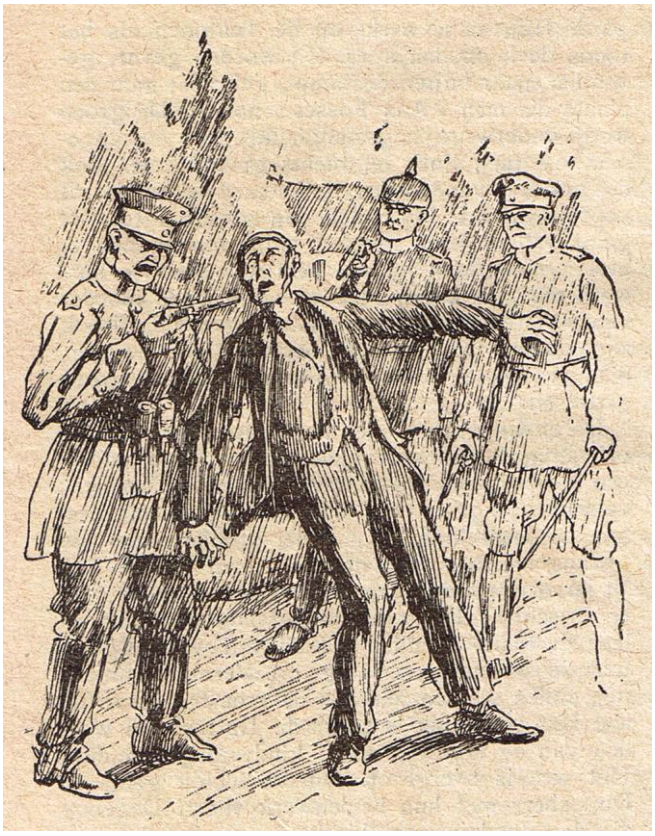

Nummer 100 **Doos Gazette** **november 2010**
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden
*
Engelken op straet
Duivelken over den haerd
*
Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 460 lezers

Beste abonnee
Hier is dus **nummer 100** van Doos Gazette.
Wie had dat ooit gedacht toen ik er in juni 2002 aan begon. Nu zijn we een kleine 2500 bladzijden verder.
Ik ben van Limburg naar Poperinge verhuisd en mijn geschiedkundige onderwerpen zijn mee geëvolueerd. Ieder nieuw jaar heb ik gedacht, ik krijg geen nummers meer vol geschreven, maar toch is het steeds gelukt.
Momenteel heb ik een 'bestand' van **463 abonnees.**
Maar ik denk dat de nummers door meer mensen gelezen worden.
Zo kan men de nummers lezen in de stedelijke bibliotheek van Poperinge, en hier worden ze zelf geregeld gestolen, wat toch ook wijst op een 'vorm van succes'.
Ik krijg ook te horen dat sommige mensen mijn nummers opslaan en bewaren.
463 abonnees is alleszins voor mij een hele hoop.
Er mogen er nog wel bijkomen, dus heb je vrienden of kennissen die in Doos Gazette kunnen geïnteresseerd zijn, geef hun email adressen maar door, dan zet ik hen op mijn mailinglist.

Dit nummer – nummer 100 – is in die zin apart, dat een paar onderwerpen gebonden zijn aan de opgravingen die momenteel te Poperinge gebeuren.
Zo werd het 'looghuis' aan de Komstraat, juist naast de 'Kouterschool' opgegraven.
En er is natuurlijk de ontdekking van de Poperingse lakenhalle op de markt.
Verder heb ik naar aanleiding van de tabakstentoonstelling van de gebroeders Adriaen in de Gasthuiskapel, een stuk gemaakt over de tabak in Poperinge in de 18de eeuw.
Ik ga nog enkele nummers verder met het oorlogsboek van Rossey en ik hoop dat er nog dergelijke geschriften opduiken. Dus wie iets dergelijk nog liggen heeft, laat het mij weten, en laat het in Doos Gazette opnemen.
En er komen nog enkele liederen van den grooten oorlog.
Hopelijk kan ik er nog een jaar bijdoen.

Op maandag de 25ste oktober ben ik gaan vertellen te Brugge voor de oud-Poperingenaars.
Francine en Fernand Osteux waren er natuurlijk ook en zij heeft foto's genomen en zelf een filmpje gemaakt dat op hun blog van de Scheeranke gezet is geworden.
Als je even wilt kijken:
http://blog.seniorennet.be/scheerankepops/

Ik heb er een gehele middag vertelt, van de schijn – heiligen, van Vedastus en van sint Elooi, van de duivel en van Lapar en van Piet Huysentruyt. Kortom stukjes uit de Poperingse geschiedenis die ook voor niet Poperingenaars plezant om horen zijn.

Anderzijds ben ik nog steeds bereid om rond de geschiedenis van de hopteelt te komen vertellen, zoals ik onlangs nog voor de mensen van De Snoek in Alvberingem gedaan heb. Groepen die mij als verteller willen, kunnen altijd via mail contact met mij opnemen.
E, ook diegenen die de Sint Bertinuskerk willen her – ontdekken, kunnen met mij meewandelen.
Met mijn hartelijkste groeten
Guido (den Do' Vandermarliere

Uit de Gentse almanak 1715

Slach maendt
Men siet nu overal ghedurigh varkens branden
Soo in de steden oock, als wel op platte landen
Daer van een hesp geroockt met 't hangen in de schouw
Dan is't een lecker stuk, om 't eten in de kouw

Een oud gedichtje

Spectaculaire opgravingen in Poperinge !
Kristof Papin

De resultaten van de opgravingen die sinds enige tijd gehouden worden op en onder de Poperingse markt zijn zonder enige twijfel een revelatie. Het is voor historici die zich interesseren in de vroegste geschiedenis van de stad een zegen dat we nu eindelijk een zicht krijgen op het archeologisch patrimonium van de stad. Decennialang is dit verwaarloosd geweest en het zijn enkel meester Adriaen en Antoon Couttenye die als amateurarcheologen wat in de grond stak, in het oog hielden. Dit gebeurde evenwel zonder enige steun van stad, overheid en zonder middelen. Vooral bij openbare werken kwamen zo geregeld archeologische artefacten aan de oppervlakte. Spijts alle goeie bedoelingen kan enkel een geoefend archeoloog de grond 'lezen'. Duidelijk is dat veel archeologisch materiaal in de voorbije jaren verloren is gegaan. Dat er in deze zaak een kentering is gekomen, is een zeer goeie zaak.

Als we op de zeer voorlopige resultaten mogen afgaan werd het terrein van het huidige marktplein reeds bewoond in de ijzertijd (ca. 800 v. Chr. tot de komst van de Romeinen in de regio). Valt nu nog uit te maken of we met La Tène 1, 2 of 3 te maken hebben en van daaruit is de link naar een continue bewoning in de Romeinse periode te maken. En nieuwe sporen van een Romeinse weg zijn aangetroffen onder de markt. Dat feit op zich stelt al nieuwe problemen. Er werd tot nu toe aangenomen dat het Romeins diverticulum via de Casselstraat een bocht maakte en via de Pottestraat naar Woesten liep. Maar vondsten jaren geleden onder de voormalige 'Goede Koop' hadden ook daar al resten van een Romeinse weg opgeleverd. Deze nieuwe vondsten zullen de discussie over het juiste tracé doorheen de stad doen opleven. Het tracé naar Elverdinge zal weer in het vizier komen.

Spectaculairder zijn de vondsten van verschillende fundamenten van gebouwen uit ijzerzandsteen. Twee daarvan zijn nog niet geïdentificeerd, maar het grootste complex dat werd blootgelegd en 45 m lang is, zijn met zekerheid de grondvesten van de middeleeuwse lakenhalle. Aan de zuidkant van de Markt lag de lakenhalle waarvan historici de ligging nooit konden bepalen. Wijzelf, in een artikel uit 1988 verschenen in Aan de Schreve, vermoedden dat de ligging oostelijker gelegen was, op de plaats waar Glenny een huis met ankers 1307

tekende. Dat was ingegeven door o.a. het frequent vermeld zijn van de hallebrugge, waardoor we de ligging situeerden aan de Vleterbeek. Ook de toren op de gravure van Sanderus die een grote toren rechts van de Sint-Bertinuskerk opgaf, wees in deze richting. Germain Schoonaert deed enkele jaren geleden ook een poging tot situering van de Halle, maar situeerde deze aan de andere kant van de Sint-Bertinuskerk (Westhoek-info, 2004). Het zijn nu uiteindelijk de archeologen die ons de exacte ligging kunnen geven.
Archeoloog Jan Decorte geeft aan dat de Halle een imposant gebouw moet zijn geweest met een verdieping en twee torens aan de oostelijke zijde (de richting van het huidige stadhuis). Archeologen dateren het gebouw voorlopig in de 14de eeuw. Jammer dat de archeologen niet verder kunnen graven en de volledige plattegrond reconstrueren van de Halle, omdat een deel steekt onder de huizenrij aan de Sint-Bertinuskerk. Over het verdwijnen van de Halle vertellen de opgravingen voorlopig niets.

De archiefbronnen die een beschrijving geven van de Halle zijn eerder schaars en wat de exacte ligging betreft zelfs duister.
De eerste vermelding is relatief laat. Tijdens het bewind van abt Gilles d'Oignies (1383-1407) wordt de lakenhalle verbouwd en uitgebreid. Naar alle waarschijnlijkheid zijn dit de 8 huisjes die in gele baksteen voor de oude Halle in ijzerhoudende zandsteen werden gebouwd en die in de opgraving aan het licht kwamen. Die verbouwing, tussen 1392 en 1395 gerealiseerd, is opvallend. De Sint-Bertijnsabdij zat o.a. omwille van het Westers Schisma in een penibele financiële situatie. Dat de stad zelf voor de kosten van de verbouwing opdraaide is dan ook waarschijnlijk.

In de 16de eeuwse bronnen krijgen we veel vermeldingen van de Halle, waaruit blijkt dat er een toren en een hallebrug was. Tijdens de godsdienstoorlogen blijkt de Halle in staat van verval te zijn en zal ze blijkbaar niet meer hersteld worden. Dat men de inwoners uitdrukkelijk verbood om stenen uit de muren te halen, is tekenend. Het gebouw werd hoogstwaarschijnlijk in het begin van de 17de eeuw afgebroken, doch we hebben daarvoor nog geen exacte datum gevonden.
De hallebrugge werd in 1584 nog hersteld door timmerlieden, die er drie dagen aan werkten. Er werd steeds gedacht dat dit de brug was die de Grote Markt verbond met de Ieperstraat. In

die optiek was het niet gans vreemd de halle te situeren op de plaats van het huidige stadhuis, wat dus niet klopt, maar wel overeenkomt met de toren op Sanderus stadszicht (1644). Wel werd het halleklokje dit jaar (1584) in de toren van de Sint-Bertinuskerk gehangen. Voorteken van definitief verval?

Toch is er een bron uit 1680 die ons een zeer duidelijk beeld geeft hoe de markt er uit zag. In dat jaar wordt er een overzicht gemaakt van dodehandsgoederen in eigendom van de Sint-Bertinusabdij.

> *Sy ont ilz aussy prez le grand pont du marché certain hostellerie nommée St.-George.*
>
> *Item ung fond de terre contigue a ladacite hostellerie grande huict verges ou environ donne en arrentement a certain David le Roy sur ledict fond at batty une maison.*
>
> *Item ont trois fonds de terre sur la grand marché ou que cy devant at este certain Halle maintenant donner en arrentement aux heritiers de Jan vande Goesteene, Jaques Warneys et Guillaume de Swarte. Sur lesquelles fonds sont basties maisons en nombre de trois.*
>
> *Item ont deux autres maisons audict marché cy devant nommé enthios het Coorenhuys ou que lon tenoit la balance.*
>
> *rand: fermier Jan Baptiste Vander kinderen et Jan Soye.*

En dus moet één van de twee andere gevonden fundamenten in ijzerzandsteen het Coorenhuys zijn. Wij hebben dit altijd denken te mogen situeren in de buurt van de ingang van de Gasthuisstraat. Aanvankelijk moet het dienst hebben gedaan als soort van spijker, waar de inwoners van de stad hun tienden in natura brachten voor de abdij. Toen deze naturabetalingen gemonetariseerd werden, werd de functie van het gebouw omgevormd tot graanopslagplaats. Tenslotte was dat het belangrijkste product dat de landbouw voortbracht (brood, bier,…).

De periode vanaf 1290, toen twee nieuwe parochies werden ingesteld, is allicht van groot belang geweest voor de verdere ontwikkeling van de markt als economisch centrum van het marktplein. Van de nieuwe parochies werden eerst de kerkhoven ingewijd en dus was het kerkhof van de Sint-Bertinuskerk veel te groot geworden, en dus rijp voor een andere functie.

Toch maken sommige bronnen het ons niet eenvoudig. In de ommestelling van 1675 staan op de Oude Markt in volgorde: Jan vande Goesteene, meester Jan Baptiste van de Goesteene, Sieur Jacques Warneys en meester Guillaume de Swarte. Dus op de oude grond van de Halle. Dan is er nog één bewoner, de weduwe Jacob Bryck om vervolgens over te gaan op de Leverstraete. Dat is het eerste deel van de Veurnestraat… Aan de andere kant van de Halle! Belangrijk is dat er in 1607 een verkaveling gebeurd is met verkoop van stadseigendommen, die o.a. aanleiding hebben gegeven tot een inkrimping van de Beestenmarkt
Om een exact beeld te kunnen vormen van hoe de Halle er ooit heeft uitgezien, kunnen we het best vergelijken met nog bestaande lakenhallen van steden die een gelijkaardige omvang hebben. De vergelijking met Ieper gaat niet op omdat dit nu eenmaal de allergrootste lakenhalle is in West-Europa en het grootste burgerlijk gebouw dat in de middeleeuwen werd opgetrokken. Wanneer we de omvang van deze laatste trouwens vergelijken met alle andere lakenhallen dan valt de overdreven grote omvang overduidelijk op. De vraag waarom men dergelijk groot gebouw heeft neergepoot is nooit beantwoord. Ook Brugge heeft een uitermate grote Halle, Gent in mindere mate. Dan zijn ook de grote drie steden uit de Middeleeuwen. Daarna volgen de secundaire steden in het graafschap en hierin is Poperinge steeds in de kopgroep te vinden. De steden die ook een lakenhalle hebben of hadden hebben een gelijkaardige ontwikkeling gekend tijdens de middeleeuwen. We mogen er dus van uitgaan dat comperatief onderzoek ons een mooi beeld moet geven van de Poperingse lakenhalle.
In Vlaanderen zijn verschillende middeleeuwse lakenhallen vrij goed bewaard gebleven. Het is daarbij opvallend dat hun bouwgeschiedenis vrij gemeenschappelijke kenmerken vertoont. Op het eind van de 13de eeuw of begin van de 14de eeuw . Opvallend is dat ze gelinkt worden aan de vleeshalle. Dat is een interessant gegeven. In vele steden is of was deze Halle te vinden. In Poperinge hebben we daar nooit melding van terug gevonden. Wat we wel hebben is het koornhuys die later waag werd. Op weinig plaatsen is die waag nog bewaard. In Leiden is dit wel het geval (typische lakenstad zoals Poperinge) en daaruit zien we dat dit eigenlijk een relatief klein gebouw was (ca. 6m x 6m). Het Coornhuys hebben wij steeds gesitueerd aan de ingang van de Gasthuisstraat (later was de waag daar tevens gevestigd), en precies het huis naast de gasthuiskapel (Supermarkt de Rynck) en misschien het hoekhuis (Café de la Paix), in 1800 nog ‘la Fleur de Bled’ genoemd. Het valt te bezien hoe wat de archeologen daar gevonden hebben kan ingepast worden in deze veronderstelling. We vermoeden dat dit koornhuys voordien dienst deed als spijker voor de abdij alwaar de inwoners hun betalingen in natura moesten afgeven.
Oudenaarde heeft een 14de eeuwse lakenhal, in twee bouwlagen met groot zadeldak. De gelijkvloers deed er dienst als wapenopslagplaats en stadsdiensten. De eerste verdieping werd als lakenhal gebruikt en was voorzien van kleine vensters. Ook Leiden en Mechelen hebben een gelijkaardig gebouw.

De Dendermonde lakenhal wordt voor het eerst vermeld in 1293-4 en ook daar was het eerste verdiep de eigenlijke lakenhal. In 1337 was het gebouw verplaatst geworden en pas in 1350 afgewerkt. Let op de toegangspoorten die veel gelijkenissen vertonen met de in Poperinge aangetroffen acht 'huisjes'. In 1377 werd het belfort aangebouwd en in 1395 een vleugel toegevoegd.
Lier startte pas laat aan de bouw van zij lakenhal, nl. in 1367, Herentals in 1400.
In Zoutleeuw werd de vleeshalle omgevormd en uitgebreid tot lakenhalle in 1281.
De middeleeuwse lakenhallen werden zonder uitzondering in de loop der tijden uitgebreid met een stadhuis (meestal pas vanaf de 16de-17de eeuw). Uitzondering is hier Poperinge. Een 'stadhuis' stond waar nu het monument voor de gesneuvelde soldaten uit de Wereldoorlogen stond, en dat dus gebouwd werd toen de rij woningen langs de Sint-Bertinuskerk werd gebouwd (begin 17de eeuw).
Zinnik en Hondschoote bouwden in de 16de eeuw hun Halle, die van bouwstramien gans afwijkt van hun middeleeuwse voorgangers. Momenteel zijn beide omgevormd tot woonhuis (café en bankgebouw).
Tielt en Sint-Winoksbergen hebben een vrij gelijkaardige lakenhalle met dien verstand edat het gebouw in Sint-Winoksbergen een stuk groter is dan dat van Tielt. Daar is de onderbouw grotendeels open en fungeert als een overdekte Halle, zoals er nog vele bewaard zijn in de Champagnestreek en Bourgondië.
Aarschot: St.-Rochustoren, enig overblijfsel van de lakenhal. Laat-gotisch, opgetrokken uit ijzerzandsteen. Dat is het enige gebouw waar de ijzerhoudende zandsteen pertinent aanwezig is. Jammer genoeg is daar een exacte bouwdatum niet bekend.
Datering van de halle
De voorbouw, de 8 'huisjes' zijn te dateren uit de Bourgondische periode (te dateren 1392-1395), toen de lakenhalle verbouwd/uitgebreid werd. Het hoofdgebouw evenwel heeft zijn fundamenten in ijzerhoudende zandsteen. Wanneer is dat dan te dateren? We moeten vaststellen dat de beide kerken waarvan de bouw kort nà 1290 werd aangevat, geen ijzerhoudende zandsteen meer hebben in hun muren. Of er in hun fundamenten nog dergelijke steen werd gebruikt weten we niet. Maar dus moeten we vaststellen dat de oude Halle een stuk voor 1290 werd gebouwd. IJzerhoudende zandsteen wordt voornamelijk aangetroffen in kerkgebouwen die dateren uit de periode voor de 13de eeuw (bvb. kerk van Haringe, Sint-Bertinuskerk Poperinge,…). Het gebouw kan uit de 12de, maar zal eerder uit het begin van de 13de eeuw dateren. Dat komt overigens mooi overeen met de opkomst van de lakennijverheid in de stad. Maar noch de archeologie, noch de geschreven bronnen zullen daar ooit een antwoord op kunnen geven. In 1187 werd Poperinge marktrecht verleend. In hoeverre is het ten gevolge van dit belangrijk feit dat de bouw van een Halle werd aangevat?

De opgravingen die gehouden zijn brengen onverwachte gegevens naar boven. We kunnen maar hopen dat de archeologen – die hiervoor al onze appreciatie verdienen – hun werk verder kunnen zetten en dat na de campagne een degelijke studie zal worden gepubliceerd.
En hopelijk zullen de lokale politici toch de restanten van Poperinge's trots uit de middeleeuwen op de een of andere manier weten te conserveren. Het is een vrij unieke situatie waarvoor we staan; een verdwenen middeleeuwse lakenhalle!

Een oud gedichtje

Oude papieren – zoals de vonnissen van de schepenbank beginnende in 1571 – liggende in het Poperings stadsarchief, moesten vroeger ook ingebonden worden. Op de kaft van de register

van vonnissen - nummer 246 – staat het volgende gedichtje geschreven, dat ik samen met Roger Clinckemaille getranscribeerd heb:

Den tyt is cort, De doot is snel
Wacht u van zonden, Soo doet ghy wel
Want wil ons Godt niet borghen
Wy en hebben ghenen morgen

Het looghuis uit de Coutterweg

Foto Jan Decorte – Archeo7

In de maanden juli en augustus waren er archeologische opgravingen langs het jeugdcentrum 'De Kouter' en vond men aldaar de grondvesten van een oude haard. En dus vroeg ook ik mij af wat daar toch wel gestaan zou hebben.
Het toeval wilt dat ik onlangs in het SAP – het Stedelijk Archief Poperinge – de onderstaande akte vond.

14 january 1772
Alsoo den onderschreven **Mattheus Vandroemme**,

staet te verhuysen diesvolgens te verlaeten het huys met ontrent een gemet landt daermede gaende
geleghen langhst den **Coutterwegh**, competerende aen **Jo. Christine Clare Danneel**,
ter causen hij daer aen geen voorder recht van ghebruyck en heeft,
ende dat **het looghuys met het fournois** bevonden op het voorschreven landt
aen hem onderschreven is competerende,
Den eersten officier competent hiertoe aensoght zal ten versoecke van onderschreven sigh transporteren ten persoone ofte domicilie van haer jo. Danneel
ende haer aensegghen dat hij onderschreven binnen weynigh daeghen
het voornoemde looghuys zal aftrecken ende de materialen danof provenierende elders ghebruycken als naer raede,
ten waere sij jo. Danneel liever hadde al het selve over te nemen by prysie,
welcken aengaende sij jo. Danneel gheinterpelleert wort sigh te expliceren,
zullende den selven officier ten dien eynde aen haer bevel doen
ten fine van door haer den 1sten ofte tweeden oppositiedagh naer dit gedaen bevel te compareren voor mijn heren burghmeesters ende schepenen deser stede ende jurisdictie in hemlieden ordinaire wetcamer
s'morgens, ten neghen uren
ende aldaer te declareren of sij de selve overnemynghe wilt doen ofte niet,
ende in cas van jae,
te kiesen eenen competenten dagh voor de voorscheven half maerte,
met nominatie van haeren ghecooren ofte te kiesen experten pryser,
fautte van welcke den onderschreven concludeert
ten fine sij Danneel sal verclaert worden naederhandt niet ontfanghelick tot eenigh reght die sij dienaengaende zoude pretenderen
diesvolgens tot haerer verstekynghe van alle voordere weirende exceptien,
ende van bij hem onderschreven, te blijven in sijn gheheel om met het voorschreven looghuys te doen als naer raede,
Versoght binnen Poperinghe desen 9de january 1772
Toorconde Mattheus Van Droemme

Toch een paar woordjes uitleg.
Wat we net gelezen hebben is kort samengevat de vraag of Jufrouw Danneel nu al dan niet bereid is om het **'looghuis met fournois'** *over te nemen van de huurder van haar huis gelegen langs de* **Coutterweg.**
De 'coutterweg' is de huidige Komstraat.
In het onvolprezen werk 'Toponiemen van Groot-Poperinge' van Henri Vandenberghe, staat er onder 'Coutterwech' *onder andere:*
In het jaar 1650 - Over een goed te Poperinge, oost de Couterwech, west de vuile beke.
En iets verder staat er: een huys ter usage van herberghe ghenaemt den calfsack, gelegen in den Edewaerthoek, aboutterende … van noorden op de Coutterwegh.
Ik denk dat ik daarmee bewezen heb dat de huidige Komstraat en de toenmalige Coutterweg, één en dezelfde weg was.

Het looghuis met 'fournois' of fornuis, hoort duidelijk bij een blekerij.
En langs de Coutterweg was er ook een blekerij, waar nu het stadspark ligt.
Het doel van het bleken was om het linnen of garen met een gele tint te veranderen in een prachtig wit product.
Anderzijds diende de blekerij ook gewoon als wasserij voor de Poperingenaars.

Het ‘bleken’ bestond in eerste instantie uit het logen van de was waarna men deze spoelde en uitwrong. Dat ‘logen’ gebeurde dus in het looghuis waarin de was gekookt werd, vandaar dat het ‘fornuis’ met het looghuis meestal in een aparte lokatie stond.
De uitdrukking ‘uitgekookt’ zijn is hiervan afkomstig.
Daarna werd de was op de bleekvelden gelegd, waar het van tijd tot tijd besproeid werd met helder water, met behulp van houten hoosspanen.
Door het zuren of melken werden de nog aanwezige kalkresten verwijderd en kreeg het linnen een beter kleur. Daarvoor werd melk gebruikt die eerst verzuurd was door verwarming in melktorens in het melkhuis. Daarna werd het linnen weer gespoeld en gewrongen.
Het doel van **het blauwen** was de gelige tint weg te krijgen. Er werd blauwsel voor gebruikt, een gemalen kobalt, dat in speciale blauwselmakerijen werd gemalen.
In de periode rond 1770 waren er verschillende garentwijnders aan het werk te Poperinge die hun garen ook dienden te laten bleken.

We mogen hieruit besluiten dat aan deze kant van de Coutterweg er blijkbaar ook een blekerij lag.

Ferrariskaart Koninklijke bibliotheek Brussel
Als we deze kaart bekijken, dan zien we dat er slechts drie huizen langs de Coutterweg lagen. Vandaar dat onze hypothese zeker verantwoord is.

Op de Ferrariskaart *vinden we de Coutterweg terug en tevens een huis op de plaats waar de haard werd opgegraven.*
Aen de noordkant van de Vleterbeek vinden we ten andere, ongeveer op de plaats waar nu de bibliotheek zich bevindt eveneens een blekerij.
De ‘Vuile Beke’ die momenteel nog door het park loopt, heeft zijn naam misschien wel te danken aan de blekerij die aan deze kant van de Coutterweg lag.
Dit blijkt ook uit een document van de 2de maart 1770 warbij er sprake is van dezelfde Matheus Vandroemme: (SAP bestuur 1770)
Oppostie
Matheus Vandromme, meester bleeker op den coutter, jurisdictie van Poperinghe, verwweerder
Jeghens **Joannes Barbry**, bleeckers cneght, jonghman t’syn selfs by competente elde, woonachtigh op de prochie van St. Jans Cappel, casselrye van Belle, heesscher bij bevele tendeerende concludeert ten fyne hij verweerder,
pedestantelyck sal werden gheordonneert dies noodt ghecondemneert worden

van hem heescher te admitteren ofter ‘t aenveirden t’synen ‘s verweerders huyse ende bleeckerye als bleeckerscnecht
inghevolghe het accoort tuschen hem heescher en hem verweerder aengegaen in de herberghe van den **Calfsack** nevens dese stadt,
op welckers sijn voorschreven aenwervynge aen hem heescher betaelt ofte ter handt ghestelt heeft voor godtspenninck een half croonstuck in spetie,
ten waere hij verweerder liever hadde van hem heescher te betaelen acht maenden dienstloon als bleeckerscnecht met de tafelcosten bestaende het meergheseyde accoort in de nombre van twee en twyntigh croonstucken en half
heeschende voorder de costen van desen ende van voorderen vervolghe
actum 2de maerte 1770
dit is tmarcq van Joannes Barbry.

Tabak

Uit ‘Sinnepoppen’ – 1614
Roemer Visscher

De nieusgierigheydt des wereldts is soo groot,
dat men de menschen voortaen lichtelijck soude diets maecken,
dat houten Papegaeyen broodt eten;
nu zy soo volkomen houden,
dat de roock van Toeback een lecker dingh is:
datse segghen dat zy goet ende medicinael is,
om veelderley kranckheden te ghenesen,
dat mochte wesen:
maer dat het smaeckelijck is, geloof ick ende de Paep nimmermeer.

Poperingse Tabak in de 18de eeuw

Naar aanleiding van de tentoonstelling van de gebroeders Adriaen over ‘de tabak’ in de Gasthuiskapel te Poperinge, leek het mij interessant om enkele 18de eeuwse documenten boven te spitten.
Het oudste document rond de verpachting van de Poperingse tienden, dateert van 1673, en hierin staat er dat deze verpachting opgaat voor alle graantienden … alle speciën van graenen, ghebonden ende onghebonden, *met uitzondering van …* de corte ofte bloettiende, hommeltiende ende de gonne van coolsaet ofte rapsaet, mitsgaders van **toeback.**
Dus in 1673 werd er alleszins al tabak te Poperinge gekweekt, want er werden ook tienden op gevraagd.

We komen in de loop van de tijd geregeld 'toeback' – handelaars tegen en nu en dan vinden we ook een tabakskweker.
Zo vinden we bij de boeten (Processen 1751)- het volgende document:

21 juni 1750
Francis Samper, schoonsoone van **Alexander Verbeque**
woonende binnen dese jurisdictie van Poperynghe verweerder
jeghens jonker **Jan Frans Derue** bailliu deser stede ende jurisdictie van Poperynghe heesscher causa officy,
omme de boeten ende amenden volghens majesteyts placcaeten
dat den verweerder in contraventie der geseyde placcaeten
op den 21ste junius 1750 lest wesende sondagh tusschen seven ende acht uren ofte daer ontrent gevrocht thebben in de **touback**
waer over hy ghecallengiert is geweest door **Francis Questroy**
hebbende beslagh soo binnen als buitten baillien deser voorschreven stede ende jurisdictie heesschende oock de costen vanden vervolghe
desen 25 9bre 1750 – J.F. Derue de lindhof

Het was niet de eerste en het zou ook niet de laatste zijn die in de Oostenrijkse tijd een boete kreeg omdat hij op een zondag gewerkt had. Hierdoor weten we ook dat **Francis Samper,** *tabak kweekte.*
Op de **4de februari 1757** *kregen we een speciaal edict van Maria Theresia:*

Ghepubliciert den inhoudt deser ter bretesque van Poperinghe desen **19de february 1757**
Op de **4de februari 1757** wordt het volgende besluit genomen door Maria Theresia of eigenlijk de raad in Vlaanderen te Gent.

Ter occasie van den slechten oost,
die er ten voorleden jaere geweest is in verscheyde landen van Europa, heeft men bevonden dat, niet tegenstaende den oost favorabel is geweest in de provincien van onse Nederlanden,
de graneen aldaer soo abondant niet en zyn geweest als in voortyden,
ende dat de selve provincien niet in staet en waeren van soo veel graen te besorgen aen de vremdelingen, soo werre dat wy,
om die van de productie van onse voorschreven Nederlanden te behouden voor de comsomtie van onse goede ende getrouwe ondersaeten, genootsaeckt sijn geweest van den uytvoer der selve te verbieden;
maer alsoo de schaersheydt der graenen in dese tydtsgesteltenisse moet voorts komen uyt eenigh gebreck der landtbouwinge, en dat dese konste die den grondtsteen is van den ryckdomme van onse voorschreven provincien,
ende t'een wegen het grootste ooghwit is van onse sorge ende attentie,
soo hebben wij noodig geacht van te doen doen de naeukeurighste ondersoeckingen om te konnen ondervinden waer inne dit gebreck mochte bestaen,
ende wy hebben bevonden, dat het selve moeste voortskomen uyt dien,

dat men t'sedert eenige jaeren in verscheyde cantons der voorzeyde provincien **den Toeback** heeft gecultiveert,
en dat veele goede en vruchtbaere aerden, die eertydts besaeyt ende beplant waeren met allerhande soorten van graenen en vruchten voordeelig en noodig tot den onderstandt van den mensch,
nu anders niet voorts en brengen als dese visieuse specie, 't welck streckt tot groot nadeel van de generaliteyt van onse voorschreven Nederlanden,
ende selfs tot schaede van de eygenaers ende gebruyckers die de selve specie cultiveren.

En gezien de voorenstaande these, kwam men tot het volgende besluit:
Wy verbieden mits dese, by provisie, en voor den termyn van twee jaeren,
aen alle eygenaers en gebruyckers, van wat staet ofte conditie sy mogen wesen,
van hunne landen tot het gewas van toeback te cultiveren, ofte doen cultiveren,
op pene dat den selven sal uytgeroeyt worden eer hy volwassen sal zijn,
ende dat de gene die den selven sullen hebben gesaeyt ofte geplant, doen saeyen ofte planten, daer en boven sullen betaelen eene amende van vier hondert guldens voor ieder bunder dat daer mede besaeyt ofte beplant sal geweest zyn,
ende meer ofte min naer proportie van de quantiteyt lands daer toe gebruyckt.
En men stelt verder:
Wy ordonneren aen alle de eygenaers ende gebruyckers die voor het aenstaende saisoen hunne landen mogen hebben gecultiveert ofte doen cultiveren tot toeback, van die te doen cultiveren om aldaer somervruchten ende graenen te kunnen zaeyen.

Roger Blondeau *schreef in het tijdchrift 'Bazatse' daarover het volgende:*
Dat betekende het einde van de tabakshandel met Frankrijk en het begin van een clandestiene kweek, te midden van de graanvelden, en een smokkeltrafiek in tabak van grote omvang. War niet mocht gekweekt worden, mcoht ook niet verhandeld worden; de afzet moest frauduleus gebeuren.
Ook overzeese tabak , die in de Oostenrijkse Nederlanden werd ingevoerd langs de havens van Brugge, Oostende en Nieuwpoort, werd om de invoerrechten te ontduiken, naar Frankrijk gesmokkeld. Deze tabak werd grotendeels verwerkt in de vele tabaksfabrieken die uit de grond rezen in de onmiddellijke nabijheid van de grens: te Roesbrugge, Popeirnge, Waasten, Komen, Wervik, Menen en Moeskroen.
Te Roesbrugge ontstond de eerste tabaksfabriek in 1749, de tweede werd opgericht in 1758. Samen telden ze 11 werklieden. In 1767 waren er te Poperinge vier tabaksfabrieken; met in totaal vijftig tot zestig werklieden. De fabricatie bestond voornamelijk in het strippen 'de balden van de hoofdnerf ontdoen), de bereiding van strengen of karotten, het inpakken en inbinden en het malen van snuif. Er werd slechts weinig tabak gekerfd, de pijproker vermeed meestal zelf zijn tabak uit te strengen. Toch ging er ook een deel onbewerkte tabak in blad heimelijk over de grens.
Men legde zich echter zo maar niet neer bij deze strenge regeling.
Op de 17de maart 1757 *kwamen afgevaardigden van de verschillende casselrijen en steden van 'Westvlaenderen' samen (Register Resoluties 47) om zich…*
te beraeden de middels de welcke hun soude willen in het weder legghen,
soo weghens **het verbodt van toeback te planten** als ten regaerde van de fixatie van de prijs van brandewijn ende genevre inde cantinen ende herberghen….

Blijkbaar had het protest van de afgevaardigden effect want op de 2de mei 1757 kregen we een nieuw besluit: (SAP Bestuur 1757)

Hoe important het motif mag wesen het welcke sijne koninckklyke hooghheyt geengageeert heeft te verbieden by placcaert van de 27 january lestleden, de culture van toeback binnen de provintien der dominatie van haere majesteyt; nochtans heeft sijne excellentie de Grave van Cobenzl,volmachtighen minister van haere majesteyt binnen dese Nederlanden, ons te kennen gegeven by syne brieven van den 26 April lestleden, dat d'intentie van syne koninclycke hoogheyt niet en is geweest by het voorseyde placcaert de particuliere te beletten de culture van kleyne partijen tot het planten van toeback voor hun eygen gebruyck ende consomptie. Inghevolghe wij verklaeren dat al de gene die gewoon zijn een kleyne quantiteyt van toeback te planten ontrent hunne huysen en in desselfs beluyck, omringelt met mueren of haegen, ende daer in willende continueren, hun sullen moeten addresseren aen den voorseyden volmagtigden minister om daertoe permissie te bekomen, aenwysende de quantiteyt de quantiteyt van lande die sij daertoe willen cultiveren ende employeren, behoorelyck gecertificeert door de wet van de plaetse, ten welcken effecte een ieder gepermitteert is sijne representatie te senden directelijck aen den selven minister, sonder 't ministerie van eenen agent, op welcke representatie gedisponeert sal worden sonder eenigen onkost: ende opdat dese dispositie tot de publicque kennisse soude komen, sal deselve alhier t' hove gepubliceert enbde ten selven eynde uytgesonden worden als naer gewoonte.
Gedaen in den kamer van den voorseyden raede desen 2de meye 1757

En ook te Poperinge trof men een besluit:
Burghmeesters ende schepenen der stede ende jurisdictie van Poperynghe
Laeten bij desen weten aen de gonne die noodigh hebben ende wenschen permissie te becommen om toeback te planten in hun hovekens ofte andere partie van lande tot hunne unique consomptie; dat sij t'selve sullen moeten commen declareren inde wetcamer binnen de derden daeghe ten eynde van daertoe voor hun de noodighe permissie te connen vervolghe ten hove
Actum in camer desen 12de juny 1757
Toorconde als greffier – J. Mazeman

Het besluit had alleszins als effect dat heel wat Poperingenaars tabak voor 'eigen' gebruik gingen kweken.
Hoewel er dus eigenlijk een 'verbod' godl, bleef men bij de verhuring van de tienden, ten andere de 'toeback' vermelden.
Het zou tot 1776 duren vooraleer men weer in het algemeen toelating zou krijgen om tabak te verbouwen.

Tussen de vele processtukken die nog bewaard worden, vonden we het onderstaande document van de **3de maart 1770** *(SAP Processen 1771)*

Ghedient den 3de maerte 1770
Aen mijn heeren
Mijn heeren burghmeesters ende schepenen der stede ende jurisdictie van Poperinghe

Suppliërende verthoont reverentelick sieur **Louis Focquedey ende Franciscus Wilsoet**, frabriqueurs in touback binnen dese stadt,
te kennen ghevende hoe dat sij te weten den eersten suppliant op den 19de deser maent february 1770 ghesonden heeft van alhier sekeren **Pieter Certeel**,
woonende op Godewaertsvelde met seventhien caroten weghende ontrent de vijf en 't seventigh ponden

ende den tweeden suppliant dat hij ten voornoemde daeghe van de 19de february voorseyt insghelyckx ghesonden heeft **Jan Certeel en Pieter Pelice**
elck met ontrent 75 pond vincente touback blaederen,
om de selve caroten ende blaederen inghevolghe suppliantens ordres te beweghen ten ghedessineerde plaetse,
dat het ghebeurt is dat de voorseyde Certeel ende Pelice woondende op t'voorschreven Godewaertsvelde ghelaeden mete suppliantens voorseyde goedt
(wanof sij supplianten de rechten in 's majesteyts comptoir over t'uytgaen betaelt hadden)
Ghegaen sijn naer de herberghe benaemt **Het Roode Cruys** onder dese jurisdictie bewoont door **Jan Baptist Derubreu**
alwaer sij hebben blijven dryncken ende schyncken,
beneffens nogh eenighe andere toubackdraeghers
tot dat sij (volgens dat men debiteert)
des nachts in oneenigheden ende ghevecht ghecommen sijn,
soo verre dat de voornoemde Certeel de vlught ghenomen hebben
ende beneffens dito Pelice, die alder ghequetst heeft blijven ligghen
ende alsnu oock vertrocken is,
supplianten voorschreven varoten ende touback blaederen in drie distincte vreghten hebben laeten ligghen in de voorseyde herberghe,
dat den heer bailliu deser stede ende jurisdictie van dit ghevecht verwittight sijnde,
tot recouvre van 't gonne hy uyt craght van sijne officie ten aensien van dit ghevecht soude connen ofte moghen pretenderen,
heeft twee der gheseyde vrechten doen saisieren
ende de selve beneffens den derden vrecht, die ghesaisiert is gheworden ten versoecke van den voorseyde Derubreu tot recouvre van "'t gonne hij is pretenterende over theire, breucke van meubelen ende leveringhe van haberdaen,
door hem aen dese draeghers ghedaen,
doen beweghen t'synnen huyse door **Benedictus Deturck ende Jan Becaert**, s'heeren dienaeren,
de supplianten wenschende aen hun goedt te gheraeken hebben ghe-employeert
den heer notaris Debaenst junior,
den welcken ten versoecke van dese supplianten sigh heeft vertransporteert ten huyse ende persoone van de voornoemde heer bailliu
ende aen hem kenbaer ghemaeckt dat dit ghesaisierde goedt was competerende aen hun supplianten
ende niet aen de draeghers van het selve,
protesterende in consequentie dies om 't hebben de restitutie van dit goedt, dat den voornoemde heer bailliu niet anders gheantwoort heeft als ghehoort ende ghesien,
't wlecke nietanders en beteeckent dan refuys,
dogh alsoo sij supplianten dese restitutiegeirne souden becommen
ende door den middel voorschreven hier toe niet en heeft connen gheraecken,
de supplianten hebben in raede ghevonden van sigh te addresseren aen de authoriteyt van ulieden
mynne voorschreven heeren
deselve ootmoedelijck biddende
ten fine hunne beliefte zij van aende voorschreven heer bailliu te ordonneren ende noodt sijnde, te condemneren
in de restitutie van de twee vreghten ten synnen versoecke ghesaisiert
ende aen hem Dereubreu synne ghedaen saisie te slaecken

costeloos ende schaedeloos, met refusie van alle costen, schaeden ende interesten door de supplianten gheleden t'sedert dat sij dit hun goedt hebben ghereclameeert door den voorschreven heer notaris Debaenst junior,
ende in de costen vanden vervolghe
Mits welcke etc. **Frans Wilsoet – Louis Fockedey**

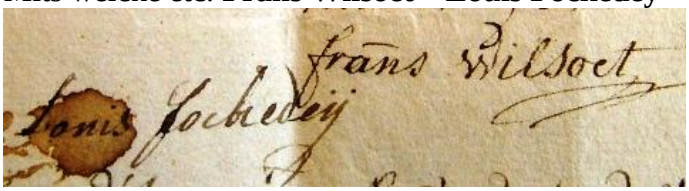

Zij ghetoont partyen om hier jegens te segghen saterdaghe den 3de maerte 1770 ten neghen uren voor noene in d'ordinaire wetcamer deser stede behoudens insinuatie
Actum in camer desen 23 februari 1770
Toorconde als greffier P.L. Vandebrouke

Ondanks het feit dat men vermeld, dat de tabak 'aangegeven' was, hebben wij hier toch sterk de indruk dat het eigenlijk over een groep smokkelaars of 'blauwers' gaat.

De oorlog van Maurice Rossey – Deel 2

Steeds verder achteruit
Enkele dagen verbleven wij nog in de streek van Lier. Op een avond hadden we ons reeds geïnstalleerd om op en onder buitenstaande oogstvruchten te bivakkeren, toen het order kwam om haastig op te stappen bijna de hele nacht. Al over een noodbrug, vervaardigd met nevens elkaar liggende boten in de Schelde te Kruibeke, landden we, in de vroege morgen aan te St.-Niklaas, hevig zwetend en doodop. Na een paar uren zag men goed waar wij gelegen hadden op de straatstenen door onze doorweekte kapoten.
Als dieren in opgepropte beestewagens werden wij vervoerd, naar waar wisten we niet, maar na stoppen hier en daar te midden der velden, mochten wij afstappen in Oostende, waar we ± 6 weken geleden waren ingestapt.
Van daar zijn we langs Leffinge, waar we loopgrachten maakten in een rapenveld, alover St.-Pieterskapelle naar Schoorbakke opgestapt. Daar moesten we in de vette kleigrond putten maken van twee meter lang en mannendiepte, met onze schupjes (één per zes man) in de harde droge weidegrond. Met de ransel op de rug moesten we erin blijven rechtstaan, ik weet niet meer hoe lang, tot we al over de brug van Schoorbakkke langs de Ijzer opnieuw moesten beginnen. Wij hebben dan nog een nacht in een hoeve gerust, maar door de snelle nadering van de Duitsers was er van bevoorrading bijna geen sprake meer. Onze ~'vivres de réserve" (steenharde droge beschuiten) waren al opgepeuzeld.
De eerste dagen aldaar hadden we nochtans grote dozen opgelegd vlees (plata genaamd) gekregen. Wij moesten voortdurend van plaats veranderen, nu eens naar rechts dan weer naar links. Op een zekere dag vond ik in het riet van de Ijzeroever achter een trancheestuk een halfvolle doos plata met slakken in. Met de bajonet haalden we die eruit en verdeelden dan het vlees met drie, vier man. En dan was de Ijzerslag nog niet in zijn hevigste geweld begonnen, maar het duurde niet lang meer.

De IJzerslag
Zo verschrikkelijke bombardementen en beschietingen met geweren en mitraljeuzen als toen hebben we zelfs in de laatste offensieven nooit meer meegemaakt! Van eten en slapen was er natuurlijk geen sprake meer, wel dag en nacht beschoten worden en overal branden...

Wij moesten achteruit van de Ijzer naar de Beverdijk en ten laatste achter de ijzerweg. Maar voor we daar geraakten hadden we wat beleefd! Op een nacht werden er vrijwilligers gevraagd om doden te begraven. Jef Igodt uit Watou, Mandeville uit Staden en ikzelf, wij dolven een klein putje, legden de dode erin, maakten een kruisje van twee stokjes, samengebonden met gras en plaatsten dat met een knoop op zijn sober graf.
Enige dagen later
werden zij overspoeld door het "reddende" water. Heeft men er ooit nog een kunnen vereenzelvigen na de oorlog?
Wat ik in die verschrikkelijke dagen nog meegemaakt heb is het volgende:
Op een nacht moest korporaal Bert Leuridan (beenhouwer uit leper) met enkele mannen om munitie gaan. Een officier toonde hem op een kaart waar die caisson met zakjes kardoezen zich bevond. Na veel zoeken in het duister, soms even verlicht door Duitse vuurpijlen, waarbij wij ons telkens moesten bukken, vonden we de geleider. Zijn paarden met de wagen verscholen tussen twee stromijten, nevens een klein landbaantje langs een van die talrijke smalle vaartjes. Die geleider zei: "Ik zal een eindje meegaan met u, dan moet ge die zware zakjes zo ver niet dragen.' Hij trok met de leidsels de paarden achteruit, wat niet vlot ging. Toen de achterwielen reeds aan de boord van het water stonden, wilde hij zijn dieren doen draaien, maar met hun neus in het stro vertikten zij het met het gevolg dat de wielen de helling neergingen zodat de paarden door het gewicht achteruit getrokken werden en poef: ze lagen in het vaartje met het voorste deel van de caisson erop!
Aan redden viel niet te denken en de geleider zei: "We zijn weg,nietwaar?" en wij terug zonder kogels, die we zo nodig hadden. Had die man zijn beesten bij de kop gepakt 't en zou voorzeker niet gebeurd zijn.
Een paar dagen later, toen wij achteruit moesten, was er nog een van die paarden dat zijn neus nog boven water stak. Onze officier schoot het dood.
Onze sector was om en rond de brug van Schoorbakke. Bij klaredag moesten wij vluchten onder hevig kanon- en mitraljeuzegeschut, zonder bevelvoerders tot achter de Beverdijk. Wij sprongen in diepe grachten, voortsukkelend om weg te geraken. Wanneeronze schako (hoofddeksel van die tijd – de helm kregen we maar met onze khakikleren) boven de grond uitstak flitsten de kogels ernaar!
Op een zeker ogenblik kwam ik zo bij een getroffen kameraad uit onze compagnie, een Waal, Maurice. Hij was stervende en stamelde: "Moi, je meurs", terwijl hij nog trachtte het pansementzakje uit zijn kapote te halen, maar eilaas, hij stierf onder mijn ogen.
Ik sloot hem de ogen en met nog meer schrik sukkelde ik verder. In de linker binnenzak van zijn kapote had elke soldaat een geel zakje waarin een verbandje stak, het zogenaamd "sachet de pansement". Zoals voor alles bestond toen ook daarvoor nog geen Vlaamse benaming!!
Wij waren nu met enkelen samen geraakt en konden niet verder, tenzij ongedekt, een dertigtal stappen verder over een houten eenmansbruggetje, om een lagere weide te bereiken. Met tweeën riskeerden wij het en 't lukte.
J. Igodt, die niet had durven meegaan, en 's nachts achterna kwam, vertelde dat hij en veel anderen rond dat brugske, over doden en gekwetsten had moeten klauteren. Velen hadden reeds hun ransel weggeworpen, maar ik had er nog een kleine deken op, die ik ergens in België had opgeraapt en die een beetje als hoofdbeschermer kon dienen. Opeens botste ik op twee brancardiers die een gekwetste wegdroegen: het waren in 't zwart geklede paters, en raad eens wie? Firmin en Alidoor Coene, twee oud-schoolmakkers, zoons van August, wiens hoeve de eerste links staat als men van de Waaienburg naar Proven gaat. Zij vroegen mijn deken om op de gekwetste te leggen, hetgeen ik met genoegen deed.

Nu tussenin wat nieuws over die familie. August Coene en zijn vrouw waren goede klanten van vader en moeder. Zij hadden vier zoons die pater waren: de twee voornoemde brancardiers, ouder dan ik,Gaston, van mijn jaar, denk ik, en Jules merkelijk jonger. Alhoewel op Stavele wonende, kwamen zij allemaal naar onze knechtenschool. August met vrouw en dochter Celine zijn gaan rentenieren op hun dorp,terwijl Achiel, de oudste zoon, op 't hof bleef. Hij werd een goede klant van ons en gedurende de laatste oorlog mocht ik er dikwijls om een pondje boter gaan. Bij zo'n gelegenheid ontmoette ik er een van de paters, die uit Leuven kwam om etenswaar die ginder zo moeilijk te krijgen was. Hij vertelde dat zij reeds koolrapen gegeten hadden.
Ongeveer 15 jaar geleden heb ik op de tram pater Firmin ontmoet en gesproken.Hij had Celine bezocht en verbleef alsdan in een rustoord te Roeselare.

In de grootste wanorde zijn we, een der laatste dagen van de Ijzerslag, van achter de ijzerweg Veurne-Adinkerke, zonder oversten, onder kanongeschut weggelopen. Maar lap, van achter een stromijt komt een commandant naar ons toe, geweer in de hand en roept: "Dans les tranchées, ou je tire! Dans les tranchées!"

Wij ontweken zo rap we konden en strompelden verder Veurnewaarts, waar hele benden afgebeulden samen kwamen. Ieder werd dan bij zijn eenheid verzameld en geteld. Van de 195 bij Luik vertrokken, bleven wij nog met 48 man! Ik weet het niet juist meer, maar 'k gelove dat er daar geen enkel van onze officieren nog bij was.
We kregen dan, en dat voor de eerste maal sedert veertien dagen te eten, ttz.brood, warme koffie en een handvol suiker. We konden er eens uitblazen, maar 't duurde niet lang. Officieren en délégués liepen over en weer en pardaf: verzameling werd geblazen en in rangorde "demi-tour" en "avant marche"!

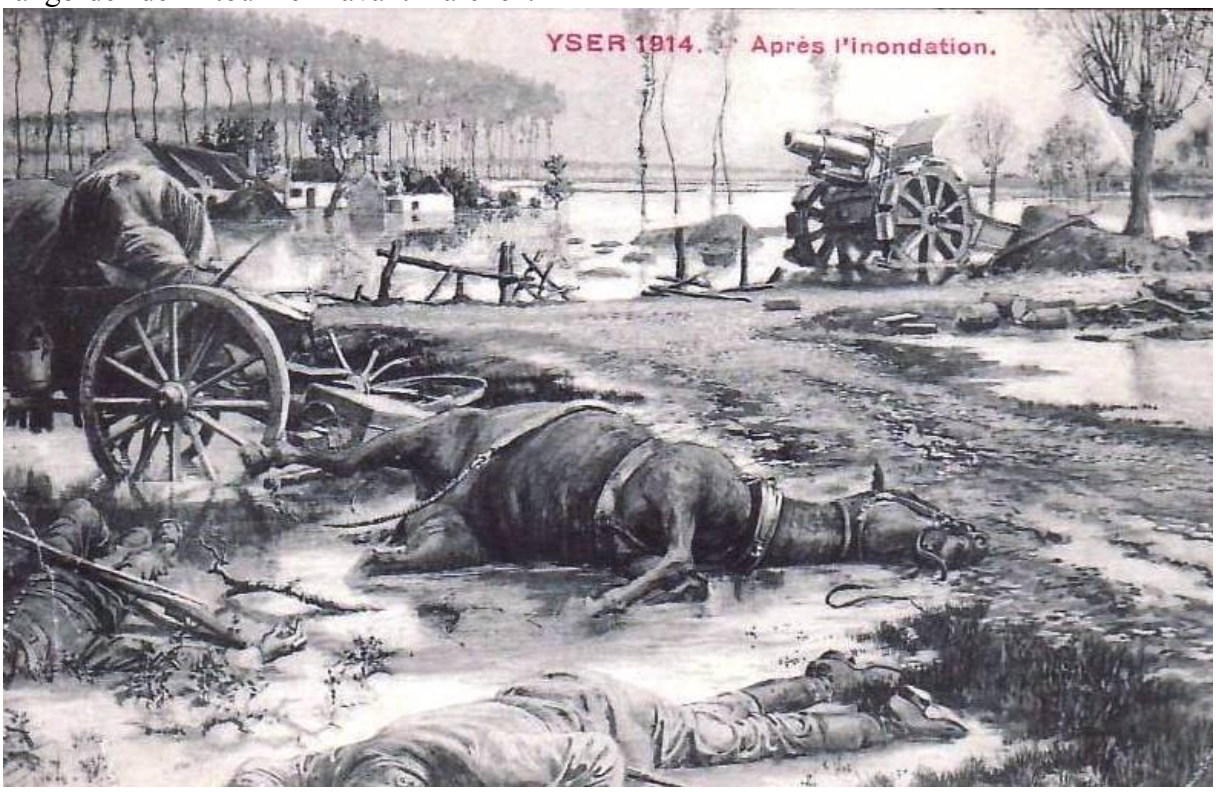

We wisten niet waar naartoe, tot een aalmoezenier voorbijging. Jozef Benoit, uit Wielsbeke, die hem kende, vroeg hem wat er gebeurde en kreeg voor antwoord dat wij terug moesten van waar wij kwamen, te weten, de spoorweg. Het was algauw duister en men mocht zelfs geen sulfertje meer aansteken. Er werd halt gehouden, met veel over en weer geloop der gradés en

eindelijk weer vooruit. Onze compgnie trok een dreef in naar een hoeve, de oversten in het verlaten huis, wij in de stallen.

Eerst werden wij nog streng verboden licht te maken en onze schoenen uit te trekken. Met vier, vijf mannen joegen wij kleine varkens uit hun stal en lieten er ons neerploffen. Ik wist absoluut niet waar wij waren. Wij zagen nog veel branden maar hoorden geen kanonnen meer. Men bracht er opnieuw warme koffie en dan sliepen we enige uren. Voor het klaar was werden we gewekt, verzamelen en weg.

De molen van Ramscapelle

Langs de baan moest iedereen, zo goed hij kon, zich in de gracht verbergen de hele dag. Veel obussen vernielden de boompjes langs de kalseide. Wij zelf hadden gelukkig geen verliezen. Het wonder van het water dat over de spoorweg de gehele vlakte overspoelde was onze redding. Die namiddag, toen wij Veurnewaarts vluchtten, werd ik ziekelijk bij de gedachte dat mijn ouders zouden moeten vluchten hebben, indien het leger verder moest wijken. Goddank, die vrees was gauw voorbij.

Toen wij de volgende dag door Ramskapelle marcheerden, lagen daar nog een paar Duitse dode soldaten. Zij waren tot in de molen geweest.
Wij mochten nu enkele dagen rusten op een hofstedeke in Oostduinkerke. Met een peleton waren we op een dilt
boven de koeien gelogeerd. Eens boven, ennadat we onze boel, -ransel, centuron met bajonet, enz.- aan de kant gesmeten hadden, stonden we met enkelen bijeen om van de ladder te komen, toen plots het dilt naar beneden plofte!
Ik kreeg nog een slag van een zwarte koe boven mijn linkeroog, en ge kunt raden hoeveel moeite we hadden om elk zijn tuig terug te vinden. Ik geloof dat het op die plaats was dat ik de boer zijn velo vroeg om eens naar huis te rijden.
Hij vertrouwde me niet en ik moest hem 100 fr. geven als waarborg.
Ik geraakte goed thuis, ttz. op 60 meter.
Inderdaad aan de inkom van Krombeke stond een Franse schildwacht, die mij niet mocht doorlaten. Ik mocht zijn overste spreken die in J. Angloo's schuurtje was. Deze begeleidde me

naar de overkant naar ons huis , en toen ik de deur opende, en Maria, die in de winkel aan ’t bestellen was, uitriep: “Maurice is daar! Kijk ‘n keer, onze Maurice is daar”, was hij overtuigd.
Moeder schreide van blijdschap en vader kon niet spreken van aandoening en buiten onze weet was hij haastig te peters gaan zeggen dat 1k thuis was. Mijn ouders waren zeer verouderd tengevolge de ongerustheid om mij en ook door de overrompeling der Franse soldaten in de woonplaats: de Post met vier, vijf man; in het werkhuis en zelfs in het schuurtje veel soldaten die timmerden en van alles nodig hadden.
Gelukkig had vader Leon Vuylsteke als tolk. Die Leon was het zoontje van meneer Vuylsteke die met paard en rijtuig en zeven kinderen (o.a. André, Claire, Anna, Thérèse en Charles) van uit Moorslede gevlucht was. Zij waren in Krombeke terecht gekomen doordat ene van zijn twee meiden, Augusta Leire de nicht was van onze nicht Augusta Rossey, dochter van nonkel Charles, onze dichtste gebuur.
Daar de plaats bij hem beperkt was sliepen er een paar bij ons op zolder en liepen zij allen veel in en uit. Leon, een knap studentje hielp vader dikwijls met zijn frans.
Mijn eerste werk ‘s morgens vroeg was de postoverste te vragen een ander verblijf te zoeken. Na een paar uren waren zij verhuisd en kon moeder vrij ademen. Te voren hadden ze geen plaats om behoorlijk te eten. Dit gebeurde in de eerste dagen van november 1914. Toen ik terug bij mijn groep was kreeg de boer zijn fiets en ik mijn 100 fr. terug.

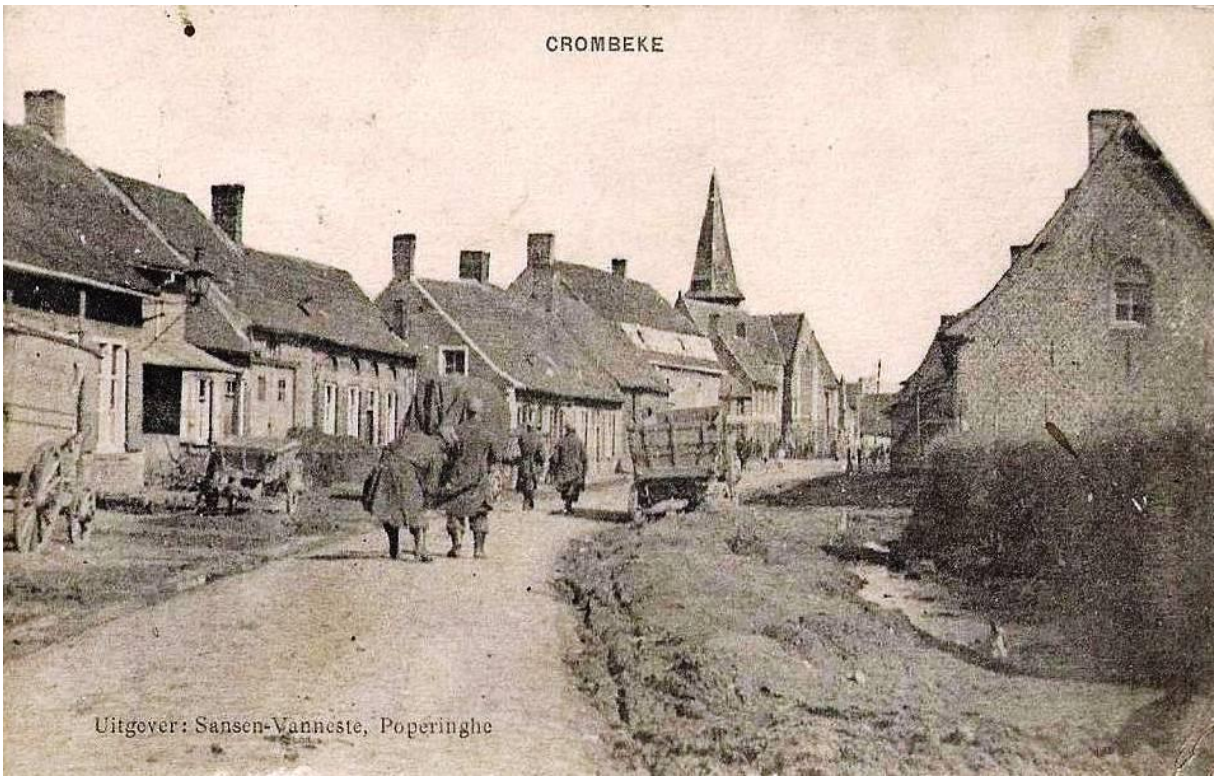

Frontleven
Nu werd de dienst geregeld als volgt:een dag in de eerste lijn, wij aan de spoorweg Ramskapelle-Pervijze, de eerste weken zonder de minste beschutting en in de natte; de tweede dag als piket, verblijvende in stukgeschoten huizen, van waaruit wij ‘s nachts zware karweien moesten uitvoeren: “vaderlanderkens” vullen, alle soorten materialen naar de eerste lijn dragen om schuilplaatsen te maken, en dat meestal bij slecht winterweer; de derde dag kreeg men repos, enkele kilometer achteruit op boerenhoven, waar men alras de eerste barakken optimmerde.

Zo geraakte onze compagnie bij boer Kam. Ameloot te Avekapelle. Daar kwam onze chef (eerste piet) me vragen om korporaal te worden.
Ik antwoordde: “Ik zou liever ordonnans zijn van de nieuwe officier, die aangekomen is.”
“Gij zult het rap worden,” zei hij.
Onderluitenant Georges Vervaecke uit Kortrijk werd niet alleen mijn meester maar evenzeer mijn vriend. De officieren die voor zichzelf moesten instaan, kwestie eten en kleren, begonnen al rap keuken te houden met een of ander kok-soldaat.
Zij hadden weinig gerief en vroegen ons naar Nieuwpoort te gaan om allerlei keukengereedschap.
Maurice Bouche, Jules Lamerant en ikzelf trokken er, met paard en traamkarre, ergens uit België meegebracht, naartoe op een late avond in de duisternis. Zowel bij dage als bij nachte werd de stad beschoten.
Franse soldaten, die de sekteur links van ons tot aan de zee bezetten, sliepen in de beste huizen, die tot dan toe deels recht gebleven waren. Bij ‘t licht van onze zaklampen verzamelden we twee, drie manden vol met potten en pannen, teljoren en tassen, enz. Zelfs een kastje, 1,10 m. hoog en 0,50 breed en 0,40 diep, werd opgeladen. In een gang vonden wij verschillende velo’s, blijkbaar van de Fransen.
Mijn twee kameraden pakten er elk een. Ik wilde niet en zo moest ik het gespan voeren in het stikdonker. Al wat men zag was de glinstering van de tramriggels nevensde kalsei (weg Nieuwpoort-Oostduinkerke) maar het paard kende de weg.

Nieuwpoort

Plots zag ik een flikkerlichtje voor me en pardaf: rechtop een open auto, de linker trame en de neus van ‘t paard in de ruit, het linker voorwiel tussen zijn voorpoten, en ik over het paard op de tramweg, gelukkig zonder de minste kwetsuur. Ik zocht mijn nieuwe pet, een paar dagen te voren hadden we die juist gekregen, het waren er met kleppen en veel gemakkelijker dan die harde “schako’s” en die hoge ronde potjes.
Een Franse officier riep: “Qui-est qui est blessé?”

Mijn makkers per fiets achter de kar waren er rap bij. Ze hielpen de twee voertuigen scheiden en herstelden de stringen van het peerdegetuig, nadat we met moeite de peerdepoot bevrijd hadden uit de slijkweerder.
Gelukkig kwam er juist een vuurpijl ons wat verlichten. Een afgevallen mand met gebroken tuig bleef op het slagveld. Over de tramweg naar de baan haastten wij ons weg, kwestie ven die gestolen fietsen. Ik geloof niet dat de auto er zo snel vandoor is geraakt als wij.
’s Anderdaags ‘s morgens konden we de lelijke wonden aan de peerdepoot vaststellen.

Was me dat een leven op die hoeve!
De officieren, de onderofficieren en de koks kookten hun pot in de eigenlijke keuken, terwijl de soldaten in de achterkeuken zaten. De officieren aten en verbleven in het binnenhuis. Ook hun bed stond daar: dit bestond uit een brede berrie met traliedraad, waarop stro overspannen met zakken. Gedurende de dag werd het rechtgezet tegen de muur. Dit heeft niet lang geduurd. De fourier met een paar mannen, die voorop gezonden werden om het kantonnement te regelen, moesten eerst zorgen voor de officieren hun bed en keuken bij burgers of boeren.
Hun verzorgers trachtten er dan ook dicht bij te zijn, liever dan bij de compagnie. Dan haalden we onze “vivers” naar de keuken en bereidden zelf ons vlees.
Het normale soldatenmenu zag er uit als volgt: ‘s morgens warme koffie met een half broodje en twee klontjes suiker. ‘s Middags soep met rantsoen bouillie (rabatkol). ‘s Avonds een schep aardappelen gestampt met wat smout: dit was een soort glanzend wit vet, dat wij ook soms apart kregen. Ik zelf heb het nooit kunnen eten. Sommige soldaten kookten er wel eens frieten in, als ze hier of daar aan aardappels geraakten.
Het gebeurde ook dat we ons vlees kregen onder vorm van gebakken “bouletten”, maar dan ‘s avonds.
In de verdere oorlogsjaren kwam het ook voor dat we, bij gebrek aan aardappels,onzachte bruine bonen moesten eten, en meer dan eens kregen we een gezouten droge haring in plaats van vlees. Niemand kon die binnenkrijgen. Om dit te tonen, hing men ze aan een draad tussen de bomen langs de weg.
Iedere oudstrijder weet ervan te spreken!

In hun hoeve hadden Ameloot en zijn vrouw nog juist hun voutekamer Vrij.
Op de lage zolder sliepen hun zoon, die later soldaat werd, en twee vluchtelingen, vader en dochter. Alleman gebruikte hun gerief en de eigenaars hadden bijna geen plaats om te eten en zelfs geen potten of pannen om hun eten klaar te maken. Doch Louise, de boerin werd ook sluwer. “Mannetjes,” zegde ze, “al de fourchetten met een vierkant einde zijn de onze.” Maar het ging zo ver dat we weldra geen andere meer vonden.
Wij, ordonnansen sliepen in de peerdestal. Bouche die ook een reep had meegebracht uit Nieuwpoort was die kwijt. Hij verdacht de boer en zei dat deze hem weggenomen had van onder zijn slaapstro. Ameloot loochende, maar Bouche, een grote sterke kerel, dwong hem de zoldervalle, die altijd met een zwaar springslot vast was, open te doen.
En werkelijk, daar lag niet alleen zijn reep maar ook nog een vijftigtal lepels en vorken met een rond einde. Ze kapten ze zelf af.
Op die hoeve kwam een der eerste soldaten-barakken met een verdieping.
Heel de compagnie kon er liggen.
Dicht achter de spoorweg werden er ook enige “abris” gemaakt: twee, drie en meer “madriers” plat tegen elkaar geplaatst, bijna in het water, en gedekt met aarde. Maar met die natte winter hebben ze om zo te zeggen niet gediend. Ze verzonken, het ene stuk na ‘t andere. Daarbij waren er juist genoeg nevens een gezet dat er enkel plaats genoeg was voor vier man, die er twee langs ‘t ene einde en twee langs ’t ander moesten inkruipen.

Toen ik zei aan de officier dat het niets betekende en dat men heel wat beters kon maken met dat schone hout, kreeg ik vanwege Lt. Demol (een die dacht dat de officieren alles beter wisten en konden!) de naam “de ingenieur”.
Nooit heeft hij mij nog anders genoemd. Om de week haalde de boer een lading stro om onze slaapsteden te strievelen. Weldra waren onze kleren echte luizenesten. Ons ondergoed kon men, als men tenminste nog centen had, hier of daar door burgers laten wassen. De anderen deden het zelf in hun kantonnement, doch konden het bijna niet droog krijgen. Dit ging het slechtst gedurende de eerste oorlogswinter en velen hadden bijna geen schoenen aan de voeten.

Op een goede dag had ik geluk, dat bijna nog slecht afliep. Mijn zuster Maria en Marie Deschrevel, onze nicht, kwamen mij bezoeken met paard en rijtuig van M. Vuylsteke. Terwijl ik van ondergoed verwisselde zag ik opeens dat soldaten van de artillerie, gekantonneerd op een naburige hoeve, met het rijtuig, dat onbewaakt op onze hoeve stond, wegreden. Nog niet geheel gekleedliep ik hen achterna, en toen ze mij hoorden en zagen lieten ze de tramen vallen en vertrokken.

Gelukkig maar, want anders zouden wij het wellicht nooit meer gezien hebben.’
Pamfiel, de broer van M. Deschrevel, militair van 1903, werd in de forten rond Namen, reeds in de eerste dagen krijgsgevangene gemaakt en naar Duitsland gevoerd.
Gedurende de oorlog ontving ik een foto van hem. Ook Jerome kreeg er een met op de achterkant wat nieuws in potlood. Hij moest daar in diepe meststofmijnen werken, waarin het zeer warm was. Toch is hij gaaf en gezond teruggekeerd en heeft naderhand nog lange tijd gewerkt op de hoeve van vader Devos.

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 105 - Kerstlied na den oorlog

Uit ‘De Dikke Bertha – oorlogsliederen van Frans Rombouts

Stille nacht, heilige nacht
De kanonnen zijn goddank tot zwijgen gebracht
De macht van het geld, was het einde besluit
Anders was nog den oorlog niet uit
Of is het misschien door den engelen vreezang
Waarom duurde dan den oorlog zo lang?

Stille nacht, heilige nacht
Miljoenen mannen zijn omgebracht
Mensen in ’t fleur van hun leven en kracht
Door Christen staatshoofden ten offer gebracht
Tot dat de vrede door uitputting hen wacht
Dat is het symbool voor hunne kerstnacht

Stille nacht, heilige nacht
’t Feest wordt niet dit jaar op’t slagveld doorbracht
Maar wel te huis in de weduwe rij
Die smeken aan d’engelen, was onze man hier maar bij
En hoe vele kinderen vragen, ’t kindje klein
Waar mag toch ons vader wel zijn

Stille nacht, heilige nacht
De hele wereld is echter in onvree gebracht
De vrede die men nu thans dwingt op dees aard
Wordt wie weet hoe gauw weer in woede ontaard
Neen kerstfeest, zo rein en zalig ’t ook zij
Geen vrede heerst nog den volkerenrij

Nr. 106 - Moeder weent niet meer, uw zoon komt morgen weer

Lionel Bauwens alias Tamboer – Eeklo

Moeders die wacht op uw jongen
Ik breng U troost in het lot
Steeds heb ik waarheid gezongen
Stelt uw betrouwen op God
Al is hij nog niet bij degenen
Die kwamen terug
Denkt daarom toch niet
Staakt uw verdriet
Dat hij U eeuwig verliet

Refrein:
Weent niet voor hem
Want misschien is hij nog in het leven
Weent niet voor hem
Die tot heden van huis is gebleven
Heden of morgen, weet gij iets meer
Stierf hij niet op ’t veld van eer
Vast keert hij weer

Beschouwt hem niet als verloren
Die gij als kind in de wieg
Dikwijls uw zangen liet horen
’t Lied van de ‘Vogel die vliegt’
Ver van huis denkt hij ook aan moeder
Misschien ook aan haar
Die hij lieflijk vond
Maar op een stond
Keert hij terug heel gezond

Den grooten oorlog in beeld

Buiten deze ene ‘striptekening’ slaan we den grooten oorlog voor deze maand even over.

Nummer 101 Doos Gazette december 2010
guido.vandermarliere@telenet.be

Boerenbetweterigheid uit het verleden

*

Als het Gode niet en belieft, zyne heiligen en mogen niet

*

Doos Gazette, een slim schrift des tijds met meer dan 470 intelligente lezers

Beste abonnee

Wie nog eens wilt nagenieten van de 'hommeldag' van de Keteniers kan terecht op de onderstaande link waar Francine Osteux haar filmpje gezet heeft, en 't is prachtig!

http://www.youtube.com/watch?v=mqO1rF-4Thk

Uit de Gentse almanak 1715

Wintermaendt
Men siet de jonckheyt nu op t'ys ghedurigh rijden
Oock menig jonck gesel, met sijn lief hem verblijden
Door 't sitten op de ysstoel, in dese koude tydt
maer beter is't by 't vier, als die op 't ys daer rydt

Graag bedank ik iedereen die mij proficiat gewenst heeft met het 100ste nummer van Doos Gazette. Ik ga er hier maar enkele aanhalen, waarbij dit van Henri Nauts, met wie ik in mijn 'Limburgse tijd' geregeld van gedachten gewisseld heb. En aangezien hij ook het eerste nummer van 'Doos Gazette' nog heeft:

Guido,
Van harte gefeliciteerd met het 100ste nummer van Do's Gazette. Zoals je al vermeldt, zijn er mensen die je nummers al die tijd bewaard hebben. Zo heb ik zelf, op enkele uitzonderingen na, alle nummers nog op mijn computer staan, beginnende met het nummer over de rode loop in Eksel.
Ik moet toegeven dat na je verhuis naar Poperinge de inhoud voor mij soms minder interessant is, maar ik lees ze toch allemaal door. En artikelen, zoals over de Groote Oorlog, zijn ook voor Limburgers interessant. Ik zou zeggen: blijven doorgaan!
Groeten, Henri Naus, ondervoorzitter, Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt
En van Annick van 't Pensionaat – Abele, kreeg ik de volgende reactie:
Dag Guido,
Met veel belangstelling heb ik je 100ste gazette gelezen.
Zoals steeds: goed gevuld en voor elk wat wils.
Je kan ook zeggen i.p.v. "Wie had dat ooit gedacht?" - "Wie heeft daar ooit aan getwijfeld?"
Ik alleszins niet: een praatvaar als jij, heeft altijd iets te vertellen.
't Is vooral heel positief dat je al je opzoekingen (of een heel deel ervan) via je Gazette voor iedereen toegankelijk maakt. Want 't is niet evident om al die oude teksten
1) te ontcijferen en te lezen
2) te interpreteren.

En jij doet op die manier heel veel werk, waar anderen, als ze het willen, veel aan kunnen hebben. Dus, van mijnentwege: hartelijk proficiat met je jubileumnummer. En op naar de 200?
Vriendschapsgroeten - Annick

De molen van Ramskapelle

Ook de opmerking van Aimé Smeyers wil ik hier zeker niet onvermeld laten.
Besten Do,
De prentkaart afgebeeld op p. 18 is bij de molenliefhebbers een gekend voorbeeld van een molen die in spiegelbeeld is afgedrukt.
Immers als we voor de wieken staan, draaien deze altijd tegen de richting van de wijzers in.
Wij zeggen gewoonweg: een molen draait links!
Dus, gezien vanuit de voorgevel (dat is de wand waar de trap en de deur staan), draaien de wieken steeds rechts, of in dezelfde richting als de wijzers van een uurwerk.
De exacte afbeelding is dus de volgende:

Voor wat deze molen en deze prentkaart betreft, zie de website waarvan ik de beheerder ben: http://users.skynet.be/molencentrum/ > Uitgavenlijst.
Geniet meteen van de foto die boven deze prentkaart staat, en die een zeldzaam, tot nog toe onbekend, document was.
Verdere uitleg over deze molen vindt u ook op dezelfde website http://users.skynet.be/molencentrum/ > Nieuwsbrief (hoofdstukje: Thuisgebracht) met een andere prentkaart van deze molen maar van dezelfde uitgever.
Hartelijk dank voor uw doorzettingsvermogen. Proficiat voor deze honderdste verjaardag! Hopelijk mogen we nog lang verder blijven genieten van uw leerrijke en toch aangename gazette: ze biedt steeds zalige momenten van boeiende lectuur.
Met dankbare en achtingsvolle groeten,
Aimé Smeyers,

Beste Aimé, ik heb jouw website rond de molens bezocht en heet is zeker de moeite waard. Zeker de foto's van de molen van Ramskapelle in 'den grooten oorlog' zowel deze op de 'uitgavenlijst' als deze in de Nieuwsbrief, zijn beiden speciaal.
Vandaar dat ik mijn lezers oproep om ook eens te gaan kijken.

En hier nog een opmerking van Franz Denys.
Beste Guido,
ik heb met veel belangstelling het opstel van Kristof Papin gelezen over de lakenhalle.
Ik betwist geen enkele van zijn meningen, maar ….. zijn mening over de lakenhalle van Hondschoote is misschien foutief. Ik heb die lakenhalle 2 x bezocht, ten minste de beneden verdieping. Nu fungeert dit gebouw als stadhuis. Klaar en duidelijk staat in de voorgevel of in de achtergevel van de eigenlijke Halle het jaartal 1566. Dat is dus zeer laat in vergelijking met de andere steden. Een reden daarvoor ken ik niet, tenzij dat zij een specialiteit weefden en exporteerden "onscottes". Mogelijks is de productie van deze specialiteit twee eeuwen later begonnen dan bij de overige lakencentra. Wat eigenaardig is dat deze datum 1566 samenvalt
met de opstand van protestants Vlaanderen tegen Spanje en in deze Westhoek was de opstand zeer levendig !!!. denk aan Steenvoorde waar hij begon en de Leiestreek (nu in Frankrijk); In opstand tegen Spanje vonden de Hondschootse wevers & notabelen tijd en geld om die Halle te bouwen !!!
De lakenhalle van Hondschoote is in "renaissance-stijl" !!!!
Het is een "doordenkertje", meer niet !!
en proficiat voor je maandelijks blad
Vriendelijke groet,
Franz Denys

En het antwoord van Kristof.

Dag Franz, Guido,
Ik heb de term lakenhalle ivm Hondschoote foutief gebruikt. Er moet staan voor Hondschoote SAAIHALLE. Dat product heeft zijn bloei gekend in de 16de eeuw (Hondschhote was het wereldcentrum voor die productie - zie studie van E. Coornaert). Nu heeft Brugge en Leiden ook een saaihalle, maar ook een lakenhalle. Deze steden hebben beide producten gemaakt.
Evenwel vergis je je (Franz) als je zegt dat de lakenhalle nu stadhuis is. Geen waar. De Saaihalle is nu de Caisse d'Epargne. En het stadhuis is al sinds de 16de eeuw het stadhuis. Een foto van de Saaihalle staat in mijn laatste boek 'de Zuidelijke Nederlanden'.
Groeten, Kristof

De agasante

Op een van onze bezoeken aan het Stadsarchief van Poperinge' (SAP) vonden we tussen de processen van het jaar 1759 de onderstaande tekst:
16 november 1759 –
Jacobus ende Isabelle Ghys,
respectieve vette warie wynckeliers binnen deser stede
ter defentie van hemlieden dienstmaeght, verweerders
Jeghens jouffrouwe **Isabella Schrevels**, heesschereghe by bevele
Concludeerende tendeert ten fyne de respective verweerders sollidairelycken sullen werden ghecondemneert in de restitutie van een **dobbel gheboordeerde agasante**

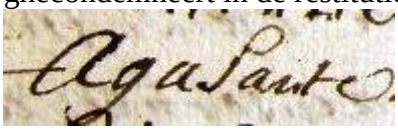

deel van twee dies de genaemde verweerders hebben doen haelen by forme van leenynge door haer gheseyde dienstmaeght
daeghs voor de begraevinghe van het doodt lichaem van wylent **Carolus Bonte filius sieur Jan,** dit tot verciersel van sekeren N. Monpetit als weirelycken inghel
ghe-esudanseert hebbende het voorschreven doodt lichaem van wijlent dito Caerel Bonte,
op dies de gheseyde dobbel gebordeerde dobbel **agasante** tot date deser en is beweeght nochte behandight en is gheweest aen dheescheregehe,
niet jeghenstaende datter toe ghebeurt synde gheweest behoorelycke uytclinckynghe met het becken rontsom deser voorschreven stede door den ghe-eeden clyncker met naeme Joannes Baptiste Couttenier,
ende dat opden 5de 9bre 1759 lest,
nochtans op het ordre ende versouck van s'verweerders meerghenaemde dienstmaeght,
de voorschreven aensochte restitutie des meerghenaemde dobbel gheboordeerde **agasanthe** te doen binnen corten ende peremptoiren daeghe
op peine van daer toe gheconstringieert te sullen worden by weghe van executie
newaere de verweerders liever hadden van de noch gheseyde dobbel **agasante** aen d'heeschrereghe te betaelen by forme van prysie in ghelde,
te segghen van de gonne dies verstaende
ende in de costen van desen ende van den voorderen vervolghe

Het vervolg van dit proces vond plaats op de 20ste november 1759
Delatie van eede decisoir omme joffrouwe Isabelle Schrevels binnen deser stede
heesschreghe bij bevelen van den 16de 9bre 1759 ter eender sijde
Jeghens
Jacobus ende Isabelle Ghys, wynckeliers, oock binnen deser stede, verweirders opposanten ter andere

Voor mijne edele heeren burghmeesters ende schepenen der stede ende jurisdictie van Poperynghe
De joffrauwe heeschereghe omme den draet af t synden van eene lanckdeurighe procedure heeft te raede gevonden aen den verweirders ten eede decisoir te gheven solemnelyck te besweiren de volghende pointen.
Voor eerst of het niet waeraghtigh en is dat de diensmaerte van de verweirders op hunne expresse orders ende bevel gekomen is ten huyse van de joffrauwe heescheghe ende sprekende aen joffrauwe Cecilia Schrevels, d'heesschereghes suster, gevraeght heeft om een paer **engageanten**, sustinerende voor soo vele noot dat de verweirders de selve dienstmaerte sullen sisteren in jugemente
Of het oock niet waer en is, dat de selve dienstmaerte aen de verweirders gedraeghen ende in handen gestelt heeft een paer dobbel gebrodeerde **engageanten** komende van de joffrouwe heescheghe
Dat het oock waer is dat de verweirders de selve **engageanten** ge-employeert ende aengedaen hebben aen hunnen tafelier n. manpeht

om te dienen als enghel in den uytvaert van den student Bonte
Dat het ten voorderen waer is dat de verweirders maer eene der questieuse **engageanten** en hebben thuysgesonden,
pretenterende de joffrouwe heesscheghe onder ghelycken eede te affirmeren dat sij maer eene der geseyde **engageanten** ontfangen en heeft,
in cas de verwierders refuseren dit point te besweiren, sustinerende daer inne te wesen gefondeert.
Da thet waer is dat de joffrauwe heesscheghe de resterende **engageante** in handen gestelt heeft in de verweirders ende nogh actuelyck danof de besitters sijn.
Dat de dienstmaerte anders niet gekomen en is naer de joffrauwe heescheghe als met advys van Jaquelyne Ghys, ende op de expresse orders van dese verweirders,
emmers dat de dienstmaerte niet gedaen en heeft dan uyt hunder naeme orders ende bevel.
De heesscheghe vraeght hier nevens de attestatie van den ghe-eeden klincker Couttenier,
by de welcke blyckt dat de klinckynge geschiet is
ten versoeke van de dienstmaerte,
by diens men versoekt dat de verweirders sullen hebben te sweiren
of het niet waer en is dat sijaen hunnen geseyde dienstmaerte ordre gegeven hebben van de voorseyde klynckynghe te doen doen.
Sustineerende de joffrouwe heesscheghe dat de verweirders dese pointen sullen hebben te besweiren naer style,
heeschende costen in cas van debat.
Mits welcken als bij dit geschrifte ende conclusien als t'anderen tijde ende naer reghte met costen
P.A. Reyphins

Het attest van de klinker:
Op den 5de 9bre 1759 lest, voor middagh attestere ick onderschreven in mijne qualiteyt van gheeeden cyncker ofte uytroeper deser stede ende jurisdictie van Poperynghe, van gheclonckeN t'hebben rontsomme dese stadt met t'becken ordinaire, offer iemandt soude konnen ofte mogen gevonden hebben een dobbel **ghebroddeerde agasante**

ende de selve te behandigen in handen van mij onderschreven,
welcke voorschreven uyt clynkynghe ten voornoemde daege, maent ende jare gheschite is gheweest op het versouck ende order van de dientmaeght van Jacobus Ghys ende sijn suster, adlus verleent dese mijne attestatie desen 28ste 9bre 1759
voornoemt – mij toorconden J.B. J. Couttenier

Henri Vandeberghe, onze specialist 'devotialia' wist ook niet meteen wat een agasante wel zijn kon en dus zette hij een stukje van deze akte op het internet.

We vinden in het stadsarchief processen 1759 (dank aan een bezoeker) een tekst waarbij we inderdaad samen niet onmiddellijk de betekenis van konden achterhalen.
Je kan hierna meelezen. We lezen dat er een betwisting is rond een dobbel geborduurde *agasante*.
Een woord dat we opnieuw niet terugvinden in de bekende woordenboeken.
Via via kregen we van **Sorber Frieda**, conservator historische collectie, Modemuseum *Het woord agasante is vermoedelijk een verbastering van het franse "engageante", (in Antwerpse archieven, einde 17de en begin 18de eeuw vind ik het terug als angesanten).*

Een angageante is de meestal dubbele of driedubbele manchet in kant, fijn linnen of borduurwerk; die aan de boord van de ellebooglange mouw van 18de eeuwse dameskledij gebruikt werd. Zo zie je maar weer de erfgoedsector mag bogen op her en der mededeelzame genoten.

We noteerden uit de devotionele wereld dat er een *larme d'ange santé* bestaat. Dat bleek een tinnen medaille te zijn zonder oogje gedragen als *porte bonheur*, geluksbrenger. Dit verwees uiteraard naar de engelbewaarder.Er bestond misschien een gebruik dat de engelbewaarder (ange sainte) uitgebeeld meeging met de lijkkist. Uit te zoeken valt of dit enkel gold voor een overleden kind.

De wallen van Poperinge

Met de opgravingen op de Grote Markt in Poperinge vallen we van de ene verbazing in de andere. Nu blijkt immers dat niet alleen de Poperingse Halle nog in de grond zit maar dat er tevens een deel van Poperingse oude wallen terug gevonden zijn.
Tenminste dat mogen we onderstellen.
Wat merken we immers?
De Halle staat duidelijk op een opgevulde wal die volgens de opgravingen, zeker loopt van de Vleterbeek tot op de hoek van de Vlamingstraat. Volgens mij vinden we hier een deel van de oude omwalling van het oorspronkelijke proostdij - domein van Poperinge.
Net zoals alle boerderijen en domeinen uit de Frankische tijd, zal ook het proostdijdomein alhier immers omwald geweest zijn.
Op het kaartje hieronder geef ik wat volgens mij, de eerste omwalling van dit domein was, afgezet op de Ferrariskaart van **1774.**

Aan de rechts kant hebben we de Vleterbeek, die een eerste natuurlijke wal was? Deze werd uitgebreid met een gegraven wal over de markt, om dan via de Vlamingstraat terug naar de Vleterbeek te lopen.

Zoals men weet wilt 'Vlaanderen' zoveel betekenen als 'land gewonnen op het water' en ook de 'Vlamingstraat' kan deze betekenis hebben, 'straat gewonnen op het water', omdat binnen deze hypothese de Vlamingstraat een deel van de drooggelegde wal is.
Een dergelijk domein in het verleden had doorgaans **een opperhof**, *waar de heer woonde en waar ook de 'versterking' stond waar de bevolking zich in tijd van nood, zich kon terug trekken. Naast een opperhof was er ook* **een neerhof**, *een uitgebreide boerderij waar de 'lijfeigenen' of de dienaars van de heer, in dit geval de proost verbleven.*
Als we de Ferrariskaart bekijken valt het op dat er zich achter **het Rekhof** *een eigenaardige halve cirkelvormige ruimte bevindt met 4 huizen op die gemakkelijk als het Neerhof zou kunnen doorgaan.*

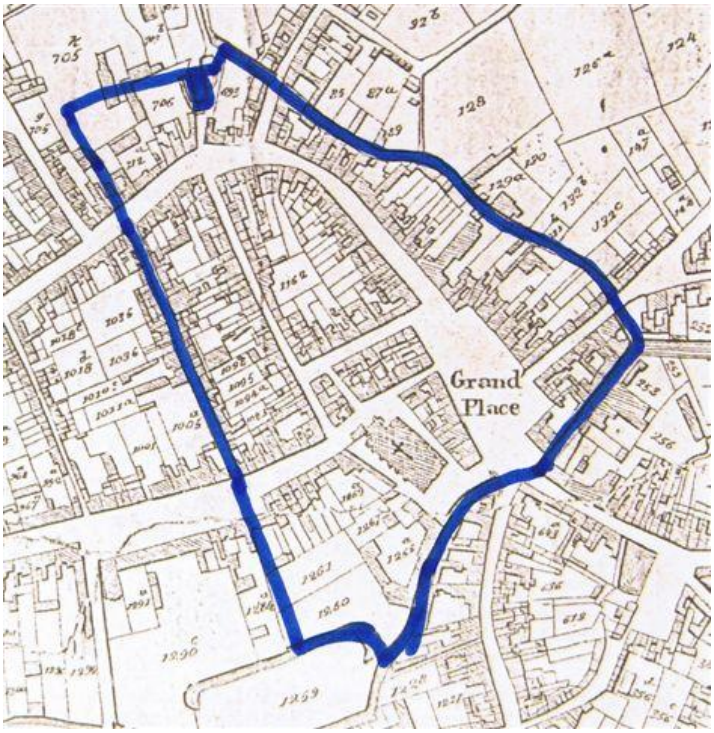

Dat het Rekhof, of het 'uitgerekte hof' zich tussen het opperhof en het neerhof bevindt, is niet zo eigenaardig. Een dergelijke ligging komen we ook op andere plaatsen tegen.
Of misschien lagen het neerhof en het opperhof toch gewoon binnen de eerste wal en was 'die halve cirkelvormige ruimte die we op de Ferrairiskaart terug vinden, toch een nabijgelegen Frankische hoeve.
Want wat zeker is, we moeten deze Frankische setting natuurlijk nog aanvullen met de verschillende omwalde boerderijen die in de omgeving lagen.

Rond dit kerndomein is in de loop van de tijd dan eerst een dorp

gegroeid, dat in de 13de eeuw verstedelijkt.
En dan zoekt men natuurlijk naar een tweede bewalling.
De Vleterbeek zal men verder behouden hebben als natuurlijke bewalling.
Anderzijds had men de Bommelaarsbeek, het enige gedeelte dat men 'toe' moest doen, was het stuk tussen de Bommelaarsbeek en wat we nu het Bertenplein noemen.
En dat werd gedaan met de **Hondsgracht.**
We zetten deze af op de Poppkaart uit 1864.
De huidige Hondstraat was vroeger begrensd door de Hondsgracht.
Een gracht is een kunstmatig gegraven diepte of wal, dus geen natuurlijke beek.
En een Hond of Hont is de plaats waar het water binnen komt.
Dit toponiem is ook te vinden in de Hont van de Schelde en in het vroegere Hontsdamme zoals Damme eertijds genoemd werd.
De Hondstraat werd al vermeld in 1330 (D'Haigneré & O. Bled, Les chartes de Saint-bertin d'après la cartulaire de Dom Dewitte, Saint-Omer, 1886-1899.) toen men aldaar een huis stichtte waar enkele zusters 'arme vrouwen' opvingen.

Het oude recollectenklooster met het Paters Kruis op de Ferraiskaart 1774. In het midden boven de Sint Bertensvijver.

Vroeger liep in het verlengde van de Hondstraat, een straatje dat Paters Kruis genoemd werd en dat van de huidige Gasthuisstraat liep naar de Bommelaarsbeek.
En dat Paters Kruisstraatje was een 'pype'-straatje, wat zoveel wilde zeggen als dat er daar een goot liep van de Gasthuisstraat, die men vroeger de Noordstraat noemde, tot in de Bommelaarsbeek.
De Paters Recollecten die aldaar hun klooster hadden staan, hebben verschillende problemen gehad met de 'pype'
De Bommelaarsbeek liep dan weer in de vijver van Sint Bertens, waar de paters Recollecten een sluis hadden mogen in maken, om zo het debiet op tijd en stond te kunnen regelen.
Het Watergatstraatje, langs het huis van Van Reninghe de Voxvrie, herinnert ons nog aan de Sint Bertinusvijver, die daar eertijds gelegen heeft.
Dit tweede 'wallensysteem' omsloot de middeleeuwse stad Poperinge.

De 'kouter', het gemeenschappelijk koren en rapenveld dat de stedelingen mochten bebouwen, lag 'natuurlijk' wel buiten de stad.
Met dit tweede wallensysteem was de eerste wal niet meer nodig, en kon men deze deels dempen.
Met de bouw van de Halle op een deel van deze wal kwam deze wal in onbruik.

Ook nu weer barstte na enige tijd Poperinge uit zijn voegen en tegen 1300 kon men opteren voor twee ‘buitenparochies’ deze van Sint Jan die op ’t Pameltje gebouwd werd direct langs de Kouter.
En de O.L. Vrouwparochie die langs de weg naar Steenvoorde gebouwd werd.
Dit waren zeker in het begin ‘straatgehuchten’.

Toen men in 1366 begon met het ‘delven’ van de vaart, kon men gebruik maken van de bestaande ‘waterinfrastructuur’, waaronder de wallen van Poperinge. Het aansluiten van de Halle op de Vleterbeek, die nu gerust de Poperingse vaart mocht genoemd worden, kon nu weer gebeuren via het nog bestaande deel van de eerste wal die over de markt liep.
Een stuk vaart, die dus ook bij deze opgravingen ‘opgedoken’ is.
Misschien was het wel een brug over dit stuk ‘vaart’ die men de ‘Hallenbrug’ noemde.

Poperinge heeft dan misschien wel nooit ‘vesten en poorten’ gehad, maar wel wallen en barieren.

Een stukje van de oude wal

Sinter Klaas – Hilda Ram – Antwerpen, December ‘87
Uit de nieuwe Belgische illustratie – zondagsblad voor het Vlaamsche volk 18887 – 1888

“Moeder, ledig vond ik mijn korfken
Van morgen in de schouw
Hoe mag het komen, dat Sinter Klaas mij
Geen lekkers brengen wou?”

Ik deed mijn bet om braver te wezen
Dan de kinderen van beneen
En toch, hun bracht hij koeken en speelgoed
En mij, mij bracht hij er geen!

Vader is in den hemel, zegt ge
Wat zorgde hij niet voor mij?
Kon hij aan Sinter Klaas niet zeggen
Maak mijn dochterken blij!

Of zou hij zijn lieveling daar vergeten?
Dat ware van hem niet schoon!
Maar, moeder, wat zien ik? Wat weent ge, moeder?
Er rolt een traan op uw koon.

Laat me u kussen, zet me op uw schootje
Dan vergeten we ons verdriet
'k Zal blijde wezen en nooit meer klagen
Als ge mij maar geerne zeit!

Zachtekens werd, in moeders armen
Het kindjen in slaap gesust
En dan op het bed – een harden strozak-
Voorzichtig gelegd ter rust.

't Was zaterdagavond, het naaiwerk mocht nu
Op de winkel worden besteld
Nu kwam er van 't onverpoosde werken
Toch eindelijk eenig geld.

't Was weinig och, zo bitter weinig
Te kort voor kolen en brood
En het moest toch kind en moeder redden
Van koude en van hongersnood!

Maar och! Dat bedacht niet eens de weuw
Haar poppelde 't hart zoo blij
Nu ze in de winkel trad, en keus deed
Van koeken en lekkernij

En 's anderendaags op de zolderkamer
Was 't kermis en groote vreugd!
Och! 't Deed na zoveel lijden en kommer
Der armen hart zo'n deugd!

't Is waar, de gansche volgende weke
At moeder minder dan ooit…
Ze had geen eetlust, zegde ze zachtjes
Den mond tot een lach geplooid.

Maar, van de wrede scheurende krampen
In de uitgehongerde maag
Daar werd geen woordeken van gesproken
Ze leed die immers graag.

1756 – December - Robert François Damiens logeerde in ‘De Pelicaan’ te Poperinge

In het verhaal

Narrative of the trial of Robert François Damiens

Anoniem – van een correspondent te Parijs
Uit ‘The monthly review or literally journal by several hands ‘ - volume XVII – London MDCCLVII

Robert François Damiens is geboren op de 9de januari 1715 in een gehucht van Artois, Tieuloy genoemd, op ongeveer een mijl van Sint Pol. Zijn vaders naam was Peter Joseph en zijn moeder heette Guillemant.
Zijn ouders kregen 10 kinderen waarvan er 6 jong stierven.
De volgende vier overleefden: Anthony Joseph Damiens, een wolkammer, die trouwde en zich te Sint Omaars vestigde; Robert Francis de crimineel, Louis Damiens, een bediende te Parijs en een meisje, Marie Catherine genoemd, die met Charles Collet, een timmerman te Sint Omaars, trouwde.
Robert Francois die zijn moeder vroeg verloor, werd bij in dienst bij een boer van Tieuloy geplaatst waar hij echter slechts een korte tijd bleef.

Ongeveer 16 jaar oud, werd hij opgenomen door zijn groot oom van moeders zijde die een herberg te Bethune uitbaatte.
Vanaf zijn jeugd had hij zich altijd gewelddadig en furieus gedragen, zodat zijn bijnaam, Robert de duivel, was.
Van zijn grootoom leerde hij lezen en schrijven. Dan ging hij in de leer bij een sleutelmaker waar hij ook maar een korte tijd verbleef. Hij dwaalde rond. Hij verbleef een periode in het klooster van Sint Vaast te Arras, hij ging naar Holland, hij was een tijdje soldaat en hij werd ook dienaar in de refter van het Jesuietencollege van Louis Le Grand te Parijs.
In 1738 leerde hij **Elisabeth Molerienne** kennen, een meisje uit Metz en hij huwde haar in het begin van 1739. Zij kregen samen twee kinderen, een jongen die jong stierf en een meisje dat Marie Elisabeth genoemd werd.
Zijn heftig gemoed stak geregeld op, zodat hij verschillende keren van werk moest veranderen.
Op de 4de juli 1756 nam Damiens, onder de naam Flamand, dienst bij ene Michel, een Russische handelaar, te Parijs. Enkele dagen later diende Michel voor zaken te vertrekken, en toen hij terugkwam, was ‘Flamand’ verdwenen en met hem 250 gouden Louis. Michel legde klacht neer tegen Flamand bij de politiecommissaris.
Deze was ondertussen naar Arras vertrokken. Daar kreeg hij ruzie met zijn familie aan zijn moeders kant.
Op de 10de juli vinden we Damiens in Sint Omaars en de 11de gaat hij naar Arq.
Daar was zijn vader werkman in de proosdij van de abdij van Sint Omaars. Daar gaf hij zijn zuster 54 ponden om eten voor hem te kopen. Aan zijn broer Joseph Anthoine gaf hij 300

ponden, zodat deze wol kon kopen voor zijn handel. Op de 14de juli kreeg Joseph Anthoine een brief van broer Louis uit Parijs, waarin deze schreef dat Robert François gezocht werd voor diefstal bij de heer Michel. Joseph Anthoine bracht meteen Robert op de hoogte en werd heel kwaad, zodat men hem met moeite kon kalmeren. Toen nam hij ook een zeker medicament.
Zijn broer Joseph Anthoine probeerde hem te overtuigen om wat hij gestolen had terug te geven en daarbij suggereerde hij om zich onder de spirituele leiding te plaatsen van een biechtvader, heer Fenès. Robert Anthoine lachtte hem uit.
Hij ging heen en terug naar Duinkerke maar op de 26ste was hij terug in Sint Omaars, waarbij hij erg verward leek. Daar kreeg hij bericht uit Parijs dat men hem ging komen arresteren.
Hij vluchtte met zijn broer Joseph Anthoine.
Op de eerste augustus gingen de broers uit elkaar.
Robert François Damiens

En dan lezen we in 'The monthly review'
... and Damiens stopped at an inn in Zutnoland, just by Poperingue.
***Zutnoland** kennen we niet, maar misschien bedoelde men hier wel 't Zwynland.*
Hier verbleef hij onder zijn moeders naam, en bleef in deze herberg tot de 9de augustus. 't Was in deze dagen dat hij zichzelf kwetste en dat hij bloedde. De herbergierster die toevallig zijn kamer binnen ging, vond hem daar in het bloed liggen. Hij zei dat zijn verband los was gekomen en zij verzorgde hem meteen.
De rest van de tijd verbleef hij ofwel in bed, ofwel aan de kaarttafel waar hij met Morel, een grenadier van de troepen van de Hongaarse koningin, kaart speelde.
Op de 9de augustus ging hij naar Poperinge waar hij vier dagen in de **'pelican'** verbleef.
En dan staat er:
And then changed that lodging for another at **Petronilla Hameau's**, a Mercer's,
Wat we kunnen vertalen als:
En dan veranderde hij van verblijf en ging bij Petronilla Hameau wonen.

Het toeval wilt dat we één akte over Petronella Hameau in het Poperings stadsarchief terugvonden.
Uit de 'Register rolle van de camer 1743 – 1793' (SAP 284) blijkt immers dat er op de 24ste februari 1758 het volgende document wordt binnen gebracht:
Te insinueren sieur **Frans Carton**, als ghewesen curateur vande gheabbandonneerde goederen van Anne Françoise ende **Pieternelle Hameau**,
verweerders jeghens d'heer **Gillis Joseph Tournemine**, causa uxoris heescher voor mijn heeren burghmeesters ende schepenen deser stede ende jurisdictie van Poperinghe
Ten fine van te commen sien overgheven t'synen s'verweerders laste, heesch in gheschrifte met twee bijslaeghen ofte annexen ende ghevolghentlicken daer jeghens te antwoorden ten allen fine op peine als naer costume ende rechte met costen
dies copie vande heesch by gheschrifte beneffens de twee annexen aen hem verweerder overghelevert sijn gheweest met de daghynge desser
aldus versoght ende ghedaen desen 24ste february 1758
Toorconde als procureur van de versoucker ende was onderteeckent J.F. Liebaert

Hier uit leren we dus dat er effectief eind 1756 een Petronella Hameau te Poperinghe woonde, maar ook dat ze, samen met haar zuster Anne Françoise begin 1758 Poperinge reeds verlaten had, waarbij ze dus haar goederen, 'geabandonneerd' of wel laten liggen had.

Blijkbaar hadden de twee dames teveel schulden bij Gilles Tournemine, de oud-schepen van Poperinge en waren Poperinge daarom ontvlucht ofwel waren ze misschien wel niet gediend met alle belangstelling die ze kregen wanneer bleek dat Damiens nog bij hun verbleven had.

Daar verbleef hij ongeveer veertien dagen in dezelfde kamer als een zekere Playoust, een koussenwever.
Het was tegenover deze Playoust, dat hij de volgende woorden sprak:
Als ik naar Frankrijk terugkeer, ja, ik zal daar terug keren, daar zal ik sterven en de grootste man van de wereld zal ook sterven. Ik zal iets doen waar men over zal spreken.

Op de 10de september wilde een stadbode die Damiens opgemerkt had, hem spreken en Damiens verliet Poperinge. Op de 12de september kwam hij in Coeurjoyeux bij Sint Omaars aan. Daarna ging hij weer naar zijn vader in Arq, waar hij 400 ponden kreeg. Met dit geld verbleef hij tot de 20ste december in Arras, spelend en drinkend. Op de 20ste kreeg hij een aderlating en hij nam opium.
Tegen het nieuwe jaar vertrok hij terug naar Parijs, naar zijn vrouw en kind.

Voor de rest van het verhaal gaan we naar Wikipedia:
Op 5 januari 1757 bracht de koning een bezoek aan een van zijn dochters in het kasteel van Versailles. Toen hij in zijn koets wilde stappen kwam Damiens naar voren en stak de koning met een mes, waarbij slechts een oppervlakkige wond ontstond. Damiens werd onmiddellijk gearresteerd.

De koning zelf vond de zaak nauwelijks de moeite waard, maar het proces werd voor het Parlement van Parijs gebracht, dat geen moeite spaarde om te verdoezelen dat de eigen magistraten door hun opruiende taal waarschijnlijk zelf de inspirators tot de moordpoging waren geweest.

XVI - 19 — L'attentat de Damiens — *Image de la collection Hennin.*

De morele schuld werd uiteindelijk bij de Jezuïeten gelegd.
Vanwege deze poging tot koningsmoord (regicide) werd Damiens op 26 maart 1757 veroordeeld tot de dood door middel van vierendeling.

Bij de aankondiging van zijn straf zou hij de woorden "La journée sera rude" of 't wordt een zware dag, gezegd hebben.
De terechtstelling vond twee dagen later plaats op het Place de Grève voor het stadhuis van Parijs, en werd bijgewoond door onder andere Casanova, die er over berichtte in zijn memoires.

Een gedetailleerd verslag van de executie kan ook gevonden worden aan het begin van het eerste hoofdstuk van Michel Foucault's "Surveiller et punir", dat naar het nederlands werd vertaald als 'Discipline, toezicht en straf'.

Op 29 maart beval het Parlement in naam van de koning dat het geboortehuis van Damiens zou worden gesloopt om nooit meer te worden herbouwd. Zijn broers en zusters moesten een andere achternaam aannemen; zijn vrouw, zijn dochter en zijn vader werden uit Frankrijk verbannen.
Om de eigen betrokkenheid te verbergen achter voorgewende verontwaardiging, kon het Parlement niet anders dan de wreedste straf uit te spreken. Omwille van deze wrede straf protesteerden verschillende tijdgenoten om hun ongenoegen te uiten. Een gevoelen dat heden ten dage door vele tegenstanders van de doodstraf nog steeds wordt gedeeld.

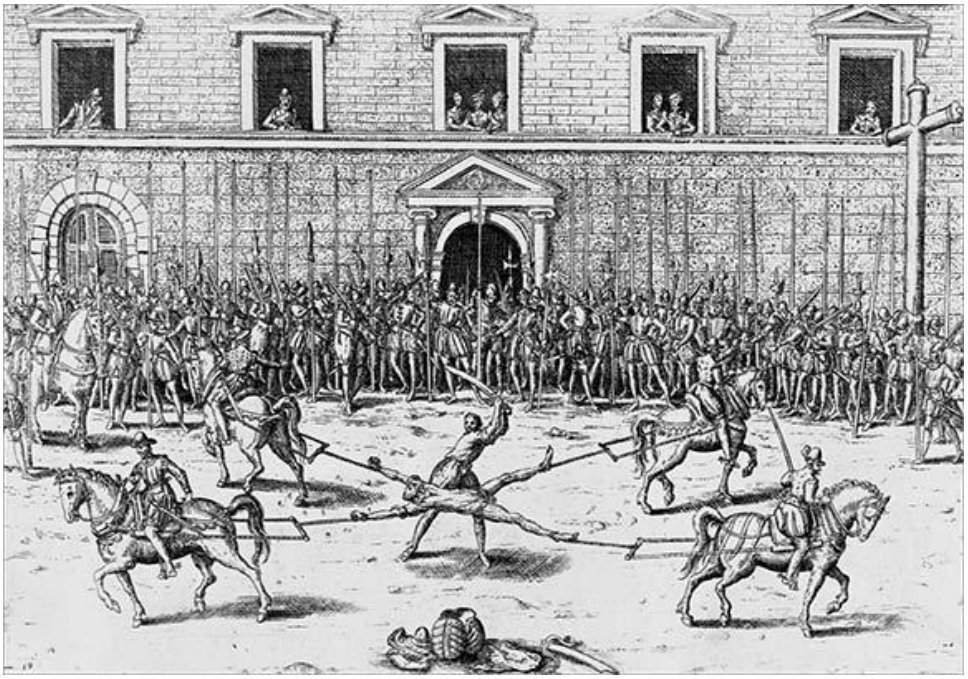

Rest voor ons nog de vraag waar de herberg **'de Pelikaan'** *juist gelegen was.*
In zijn boek 'Toponiemen van Groot-Poperinge' vermeldt Henri Vandenberghe in 1598 reeds 'De Pellicaen'.
*In het jaar 1634 vindt hij: '*Jan de Houdthauwer, weert in de herberghe … den Pellecaen, neffens d'Yperstraete'.
Uit een document van de 16de mei 1727 (SAP Processen 1727) leren we dat 'den Pellicaen' toen bewoond werd door Jan Baptist van Mechelen, die toen gehuwd was met Eleonore Permeke.
Op de 3de februari 1775 vraagt de boogschuttersgilde van Sint Sebastiaan *(SAP register resoluties 474) of het magistraat toestemming kan verlenen dat zij van hun 'oude' schuttershof kunnen verhuizen naar een nieuw hof.*
En die 'daertoe bequaeme plaetse' denken zij gevonden te hebben in **de herberghe genaemt de Pellicaen.**
Zij vinden de herberg geschikt ' voor hunne vergaerplaetse ende de erfve daer achter, bequaem om doelhuysen te stellen, te weten het eene op de gront van dese herberghe ende het ander op den gront ten deele van dese stadt in cheinspacht aen Vincent Deroode, - dies de pyllen moeten vliegen over het landt van d'heer ende meester L.B. Proventier in pagte gehouden door sieur Pieter Versturme'.

Zij krijgen toelating om dit te doen maar dienen vooraleer hun 'doelhuis aen het Keuckenmarctstraetien' te stellen, de grond te laten uitpalen.
En het 'keuckenmarctstraetien' is niets anders dan het huidige 'Gouden Hoofdstraatje', dat van de Ieperstraat naar de Paardemarkt leidt.

Het lijkt ons dan ook dat 'De Pelicaan' het huidige restaurant **'Het Palace'** *is, waarbij het nog altijd zo is dat de achteringang uitkomt in het Gouden Hoofdstraatje.*

24-09-2010

Noveenkaarsen – Henri Vandenberghe

We kregen **Mia Vandermarliere's** verzameling noveenkaarsen en we wilden daar toch eens iets meer van weten. Hier ons resultaat.
Kaars. De kaars komt toch wel enigszins terug in de mode. Het wordt in de bezigheidstherapie gemaakt, alternatievelingen zetten sessie er rond op, er is iets mythisch, mystiek en/of mysterieus mee gemoeid. In de devotionele context blijft de kaars het symbool van *offerend opbranden*. De kaars blijft in jouw plaats voort bidden, licht verspreiden, wegsmelten. Precies deze bestendiging ligt aan de oorsprong van de noveenkaars die langer moest in functie blijven.
Noveenkaars. De noveen is een religieuze praktijk die erin bestaat negen dagen na een een bepaald gebed, voor een bepaalde heilige te bidden. Nogal verspreid in onze streken was de noveen van de Heilige Livinus (Elverdinge), de noveen van de Broeder Isidoor (Kortrijk, opeenvolgend Dienaar Gods, Zalige en Heilige).
Al heel snel werd dit gebed vergezeld van een kaarsje dat men branden liet. Aanvankelijk geen noveenkaars. De wassen kaarsen werden later vervangen door meer industriele producten en men vond het nuttig een kaars te fabriceren die negen dagen meeging. De noveenkaars werd geboren. In de oorspronkelijk toepassing begon de noveen, de zaterdag morgen en eindigde op zondag van de volgende week 's morgens.

In de litteratuur er rond beweert men dat men de vrijdag ervoor een bad moest nemen en zeker de zondag van de einddag de eucharistie moest *bijwonen*. De Noveenkaarsen – mode kent ook de verkoopstechniek van negen kaarsen én één voor de eindzondag om te danken.. Dit gebruik hebben we in de streek nog nergens opgevangen.

Definitie. Instituut Kerkelijke Kunst in Nederland definieert een noveenkaars in de volgende zin: *Een pot - meestal versierd met de afbeelding van een heilige - die zuiver plantaardige olie bevat om negen dagen en nachten te laten branden. (Stichting Kerkelijke Kunst in Nederland)*

De pot. Kaarsen kunnen uiteraard veel vormen aannemen. Ze kunnen ook *gelovigen* op verschillende manieren in hun overtuiging steunen. Op internet kun je er tegenwoordig voor alle bedieningen bestellen. Ze kunnen je in de zwarte magie vooruit helpen (satankaarsen), ze brengen je oplossingen, ze geven je promotie in je liefdesleven of ze laten je een bank naar voor schuiven in de klas.

Noveenkaars. Dé noveenkaarsen, in tegenstelling met al die randutilities, zijn meestal in een cylindervormig recipiënt. Hoogte 180 mm gewicht 500 gram, aantal per doos 20 stuks , Diameter 68, Brandduur 9 dagen.

Er bestaan er die maar 120 mm hoogte hebben. Die zullen uiteraard – we hebben het niet getest – minder lang branden en kunnen dus strikt genomen geen noveenkaarsen noemen.Negen is tenslotte het getal dat het uiterste aangeeft. Dan gaat men over naar een hoger tiental. Negen houdt dus een wending (in de miserie) of een afronding (een gelegenheid om te bedanken).

De oorlog van Maurice Rossey – Deel 3

Ik denk dat het op de derde januari 1915 was dat ik voor de tweede keer naar huis kon gaan. Later ben ik nogal dikwijls thuis geweest, vooral als we in de sekteur voor Steenstrate lagen. Ons kantonnement was dan rond Oostvleteren bij de “Lion Belge”. Van de hoeve daar dichtbij langs de weg naar Reninge ben ik eens te voet naar huis geweest voor een paar uren. Toen ik terug bijna aan de grote baan Oostvleteren - leper was, zag ik gendarmen (p.p.= piottepakkers) op het kruispunt staan. Zij schreven al wie van mijn kant kwam op en ik kon ze niet ontwijken. Toen ze mijn naam en compagnie vroegen antwoordde ik resoluut: Jules Aspeslag uit de 2de compagnie!
Er bestonden nog geen identiteitskaarten. Wij hadden alleen een plaatje in aluminium, waarin ons matrikulenummer gedrukt was. Mijn nummer was 56689. Al de dagelijkse orders, die bij de colpangie Kommandant toekwamen, werden aan de secretaris-boekhouder overgemaakt. Alle mutaties, veranderingen van graad of compagnie, zieken, gekwetsten, enz. moest hij zorgvuldig bijhouden in zijn kantoor.
Die schrijvers hadden gewoonlijk de graad van sergeant-majoor of geraakten het algauw. De onze,korporaal Rafaël Tanghe, schoenhandelaar uit Izegem, een kleine dikbuikige, die bij de mobilisatie in zijn broek en vest niet meer kon, was een vriend van mij geworden.

Toen ik de volgende morgen vroeg hoe hetging, zei hij: “Onze sakkerse piotten hebben zich laten pakken door de p.p.” “Was daar geen vreemdeling bij?” vroeg ik. “Jawel, een zekere J. Haspeslag.” “Welnu, die ben ik!’t
Hij lachte en zei: “Zwijgen, hé, de anderen moesten het ook zo gelapt hebben.”
Bij zijn afsterven, nog niet lang geleden (1963?) verscheen er over hem een lang en lovend artikel in het dagblad.

Het huis van de koning te De Panne

Kort na de Ijzerslag hebben wij nog enkele dagen op rust gelegen langs de zeedijk van De Panne en Koksijde. Daar kregen we ieder één deken. Nieuw warm ondergoed werd er ook wel eens uitgedeeld en uitzonderlijk iets speciaals: een pakje tabak, een stuk chocolade, een geldbeugel om aan uw riem te schuiven. Ik denk dat die giften van Amerika kwamen. Rond die tijd, gekantonneerd in de omgeving van Avekapelle, trokken enige soldaten, waarbij ik was, naar Veurne om een en ander te kopen.
Terwijl we bij een gesloten bareel te wachten stonden hoorden we plots het lawaai van twee opgetuigde losgeslagen paarden die op ons instormden. Makker **Bouche,** grote en sterke voerman uit Poperinge, die wel bang was van de Duitsers maar niet van paarden, liep er naartoe en kon ze tot stilstand brengen voor ze ons bereikten. Cmdt. Moulin, die ook bij ons stond, ging naar hem toe en noteerde zijn naam en Kie. Toeval? Hij die enkele weken voordien, bij het terugtrekken van de spoorweg, die zelfde officier zo verwenst had, werd een paar dagen later door diens toedoen gedekoreerd. ‘t Was de eerste soldaat der compagnie. Hij had eigenlijk de tweede moeten zijn!
Wij lagen in de eerste lijn in de duinen ergens buiten Nieuwpoort. Filiep Vanbeveren van Koekelare was met de teleoon op een voorpostje en bleef er, zonder dekking, onder hevig kanongeschut. De officieren, zeer goed beschut en wij min of meer, lagen een beetje achteruit. Onze kapitein, Smal, kreeg het ereteken als eerste in de compagnie, alhoewel Vanbeveren het verdiend had.Verder vertel ik wel meer over die Smal.

Toen wij naderhand op Steenkerke gelogeerd waren vroeg men mij om gazette te gaan halen naar Veurne. Ik gebruikte daarvoor de fiets van Kpt. Smal ('t was een zonder keten). Als ik bijna ter plaatse was kwam er salvo van drie obussen op de stad. 'k Gelove dat het de eerste waren. De deur van de gazettewinkel stond open en iedereen vluchtte daar binnen, ook twee rijkswachters en men deed de rolstoor en de deur toe. Met mijn voorraad wilde ik rap wegrijden, maar eilaas, de fiets was verdwenen!
We hebben ze nooit meer weergezien. Toen ik te voet thuis kwam en mijn gazetten afgaf vertelde ik het voorgevallene, natuurlijk in 't Vlaams. Lt. Vervaecke zei het voort aan de Nederlandsonkundige kapper en 't liep goed af: 'k heb er zelfs geen sigaar voor gekregen.

Op 15 september werd klas '14 binnen geroepen en op 30 juni 1915 alle jongelingen van 18 tot 25 jaar. In de volgende jaren nog groepen van 30-, 35- en zelfs 40- jarigen! De oudste klassen werden algauw bij werkers-compagnien ingedeeld. Ze kregen schup- en vorkenteken op hun pet en moesten wegen aanleggen en herstellen, niet dicht bij het front. Men noemde ze meestal "lepels en fourchetten" of "Vieux paletots" of "travailleurs".
Begin 1915 of misschien nog in '14 werden de dubbele regimenten afgeschaft: er was geen volk meer genoeg wegens de grote verliezen aan de Ijzer en de vele zieken in die eerste winter. Inderdaad dan brak er een zeer gevaarlijke plaag uit. Ze werd "Spaanse griep" genoemd. Ik denk dat heteen soort tyfus was. Zowel burgers als soldaten werden door de ziekte aangetast en velen bezweken eraan.
Jozef Dezwarte, zoon van René en E. Kinget (zuster van Pee en Jules), landbouwers in St.-Jakobskapelle, mijn vriend uit de 2de Kie, was een van de eerste slachtoffers.
Ook onder de vluchtelingen, die veelal in triestige omstandigheden gehuisvest waren, stierven er veel. Vader zaliger heeft erveel gekist en werd zelf benauwd voor besmetting. Kort daarop werden al die sukkelaars weggevoerd diep in Frankrijk. Ik ook ben er een paar keren ziek van geweest. De eerste maal in 't begin van 1915.
We lagen op 't hof der kinders Vandenbussche te Avekapelle, ik onder de trap in de huisgang. Ik rilde van de koorts en de buitendeur ging immer open en toe. Die boeren waren voor zeker van de slechtste tegenover de soldaten.
Een van hen deed zijn beklag bij Lt. Vervaecke dat zij ongedorste tarwe namen om op te slapen. De Lt. verbood zulks, maar de mannen vroegen hem eens te komen kijken hoe ellendig ze daar gelogeerd waren. Inderdaad, onze slaapstee bestond alleen nog uit grof stof van het oude stro. De Lt. zei: "Als de boer niet seffens ander stro bezorgt, moogt gij gerust van die tarwe nemen."
Zelfs de officieren werden er geplaagd. Geen wonder dat, toen we daar vertrokken, een van hen zei: "Ik heb nooit iemand kwaad gewenst, maar dit hof mag gerust afbranden."
Wat later is dat werkelijk gebeurd, en niet door een bombardement. Wat die ziekte betreft: Iedereen werd ingespoten en menigeen werd er echt ongesteld van zodat hij moest te bed blijven. Het schijnt dat diegenen die het meest die pikure nodig hadden, er het ergst door gepakt werden. Naderhand bleek het nochtans een zeer doeltreffend geneesmiddel. Daarom werd het in het vervolg van tijd tot tijd herhaald.

In maart '15 lagen we "met rust" rond Bray-Dunes, de soldaten op een hoeve, de officieren bij het dorp. Hun keuken was bij wed. Popieul, waar wij ook sliepen in een keukentje met fruitstoof. Deze wij waren ord. Bouche M. voor Smal, Igodt J. voor Lt. Demol uit leper, ik voor Lt. Vervaecke uit Kortrijk, de kok en de bediener en boodschapper van de officieren, André Aerst en Wardje Clotens, twee jonge soldaatjes die vrijwillig uit België langs Nederland en Engeland op het front geraakten. De laatste trok zich alras terug, zeggende: "Ik ben niet gekomen om de tafel te dienen, wel om te vechten." Rafaël Lootvoet,

beenhouwersgast van “In den gouden appel”, dorpsplaats Izenberge, kwam in zijn plaats tot aan het laatste offensief.
In repos zijnde moesten de soldaten toch ieder voormiddag oefeningen doen, wij niet. Wij gingen dikwijls naar Zuidkote, waar men voor 20 ct. een grote pinte (met twee oren) bier kreeg en een fles wijn voor 90 ct. of 1 fr. Van deze laatste werd ik op een nacht ziek, juist toen Vervaecke terug was van zijn eerste verlof in Parijs. Hij kwam me zelf roepen op mijn stro.

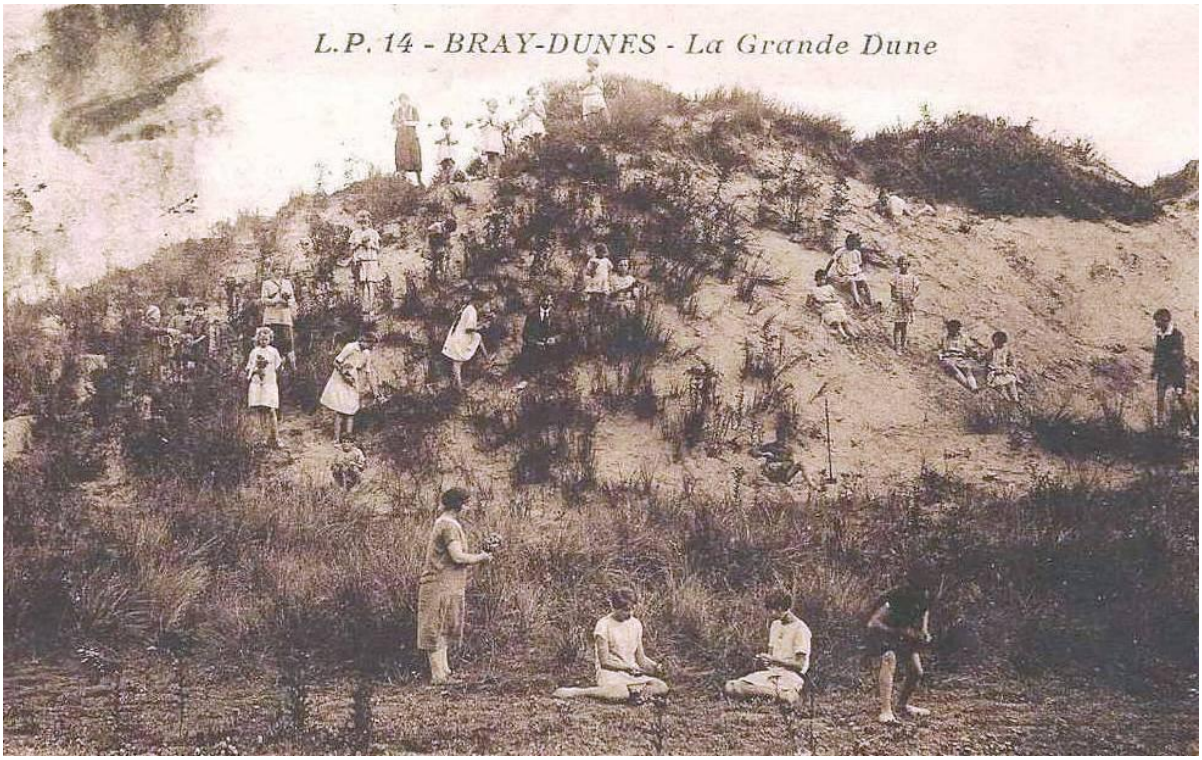

Een andere “klucht” viel beter uit. Een achternoene dat wij naar de keuken trokken op de hoeve, sloegen we een praatje met de kok, Georges Declerck, en zijn helper Lecluyse. Bouche, de onverbeterlijke, maakte van de onoplettendheid van de keukenpieten gebruik om een groot stuk vlees, een achterbille van een koe te schoepen. Hij kon het niet heel en gans verduiken onder zijn kapote, maar ‘t lukte. Nooit heeft er iemand van gesproken en wij smulden maar eens extra.
Doch schone liedjes duren niet lang!

De gasaanval op Steenstrate
Inderdaad, op een vroege morgen was het “alerte”!
Haastig moest er gegeten en verzameld worden; dan voorwaarts naar de tram te De Panne, die ons tot bij de “Lion Belge” bracht. De vijand had een gasaanval gedaan en wat vooruit gerukt richting Zuidschote, rechts van Steenstrate. Wij bleven in een weide tot ‘s avonds en moesten dan de grenadiers aflossen die veel geleden hadden.

Het was kalm. Een groep van onze mannen ging met al de “gourdes” om koffie naar de keuken die intussen aangekomen was. Maar voor ze terug waren, brak er plots een hels kanongeschut over ons los, daarna stilte. Het duivelse gas kwam naar ons toe.. Vervaecke, een ‘n goeie officier, zegde aan iedereen: “Schieten en nog schieten!” Toen kreeg ik een gulp van dat gif tgas binnen en kroop, meer dood dan levend, naar ons “abritje”, waarvan de opening afgeschermd was met een stuk emballage. Wij wisten dan nog niet dat het gas zwaarder was dan de lucht, anders zou ik op de tranchee gekropen zijn.

Men was de adem afgesneden en dat zonder drinken, want de koffiemannen waren weerhouden door het bombardement. Het was zo verschrikkelijk dat zelfs sommige soldaten in hun zakdoek waterden om enkel wat vochtigheid te hebben voor mond en neus! Lt. Vervaecke en enige mannen hielden goed stand zodat een tweede Duitse aanval misluk-te. Ik heb beweerd dat ik die nacht een Duitser gezien heb: immers terwijl ik daar alleen lag bij een flauw kaarslichtje, hief iemand het gordijntje op. Ik zag geen gezicht en vroeg: "Wat scheelt er?" Hij gaf een grolen verdween. Nu nog ben ik overtuigd dat het een gemaskerde vijand was.

De Duitsers hadden gasmaskers, wij niet. De volgende dag kregen we een soort verbandje, dat natgemaakt, enigszins neus en mond kon beschermen. Tot staving van mijn vermoeden dat er daar een Duitser was geweest: aan onze zijde van de vaart lag er een ladder en een paal in 't midden ervan. De schermutselingen hebben daar enige tijd voortgeduurd en het grootste deel werd heroverd. Jaren later rook men daar nog de gazestank als men in die grond woelde!

Het volgende gebeurde daar waarschijnlijk nog dezelfde zomer. Over de vaart was er geen overstroming (niet nodig) en de vijandelijke lijn was daar ver achteruit. Ons leger bezette er een post, Redan genaamd.
Elke avond, bij de eerste duisternis, werd een officier met zijn peloton over en weer ge-bracht met een vlot. Die vlotten - er waren er twee - één als reserve - bestonden uit twee naast elkaar liggende schuitjes, stevig aan mekaar vastgemaakt, welke men met een sterke draad weg en weer trok. De overtocht geschiedde op een bepaalde minuut, volgens het invallen der duisternis. Zo gebeurde het eens dat Lt. Vervaecke met ons peloton gereed stond om over te steken. Kpt. Demets, bevelhebber der compagnie, waarvan het peloton op de Redan was, zei hem van over te gaan, maar onze Lt. die altijd het juiste uur had, antwoordde: "Pas encore, mon capitaine!"
Weldra herhaalde Demets hetzelfde. Vervaecke bekeek zijn uurwerk en zegde:
"Pas encore, il y a encore cinq minutes!" De andere, rood van koleire, gaf order aan zijn lagere in graad, doch deze ging er niet op in en wachtte tot op de bepaalde juiste minuut.

Die Demets was een “klopper” en was haastig om weg te geraken, kwestie van een gebeurlijk bombardement. Enige mannen, met korporaal, werden, aan de overkant, naar een vooruitgeschoven Post gestuurd om eventuele Duitse patrouilles te melden of te vangen. Het gebeurde wel eens dat ze verrast en zelf opgepikt werden. Zo werd eens, na een hevige beschieting, heel onze Redan door de vijand ingenomen.
Onze kolonel, Mahieu, vroeger onze majoor in Ieper, gaf bevel die nog dezelfde dag te heroveren. Onder dekking van onze artillerie werden nieuwe mannen overgezet en vonden onze post... onbezet!
De Duitsers wisten immers dat zij daar niet konden blijven, gezien zij te ver van hun achterhoede waren. Maar wat er nog gebeurde? ‘s Morgens vroeg, hoorde ik van uit onze compagnie, die heel wat links van voorgaande lag, verdachte geruchten, en voorzichtig kon ik bemerken dat daar Franse soldaten lagen.
Ik verwittigde Lt. Vervaecke, die ‘er rechtop naartoe trok. Doch die oversten, in de mening Duitsers voor zich te hebben, waren gereed op ons in te stormen!
Hoe zo’n misverstand mogelijk was kon ik eerst nadien begrijpen. Immers de Franse sector begon rechts van ons en hun Etat-Major was te Krombeke in Delanote’s huis ingekwartierd. Zoals vroeger gezegd was zulks de reden dat de soldaten van onze sector daar niet naartoe mochten. Van die Fransen waren er enkele die langs een achtervenster van de schuur van hun logement, naar Nonkel Charles op café kwamen en bevriend geraakten met de meid van Vuylsteke, en langs die “tuyau” kon ik een en ander te weten komen. Kolonel Mahieu was natuurlijk in nauwe verbinding met zijn Franse collega en samen bespraken ze de toestand. Deze laatste zou seffens versterking laten aanrukken, doch Mahieu achtte het niet zo nodig; hij zou het wel alleen opknappen en zegde: “Je m’ en vais” en legde de telefoon neer.
De Fransen werden dus toch naar ons toe gestuurd, met het gevolg dat wij ze die morgen achter ons vonden. Het was het 418de voetvolk, regiment dat van uit Bergen te voet naar ons gekomen was. Zij hadden daar veel verliezen geleden bij gebrek aan dekking. Rond Zuidschote is er daar ergens een monument voor hun gesneuvelden opgericht.

Cuisinier

Tot nog toe was dezelfde Aerts nog altijd kok van de officieren met Lootvoet als boodschapper en knecht. De cuisinier (men zegde nooit kok) kreeg van ieder officier 50
Op ‘t einde van de week moest hij zijn uitgaven voorleggen en desnoods werd aangevuld tot die 50 fr. Het gebeurde wel eens dat zij zegden: “In die of gene Kie betalen de officieren zo veel niet en toch krijgen ze beter eten!”
Aerts die niets anders kreeg dan zijn karige soldij kon het geld dat Lootvoet uitgaf voor koopwaar, niet regelmatig terug geven. Lootvoet, wiens ouders in “De gouden appel” werkelijk gouden zaken deden, had wel altijd geld genoeg, maar dat kon zo niet blijven duren en hij vertelde het aan de officieren, met het onmiddellijk gevolg dat Aerts, de kok, terug naar zijn compagnie moest bij de gewone soldaten.
Vervaecke, die iets afwist van mijn kookkunst, zei me: “Gij zult moeten kok spelen”. Doch ik voelde er niets voor, meest omdat ik wist dat Kpt. Smal, die reserve-officier was, zo een zindelijke was. Maar Vervaecke drong aan: “We moeten toch eten. Moet ik dan alles doen en kok spelen daarbij? Zoek meer een nieuwe ordonnans en kook gij maar.”
Dat deed ik dan toch, twee jaar lang tot aan het laatste offensief. Ik zocht Emiel Peperstraete, een kennis van Westvieteren, en hij kwam in mijn plaats als ordonnans.

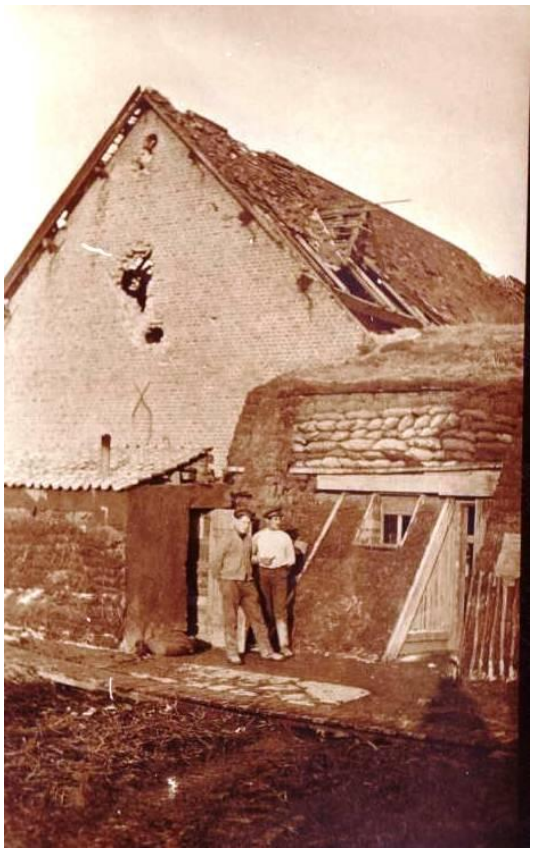

Booitshoeke

Ge moet niet denken dat cuisinier spelen zo'n karotje was. Wat ik zo al moest gereed maken? 's Morgens brood met verse boter, kaas en koffie met melk.
's Middags voorgerecht, soep van de soldaten, vleesschotel met verse groenten en dessert, meestal zelf gemaakt en bier of water. 's Avonds meestal twee gerechten! Ware het niet geweest van enkele goede vrienden wij zouden dikwijls aan geen boter geraakt hebben. In
juli '15 koste ze immers 4,50 fr. het kilo.
Lootvoet werd zelfs eens gesnapt toen hij in een verboden sector om boter ging. Dat alles
mocht de 50 fr. per man en per week niet overschrijden. Gelukkig kwamen er naderhand de militaire magazijnen voor de officieren, waar men allerhande waren kon verkrijgen tegen goedkope prijs. Zelfs in de eerste lijn wilden die chefs nog warm eten.
Lootvoet of ik moesten er om de beurt naartoe.
Op zekere dag ging ik er met paard en kar naartoe; ik liet mijn gespan in Pervijze achter stukgeschoten huizen staan, keerde een goede honderd meter terug op de baan Pervijze-Ramskapelle en met hun noenmaal in een pander trok ik het veld in ter hoogte van hun abri aan de spoorweg. Plots een salvo van drie kanonschoten en de obussen ontploften niet ver van mij, gelukkig zonder mij te raken. Geen enkel man in de omgeving! De officieren die het gezien hadden zegde dat wij maar alleen meer 's avonds mochten komen.
Dat deden we dan met een grote zware ransel op de rug, Lootvoet met zijn zusters fiets en ik met die van Georges.
Toen mochten de burgers allang niet meer per velo rijden.
Wat er al gebeurde! Wij lagen in 't klooster te Booitshoeke, waar de zuster van Lucie Abeele overste was. Ik had juist het water van de gekookte aardappelen afgegoten en zou die een beetje laten opdrogen, toen Lootvoet kwam zeggen dat er een Krombekenaar op de schoolkoer was. Ik liet mijn aardappelen in de steek om naar die kennis te gaan zien en vergat mijn werk, maar toen ik er terug bij kwam was het kommetje met zijn inhoud gloeiend rood en kapot! Rap verse genomen uit de kuip van de soldaten en Lootvoet een beetje doen treuzelen bij het opdienen en klaar was kees. Niemand wist van iets.
Een andere keer had ik echt vergeten er te koken. Na het eetmaal kwam Vervaecke me vragen of ik ze al voor mij gehouden had.
Hierna nog een brandend gevalletje. De compagnie die in de sekteur van Diksmuide lag zou 's avonds laat thuis komen in de barakken kantonnementen rond Avekapelle. Hier en daar waren er zo houten barakken opgetimmerd per groep voor één compagnie, met een schonere, waarin benevens hun afzonderlijke slaapkamer, de officieren hun eetplaats en hun keuken hadden. Een beetje verder stond nog zo'n groep.
Zulke groepen hadden nummers en namen. In de namiddag gingen Lootvoet en ik naar "De Kroon", café op de plaats, een potje pakken. De soldaten mochten uitgaan van 11 tot 12 uur

en van 6 tot 8 uur ‘s avonds, maar wij moesten dan werken. Voor ‘t overige waren de cafés gesloten, tenzij hier en daar één voor de officieren.
Zo konden wij ieder uur in “De Kroon” binnen omdat de Lt.-payeur daar gelogeerd was. Wij waren daar goed thuis. Brave goedige mensen met een dochtertje Irma, waarop Lootvoet verzot was. Nu thuisgekomen in onze keuken, bereidde ik een konijn. Lootvoet zette de tafel gereed en dan zaten we wat rond de stoof. Plots schrikten we uit onze slaap door de thuiskomende soldaten en officieren.
Maar och Here, mijn keuntje was opgekeusterd...en de aardappelen waren zelfs nog niet op ‘t vuur gezet! De officieren waren algauw op de hoogte en elk vroeg boterhammen met kaas op hun eigen kamer. Wij van onze kant dachten dat ons liedje de volgende morgen zou uit zijn, maar niemand gebaarde van iets.

Er mocht nogal regelmatig in verlof gegaan worden. Heel wat Vlaamse soldaten hadden familie of kennis in Frankrijk, andere in Engeland. Er waren er ook die aldaar een “marraine” hadden, die hun pakjes opstuurde. Zelfs werden er Lourdes-reizen georganiseerd.
Daar zou ik graag aan deelgenomen hebben, maar ‘t lukte niet. Immers vader had reeds v66r ieder verlof meer werk voor mij beschikt dan ik wel kon doen in die luttele dagen.
Zo heb ik eens nieuwe schuurpoorten helpen maken en plaatsen voor Gaston Cappoen in de Kruisdreef naar Westvleteren. Ook heb ik veel koffers helpen maken voor de officieren in ‘t begin van ‘15.
De verloven werden ook wel eens geschort, kwestie van gebeurlijke aanvallen.
Toen wij eens voor enkele weken te Beveren op ‘t Klokhof lagen, vroeg Vervaecke me of ik nergens een velo kon kopen. Dat lukte algauw: dicht bij Hagedoren aan de grens woonde een boerenknecht die in Frankrijk werkte. Hij moest binnenkort naar ‘t leger en ik kocht zijn fiets voor 105 fr. Zij was nog zo goed als nieuw. Ik mocht er dikwijls mee naar huis rijden, nadat hij schalks vroeg: “Bombarderen ze daar niet?”, zinspelend op het kwijt geraken van Smal’s velo.
Veel jong volk was er niet meer thuis voor de oogst. Dientengevolge kwam er een goeie dag op de legerorders dat de soldaten die eraan konden helpen, een speciaal verlof van acht dagen zouden bekomen, mits voorlegging van een getuigschrift af te leveren door de burgemeester der gemeente. Wij lagen ergens in een kamp rond Avekapelle, toen Vervaecke me vroeg hoever het was van Krombeke.
Op mijn antwoord zei hij: “Ik ga een getuigschrift halen voor u.” Terwijl hij wachtte ging Maria naar burgemeester P. Coene. Dezelfde avond werd het bewijsstuk ingediend en de volgende dag was ik in verlof.
Waarom ging hij zo te werk? Wel, wanneer dat order zou afgelezen worden in de compagnie zou elkeen die in aanmerking kwam seffens om een bewijs geschreven hebben, ik ook, maar ware ik dan bij de eerste verlofgangers dan zouden de anderen zeggen: “Het is omdat hij bij de officieren werkt.” Nu niet, daar ik op die manier de enige was.
Zo steeg die overste nog in mijn achting. Over hem moet ik nog eerst wat vertellen. Voor de oorlog had hij een term gedaan in ons koloniaal leger in Kongo. Hij was hier in verlof en zou de zaterdag trouwen, maar de donderdag voordien moest hij binnen en hij zag zijn verloofde niet meer tot na de wapenstilstand. Elke dag schreef hij haar een brief, die ik per okkasie mee nam naar huis, zijn depot.
Allerlei oorlogstuig, obuskoppen, speciale stukken, een grote obus en drie, vier vreemde geweren gingen dezelfde weg op. Zijn ouders woonden in Kortrijk. Langs de bank “Crédit Anversois” kon ik naar mejuffer Henry (zijn verloofde) van tijd tot tijd geld opsturen. Zo lukte het me ook langs dezelfde weg 20 fr. te zenden naar Jerome, die te Gent in de Normaalschool van de Broeders was en die gedurende heel de oorlog niet naar huis kwam. Ik kreeg van hem een genaamtekend ontvangstbewijs terug.

Het laatste was getekend: Broeder Erasmus.
Ik weet niet meer waar of wanneer de Lt. gekwetst werd op de eerste lijn, maar ik herinner me nog goed wat hij me zei voordat hij weggedragen werd: “Ik moet terug zijn om mijn vierde chevron te hebben met u.” Men mocht maximum drie maanden weg zijn om recht te hebben op de volgende frontstreep. Toch miste hij die: het ziekteverlof was te mooi in Frankrijk. Wanneer een gekwetste weggevoerd werd wist men niet rap in de compagnie waar hij naartoe was. Van onze kapper moest ik een paar dagen nadien onze Lt. gaan opzoeken. Toen ik bij hem geraakte in “Den Oceaan” in De Panne, kon hij met moeite uit zijn bed opstaan. Er zaten enige buisjes in zijn grote rugwonde. Van de verpleegster kreeg hij een sigaar en moest onmiddellijk terug op zijn ziekbed.
Als hij naderhand terug op het front was kon ik met de open platte hand het grote litteken in zijn rug niet eens dekken. Hij heeft er evenwel geen enkel letsel van behouden.

Liederen van den Grooten Oorlog

Nr. 107 - De grote 2de vlucht naar Nederland

Wijze: Zachtjes klinkt het avondklokje – Frans Rombouts – Rosendaal – 31 – 10 – 1918

Weer een stroom van vluchtelingen
Komen jammerend naar ons land
Oude en jong als zwervelingen
Voortgejaagd door ‘d’oorlogsbrand

Eng’land, Frankrijk en Amerika
En het Belgisch leger staat
Daar met allen, nu ook weldra
Voor den Duitse onverlaat

Door den drang der legerscharen
Die hun woning meer genaakt
En bevreest voor groot gevaren
Hebben zij zich voortgemaakt

Ziet daar komen reeds de eerste
Stakkers uit den vreemde aan
Weken hebben zij gelopen
Steeds te voet en zwaar belaan

Uit Noord Frankrijk en uit Belgie
Komen deze mensen aan
Week en dagen, door de regen
Door modder steeds te voet gegaan

De ellende – leest de kranten
Is van hen oneindig groot
Honderden stierven langs weg en kanten
Of vielen onder ’t vluchten dood

Ach die vrouw daar is aan't sterven
Zo maar op een boerenkar
Daar ook weer een jonge moeder
Bij haar kind van slechts drie jaar

Daar zit weer een jonge moeder
Met een kindje op haar schoot
Luiderkeels maar door te jammeren
Reeds twee dagen was het dood

Ziet ge daar twee oude naderen
Beiden leunend op een stok
Zij tellen reeds al tachtig jaren
En nog met deze vlucht mee trok

Onvergetelijke monumenten
Treffen U daar aan de grens
Onbeschrijfbare fragmenten
Zijn doorstaan bij ieder mens

Hollands maagd – gij zijt de eerste
Die hen weer liefdadig nam
Gij zet uwe grens wijd open
Verkwikt hen weer die tot U kwam

Men mag Holland nooit vergeten
Wat het aan de wereld doet
Zelfs zit het zonder eten
Toch worden zij het best gevoed

Nr. 108 - Roosje aan de deur

Gezongen door Bertha Rusbach

Hoe brak mijn hart van liefdesmart toen ik moest henen
Ja, ik stond te wenen, ik leed er toch zo hard 't scheiden kwam aan
en ik die moest gaan van mijn Roza
Nog ene kus en ene traan en ik moest ten strijde gaan

Refrein
Zo beide aan de deur, Roosje me bleke kleur
Een vaarwel klink weldra, een traantje vlood aldra
Schreit niet O Roosje, zei ik, want er komt een ogenblik
Dat ik kom weer, bij u weleer, staak uwe tranen zeer
Ons land roept mij ten strijd, maar komt eens weer de tijd
Dat ik zeer fier en blij, kom weer aan uwe zij
Daarom geen tranen voortane, nog een kus en 't is gedane
Maar ik kom weer, ja niet lang meer, voor uwe deur ach, Roosje teer

Trompetgeschal, dat klonk vooral, het riep mij ten velde

Wijl ik henen snelde, en nog een kusje stal
Dag liefste zoet, riep ik vol gloed, ik was verdwenen vooral
Ik zag niets meer van het geweer, ‘k was van haar gescheiden dan

Zo voor haar deur, schier zonder kleur, wachtte d’arme Roza
Zij zuchtte, ja, met pozen, in een droef getreur
Wanner komt hij, vraagt zij vol lij, terug naar zijne Roza
En stil zingt zij, die arme klein, de jongelings laatste refrein

Vier jaren zijn voor de maagdelijn reeds henen gevlogen
En nog geen mededogen met d’arme lieve Roza
Maar zie ginds wijd wordt naar huis geleid, met blinde ogen
De jongeling, voor hare deur, smeekt in een zacht gekreun

Slotrefrein
Blind sta ik voor uw deur, och Roosje lief en teer
Nooit zie ik nimmer meer, uw blauwe ogen weer
Maar wenend lag reeds, de maagd aan ’s jongelins borst gesmacht
Weent niet mijn vriend, al zijt gij blind, toch wordt gij bemind
Zo sprak de kleine Roos, voor u mijn hart latoos
Gij die voor ’t vaderland gaf uw ogen ten pand
Gedaan uw lijden, uw strijden, aan mijn hart zult g’u verblijden
Wijl gij komt weer, min ik u meer en gij vindt uw Roosje weer.

Zoek je een verteller voor een vertelavond, kijk eens hier!
Op deze link:

http://www.youtube.com/watch?v=S44HFLNsysg

Of zoek je een ‘speciale’ gids om een speciale rondleiding te krijgen op en rond de Sint Bertinuskerk te Poperinge
Neem gerust contact op…
Guido.Vandermarliere@telenet.be